

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Dunajska cesta 22
1000 Ljubljana

OKOLJSKO POROČILO

ZA STRATEŠKI NAČRT SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE ZA OBDOBJE 2023–2027 ZA SLOVENIJO

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

julij 2022
dopolnitve september 2022

OKOLJSKO POROČILO

Organ upravljanja, določen za izvajanje Programa razvoja podeželja 2014–2020, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

julij 2022
dopolnitve september 2022

Pripravljalavec strateškega načrta:	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Dunajska cesta 22 1000 Ljubljana
Območje:	Slovenija
Naziv dokumenta:	Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023–2027 za Slovenijo
Izdellovalec:	IPSUM, okoljske investicije, d.o.o.
Številka pogodbe:	2330–21–310015
Vodja projekta: Podpis in žig:	Ivo Kejžar, univ. dipl. inž. kem., IZS T-0582 IPSUM, okoljske investicije, d.o.o. Ljubljanska c. 72, 1230 Domžale
Sodelovali:	<u>Ipsum, d.o.o.</u> Aleksander Jenko, univ. dipl. inž. gozd. Tanja Sunčič, univ. dipl. biol. Lucija Česnik, mag. varstva narave Nataša Zupančič, univ. dipl. biol., mag. posl. ved Ivo Kejžar, univ. dipl. inž. kem., IZS T-0582 <u>Agrarius, tla in okolje, Tomaž Kralj s.p.</u> dr. Tomaž Kralj, univ. dipl. inž. agr. <u>RC planiranje d.o.o. Celje</u> Rado Romih, univ. dipl. inž. kraj. arh.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD.....	5
1.1 PODLAGA ZA PRIPRAVO OKOLJSKEGA POROČILA	5
1.2 PREDSTAVITEV STRATEŠKEGA NAČRTA SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE	5
1.2.1 Ime načrta, njegov cilj in ostali osnovni podatki	5
1.2.2 Izhodišča za pripravo SN 2023 – 2027.....	6
1.3 KRATEK OPIS NAČRTA	6
1.3.1 Prispevek SN 2023 – 2027 k specifičnim okoljskim in podnebnim ciljem preko okrepljene pogojenosti	8
1.3.2 Povečana ambicioznost v povezavi z okoljskimi in podnebnimi cilji glede na preteklo programsko obdobje ..	9
1.3.3 Pomembnost potreb na ravni SN 2023 – 2027.....	10
1.3.4 Intervencije SN 2023 – 2027 glede na posamezne specifične cilje	12
2. OSNOVE ZA PRIPRAVO OKOLJSKEGA POROČILA	17
2.1 PROCES IZDELAVE OKOLJSKEGA POROČILA.....	17
2.2 ODNOS SN 2023 – 2027 DO DRUGIH STRATEŠKIH IN PROGRAMSKIH DOKUMENTOV, POLITIK, NAČRTOV TER PLANOV.....	17
2.3 OPREDELITEV DO POMEMBNIH VPLIVOV SN 2023 – 2027	18
2.3.1 Okoljski podcilji in kazalniki vrednotenja.....	24
2.4 METODOLOGIJA	27
2.5 KUMULATIVNI VPLIV	28
2.6 POMANJKANJE PODATKOV, NEJASNOSTI.....	28
3. STANJE OKOLJA.....	34
4. OCENA VPLIVOV SN 2023 – 2027 NA OKOLJSKE CILJE.....	45
4.1 NARAVNI VIR – TLA, KMETIJSKA IN GOZDNA ZEMLJIŠČA	49
4.2 NARAVNI VIR – GOZD	58
4.3 NARAVA	62
4.4 POVRŠINSKE IN PODZEMNE VODE	73
4.5 KULTURNA DEDIŠČINA	82
4.6 KRAJINA	87
4.7 PODNEBNE SPREMEMBE	90
4.7.1 Blaženje podnebnih sprememb	90
4.7.2 Prilagajanje na podnebne spremembe.....	92
4.8 KAKOVOST ZRAKA.....	95
4.9 VONJAVE	97
4.10 VARNA HRANA.....	98
4.11 KUMULATIVNI VPLIVI.....	101
4.11.1 Ocena kumulativnega vpliva SN 2023 – 2027 – posameznih intervencij med seboj	101
4.11.2 Ocena kumulativnega vpliva SN 2023 – 2027 z drugimi politikami in plani.....	105
4.12 USMERITVE, PRIPOROČILA IN OMILITVENI ZA IZBOLJŠANJE SN 2023 - 2027	110
4.13 SPREMLJANJE STANJA.....	114
5. ALTERNATIVNE IN NIČELNE VARIANTE.....	117
6. SKLEPNA OCENA	119
7. VIRI IN LITERATURA	120

Tabele

Tabela 1: Splošni in specifični cilji SN 2023 - 2027	7
Tabela 2: Razvrstitev potreb glede na štiri vsebinske sklope Resolucije "Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021" in po pomembnosti.....	10
Tabela 3: Specifični cilji in predlagane intervencije.....	12
Tabela 4: Relacija SN 2023 – 2027 do zakonodaje EU, strateških ter programskih dokumentov EU in nacionalnih dokumentov, načrtov in politik.....	17
Tabela 5: Opredelitev možnega vpliva izvedbe SN 2023 – 2027 na doseganje okoljskih ciljev za posamezne sestavine okolja	19
Tabela 6: Opredelitev možnega vpliva izvedbe SN 2023 – 2027 do posameznih sestavin okolja	25
Tabela 7: Opredelitev možnega vpliva izvedbe SN 2023 – 2027 do posameznih sestavin okolja	45
Tabela 8: Pregled kumulativnih vplivov SN 2023 – 2027 z drugimi politikami in plani	105
Tabela 9: Predlagani okoljski kazalniki glede na sestavino okolja	114

PRILOGE

PRILOGA 1 – Odnos SN 2023 - 2027 do drugih strateških in programskih dokumentov ter politik

PRILOGA 2 – Stanje okolja, obstoječa problematika in prihodni trendi

PRILOGA 3 - Okoljski cilji ter kazalniki za vrednotenje vplivov

PRILOGA 4 – Detajlna matrika

PRILOGA 5 – Merila vrednotenja

1. UVOD

1.1 Podlaga za pripravo okoljskega poročila

Okoljsko poročilo presoja strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023–2027 (v nadaljevanju SN 2023 – 2027), ki ga je pripravilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Različica 1.0, 23.12.2021).

SN 2023 – 2027 je strateški dokument, ki vsebuje ključne strateške usmeritve za izvajanje skupne kmetijske politike v Republiki Sloveniji in podaja nabor predlaganih intervencij za njihovo uspešno in učinkovito izvajanje v praksi. Ministrstvo za okolje in prostor ugotavlja, da se bo s SN 2023 – 2027 načrtovala oz. omogočala izvedba posegov v okolje, navedenih v Uredbi o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Ur. l. RS, št. 51/14, 57/15, 26/17, 105/20), Prilogi 1, v poglavjih:

A Kmetijstvo, gozdarstvo, ribogojstvo:

A.I Projekti za preoblikovanje kmetijskih zemljiških posestev,

A.II Agromelioracije, če gre za rabo neobdelanih zemljišč ali polnaravnih območij za intenzivno kmetijstvo,

A.III Vodnogospodarski projekti za kmetijstvo, vključno z namakalnimi in izsuševalnimi projekti,

A.IV Pogožditev, osnivanje gozdne plantaže ali krčitev gozda,

A.V Objekti za intenzivno rejo živali,

C. Predelovalne dejavnosti

C.I Živilskopredelovalna industrija in proizvodnja krmil,

F Prometna infrastruktura (npr. gozdne ceste in vlake),

D.III Obnovljivi viri energije (npr. bioplinarne),

za katere se bo presoja vplivov na okolje izvedla, če bodo dosegali ali presegali z Uredbo o posegih določen prag ali če se bo zanje v predhodnem postopku na podlagi 51.a člena ZVO ugotovilo, da bi lahko imeli verjetno pomembne vplive na okolje.

Iz odločbe o obveznosti izvedbe postopka CPVO za SN 2023 – 2027 je razvidno, da je potrebno za predmetni načrt izvesti presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe plana na varovana območja (zavarovana in Natura območja) na podlagi Zakona o ohranjanju narave (UPB) (Ur. l. RS, št. 96/04 – UPB, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20). Predlagane intervencije Skupne kmetijske politike so takšne, da zahtevajo obravnavo po Pravilniku o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Ur. l. RS, št. 130/04, 53/06, 38/10, 3/11), zato je sestavni del Okoljskega poročila tudi dodatek za presojo sprejemljivosti izvedbe plana v naravo na varovana območja.

1.2 Predstavitev strateškega načrta skupne kmetijske politike

Podatki in navajanja v poglavjih 1.2 in 1.3 so povzeti po Strateškem načrtu skupne kmetijske politike 2023-2027, Različica 1.0, 23.12.2021.

1.2.1 Ime načrta, njegov cilj in ostali osnovni podatki

Ime načrta:	Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023 – 2027 za Slovenijo
Območje izvajanja:	Območje republike Slovenije

Področje izvajanja	Kmetijska politika v Republiki Sloveniji
Pripravljaivec	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Verzija načrta:	Različica 1.1 (25.08.2022)
Postopek odločanja:	Vlada RS bo potrdila SN 2023 – 2027; za implementacijo Načrta bo Vlada RS sprejela ustrezne izvedbene predpise (uredbe)
Obdobje izvajanja	2023-2027

1.2.2 Izhodišča za pripravo SN 2023 – 2027

Evropska komisija je 1. junija 2018 predstavila zakonodajne predloge o prihodnosti skupne kmetijske politike, katere namen je povečati odzivnost kmetijske politike EU na sedanje in prihodnje izzive, obenem pa še naprej podpirati kmete znotraj območje Evropske unije. Predlogi opisujejo prihodnost skupne kmetijske politike z oblikovanjem enostavnejše in učinkovitejše politike, ki bo vključevala trajnostne ambicije evropskega zelenega dogovora, uspešno podpiranje evropskega kmetijstva, kar bo omogočilo uspešnost podeželskih območij in proizvodnjo visokokakovostne hrane. Prihodnja reforma skupne kmetijske politike naj bi se začela izvajati po 1. januarju 2023.

SN 2023 – 2027 predstavlja slovenski del evropske kmetijske politike. Priprava SN 2023 – 2027 temelji na dokumentu *Uredba (EU) 2021/2115 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 2. decembra 2021 o določitvi pravil o podpori za strateške načrte, ki jih pripravijo države članice v okviru skupne kmetijske politike (strateški načrti SKP) in se financirajo iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) ter o razveljavitvi uredb (EU) št. 1305/2013 in (EU) št. 1307/2013.*

1.3 Kratek opis načrta

Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023–2027 vsebuje ključne strateške usmeritve za izvajanje skupne kmetijske politike (v nadaljevanju: SKP) v Republiki Sloveniji in podaja nabor predlaganih intervencij za njihovo uspešno in učinkovito izvajanje v praksi. Prvič je v enotnem dokumentu opredeljena celotna SKP, tako I. steber, ki obsega neposredna plačila in kmetijske trge, kot tudi II. steber, ki obsega politiko razvoja podeželja. Skupna obravnava obeh stebrov prinaša novo dimenzijo in pozitivno vpliva na zagotavljanje sinergij in dopolnjevanja med intervencijami, s tem pa prinaša tudi večje, močnejše učinke obeh stebrov pri uresničevanju zastavljenih ciljev celotne SKP. In prav velik poudarek na doseganju ciljev ter preverjanju rezultatov in uspešnosti, predstavlja bistvo nove SKP.

V okviru strateškega načrta SKP za Slovenijo je na voljo 1.778.332.768 evrov. Od tega:

- za prvi steber SKP (neposredna plačila, vinski in čebelarški sektor): 683.540.796 evrov
 - neposredna plačila: 657.650.246 evrov;
 - vinski sektor: 19.396.000 evrov;
 - čebelarški sektor: 3.247.275 evrov (+ 3.247.275 evrov SLO) = 6.494.550 evrov;
- za drugi steber SKP (razvoj podeželja): 1.094.791.971 evrov (550.850.960 evrov EU + 543.941.011 evrov SLO).

25 % sredstev I. stebra mora država nameniti shemi za podnebje in okolje, ukrepom, ki prispevajo k ciljem ohranjanja naravnih virov in narave, podnebnih sprememb ter biodiverzitete. Tem ciljem pa mora država tudi v okviru II. stebra nameniti vsaj 35 % sredstev tega stebra. Te zakonodajne obveze kažejo na višjo okoljsko in podnebno ambicioznost nove SKP v primerjavi s trenutno ravni.

Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo vsebuje ključne strateške usmeritve za izvajanje SKP v Sloveniji in podaja nabor ukrepov za njihovo uspešno in učinkovito uvedbo.

Skupna kmetijska politika po letu 2020 bo temeljila na treh splošnih in devetih specifičnih ciljih. Splošni cilji so podkrepljeni s horizontalnim ciljem in razširjanjem znanja, dodaten poudarek je na inovacijah in digitalizaciji v kmetijstvu in na podeželskih območjih.

Tabela 1: Splošni in specifični cilji SN 2023 - 2027

Spodbujanje pametnega, konkurenčnega, odpornega in raznolikega kmetijskega sektorja, ki zagotavlja dolgoročno prehransko varnost	Podpora in krepitev varstva okolja, vključno z biotsko raznovrstnostjo, in podnebnih ukrepov ter prispevanje k doseganju okoljskih in podnebnih ciljev Unije, vključno z njenimi zavezami iz Pariškega sporazuma	Krepitev socialno-ekonomskega tkiva podeželja
(1) Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročna prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarska trajnostnost kmetijske proizvodnje v Uniji	(4) Prispevanje k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, vključno z zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov in povečanjem sequestracije ogljika, ter spodbujanje trajnostne energije	(7) Privabljanje in zadrževanje mladih kmetov in drugih novih kmetov v tem poklicu ter spodbujanje trajnostnega razvoja podjetij na podeželju
(2) Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje tako kratko- kot dolgoročne konkurenčnosti kmetij, tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji	(5) Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij	(8) Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom
(3) Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi	(6) Prispevanje k zaustavitvi in obratu trenda izgube biotske raznovrstnosti, krepitev ekosistemskih storitev ter ohranjanje habitatov in krajine	(9) Izboljšanje odziva kmetijstva Unije na zahteve družbe glede hrane in zdravja, vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na trajnostni način, zmanjšanje živilskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranje protimikrobne odpornosti
Horizontalni cilj Modernizacija kmetijstva in podeželja s spodbujanjem in razširjanjem znanja, inovacij in digitalizacije		

Sredstva I. stebra SKP (EKJS) so prvenstveno usmerjena v osnovno dohodkovno podporo za trajnostnost, kjer je največja sprememba ukinitve plačilnih pravic. Ta plačila še vedno bistveno prispevajo k zagotavljanju osnovne ravni prihodka in imajo s tem tudi pomembno stabilizacijsko vlogo. Del sredstev se preko sheme za okolje in podnebje usmerja v spodbujanje prevzemanja bolj trajnostnih kmetijskih praks. Zaradi visokih ambicij okoljskih, podnebnih in naravovarstvenih ciljev v II. stebru se je Republika Slovenija odločila za uporabo rabata in se zato shemi za okolje in podnebje v 1. stebru namenja 15,48 namesto 25 % ovojnice. Analize in izpeljane potrebe so pokazale na sektorje v težavah, ki so vključeni v vezano dohodkovno podporo. To so reja govedi, reja krav dojlj, prireja mleka v gorskem območju in reja drobnice. Dodatno se bo spodbujalo proizvodnjo beljakovinskih rastlin (2 % ovojnice).

V okviru intervencij II. stebra SN 2023 – 2027 je za okoljske cilje namenjenih nekaj več kot 41 % sredstev EKSRP. Ti so skoncentrirani v podintervencijah kmetijsko-okoljsko-podnebnih ukrepov, prilagajanju na podnebne spremembe in ukrepom za blaženje teh, ekološkemu kmetijstvu, dobrobiti živali in naravovarstvenim ukrepom (tudi nova plačila za Natura 2000 območja, podpora izvajanju ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij in neproizvodne naložbe, ki podpirajo okoljsko

funkcijo kmetijstva in spodbujajo sonaravne kmetijske prakse). Ohranjajo se plačila za območja z naravnimi in drugimi omejitvami, ki obsegajo 76,2 % vseh kmetijskih zemljišč v rabi in predstavljajo izrazito pomemben dejavnik stabilnosti dohodka na kmetijah, hkrati pa pozitivno vplivajo na ohranjanje obdelanosti tega občutljivega prostora in s tem na ohranjanje naravnih virov, biodiverzitete ter tudi poseljenosti podeželja.

Izhodišče za pripravo SN 2023 – 2027 je predstavljalo trenutno stanje ter trendi in v največji možni meri upoštevanje naravne in strukturne danosti slovenskega podeželja ter dejanske potrebe kmetijstva, živilstva, gozdarstva, podeželja, potrošnika in širše družbe. Upoštevani so bili relevantni evropski in nacionalni dokumenti, ki se nanašajo na področje, ki ga pokriva SN 2023 – 2027. Ključna strateška evropska usmeritev prihodnje SKP temelji na ciljih Zelenega dogovora v okviru Strategije od vil do vilic, Strategije za biotsko raznovrstnost, Akcijski načrt EU – nasproti ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal ter objavljeno Dolgoročno vizijo za podeželska območja. Na operativni ravni so za doseganje teh ciljev pomembna predvsem priporočila Evropske komisije (v nadaljevanju: EK) za strateški načrt za Slovenijo. Resolucija »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« je strateška podlaga za enovit SN 2023–2027, upoštevani so tudi številni drugi strateške dokumente, predvsem s področja varovanja okolja in podnebnih sprememb (tudi strategija EU za gozdove).

Eden od glavnih ciljev SN 2023 – 2027 je doseganje ustrezne in stabilne dohodkovne ravni kmetijskih pridelovalcev, večja odpornost kmetij in višja konkurenčnost kmetijstva, živilskopredelovalne industrije in gozdarstva. Pri razvoju slovenskega kmetijstva je potrebno upoštevati raznolikosti in dualno strukturo kmetijskih gospodarstev, z izrazito tržno usmerjenimi kmetijami na eni strani in samooskrbnimi kmetijami na drugi strani. Strateški poudarki SN 2023 – 2027 so:

- pametno, odporno in konkurenčno kmetijstvo
- varovanje okolja in trajnostno upravljanje z naravnimi viri
- kakovost življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju
- horizontalni cilj spodbujanja znanja, inovacij in digitalizacije v kmetijstvu na podeželskih območjih

1.3.1 Prispevek SN 2023 – 2027 k specifičnim okoljskim in podnebnim ciljem preko okrepljene pogojenosti

Okrepljena pogojenost je izhodišče za celotno zeleno arhitekturo, ki jo vzpostavlja nova SKP. Namen in pomen t.i. zelene arhitekture je zagotavljati bolj trajnostno upravljanje naravnih virov z naslova kmetijstva. To je temelj, ki ga sestavlja sklop obveznih pravil oziroma standardov, ki jih bodo morali izpolnjevati vsi upravičenci do plačil SKP, če bodo želeli prejeti neposredna plačila I. stebra oziroma ostala plačila SKP, ki so vezana na površine ali živali. Gre za standarde iz Priloge III Uredbe (EU) 2021/2115 o strateških načrtih s področja varovanja okolja, zdravja živali in ljudi ter dobrega počutja živali, ki zajemajo »predpisane zahteve ravnanja« na podlagi prava EU (v nadaljevanju: PZR) ter »dobre kmetijske in okoljske pogoje« (v nadaljevanju: DKOP). PZR in DKOP predstavljajo standarde za ohranjanje dobrega kmetijskega in okoljskega stanja zemljišč.

V primerjavi z obdobjem 2014–2020 se z novo SKP sistem pogojenosti z letom 2023 že na EU ravni zaostre oz. krepi, kar se prenaša tudi v SN 2023 – 2027. Ključni element povečane okoljsko-podnebne ambicioznosti je združitev obstoječe navzkrižne skladnosti z zahtevami iz t.i. zelene komponente iz neposrednih plačil iz obdobja 2015–2020(2022) v sistem »okrepljene pogojenosti«.

Okrepljena pogojenost zlasti velja za ohranjanje okoljsko občutljivega trajnega travinja ter površin z neproduktivnimi elementi, ki imajo ekološki pomen. Omenjena sprememba pomeni, da bodo zahteve iz naslova zelene komponente, ki so v obdobju 2014–2020 veljale za nadstandard, za katerega so kmetje pridobili plačilo iz sheme zelene komponente v okviru neposrednih plačil, postale obvezen standard za vse kmete, ki jih določeni standard zadeva.

Sistem okrepljene pogojenosti v okviru zelene arhitekture strateškega načrta, kaže na povečanje okoljske in podnebne ambicioznosti glede na navzkrižno skladnost iz obdobja 2014–2020. Ker sistem pogojenosti zajema vse kmetije, ki želijo pridobiti neposredna plačila in ostala plačila, vezana na površino oz. živali, lahko predpostavljamo večji osnovni prispevek kmetijstva k podnebno-okoljskim ciljem SKP. Ker pa je pogojenost tudi temelj za izvajanje ukrepov oz. intervencij, vezanih na površino oz. živali (kot sta npr. shema za okolje in podnebje – SOPO v okviru neposrednih plačil ali pa KOPOP v okviru II. stebra SKP), to posledično prinaša povečanje zahtevnosti omenjenih ukrepov glede na obdobje 2014–2020.

1.3.2 Povečana ambicioznost v povezavi z okoljskimi in podnebnimi cilji glede na preteklo programsko obdobje

Povečana ambicioznost SN 2023 – 2027 glede na preteklo programsko obdobje se kaže preko:

- *spremenjene definicije upravičenega hektarja, ki zdaj vključuje površine neproduktivnih krajinskih značilnosti*; prejšnje programsko obdobje ni zajemalo neproduktivnih krajinskih značilnosti, zato so bile te površine izvzete iz prejema subvencij
- *okrepljena pogojenost z zaostrovanjem standardov za pridobitev plačila SKP*; v prejšnjem obdobju so zahteve iz naslova zelene komponente npr. standardi za ohranjanje dobrega okoljskega stanja kmetijskih zemljišč, veljale za nadstandard in so bile izplačane le za plačila iz sheme zelene komponente – z novo SKP obstajajo obvezen standard za vse kmete, ki jih določeni standard zadeva
- *SOPO uvaja zahtevnejšo »ozelenitev« neposrednih plačil (vsaj 25% nacionalne ovojnice za neposredna plačila mora zagotavljati zelena plačila)*; v prejšnji shemi je bil zaradi derogacij, ki so izhajale iz EU predpisov, večji delež kmetij izvzet iz aktivnega izvajanja zelene komponente. V novi SKP bo kmet ob vključitvi v SOPO aktivno uveljavljal izbor sheme SOPO in jo tudi izvajal.
- *večja ambicioznost KOPOP plačil*; v primerjavi s prejšnjim obdobjem se je del vsebin iz KOPOP prestavil v shema SOPO, s čimer se je zahtevnost izvajanja KOPOP povečala. Hkrati so dodane nekatere povsem nove vsebine, npr.: ohranjanje suhih travnišč, itd.
- *ekološko kmetovanje (samostojna intervencija)*; v primerjavi s prejšnjo shemo so v novi SKP predvidene večje površine, vključene v ekološko kmetovanje (prej 11,5 %, s SN 2023 – 2027 16,99 %)
- *uvedba novih površinskih intervencij za varstvo okolja*; gre za nove intervencije, ki jih prejšnja shema ni vsebovala npr.: plačila Natura 2000, izvajanje izbranih ukrepov iz na zavarovanih območjih, biotično varstvo rastlin)
- *prve vključitve neproizvodnih naložb, ki podpirajo cilje naravovarstvenih intervencij*; prejšnja shema proizvodnih naložb (ohranjanje ekstenzivnih pašnikov, ureditve mejic, suhozidov in drugih krajinskih značilnosti,) ki bodo specifično namenjene varovanju narave
- *vključitev novih okoljskih intervencij na področju gozdarstva*; ohranjanje in vzdrževanje pasišč za prosto živeče rastlinojede živali ter naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevesničarstva, naložbe za sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah

- *specifične intervencije za produktivne naložbe, namenjene okolju in podnebjju*; v prejšnjem programskem obdobju so bile vse produktivne naložbe vključene v en sam širši ukrep, ki je vključeval »klasične« produktivne naložbe in naložbe s poudarkom na varovanju okolja in podnebja. V okviru novega SN 2023 – 2027 pa so te naložbe ločene, s čimer se zagotavlja večja transparentnost.
- *Sistem AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System)*; v primerjavi s prejšnjim programskim obdobjem je prenovljen, kar še močneje krepi izvajanje KOPOP, ukrep ekološkega kmetijstva in ostalih intervencij s področja okolja in podnebja

1.3.3 Pomembnost potreb na ravni SN 2023 – 2027

SN 2023 – 2027 smiselno upošteva vse dosedanje izkušnje, posebnosti slovenskega kmetijstva, SWOT ter druge analize, študije in vrednotenje slovenske kmetijske politike. Na podlagi tega je bila opredeljena pomembnost potreb na ravni strateškega načrta, kamor sodi razvoj, ki upošteva tako ekonomski kot tudi okoljski in socialni vidik. To so bistvene komponente trajnostnega razvoja, ki jih naslavlja že Resolucija "Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021". S tem se tudi zasleduje vse tri splošne in devet specifičnih ciljev SKP. Na ta način se, poleg stabilnosti in primerljivosti dohodkov, skuša doseči tudi večjo okoljsko ambicioznost strateškega načrta in ob tem upoštevati socialni vidik, ki je pomemben za ohraneno in poseljeno podeželje.

Vseh identificiranih potreb v SN 2023 – 2027 je 37 in so razvrščene po vsebinskih sklopih:

- pametno, odporno in konkurenčno kmetijstvo (EKONOMSKA komponenta);
- varovanje okolja in trajnostno upravljanje z naravnimi viri (OKOLJSKA in PODNEBNA komponenta) ter
- kakovost življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju (SOCIALNA komponenta)
- krepitev oblikovanja in prenos znanja (horizontalni cilj)

Pri prednostnem razvrščanju oz. prioritizaciji potreb so bila upoštevana sledeča merila:

1. REZULTATI SPLETNE ANKETE: izvedena v okviru javne razprave, 11. novembra do 2. decembra 2020.
2. REZULTATI POROČILA VREDNOTENJA: »Prioritizacija potreb strateškega načrta skupne kmetijske politike za obdobje 2021-2027«, Deloitte, januar 2021.
3. KOMPLEKSNOT: to merilo je bilo razdeljeno na dve podmerili: KOMPLEKSNOT (1) navezava potreb z intervencijam in KOMPLEKSNOT (2) navezava potreb na specifične cilje (SC).
4. MERLJIVOST: navezava potreb s kazalniki vpliva in rezultata (le tisti z bistvenim vplivom).
5. POMEMBNOT: na podlagi seštevka točk v okviru kompleksnosti, merljivosti, rezultatov spletne ankete in rezultatov Poročila vrednotenja rangiranje potreb na zelo pomembne, srednje pomembne in pomembne.

Tabela 2: Razvrstitev potreb glede na štiri vsebinske sklope Resolucije "Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021" in po pomembnosti

Razvrstitev potreb SN 2023 – 2027 po pomembnosti	Razvrstitev potreb na štiri vsebinske sklope Resolucije »Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021«			
	Pametno, odporno in konkurenčno kmetijstvo (EKONOMSKA komponenta)	Varovanje okolja in trajnostno upravljanje z naravnimi viri (OKOLJSKA komponenta)	Kakovost življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju (SOCIALNA komponenta)	Horizontalni cilj: krepitev oblikovanja in prenos znanja
ZELO POMEMBNO	P1 Zagotavljanje primerljivega in	P14 Ohranjanje organske snovi in proizvodnega	P23 Učinkovita generacijska pomladitev	P34 Izboljšanje izmenjave znanja in

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

	stabilnega dohodkovnega položaja KMG (SC1) P2 Ohranjanje kmetijske proizvodnje na OMD (SC1) P6 Povečanje produktivnosti, konkurenčnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu (SC2) P5 Zagotavljanje prehranske varnosti (SC1) P4 Izboljšanje dohodkovnega položaja sektorjev v težavah (SC1)	potenciala kmetijskih tal (SC5) P15 Blaženje in prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in gozdarstvu (SC4) P20 Ohranjanje kulturne krajine in površin z visokoraznovrstnimi značilnostmi (SC6) P17 Zmanjšanje negativnih vplivov kmetijstva na stanje površinskih in podzemnih voda (SC5) P18 Ohranjanje in izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti habitatov in vrst (SC6) P32 Zagotavljanje živalim prilagojenih načinov reje (SC9) P13 Zmanjševanje emisij TGP in amonijaka v kmetijstvu (SC4) P31 Zmanjšanje rabe FFS in razvoj ter raba nekemičnih metod varstva rastlin (SC9)	nosilcev kmetijskih gospodarstev (SC7) P24 Spodbujanje zaposlovanja in ohranjanje delovnih mest na podeželju (SC7) P27 Dvig kakovosti življenja ter razvoj storitev in infrastrukture na podeželju (SC8)	prenosa informacij P37 Spodbujati digitalizacijo in krepitev kompetenc v kmetijstvu, gozdarstvu in ŽPI P36 Krepitev raziskav, razvoja, inovacij in sodelovanja P35 Izboljšanje koordinacije in vzpostavitev enotne spletne platforme AKIS P29 Izboljšanje pokritosti podeželskih območij s hitrimi širokopasovnimi povezavami*
SREDNJE POMEMBNO	P10 Boljša prepoznavnost in organiziranost proizvajalcev za skupen nastop na trgu (SC3) P11 Krepitev vključevanja v sheme kakovosti in njihove prepoznavnosti (SC3) P07 Povečanje konkurenčnosti in tehnološkega razvoja ŽPI (SC2) P25 Zagotavljanje lažjega dostopa do ustreznih finančnih virov (SC7)	P26 Spodbujanje trajnostne rabe energije ter razvoja krožnega in biogospodarstva (SC8) P21 Ohranjanje opraševanja z izboljšanjem življenjskega prostora divjih opraševalcev (SC6) P22 Zagotavljanje genske raznovrstnosti ter ohranjanje lokalnih pasem in sort (SC6)	P28 Krepitev socialno vključenost, sodelovanje in povezovanje prebivalcev podeželja (SC8) P12 Osveščanje potrošnikov o varni, kakovostni in lokalno pridelani hrani (SC4)	
POMEMBNO	P8 Povečanje produktivnosti, konkurenčnosti ter tehnološki razvoj v gozdarstvu (SC2) P9 Razvoj verig vrednosti preskrbe s hrano ter spodbujanje lokalnih trgov (SC3) P3 Obvladovanje tveganj za doseganje vzdržnega dohodka in odpornosti kmetij* (SC1)	P16 Obnovitev gozda po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah (SC4) P30 Spodbujanje smotrne rabe protimikrobnih zdravil za zdravljenje živali* (SC9) P33 Zmanjševanje izgub in odpadkov hrane v verigi preskrbe s hrano*(SC9) P19 Ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti gozdnih habitatov in vrst*(SC6)	P29 Izboljšanje pokritosti podeželskih območij s hitrimi širokopasovnimi povezavami*(SC8)	
POTREBE SKUPAJ (37)	12	15	5	5

Opombe:

- oznaka P pomeni »potreba« (npr: P23 – potreba 23)
- KMG: kmetijskih gospodarstev
- OMD: območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
- SC: specifični cilj (npr: SC5)
- ŽPI: živilsko predelovalna industrija
- TGP: toplogredni plini
- Z * označene potrebe so tiste, ki jih SN 2023 – 2027 ne naslavlja neposredno ali pa jih naslavlja le delno.

1.3.4 Intervencije SN 2023 – 2027 glede na posamezne specifične cilje

SN 2023 – 2027 je za uspešno uresničevanje identificiranih potreb določil 60 intervencij, ki naslavljajo in so povezane s posameznimi strateškimi cilji SKP. Naslavljanje prepoznanih potreb bo SN 2023 – 2027 vršil preko doseganja specifičnih in horizontalnega cilja, za doseg katerih so bile oblikovane posamezne intervencije.

V spodnji tabeli so navedene intervencije SN 2023 – 2027 z oznakami in sicer po posameznih specifičnih ciljih. V predzadnjem stolpcu je pri vsaki intervenciji navedeno iz katerega finančnega stebra se bo predvidoma financirala. Oznaka EKJS pomeni, da se intervencija financira neposredno iz sredstev Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS, I. steber), med tem ko se intervencije z oznako EKSRP financirajo iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP, II. steber).

Tabela 3: Specifični cilji in predlagane intervencije

Specifični cilj	Naziv intervencije	Oznaka v SN 2023 – 2027	vir financiranja	Povezani spec. cilji + horiz. cilji
Specifični cilj 1 Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročna prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarska trajnost kmetijske proizvode v Uniji	Osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost	INP1	EKJS	SC1
	Dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnostnost	INP2	EKJS	SC1
	Vezana dohodkovna podpora za rejo drobnice	INP3	EKJS	SC1
	Vezana dohodkovna podpora za rejo govedi	INP4	EKJS	SC1
	Vezana dohodkovna podpora za krave dojilje	INP5	EKJS	SC1
	Vezana dohodkovna podpora za mleko v gorskih območjih	INP6	EKJS	SC1
	Vezana dohodkovna podpora za beljakovinske rastline	INP7	EKJS	SC1
	Plačilo za naravne ali druge omejitve	IRP1	EKSRP	SC1
Specifični cilj 2 Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje kratko- kot dolgoročne konkurenčnosti kmetij, tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji	Podpora čebelarjem in čebelarским društvom	SI2	EKJS	SC2
	Vzreja čebeljih matic	SI3	EKJS	SC2
	Raziskovalno delo na področju čebelarstva	SI4		SC2, SC10
	Promocija in raziskava trga sektorja čebelarstva	SI5	EKJS	SC2, SC3
	Kakovost in varnost čebeljih pridelkov	SI6	EKJS	SC2
	Prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov	SI7	EKJS	SC2, SC4
	Promocija vina v tretjih državah	SI8	EKJS	SC2
	Ukrepi informiranja o vini Unije v državah članicah	SI9	EKJS	SC2, SC3
	Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev	IRP2	EKSRP	SC2
	Kolektivne naložbe v kmetijstvu za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano	IRP3	EKSRP	SC2

Specifični cilj	Naziv intervencije	Oznaka v SN 2023 – 2027	vir financiranja	Povezani spec. cilji + horiz. cilji
	Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij	IRP4	EKSRP	SC2
	Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč	IRP5	EKSRP	SC2
	Naložbe v ureditev gozdne infrastrukture	IRP6	EKSRP	SC2
	Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu	IRP7	EKSRP	SC2
	Naložbe v primarno pridelavo lesa in digitalizacijo	IRP8	EKSRP	SC2
	Naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevsničarstva	IRP9	EKSRP	SC2
	Izgradnja namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom	IRP13	EKSRP	SC2
	Naložbe v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov za dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo	IRP35	EKSRP	SC2, SC8
	Naložbe v obnovljive vire energije	IRP36	EKSRP	SC2, SC4 SC8
	Individualni namakalni sistemi in nakup namakalne opreme	IRP40	EKSRP	SC2
	Konzorciji institucij znanja v podporo prehodu kmetijstva v zeleno, digitalno in podnebno nevtravno	IRP38	EKSRP	SC2, SC4, SC5, SC6, SC9, SCXCO
Specifični cilj 3 Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi	Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – naložbe in raziskave	SI10.01	EKJS	SC2, SC3, SC4, SC5, SC6
	Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – svetovanje in tehnična pomoč	SI10.02	EKJS	SC3
	Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – usposabljanje in izmenjava dobrih praks	SI10.03	EKJS	SC3
	Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – promocija, obveščanje in trženje	SI10.05	EKJS	SC3
	Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – umik s trga za brezplačno razdelitev	SI10.06	EKJS	SC1, SC3
	Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – opustitev pravila	SI10.07	EKJS	SC1, SC3
	Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – zavarovanje letine in proizvodnje	SI10.08	EKJS	SC1, SC3
	Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju	IRP10	EKSRP	SC3
	Podpora za novo sodelovanje v shemah kakovosti	IRP11	EKSRP	SC3
	Regijski pristop povezovanja lokalnih proizvodov s poudarkom na ekoloških proizvodih	IRP12	EKSRP	SC3
	Podpora za dejavnosti informiranja in promocije proizvodov iz shem kakovosti	IRP39	EKSRP	SC3
Specifični cilj 4 Prispevanje k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, vključno z zmanjšanji	Tehnološke posodobitve namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom	IRP14	EKSRP	SC4
	Naložbe v sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah	IRP15	EKSRP	SC4

Specifični cilj	Naziv intervencije	Oznaka v SN 2023 – 2027	vir financiranja	Povezani spec. cilji + horiz. cilji
emisij toplogrednih plinov in povečanjem sekvestracije ogljika, ter spodbujanje trajnostne energije	Naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih	IRP16	EKSRP	SC4
	Naložbe v učinkovito rabo dušikovih gnojil	IRP17	EKSRP	SC4
	Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - Podnebne spremembe (KOPOP_PS)	IRP18.1	EKSRP	SC4
	Operacije: – PS.1 Izboljšanje kakovosti krme in načrtno krmljenje goved; – PS.2 Krmljenje z zmanjšano količino dušika pri prašičih pitancih; – PS.3 Izboljšanje kakovosti krme in načrtno krmljenje ovc in koz.			
<u>Specifični cilj 5</u> Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij	Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - Naravni viri (KOPOP_NV)	IRP18.2	EKSRP	SC4, SC5, SC6
	Operacije: – NV.1 Vodni viri; – NV.2 Ohranjanje kolobarja; – NV.3 Integrirana pridelava poljščin; – NV.4 Integrirana pridelava zelenjave; – NV.5 Integrirana pridelava hmelja; – NV.6 Integrirana pridelava sadja in oljk; – NV.7 Integrirana pridelava grozdja; – NV.8 Uporaba biotehniških metod za obvladovanje škodljivih organizmov v trajnih nasadih; – NV.9 Opustitev uporabe herbicidov v vinogradih; – NV.10 Opustitev uporabe insekticidov v vinogradih; – NV.11 Precizno gnojenje in škropljenje; – NV.12 Senena prireja.			
	Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - Biotska raznovrstnost in krajina (KOPOP_BK)	IRP18.3	EKSRP	SC4, SC5, SC6
	Operacije: – BK.1 Posebni traviščni habitati; – BK.2 Traviščni habitati metuljev; – BK.3 Steljniki; – BK.4 Mokrotni traviščni habitati; – BK.5 Ohranjanje mokrišč in barij; – BK.6 Suhi kraški travniki in pašniki; – BK.7 Visokodebelni travniški sadovnjaki; – BK.8 Strmi travniki; – BK.9 Grbinasti travniki; – BK.10 Ohranjanje mejic; – BK.11 Obvladovanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst; – BK.12 Sobivanje z velikimi zvermi; – BK.13 Planinska paša; – BK.14 Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov; – BK.15 Ohranjanje suhih travišč.			

Specifični cilj	Naziv intervencije	Oznaka v SN 2023 – 2027	vir financiranja	Povezani spec. cilji + horiz. cilji
	Ekološko kmetovanje	IRP19	EKSRP	SC4, SC5, SC6
	Tehnološke posodobitve individualnih namakalnih sistemov	IRP41	EKSRP	SC4, SC5
	Ekstenzivno travinje	INP8.1	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Tradicionalna raba travinja	INP8.2	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Gnojenje z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak	INP8.3	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Dodatki za zmanjšanje emisij amonijaka in TGP	INP8.4	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6, SC9
	Naknadni posevki in podsevki	INP8.5	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Ozelenitev ornih površin preko zime	INP8.6	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Konzervirajoča obdelava tal	INP8.7	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Zaplate neposejanih tal za poljskega škrjanca	INP8.8	EKJS	SC1, SC6, SC5
	Varstvo gnezd pribe	INP8.9	EKJS	SC1, SC6, SC5
	Uporaba le organskih gnojil za zagotavljanje dušika v trajnih nasadih	INP8.10	EKJS	SC1, SC6, SC5
	Ohranjanje biodiverzitete v trajnih nasadih	INP8.11	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Kompostiranje hmeljevine	INP8.12	EKJS	SC1, SC4, SC5, SC6
	Plačila Natura 2000	IRP20	EKSRP	SC6
	Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS	IRP21	EKSRP	SC6
	Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023 – 2027	IRP22	EKSRP	SC6
	Izvajanje izbranih ukrepov na zavarovanih območjih	IRP33	EKSRP	SC6
	Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu	IRP34	EKSRP	SC6
	Lokalne pasme in sorte	IRP42	EKSRP	SC6, SC4
	Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje traviščnih habitatov	IRP37	EKSRP	SC6
Specifični cilj 7 Privabljanje in zadrževanje mladih kmetov in drugih novih kmetov v tem poklicu ter spodbujanje trajnostnega razvoja podjetij na podeželju	Dopolnilna dohodkovna podpora za mlade kmete	INP9	EKJS	SC7
	Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov	IRP24	EKSRP	SC7

Specifični cilj	Naziv intervencije	Oznaka v SN 2023 – 2027	vir financiranja	Povezani spec. cilji + horiz. cilji
<u>Specifični cilj 8</u> Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom	Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti, vključno z biogospodarstvom in ohranjanje kulturne dediščine	IRP25	EKSRP	SC8
	LEADER	IRP26	EKSRP	SC8
<u>Specifični cilj 9</u> Izboljšanje odziva kmetijstva Unije na zahteve družbe glede hrane in zdravja, vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na trajnostni način, zmanjševanje živilskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranje protimikrobne odpornosti	Biotično varstvo rastlin	IRP27	EKSRP	SC9, SC5
	Dobrobit živali	IRP28	EKSRP	SC9, SC4
	Naložbe v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti rejnih živali	IRP29	EKSRP	SC9
<u>Horizontalni cilj</u> Modernizacija kmetijstva in podeželja s spodbujanjem in razširjanjem znanja, inovacij, in digitalizacije	Prenos znanja v čebelarstvu	SI1	EKJS	SC2
	Medgeneracijski prenos znanja	IRP30	EKSRP	SC10
	Podpora za projekte EIP	IRP31	EKSRP	SC10
	Izmenjava znanja in prenos informacij ter usposabljanje svetovalcev	IRP32	EKSRP	SC10

2. OSNOVE ZA PRIPRAVO OKOLJSKEGA POROČILA

2.1 Proces izdelave okoljskega poročila

Izdelava okoljskega poročila je potekala v več fazah. V prvi fazi je bilo opravljeno naslednje:

- pregledan Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2021-2027 (december 2021, različica 1.0)
- preučili smo prejete smernice nosilca javnih pooblastil (ZRSVN)
- opravljena je bila analiza povezav SN 2023 – 2027 do relevantnih strateških in programskih dokumentov in politik
- določena je bila metodologija, cilji in kazalci

Splošne in podrobne usmeritve iz podanih smernic ZRSVN so bile upoštevane pri izbiri in oblikovanju intervencij SN 2023 – 2027 za Slovenijo.

V drugi fazi smo opravili vrednotenje vplivov SN 2023 – 2027 na izbrane okoljske cilje in ocenjena pomembnost vplivov na izbrane kazalnike stanja okolja.

2.2 Odnos SN 2023 – 2027 do drugih strateških in programskih dokumentov, politik, načrtov ter planov

SN 2023 – 2027 se vsebinsko navezuje na mnoge strateške in programske dokumente in politike. Tiste najbolj ključne so navedene v Prilogi 1, kjer je navedena tudi relacija SN 2023 – 2027 do njih ter nacionalnih strateških dokumentov. Na podlagi strateških in programskih dokumentov so bili opredeljeni tudi izbrani okoljski cilji in izpeljani kazalniki vrednotenja vplivov.

Tabela 4: Relacija SN 2023 – 2027 do zakonodaje EU, strateških ter programskih dokumentov EU in nacionalnih dokumentov, načrtov in politik

Strateški in programski dokumenti ter politike, katerih cilje podpira tudi SN 2023 – 2027
Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst
Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic
Direktiva 2000/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike (Vodna direktiva)
Direktiva Sveta 91/676/EGS z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov
Direktiva 2008/50/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. maja 2008 o kakovosti zunanjega zraka in čistejšem zraku za Evropo
Protokol o zmanjševanju zakisljevanja, evtrofikacije in prizemnega ozona h Konvenciji iz leta 1979 o onesnaževanju zraka na velike razdalje preko meja (Göteborški protokol)
Direktiva (EU) 2016/2284 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. decembra 2016 o zmanjšanju nacionalnih emisij za nekatera onesnaževala zraka, spremembi Direktive 2003/35/ES in razveljavitvi Direktive 2001/81/ES
Oblikovanje prihodnosti, odporne na podnebne spremembe – nova strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam, COM (sprejeto 24.2.2021)
Uredba (EU) 2018/841 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2018 o vključitvi emisij toplogrednih plinov in odvzemov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva v okvir podnebne in energetske politike do leta 2030 ter spremembi Uredbe (EU) št. 525/2013 in Sklepa št. 529/2013/EU
Predlog UREDBA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA o zavezujočem letnem zmanjšanju emisij toplogrednih plinov v državah članicah v obdobju 2021–2030 za trdno energetska unijo in izpolnitev zavez iz Pariškega sporazuma ter o spremembi Uredbe št. 525/2013 Evropskega parlamenta in Sveta o mehanizmu za spremljanje emisij toplogrednih plinov in poročanje o njih ter za sporočanje drugih informacij v zvezi s podnebnimi spremembami
Direktiva 2009/28/ES o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov

Direktiva 2012/27/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o energetske učinkovitosti, spremembi direktiv 2009/125/ES in 2010/30/EU ter razveljavitvi direktiv 2004/8/ES in 2006/32/ES
Predlog UREDBA EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA o upravljanju energetske unije, spremembi Direktive 94/22/ES, Direktive 98/70/ES, Direktive 2009/31/ES, Uredbe (ES) št. 663/2009, Uredbe (ES) št. 715/2009, Direktive 2009/73/ES, Direktive Sveta 2009/119/ES, Direktive 2010/31/EU, Direktive 2012/27/EU, Direktive 2013/30/EU in Direktive Sveta (EU) 2015/652 ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 525/2013
Direktiva 2009/128/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti za doseganje trajnostne rabe pesticidov
Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje (sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope, 22. februar 2017)
Evropska konvencija o krajini (MEKK, Svet Evrope, veljavnost 1.3. 2004)
Priporočilo Odbora ministrov državam članicam (Sveta Evrope) o celostnem varstvu kulturne krajine kot delu politike urejanja krajine (Recommendation No. R (95) 9)
Evropska strategija za gozdove (New EU Forest Strategy for 2030)
Sporočilo Komisije evropskemu parlamentu, svetu, evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij Strategija EU za tla do leta 2030 Koristi zdravih tal za ljudi, hrano, naravo in podnebje
Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030
Časovni okvir za Evropo, gospodarno z viri (Evropska komisija, COM(2011) 571 konč., 2011)
Resolucija Evropskega parlamenta z dne 10. februarja 2021 o novem akcijskem načrtu za krožno gospodarstvo (2020/2077(INI))
Dolgoročna vizija za podeželska območja EU: za močnejša, povezana, odporna in uspešna podeželska območja v EU, COM(2021) 345 final, 30.6.2021
Strategija Evropske unije za zmanjšanje emisij metana (EU strategy to reduce methane emissions, COM(2020) 663 final, 14.10.2020)
Strategija »Od vil do vilic« za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem, COM(2020) 381 final, 20.5.2020
Akcijski načrt Evropske unije za razvoj ekološke pridelave (Action plan for organic production in the EU)
Akcijski načrt EU: Naproti ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal, COM(2021) 400 final
Državna strategija »Eno zdravje« za obvladovanje odpornosti mikrobov (2019-2024), sprejela Vlada RS, 2019
Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 (ReDPS50) (Ur. l. RS, št. 119/21)
Resolucijo o nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025 (ReNPPTDZ) (Ur. l. RS, št. 58/15)
Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt Republike Slovenije, sprejela Vlada RS 28.2.2020
Prioritised Action Framework (PAF) for Natura 2000 in Slovenia
Strateški in programski dokumenti ter politike, s cilji katerih lahko SN 2023 – 2027 povzroči konflikte
/
Strateški in programski dokumenti ter politike, katerih cilje SN 2023 – 2027 delno podpira, ob izvajanju določenih intervencij SN 2023 – 2027 pa lahko pride do konflikta s cilji strategije/programa/politike
/

2.3 Opredelitev do pomembnih vplivov SN 2023 – 2027

V nadaljevanju je prikazana opredelitev do predlaganih intervencij SN 2023 – 2027 z vidika pomembnosti vplivov na posamezne sestavine okolja. Pri opredelitvi do potencialnih vplivov SN 2023 – 2027 na okolje se je upoštevalo tiste intervencije, za katere je bil ugotovljen pomemben vpliv (pozitiven/negativen/mešan) na okolje.

V kolikor je prepoznano, da imajo intervencije SN 2023 – 2027 lahko morebiten vpliv (pozitiven ali negativen) na posamezno sestavino okolja, smo vplive upoštevali skladno z določili Uredbe o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Ur. l. RS, št. 73/05) na neposredne (N), trajne (T), daljinske (D), kumulativne (K), sinergijske (S), kratkoročne (Kr), srednjeročne (Sr) in dolgoročne (Dr). V primeru, da katera izmed sestavin okolja v okoljskem poročilu ni obravnavana, je podana obrazložitev zakaj.

Tabela 5: Opredelitev možnega vpliva izvedbe SN 2023 – 2027 na doseganje okoljskih ciljev za posamezne sestavine okolja

SESTAVINA OKOLJA	OPREDELITEV VPLIVA Z OBRAZLOŽITVIJO	MOŽNI VPLIVI SN 2023 – 2027 NA OKOLJSKE CILJE
NARAVNI VIRI		
Tla	Zdrava tla so neobnovljiv in bistven vir za kmetijstvo in gozdarstvo. Procesi v tleh so medsebojno odvisni, zato jih je potrebno celovito naslavljanje. Zdrava tla niso pomembna le zaradi proizvodnje hrane, lesa, vlaken in drugih virov za krožno gospodarstvo, ampak tudi zaradi izvajanja ekosistemskih storitev kot so podpora biotske pestrosti, ponor atmosferskega ogljika in ponor toplogrednih plinov (sekvestracija in shranjevanje ogljika), zadrževanja, filtracije in nevtralizacije onesnaževal, prečiščevanje padavinske vode ter kroženje hranilnih snovi... SN 2023 – 2027 predvideva številne površinske, naložbene in izobraževalne intervencije (okrepljena pogojenost, INP8 – Shema za podnebje in okolje, INP7 – Vezana dohodkovna podpora za beljakovinske rastline, IRP18- Kmetijsko-okoljska podnebna plačila, IRP19 – Ekološko kmetovanje, IRP 20- Plačila Natura 2000 in druge,...)ki bodo vplivale na trajnostno upravljanje s tlemi ter zagotavljanje ekosistemskih storitev tal. Predlagane intervencije bodo tako vplivale na tla skozi fizikalne, kemijske in kombinirane (fizikalno-kemijske) vplive, s čimer se bo zagotavljalo ohranjanje proizvodnega potenciala tal in zdravje kmetijskih tal. Posledice vplivov predlaganih intervencij lahko vodijo k izboljšanju ali poslabšanju zdravja kmetijskih tal. Glede na stanje zdravja tal v Sloveniji morajo predlagane intervencije izkazati pozitivne vplive na ohranjanje in povečanje organske snovi v tleh, zmanjšanje erozije tal, varovanje, ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti v tleh in na njih ter preprečevanje onesnaženja tal s kemikalijami, pesticidi, farmacevtskimi izdelki in plastiko. Grožnja zdravim tlom na posameznih območjih Slovenije je onesnaženje iz razpršenih virov kmetijstva zaradi nesmotrne uporabe in vnosa gnojil ter fitofarmacevtskih sredstev. V SN 2023-2027 so bile skozi intervencijsko logiko identificirane in naslovljene potrebe: ohranjanje proizvodnega potenciala tal in preprečevanje erozije (P14), ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti habitatov in vrst (P18), zmanjšanje rabe fitofarmacevtskih sredstev in razvoj ter raba nekemičnih metod varstva rastlin (P 31)	SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbrani cilj: <i>Trajnostno upravljanje s tlemi, kmetijskimi in gozdnimi zemljišči z namenom ohranjanja ekosistemskih storitev</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, S, Sr, Dr</u>
Kmetijska zemljišča	Trajnostno upravljanje s tlemi vključuje tudi trajnostno upravljanje s kmetijskimi zemljišči kot plansko kategorijo pri določanju rabe prostora. Trajnostno upravljanje s kmetijskimi zemljišči je (poleg sanacije in revitalizacije degradiranih območij tal) ključen integralen del zagotavljanja trajnostnega razvoja. Netrajnostno ravnanje s kmetijskimi zemljišči, skupaj z netrajnostnim umeščanjem dejavnosti v prostor, lahko povzroči trajno izgubo tal kot naravnega vira zaradi onesnaženosti zlasti pa zaradi prekrivanja z neprepustnimi materiali in zbijanja tal. Ohranjanje kakovostnih kmetijskih zemljišč pomeni zlasti možnosti za oskrbo s hrano in s tem povezano prehransko neodvisnost Slovenije ter zdravja ljudi in živali. Kmetijska	SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbrani cilj: <i>Trajnostno upravljanje s tlemi in zemljišči</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, S, Sr, Dr</u>

SESTAVINA OKOLJA	OPREDELITEV VPLIVA Z OBRAZLOŽITVIJO	MOŽNI VPLIVI SN 2023 – 2027 NA OKOLJSKE CILJE
	zemljišča so pomembna za izvajanje raznovrstnih ekosistemskih storitev. SN 2023 – 2027 bo vplival na ohranjanje skupnih površin kmetijskih zemljišč s podpiranjem kmetijske pridelave v območjih z omejenimi dejavniki (IRP1), vezano dohodkovno podporo za drobnico (INP3), vezano dohodkovno podporo za krave dojilje (INP5), vezano dohodkovno podporo za mleko v gorskih območjih (INP6), plačili Natura 2000 (IRP20), izvajanje izbranih ukrepov na zavarovanih območjih (IRP33), shemami za podnebje in okolje (INP8), kmetijsko-okoljskimi in podnebnimi plačili (IRP18),... SN 2023 – 2027 bo tako prispeval k doseganju okoljskih ciljev "zmanjšanje spremembe rabe zemljišč do leta 2030" in "neto ničelna sprememba rabe zemljišč do 2050". V SN 2023-2027 se na trajnostno upravljanje s tlemi in zemljišči navezuje intervencijska logika izpeljana iz potreb P14, P18 in P31, posredno pa še potreba P1 (zagotavljanje primerljivega in stabilnega dohodkovnega položaja kmetijskih gospodarstev) in P2 (ohranjanje proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč na OMD), kjer je ključno ohranjanje in izboljšanje proizvodnega potenciala in obsega kmetijskih zemljišč.	
Gozd	V sklopu SN 2023 – 2027 so v sklopu specifičnega cilja 2 (SC2) predvidene naložbe v ureditev gozdne infrastrukture (odpiranje gozdov z novimi gozdnimi prometnicami) in v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu, kar naj bi pripomoglo k intenziviranju gospodarjenja z gozdovi v lasti KMG. Omenjen intervencije lahko vplivajo na gozdna tla, vode, naravo ter krajino. Pozitiven vpliv na ohranjanje gozdov predstavlja ukrep v okviru SC 4, ki se nanašata na sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah, s čimer se bistveno zmanjša ogroženost gozdov zaradi škodljivcev ter njihovih funkcij. SN 2023 – 2027 bo na podlagi doseganja ciljev razvoja kmetijstva posredno vplival tudi na krčitve gozdov v kmetijske namene na površinah, ki so bile v preteklosti v kmetijski rabi in so se kasneje zarasle z gozdom. Določene krčitve gozdov se lahko pojavijo tudi v primeru vzpostavitve gozdnih cest in vlak, kar ima lahko pozitiven vpliv na gozdne sestoje, saj omogoča ustrezno gospodarjenje z gozdom. SN 2023 – 2027 vsebuje tudi intervencije, ki omogočajo preprečevanje zaraščanja z gozdov. Oboje ima vpliv na površino gozdov.	SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbrani cilj: <i>Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, Sr, Dr</u>
VODE		
Površinske vode	Načrt skupne kmetijske politike vsebuje tudi intervencije, ki imajo vpliv na okoljske cilje za površinske vode. Intervencije v okviru specifičnih ciljev SC4, SC5 ter SC6 naslavlajo spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega gospodarjenja z naravnimi viri, kamor sodijo tudi vode. Intervencije v okviru navedenih ciljev, ki so namenjene blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, imajo posledično pozitivne vpliv tudi na kakovost površinske vode ter zmanjšanju negativnih učinkov delovanja površinskih voda v primeru izrednih vremenskih dogodkov. Intervencije, kot so IRP14, IRP15, IRP16 pripomore k racionalnejši rabi površinskih voda in zmanjšanju njihovih izgub. Intervencije IRP17 in IRP18.2 omogočajo učinkovito upravljanje	Izvedba SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbran cilj: <i>Dobro stanje površinskih voda in preprečitev poslabšanja stanja.</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, Dr</u>

SESTAVINA OKOLJA	OPREDELITEV VPLIVA Z OBRAZLOŽITVIJO	MOŽNI VPLIVI SN 2023 – 2027 NA OKOLJSKE CILJE
	površinskih voda in s tem ohranjanje in izboljšanje kakovosti. Med intervencijami SN 2023 – 2027 predvideva tudi gradnjo namakalnih sistemov ter posodobitve obstoječih, kar ima lahko vpliv na kakovostno in količinsko stanje površinskih vodotokov (v primeru prekomerne rabe vode). Na kakovost vode pozitivno vplivajo ukrepi, kot so intervencije v ekološko kmetovanje, KOPOP ter shemo za podnebje in okolje, ki vključujejo ohranjanje obvodnih pasov, ohranjanje neproduktivnih krajinskih značilnosti (mejice kot puferski pasovi med kmetijskimi površinami ter površinskimi vodami), zmanjšanje gnojenja ter precizno gnojenje, itd.	
Podzemne vode	Kmetijstvo vpliva na kakovost podzemnih voda z onesnaževanjem zaradi nepravilne ali prekomerne uporabe živinskih in drugih organskih gnojil, mineralnih gnojil (dušik in fosfor) in fitofarmacevtskih sredstev. Vodna telesa podzemnih voda so najbolj obremenjena v severovzhodni Sloveniji: Savinjska, Dravska in Murska kotlina (vir: ARSO). Vzrok za slabo kemijsko stanje teh vodnih teles je vsebnost nitratov v podzemni vodi, v Dravski kotlini tudi vsebnost atrazina. Povišane vsebnosti nitratov v podzemni vodi so lahko tudi posledica neustrezno urejenega odvajanja komunalnih odpadnih voda. Izboljšanje kmetijskih praks gnojenja ter s tem izboljšanje kakovosti podzemnih voda ter posredno pitne vode, naslavlja večje število intervencij po posameznih specifičnih ciljeh (SC4, SC5, SC6). Prav tako se s pridelavo ustreznih kultur, ki so prilagojene na podnebne spremembe, posredno vpliva na manjšo potrebo po zatiranju škodljivcev, kar ima pozitiven vpliv na podzemno vodo. Pri tem so zelo pomembne površine, ki so vključene v ekološko kmetovanje. Vplivi intervencij na kakovost podzemne vode so lahko pozitivne ali negativne.	Izvedba SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbran cilj: <i>Dobro stanje podzemnih voda</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, Sr, Dr</u>
NARAVA		
Narava	Kot najpogostejše grožnje in pritiski s področja kmetijstva so bili prepoznani: zaraščanje (opustitev košnje/paše), prezgodnja in prepogosta košnja, izsuševanje mokrotnih površin, gnojenje z živinskimi ter mineralnimi gnojili, intenzivna paša (prepašenost) ter onesnaževanje površinskih in podzemeljskih vod zaradi spiranja hranil. Grožnje in pritiske predstavlja tudi gradnja zadrževalnikov in odvzemi vode za potrebo namakanja ter odstranjevanje drevesne in grmovne zarasti na obrežnem pasu za potrebo pridobitve kmetijskih površin. Kmetijstvo v odnosu do narave igra dvojno vlogo. Po eni strani lahko kmetijska dejavnost vzdržuje določene naravovarstveno pomembne površine (npr. travnike in pašnike) po drugi strani pa jih lahko uničuje (npr. neprimerna uporaba gnojil in FFS onesnažuje tla ter površinske in podzemne vode). Kmetijstvo v svojem bistvu stremi k bolj intenzivni in učinkoviti pridelavi, ki pa mora še vedno skrbeti za varovanje vodnih virov, tal in zraka, saj je od njih neposredno odvisno. SN 2023 – 2027 predvideva številne intervencije v sklopu SC4, SC5 in SC6, ki so usmerjeni k spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki bodo pozitivne za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine. Prav tako so načrtovane intervencije (npr. komasacije in agromelioracije), ki bi ob neupoštevanju	SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbrani cilj: <i>Dolgoročno ohranjanje in kjer je mogoče povečevanje biotske raznovrstnosti</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, Sr, Dr</u>

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

SESTAVINA OKOLJA	OPREDELITEV VPLIVA Z OBRAZLOŽITVIJO	MOŽNI VPLIVI SN 2023 – 2027 NA OKOLJSKE CILJE
	zakonskih določb lahko imele negativen vpliv na naravo. Intervencije SN 2023 – 2027 bodo imele vpliv na varovana območja ter zavarovane in ogrožene rastlinske in živalske vrste, kot tudi na območja z naravovarstvenimi vsebinami.	
KULTURNA DEDIŠČINA IN KRAJINA		
Kulturna dediščina	SN 2023 – 2027 vsebuje strateške usmeritve in nabor predlaganih intervencij za izvajanje Skupne kmetijske politike v RS, ki med drugim vključuje tudi naložbe v kulturno dediščino. Zaradi posegov lahko pride do poškodovanja enot kulturne dediščine, njihovega razvrednotenja in spremembe njihovih lastnosti. SN 2023 – 2027 bi lahko imel negativen ali pozitiven vpliv na kulturno dediščino.	SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbrani cilj: <i>Celostno ohranjanje kulturne dediščine za socialno vključenost, kakovostno bivalno okolje in kulturno identiteto.</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, S Sr, Dr</u>
Krajina	Na krajino ima SN 2023 – 2027 lahko pozitiven ali negativen vpliv, saj lahko izvajanje intervencij, kot so IRP14, IRP15, IRP16 vpliva na ohranjanje obstoječih krajinskih značilnosti ali na njihovo spreminjanje. SN 2023 – 2027 bi lahko imel pozitiven ali negativen vpliv na krajino	SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbrani cilj: <i>Ohranjanje izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni ter kakovostne krajinske slike</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, Dr</u>
PODNEBNE SPREMEMBE		
Podnebne spremembe	Kmetijstvo lahko pomembno prispeva k blaženju podnebnih sprememb, po drugi strani pa lahko neustrezne kmetijske prakse (pretirano preoravanje poveča emisije CO ₂ , nepokritost kmetijskih tal v zimskem času poveča emisije TGP iz tal, neustrezno škropljenje pri vnosu gnojevke v tla poviša emisije amonijaka za 90 % v primerjavi z vbrizgavanjem, itd.) pripevajo k izpustom toplogrednih plinov. Kmetijstvo lahko s spremenjeno prakso prispeva k blaženju učinkov podnebnih sprememb in prilagajanju nanje. SN 2023-2027 tako prepozna pomen vzpostavitve celovitega sistema spremljanja vplivov podnebnih sprememb na kmetijstvo, kjer se poleg razogljičenja kmetijske in gozdne proizvodnje, izkoriščanja OVE in geotermalne energije, zmanjševanja izpustov TGP in vročinskega stresa v živinoreji naslavlja tudi pomen ustrezne rabe tal in zdravja kmetijskih tal. Kmetijski sektor bo po drugi strani v prihodnosti nujno potreboval prilagoditve v smeri odpornosti na podnebne spremembe.	SN 2023 – 2027 lahko pomembno vpliva na izbrani cilj: <i>Prispevati k prilagajanju na podnebne spremembe in blaženju učinkov podnebnih sprememb.</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, Sr, Dr, Kr, S</u>
PREBIVALSTVO IN ZDRAVJE LJUDI		
Kakovost zraka	Kmetijstvo povzroča tudi emisije onesnaževal zraka v zrak, predvsem amonijaka (NH ₃), nemetanskih hlapnih organskih snovi (NMVOC), dušikovih oksidov (NO _x) in delcev PM _{2,5} . Kmetijstvo je glavni vir amonijaka NH ₃ . Emisije amonijaka in dušikovega oksida prispevajo k evtrofikaciji in zakisljevanju ter nastajanju sekundarnih delcev.	SN 2023 – 2027 lahko vpliva na izbrani cilj: <i>Ohranjanje in izboljševanje kakovosti zraka</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, Sr, Dr</u>

SESTAVINA OKOLJA	OPREDELITEV VPLIVA Z OBRAZLOŽITVIJO	MOŽNI VPLIVI SN 2023 – 2027 NA OKOLJSKE CILJE
	Amonijak lahko povzroča kmetijstvu in okolju precej škode, saj v velikih koncentracijah škoduje zdravju in počutju ljudi ter domačih živali in je toksičen za rastline. Amonijak je prevladujoč vir presežnih usedlin dušika na občutljivih ekosistemih (eutrofikacija) in ima pomembno vlogo tudi pri izpostavljenosti prebivalstva zdravju škodljivim drobnim delcem PM_{2,5} in PM₁₀. Delci PM₁₀ nastajajo tudi neposredno v kmetijstvu (primarno onesnaževalo), predvsem ob obdelavi tal, zaradi vetrne erozije neobdelanih njivskih površin in ob ravnanju z nasteljem za rejo živali. Kmetijstvo ima negativen vpliv na kakovost zraka tudi zaradi emisij metana CH₄, ki je toplogredni plin in hkrati tudi predhodnik prizemnega ozona (O₃), ki je onesnaževalo zunanjega zraka. Zmanjšanje emisij metana zato prispeva ne samo k blaženju podnebnih sprememb, ampak tudi k izboljšanju kakovosti zunanjega zraka. SN 2023 – 2027 predvideva in opredeljuje intervencije, ki zmanjšujejo emisije amonijaka in drugih onesnaževal iz kmetijstva, zato je poglavje vključeno v nadaljnjo presojo.	
Vonjave	Zaradi kmetijske dejavnosti se lahko poveča obremenjevanje okolja z vonji. V večini primerov gre za začasne, kratkotrajne vplive - gnojenje. V primerih, ko gre za dejavnost reje živali, pa so lahko vplivi bolj dolgoročni. Vonjave imajo lahko na zdravje ljudi pomemben vpliv. Simptomi so raznoliki in odvisni od občutljivosti posameznika na vonj. Bolj občutljivi so lahko otroci, nosečnice in starejši ljudje. Vonjave v kmetijstvu so predvsem posledica emisij amonijaka in nemetanskih hlapnih ogljikovodikov. SN 2023 – 2027 opredeljuje več intervencij, ki vodijo v zmanjšanje emisij dušika in nemetanskih hlapnih ogljikovodikov in s tem tudi v zmanjšanje emisij neprijetnih vonjav. Zato je poglavje vključeno v nadaljnjo presojo.	SN 2023 – 2027 lahko vpliva na izbrani cilj: <i>Zmanjšanje emisij vonjav iz kmetijskih virov</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, Sr, Dr</u>
Varna hrana	Dostop do varne in zdrave hrane je za prehransko varnost izjemno pomembno. Sistematične raziskave onesnaženosti tal kažejo, da tla v Sloveniji niso močno onesnažena, razen nekaterih izjem. Z anorganskimi onesnaževali so najbolj onesnažena območja Jesenic, Idrije, Celjske kotline in Zgornje Mežiške doline. Na teh območjih poteka tudi kmetijska pridelava hrane in krme. S prilagoditvijo pridelave je možno potencialne negativne vplive pridelave na prekomerno onesnaženih tleh do določene mere omiliti. Za zagotavljanje varne hrane je posebno pozornost potrebno nameniti predvsem zdravju tal na teh območjih, saj je le tako mogoče pridelati kmetijske pridelke brez povečane vsebnosti onesnaževal v užitnih delih in z ustrezno hranljivo vrednostjo. SN 2023 – 2027 ne naslavlja ločeno kmetijske pridelave na prekomerno onesnaženih tleh. Zato je to poglavje vključeno v nadaljnjo presojo.	SN 2023 – 2027 lahko vpliva na izbrani cilj: <i>Zmanjšati vplive prekomerno onesnaženih tal na zdravje ljudi</i> <u>Pričakovani vplivi: N, T, D, K, Sr, Dr</u>

Vsebine povezane z zdravjem ljudi – pitna voda, kopalne vode, vonjave in odpadki so posredno obravnavani na različnih deli OP. V teh primerih pri zastavljenih okoljskih ciljih ne gre le za doseganje mejnih vrednosti ali ciljev politik in programov, temveč tudi za vpliv na zdravje ljudi in sicer:

- Onesnaževanje vodni virov za oskrbo s pitno vodo je preko kazalnika Kakovost pitne vode obravnavano v poglavju 4.4. Površinske in podzemne vode in sicer preko vplivov SN 2023 – 2027 na podzemne vode. Gre za kazalnik, ki se redno letno spremlja na merilnih mestih ta spremljanja stanja kakovosti podzemne vode, kamor sodijo tudi merilna mesta, ki so hkrati črpališča pitne vode.
- Vpliv onesnaženja na kopalne vode je preko kazalnika Kakovost kopalni voda obravnavano v poglavju 4.4 Površinske in podzemne vode in sicer preko vplivov SN 2023 – 2027 na površinske vode. Kazalnik poda informacijo o virih mikrobioloških obremenitev kopalnih voda, v kolikor do njih pride. Kazalnik kaže na to, da so kopalne vode v Sloveniji v zelo dobrem kakovostnem stanju.
- Onesnaževanje z vonjavami je preko kazalnika Izpusti amonijaka iz kmetijstva in Izpusti NMVOC, NOX ter PM_{2,5} in PM₁₀ delcev iz kmetijstva obravnavano v poglavju Podnebne spremembe. Gre za kazalnike, ki imajo razvit sistem beleženja, hkrati pa so vonjave predvsem posledica emisij amonijaka in nemetanskih hlapnih ogljikovodikov iz kmetijstva.
- Odpadki, ki nastajajo v kmetijstvu so posredno obravnavani preko kazalnika Izpusti neETS po sektorjih v poglavju Podnebne spremembe, saj vse kar vodi v zmanjšanje odpadkov vodi tudi v zmanjšanje emisij TGP, kar hkrati pomeni tudi nižje emisije onesnaževal zraka z vidika zdravja ljudi

Za naslednje sestavine okolja je bilo v sklopu vsebinjenja prepoznano, da nanje SN 2023 – 2027 ne bo imel vpliva:

- Obremenitev s hrupom: SN 2023 – 2027 vsebuje strateške usmeritve in nabor predlaganih intervencij za izvajanje Skupne kmetijske politike v RS, ki same po sebi ne predvidevajo povečanja obremenitev okolja s hrupom ali pa so ti na tem programskem nivoju težko določljivi in jih ni možno obravnavati.
- Svetlobno onesnaženje: SN 2023 – 2027 vsebuje strateške usmeritve in nabor predlaganih intervencij za izvajanje Skupne kmetijske politike v RS, ki ne predvidevajo nastajanja emisij svetlobnega onesnaževanja okolja.
- Elektromagnetno sevanje: SN 2023 – 2027 vsebuje strateške usmeritve in nabor predlaganih intervencij za izvajanje Skupne kmetijske politike v RS, ki ne predvidevajo nastajanja obremenitev okolja z elektromagnetnim sevanjem.

2.3.1 Okoljski podcilji in kazalniki vrednotenja

Obravnavane so sestavine okolja, ki jih navaja Priloga I, Direktive o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje (2001/42/ES): biotska raznovrstnost, prebivalstvo, zdravje ljudi, živalstvo, rastlinstvo, tla, voda, zrak, podnebni dejavniki, materialne dobrine, kulturna dediščina skupaj z arhitekturno in arheološko dediščino ter krajina.

Okoljski cilji izhajajo iz strateških in programskih dokumentov ter politik, kot je npr. Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja (ReNVPO). Namen izbora okoljskih ciljev je, da je proces izdelave okoljskega poročila jasen, ter da se zagotovi, da SN 2023 – 2027 upošteva možne okoljske vplive. Vsakemu okoljskemu cilju smo dodali specifične podcilje in zanje izbrali kazalnike

vrednotenja. Razlogi izbire spodaj navedenih kazalnikov vrednotenja je natančneje opredeljen v Prilogi 3.

Tabela 6: Opredelitev možnega vpliva izvedbe SN 2023 – 2027 do posameznih sestavin okolja

Okoljski cilj	Oznaka cilja	Podcilji – ali bo SN 2023 – 2027 prispeval k ...?	Kazalnik vrednotenja
NARAVNI VIRI			
Trajnostno upravljanje s tlemi, kmetijskimi in gozdnimi zemljišči z namenom ohranjanja ekosistemskih storitev	OC1	Ohranjanje organske snovi v tleh	Kakovost tal
			Vsebnost glavnih rastlinskih hranil v tleh kmetijskih zemljišč
		Preprečevanje erozije tal	Površina zemljišč z ekološkim kmetovanjem
			Onesnaževanje tal
Trajnostno upravljanje s tlemi in zemljišči	OC2	Spodbujanja trajnostnega razvoja in učinkovitega gospodarjenja z zemljišči	Kvantitativnega kazalnika za spremljanje erozije v Sloveniji ni, obstajajo le modelske ocene po metodi RUSLE, kjer je izkazana največja erozivnost tal na kmetijskih rabah njiva in vinogradi
Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij	OC3	Ohranjanje obsega kmetijskih zemljišč v uporabi	Onesnaževala v tleh
		Ohranjenost drevesne sestave gozdov ter strukturiranosti gozdnih sestojev	Ohranjanje obsega kmetijskih zemljišč v uporabi
		Zagotavljanje lesne zaloge, prirastka in poseka, ki omogoča trajnostno rabo gozda	Ohranjenost gozdov
		Ohranjanje gozdnih površin v izrazito kmetijski krajini	Lesna zaloga s prirastkom in posekom
			Površina gozda
VODE			
Dobro stanje površinskih voda in preprečitev poslabšanja stanja.	OC4	- ohranjenosti dobrega kemijskega in ekološkega stanja površinskih voda ter izboljšanju stanja tam, kjer vodna telesa površinskih voda (še) niso v dobrem stanju	Kemijsko in ekološko stanje voda
		- zagotavljanju zadostnih količin površinskih voda ob ohranjanju obstoječih namakalnih površin ter vzpostavitvi novih, ob upoštevanju ustreznega ekološkega pretoka vodotokov ter pojavi hidroloških suš površinskih vodotokov	Namakanje kmetijskih zemljišč in hidrološka suša površinskih vod
		- ohranjanje dobrega mikrobiološkega stanja kopanih voda celinskih vod ter kopalnih voda obalnega morja	Kakovost kopalnih voda
Dobro stanje podzemnih voda	OC5	- ohranjanju kakovosti podzemnih voda, med drugim z zmanjšanjem vnosa sredstev za varstvo rastlin ter mineralnih gnojil (zmanjšanje vnosa dušika v tla) - prilagojena raba kmetijskih površin na območju vodonosnikov podzemne vode, ki so onesnaženi z razgradnimi produkti	Kakovost podzemne vode
			Poraba sredstev za varstvo rastlin in mineralnih gnojil
			Bilančni presežek dušika in fosforja v kmetijstvu
			Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

Okoljski cilj	Oznaka cilja	Podcilji – ali bo SN 2023 – 2027 prispeval k ...?	Kazalnik vrednotenja
		iz kmetijstva	
		- ohranjanje mikrobiološke ustreznosti pitne vode za oskrbo prebivalstva z zmanjšanjem mikrobiološkega onesnaženja vodnih virov	Kakovost pitne vode
NARAVA			
Dolgoročno ohranjanje in kjer je mogoče povečanje biotske raznovrstnosti	OC6	Zagotavljanje kmetijskih površin, ki prispevajo k ohranjanju biotske pestrosti	Površine zemljišč s kmetijsko-okoljskimi ukrepi
			Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem
			Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline in živali
			Pesticidi in FFS v površinski in podzemni vodi
		Kmetijstvo, ki prispeva k ohranjanju naravovarstveno pomembnih območij in vrst	Stanje populacij zavarovanih in ogroženih rastlinskih ter živalskih vrst in prednostnih habitatnih tipov
			Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst
			Indeks ptic kmetijske krajine
PODNEBNE SPREMEMBE			
Prispevati k prilagajanju na podnebne spremembe in blaženju učinkov podnebnih sprememb	OC7	Kmetijstvo prilagojeno in odporno na podnebne spremembe (manj škod zaradi vremenskih ekstremov in prilagoditve pridelave)	Ekonomska škoda zaradi podnebnih sprememb
			Pojavi kmetijske suše
			Površine kmetijskih zemljišč opremljenih z namakalnim sistemom
		Kmetijstvo, ki bo prispevalo k blaženju podnebnih sprememb (zmanjšanje TGP, povečanje in ohranjanje ponorov CO ₂)	Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem in kmetijsko-okoljskimi-podnebnimi ukrepi
			Poraba energije v kmetijstvu
			Izpusti metana in didušikovega oksida
			Vsebnost organske snovi v tleh
			Ohranjenost gozdov in njihovih površin
			Izpusti TGP v sektorju LULUCF
			Učinkovitost reje domačih živali
			Izpusti neETS po sektorjih
			Učinkovitost kroženja dušika
KULTURNA DEDIŠČINA			
Celostno ohranjanje kulturne dediščine za socialno vključenost, kakovostno bivalno okolje in kulturno identiteto.	OC8	Ukrepi kmetijske politike, ki bodo zaradi povečanja obsega investicij v ohranjanje in oživljanje kulturne dediščine pozitivno prispevali k ohranjanju lastnosti enot kulturne dediščine	Obseg povečanja ukrepov/investicij v ohranjanje/oživljanje kulturne dediščine
		Ukrepi kmetijske politike, ki bodo prispevali k celostnemu ohranjanju in prepoznavnosti enot kulturne dediščine	Celovitost registriranih enot kulturne dediščine - ali število enot kulturne dediščine, vključenih v ukrepe/investicije SN 2023 – 2027.
KRAJINA			
Ohranjanje krajine, izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni ter kakovostne krajinske	OC9	Ukrepi kmetijske politike, ki prispevajo k ohranjanju krajine, prepoznavnosti krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi	Prisotnost osnovnih krajinskih vzorcev, območij izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi
		Ohranjanje takšne dejanske rabe, ki prispeva k ohranjanju krajine, prepoznavnosti izjemnih krajin ter	Dejanska raba na območjih osnovnih krajinskih vzorcev, na območjih izjemnih krajin in krajinskih območjih s

Okoljski cilj	Oznaka cilja	Podcilji – ali bo SN 2023 – 2027 prispeval k ...?	Kazalnik vrednotenja
slike		krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi	prepoznavnimi značilnostmi
PREBIVALSTVO IN ZDRAVJE LJUDI – KAKOVOST ZRAKA			
Ohranjanje in izboljševanje kakovosti zraka	OC10	Zmanjšanje emisij amonijaka in drugih onesnaževal zraka (NMVOC, NOx ter PM _{2,5} in PM ₁₀) ter metana z učinkovitejšo rejo živali, izboljšanjem kmetijskih praks gnojenja ter skladiščenja gnoja in učinkovitejšim kroženjem dušika v kmetijstvu	Izpusti amonijaka iz kmetijstva
			Izpusti metana iz kmetijstva
			Izpusti NMVOC, NOx ter PM _{2,5} in PM ₁₀ delcev iz kmetijstva
PREBIVALSTVO IN ZDRAVJE LJUDI - VONJAVE			
Zmanjšanje emisij vonjav iz kmetijskih virov	OC11	Uveljavitev kmetijskih praks z nizkimi emisijami vonjav	Izpusti emisij vonjav iz kmetijstva
PREBIVALSTVO IN ZDRAVJE LJUDI – ZDRAVA HRANA			
Zmanjšati vplive prekomerno onesnaženih tal na zdravje ljudi	OC12	Prilagojena kmetijska pridelava na območjih s prekomernim onesnaženjem tal	Vnos kovin v človeško telo s hrano

2.4 Metodologija

Prvi korak presoje je bil potreben za identifikacijo tistih intervencij, ki bodo imele vplive na izbrane okoljske cilje. Sprva smo zato pripravili splošno matriko. Splošna matrika je služila za identifikacijo potencialnih vplivov posameznih intervencij na okoljske cilje.

Ključ, ki je bil uporabljen v splošni matriki za oceno potencialnega vpliva SN 2023 – 2027 na okoljske cilje, je nasleden:

Ključ za oceno relacije SN 2023 – 2027 z okoljskimi cilji	
+	Pričakovan vpliv je pozitiven
0	Vpliva ne bo
-	Pričakovan vpliv je negativen
+/-	Vpliv je neznan

Vse tiste intervencije, za katere je bil prepoznan vpliv (pozitiven, negativen ali neznan), so bile nadaljnjo presojane skladno s Prilogo II Direktive o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje (2001/42/ES) in sicer v obliki detajlnih matrik.

V detajlni matriki smo upoštevali trajanje, pogostost, trajnost in obsežnost vplivov, kar je podalo rezultat o velikosti oz. stopnji sprememb, ki bi jih določena intervencija imela na kazalnike okolja. V detajlni matriki je bila pripravljena korelacija velikost spremembe z občutljivostjo kazalnika za spremembe. Rezultat detajlne matrike je ocena pomembnosti vpliva posamezne intervencije na izbrane kazalnike in s tem na okoljske cilje. Vplivi so lahko bodisi pozitivni bodisi negativni, zato sta bila pripravljena dva ključa za oceno pomembnosti vpliva. Iz tega razloga smo prepoznane pozitivne in negativne vplive ocenjevali v dveh ločenih matrikah.

Matrika za oceno pomembnosti pozitivnih vplivov:

	Velikost spremembe			
	Neznatna	majhna	srednja	velika

Občutljivost	neznatna	Neznatna pomembnost vpliva	Neznatna do majhna pomembnost vpliva	Majhna pomembnost vpliva	Majhna do zmerna pomembnost vpliva
	majhna	Neznatna do majhna pomembnost vpliva	Majhna pomembnost vpliva	Majhna do zmerna pomembnost vpliva	Zmerna pomembnost vpliva
	srednja	Majhna pomembnost vpliva	Majhna do zmerna pomembnost vpliva	Zmerna pomembnost vpliva	Zmerna do velika pomembnost vpliva
	velika	Majhna do zmerna pomembnost vpliva	Zmerna pomembnost vpliva	Zmerna do velika pomembnost vpliva	Velika pomembnost vpliva

Matrika za oceno pomembnosti negativnih vplivov:

		Velikost spremembe			
		neznatna	majhna	srednja	velika
Občutljivost	neznatna	Neznatna pomembnost vpliva	Neznatna do majhna pomembnost vpliva	Majhna pomembnost vpliva	Majhna do zmerna pomembnost vpliva
	majhna	Neznatna do majhna pomembnost vpliva	Majhna pomembnost vpliva	Majhna do zmerna pomembnost vpliva	Zmerna pomembnost vpliva
	srednja	Majhna pomembnost vpliva	Majhna do zmerna pomembnost vpliva	Zmerna pomembnost vpliva	Zmerna do velika pomembnost vpliva
	velika	Majhna do zmerna pomembnost vpliva	Zmerna pomembnost vpliva	Zmerna do velika pomembnost vpliva	Velika pomembnost vpliva

Rezultat detaljne matrike je bila identifikacija kazalnikov okolja za doseganje okoljskih ciljev, na katere bodo imele intervencije SN 2023 – 2027 najpomembnejši vpliv, in kakšen bo ta vpliv – pozitiven ali negativen.

Končno vrednotenje vplivov SN 2023 – 2027 na uresničevanje izbranih okoljskih ciljev je podano v velikostnih razredih, ki izhajajo iz Uredbe o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Ur. l. RS, št. 73/05), in sicer:

- razred A: ni vpliva oziroma je pozitiven vpliv;
- razred B: vpliv je nebistven;
- razred C: vpliv je nebistven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov;
- razred D: vpliv je bistven;
- razred E: vpliv je uničujoč

Merila vrednotenja so navedena v Prilogi 5 tega poročila.

2.5 Kumulativni vpliv

Kumulativni vpliv so bili ocenjeni na dva načina:

1. Kumulativni vpliv izvedbe vseh intervencij SN 2023 – 2027 na posamezne sestavine okolja
2. Kumulativni (medsebojni) vpliv SN 2023 – 2027 z drugimi relevantnimi programi, politikami ter strategijami na posamezne sestavine okolja

2.6 Pomanjkanje podatkov, nejasnosti

Erozija kmetijskih zemljišč

V Sloveniji varstvo pred škodljivim delovanjem erozije načeloma sodi v področje urejanja voda. V skladu z 80. členom Zakona o vodah, urejanje voda med drugim obsega tudi skrb za varstvo pred škodljivim delovanjem voda, ki se med drugim nanaša tudi na varstvo pred površinsko, globinsko in bočno erozijo celinskih voda, ter pred erozijo morja. Erozijski proces je sicer naraven geomorfen proces sproščanja in odnašanja tal, ki pa je lahko zaradi delovanja človeka močno pospešena in nekajkrat večja kot v naravnih razmerah.

Merjenje erozije je časovno, stroškovno in organizacijsko zahteven proces, zato tveganje za erozijo in njeno intenzivnost najpogosteje ocenjujemo z računskimi modeli. Globalne in regionalne ocene erozije se zelo razlikujejo v skladu z uporabljenimi metodami. Splošne ocene povprečne erozije tal na njivskih površinah so bistveno višje (od 8 do skoraj 50 t ha⁻¹ leto⁻¹) kot ocene iz regionalnih in globalnih modelov (od 2 do 4 t ha⁻¹ leto⁻¹). Vsako oceno erozije je treba vrednotiti skladno s sprejemljivo stopnjo izgube tal (Erozija v Sloveniji, 2020).

Dejanskega kazalnika erozije kmetijskih zemljišč v Sloveniji nimamo. V okviru EC Joint Research Centre (JRC), European Soil Data Centre (ESDAC), so opravili modeliranje erozije in leta 2015 objavili obsežno oceno erozije za večino držav EU oz. precejšen del celine (Panagos in sod, 2015). Rezultati modeliranja erozije kažejo, da je Slovenija po eroziji na letni ravni na drugem mestu med članicami EU s povprečno 7,43 t/ha/leto erodiranih tal v vseh rabah tal. V objavi pojasnjujejo, da je stopnja erozije v Sloveniji visoka zaradi velike erozivnosti padavin ter strme topografije. Višjo povprečno letno stopnjo erozije ima Italija (8,46 t/ha), medtem ko je Avstrija s 7,19 t/ha na tretjem mestu. Za njivske površine Slovenije je ocenjena 4,63 t/ha leto. Med regijami imajo Obalno-kraška, jugovzhodna Slovenija in Savinjska stat. regija povprečno letno stopnjo erozije 10–20 t/ha – znova med višjimi v EU. Pet regij zahodne Slovenije ima ocenjeno erozijo med 5 in 10 t/ha; Posavska, Podravska in Pomurska pa 2–5 t/ha. Ocena je po mnenju slovenske stroke in splošnega mnenja o intenzivnosti erozije v Sloveniji pretirana, zato je po metodi RUSLE bila pripravljena ocena erozije tal v Sloveniji na kmetijskem inštitutu Slovenije (Erozija v Sloveniji, 2020).

Rezultati te študije so pokazali, da je po posamezni vrsti kmetijske rabe erozija najbolj prisotna v rabah z golimi in obdelanimi tlemi. Najvišja je v oljčnikih (41,62 t/ha), vinogradih (34,97 t/ha), precej manjša v intenzivnih sadovnjakih (11,91 t/ha) in še manjša na njivah (7,64 t/ha). Za oljčnike in vinograde, in v manjši meri tudi za intenzivne sadovnjake, ocenjujemo, da so izračuni po RUSLE pretirani, ker je pomemben delež teh kmetijskih kultur na terasah. Teras v izračunih ni možno upoštevati, ker v Sloveniji ni dovolj natančnih podatkov o terasiranosti zemljišč. Podobno bi oceno erozije za te rabe zmanjšali ustrezno natančni podatki o zatravljenosti trajnih nasadov (Erozija v Sloveniji, 2020).

Na trajnih travnikih je glede na stalno pokritost tal erozija ocenjena precej visoko (6,89 t/ha), vendar je to razumljivo zaradi večjega deleža trajnih travnikov na (strmih) pobočjih. Po pričakovanju je ocena stopnje erozije v gozdovih daleč najmanjša. Erozijski proces je v gozdovih celotne Slovenije ocenjen precej višje (0,37 t/ha) kot erozija v gozdovih na pobočjih z nagibom < 50 % in ravninah (0,25 t/ha). K nizkim ocenam erozije prispeva tudi prepoved golosekov. Povprečna letna erozija na območju Slovenije je ocenjena na 3,68 t/ha. Za 82,9 % slovenskega ozemlja z nagibom < 50 % na pobočjih in na ravninah pa je ocenjena na 3,13 t/ha. K relativno nizki oceni izdatnosti erozije celotne Slovenije prispeva zelo velik delež gozdov (59 %) (Erozija v Sloveniji, 2020).

Kot izhaja iz Resolucije o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020-2030 (ReNPVO 20-30) je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano zavezano k pripravi in vzpostavitvi sistema za spremljanje erozije tal na kmetijskih zemljiščih ter vzorcih sprememb.

Kljub temu, da v Sloveniji nimamo kazalnika za erozijo kmetijskih zemljišč, ampak le modelske ocene erozivnosti na kmetijskih zemljiščih smo v OP na kvalitativni/opisni vključili tudi erozivnost kmetijskih zemljišč, saj kot najbolj občutljive vrste kmetijske rabe tal izstopajo vinogradi, njive in sadovnjaki.

Leta 2021 je ARSO pripravil Program monitoring kakovosti tal (https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Tla/Program_monitoringa_kakovosti_tal_2022_2026.pdf), ki vključuje tudi kmetijsko rabo tal. Pripravljen je na podlagi Pravilnika o monitoringu kakovosti tal (<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12716>). V letu 2022 se je monitoring izvajanja kakovosti tal začel izvajati, kjer se poleg določanja osnovnih pedoloških parametrov pri terenskem popisu lokacije popiše tudi erozija. Mreža vzorčnih mest za izvajanje monitoringa kakovosti tal se je načrtovala s pomočjo informacijskega sistema za tla, že obstoječih vzorčnih mest, ki so bila vzpostavljena v okviru ROTS, raziskav kakovosti tal v okviru vzpostavljanja monitoringa kakovosti tal v letih od 2017 do 2021, obstoječih vzorčnih mest v okviru direktive NEC, drugih primerljivih raziskav kakovosti tal (npr. LUCAS, LULUCF), seznama degradiranih območjih s stališča tal, prostorskih prikazov podatkov in kriterijev za izbiro, ki so navedeni v 5. členu Pravilnika o monitoringu kakovosti tal, in sicer:

- središča vzorčnih mest so locirana na presečiščih ali čim bližje presečišč kilometrske mreže v državni D96/TM-projekciji (v nadaljevanju mreža) in so na medsebojni razdalji:
 - 8 x 8 kilometrov, če gre za vzorčna mesta nad 600 metri nadmorske višine,
 - 4 x 4 kilometre, če gre za vzorčna mesta pod ali na 600 metrih nadmorske višine;
- omogočeno je ugotavljanje kakovosti tal za vsa območja, ki so glede na rabo tal razdeljena na:
 - območje kmetijskih zemljišč (V okviru različne rabe tal se je za določanje vzorčnih mest na območjih kmetijskih zemljišč upoštevalo, da gre za območja, kjer se pridelujejo rastline za prehrano ljudi ali živali ali se zadržuje ali filtrira voda v podzemno vodo, ki je namenjena za oskrbo s pitno vodo. Med območja kmetijskih zemljišč so uvrščene tudi površine za vrtičkarstvo, namenjene pridelavi rastlin za prehrano ljudi, ali sadni ali zelenjavni vrtovi ne glede na namensko ali dejansko rabo prostora in ne glede na njegovo velikost.),
 - otroško igrišče,
 - stanovanjsko območje, in
 - industrijsko oziroma opuščeno industrijsko območje

Skupno se je v mreži monitoringa kakovosti tal določilo 134 vzorčnih mest, od tega:

- 28 vzorčnih mest na otroških igriščih,
- 29 na opuščeni oziroma na industrijskih območjih,
- 35 na stanovanjskih območjih in
- 42 na kmetijskih območjih.

Monitoring kakovosti tal se bo izvajal v obdobju 2022- 2026, pri čemer se bodo kmetijska zemljišča vzorčila v letih 2023, 2024 in 2026. Ta podatkovna zbirka bi lahko v času izvajanja SN 2023-2027 in ob odsotnosti izvajanja monitoringa stanja kmetijskih tal v skladu z ZKme-1F predstavljala pomembno podatkovno zbirko o stanju kmetijskih tal.

Zakislevanje tal ali zakisovanje tal

V Sloveniji ni vzpostavljenega sistema za spremljanje rodovitnosti tal. Zakisovanje tal je proces zniževanja reakcije tal (pH) pod vplivom zunanjih dejavnikov. Velik del Slovenije ima tla razvita na matičnih podlagah, ki vsebujejo veliko Ca in Mg – kationov, nekatera tudi veliko karbonatov. Puferna sposobnost takih tal je velika, zato ne pričakujemo bistvenih sprememb pH. V Sloveniji so zakisovanju bolj izpostavljena tla na nekarbonatnih matičnih podlagah (Pohorje, del Goričkega) kakor tudi izprana tla na globokih dekalcifiranih nanosih (Bela krajina). Taka tla so kljub ustrezni globini manj primerna za kmetijsko rabo, saj imajo praviloma slabšo založenost z rastlinskimi hranili, saj je pH pod 4,5. Posledica zakisovanja v takih tleh je tudi povečano izpiranje tako Ca in Mg-kationov, ki jih je že sicer zelo malo, kakor tudi glinenih mineralov. Peptizacija glinenih koloidov je namreč večja pri nižji reakciji tal.

Prostorska razporeditev nevtrálnih ali celo šibko bazičnih tal (pH večji od 7,2 v zgornjih horizontih) je prav tako povezana z matično podlago, saj, se ta tla nahajajo na karbonatnem flišu obalnega in priobalnega območja na plitvih (skeletnih) tleh na apnencu in dolomitu (Tla, 2022).

Gozdna tla (tla gozdnih zemljišč) so praviloma bolj podvržena procesom zakisovanja, saj so običajno bolj kisla od kmetijskih tal (tal kmetijskih zemljišč). Gozdno drevje tudi bolj zadržuje nanose iz zraka zaradi večje površine listov kakor kmetijske kulture. Kmetijska tla se običajno redno analizirajo in gnojijo ter apnijo glede na rezultate analiz. Kislost tal vpliva na rodovitnost tal, občutljivost za onesnaževanje in na različne rabe tal. V grobem je kislost tal primeren indikator kemijskih lastnosti tal, kar je pomembno pri odločitvi o njihovi primernosti za kmetijstvo. V intenzivnem kmetijstvu obstaja nevarnost nižanja pH vrednosti predvsem zaradi prevlade uporabe mineralnih gnojil in fiziološko kislih mineralnih gnojil.

Zaslanjevanje tal

Zaslanjevanje tal se v naših klimatskih razmerah (humidna klima) ne more razviti v akutni obliki. Opaziti je le povečan delež Na-ionov na sorbtivnem delu tal. To je možno zaradi vpliva slane morske vode npr. v izlivnem delu Dragonje ob visokih plimah. Do povečanja zaslanjevanja tal pa vsekakor lahko pride zaradi namakanja tal z neustrezno vodo.

Dezertifikacija tal

Kot izhaja iz Reosolucije o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020 – 2030 (ReNPVO 20-30) za tla v Sloveniji dezertifikacija, zakisanje in zaslanjevanje niso prednostni izzivi, zato s temi pojavi povezani ukrepi v tem dokumentu niso opredeljeni. Preprečevanje dezertifikacije predstavlja v Strategiji za tla 2030 enega izmed izpostavljenih postopkov/metod za preprečevanje degradacije tal in zemljišč ter obnavljanje zdravih tal.

V Konvenciji Združenih narodov o boju proti dezertifikaciji/degradaciji tal (UNCCD) sta priznani povezavi med dezertifikacijo, degradacijo zemljišč in sušo ter potreba po nujnem ukrepanju za spremembo degradacije tal. V letu 2015 je bil določen cilj nevtrálnosti degradacije tal, ki je bil pozneje prevzet kot eden od ciljev trajnostnega razvoja ZN.

Slovenijo bodo prizadele pogostejše sušne razmere (pa tudi močne padavine) kar bo povečalo tveganje za prihodnje procese dezertifikacije in kar že vpliva na kmetijsko proizvodnjo v Evropi in Sloveniji. Tveganje dezertifikacije je v EU in Sloveniji povezano z določenimi regijami, okoljski,

socialni in gospodarski učinki zadevajo celotno EU. Izguba rodovitnosti tal ogroža prehransko varnost, dezertifikacija pa zmanjšuje tudi biotsko raznovrstnost nad zemljo in pod njo, dodatno prispeva k podnebnim spremembam zaradi izgube ogljika v tleh in povratnih učinkov na ozračje,...

Kljub določenemu napredku je treba za prilagoditev kmetijskega sektorja ekstremnim vremenskim razmeram, zlasti na ravni kmetij, še veliko storiti. Na voljo je veliko ukrepov za varstvo tal, ki pomagajo zadrževati vodo in zmanjšati potrebe po njej, preprečujejo zasoljevanje in povečujejo odpornost na sušo. S praksami trajnostnega upravljanja s tlemi je mogoče zadrževati vlago, kot je zasajanje grmovja in dreves, ki dajejo senco, gojenje rastlin in vrst kmetijskih rastlin prilagojenih suhim podnebnim razmeram je mogoče obrniti trend dezertifikacije in obnoviti tla.

Države članice so bile z ukrepi predvidenimi v EU strategiji za prilagajanje podnebnim spremembam pozvane k sprejetju dolgoročnih ukrepov za preprečevanje in blaženje degradacije, zlasti z zmanjšanjem porabe vode in prilagajanjem posevkov lokalni razpoložljivosti vode ter z obsežnejšo uporabo načrtov za obvladovanje suše in uporabo trajnostnega upravljanja tal.

Zbijanje tal

Pri zbijanju tal gre za spreminjanje narave tal oziroma gre za slabšanje fizikalnih lastnosti tal. Pri zbijanju tal pride do zmanjšanja prostornine praznin med delci oz agregati. Močno zbita tla imajo slabšo kapaciteto za zadrževanje vlage, slabše prezračevanje in posledično zmanjšanje rodovitnosti tal. Različne vrste tal so različno občutljive na zbitost, glavni dejavniki, ki vplivajo na občutljivost tal so tekstura, vsebnost vode in vsebnost organske snovi. V zadnjem času se raziskovalci veliko ukvarjajo tudi z vidikom časovne komponente, ki jo zbita tla potrebujejo za vrnitev v prvotno stanje ter ukrepi za pospešitev teh procesov. Raba sodobnih tehnologij v gozdarstvu in kmetijstvu povzroča vedno večje obremenitve tal zaradi zbijanja, kar posledično zmanjšuje sposobnost tal za zadrževanje vode, zraka in hranil v tleh, zmanjšuje se tudi številčnost organizmov v tleh, kot tudi hitrost kroženja hranil v tleh.

Uporaba sodobne tehnologije (strojne sečnje) omogoča izdelavo drevesa ob panju. Posledica je večji delež prevoženih površin ter pojav nevarnosti za zbijanje tal ali celo uničenje tal z mešanjem, kar lahko ogrozi rastiščni potencial in funkcije gozdnih tal (Pezdevšek Malovrh in sodelavci, 2018). Dodatno težavo predstavljajo vse pogostejše ujme in nujnost sanacije poškodovanih gozdov po naravnih nesrečah, saj se takrat manjša pozornost namenja varovanju gozdnih tal (Jakša, 2007).

Uporaba sodobne tehnologije povzroča zbitost tal tudi na kmetijskih površinah ob spravilu pridelkov koruze in hmelja, v preteklih desetletjih pa se je pojavljala tudi ob spravilu sladkorne pese. Zbijanje tal se pojavlja pogostejše na zemljiščih, ki imajo več kot 25 % gline. V dokumentih, ki obravnavajo varstvo tal na različnih nivojih je le majhna pozornost namenjena konkretnim omejitvam zbitosti tal. O obsegu tega degradacijskega procesa tal ni zanesljivih podatkovnih nizov.

Kot izhaja iz Resolucije o nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020-2030 (ReNPVO20-30) za tla v Sloveniji dezertifikacija, zakisanje in zaslanjevanje niso prednostni izzivi, zato s temi pojavi povezani ukrepi niso opredeljeni. Medtem je največja prepoznana grožnja tlom v Sloveniji in v evropskem prostoru prekrivanje tal z različnimi neprepustnimi materiali (npr. asfalti, betoni) in utrjevanje oziroma zbijanje tal.

Zdravje ljudi

Fitofarmacevtska sredstva (FFS) imajo na okolje različne vplive – vplivajo na tla, površinsko vodo, podzemno vodo, zrak in preko vsega naštetega tudi na zdravje ljudi. FFS so obravnava s klop vplivov na tla in vode, ne pa tudi v okviru vplivov na zrak. V Sloveniji se ne spremlja emisij onesnaževal zraka z naslova uporabe FFS, zato za te obremenitve ne moremo izbrati ustreznega kazalnika vrednotenja, niti opisati stanja. Raba FFS je preko PZR 8 (predpisane zahtevane rabe) del okrepljene pogojenosti, kar pomeni, da jo bo potrebno izpolnjevati na njivah in trajnih nasadih za vse upravičence do plačil SKP, če bodo želeli prejeti neposredna plačila I. stebra oziroma ostala plačila SKP, ki so vezana na površine ali živali. PZR 8 temelji na Direktivi 2009/128/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti za doseganje trajnostne rabe pesticidov na podlagi katere je pripravljen in sprejet Nacionalni akcijski program za doseganje trajnostne rabe fitofarmacevtskih sredstev za obdobje 2012–2022.

Prva verzija okoljskega poročila za SN 2023 – 2027 skupne kmetijske politike je bila izdelana na podlagi verzije dokumenta iz julija 2021, ki je bil javno razgrnjen. Na podlagi prejetih pripomb deležnikov ter javne razgrnitve so se določene intervencije izločile, določene medsebojno združevale.

Druga verzija okoljskega poročila (november 2021) za SN 2023 – 2027 SKP je bila narejena na verzijo Strateškega načrta iz novembra 2021, ki je bil v javni razpravi v času od 4.11. do 25.11. 2021. Dokument, ki je bil v javni razpravi, je predstavljal neformalni predlog SN 2023 – 2027 . Šlo je za delovni dokument, pripravljen za namen javne razprave in kot podlaga za nadaljnje delo. Vsebine, predstavljene v SN 2023 – 2027 iz novembra 2021, so se v nadaljevanju postopka sprejema SN 2023 – 2027 še spreminjale in dopolnjevale, v skladu s prejetimi pripombami iz javne razprave in neformalnim usklajevanjem z Evropsko komisijo, ter zaradi uskladitve z evropskim zakonodajnim okvirjem, ko bo le-ta sprejet. Dokument SN 2023 – 2027 je pripravljen v skladu z osnutkom tehničnih navodil, ki jih pripravlja EK, zato se lahko oblika in poglavja še spremenijo.

Na drugo verzijo okoljskega poročila (november 2021) so se v okviru postopka celovite presoje vplivov na okolje (CPVO), pridobivala mnenja o ustreznosti okoljskega poročila ter primernosti za javno razgrnitev. V sklopu postopka CPVO so se pridobila mnenja nosilcev urejanja prostora ter javnih pooblastil.

Tretja verzija okoljskega poročila (november 2021, dopolnitev februar 2022) vsebuje dopolnitve prejetih pripomb ter predlogov iz prejetih mnenj nosilcev urejanja prostora ter javnih pooblastil.

3. STANJE OKOLJA

V vsakem od podpoglavij je predstavljeno stanje po posameznih okoljskih temah glede na izbrane kazalnike okolja. Stanje okolja je podano v zelo strnjeni obliki. Obširneje je stanje okolja predstavljeno v Prilogi 2 okoljskega poročila. Za vsako okoljsko sestavino so opredeljeni obstoječi pritiski oz. težave v povezavi kmetijstvom (obstoječim in predvidenim s SN 2023 – 2027).

Stanje okolja	Obstoječa problematika in verjetni prihodni trendi
Naravni vir – tla	
- Strateški okvir »Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« kot pomembno področje naslavlja področje specifičnega cilja B1. Zmanjšanje negativnih vplivov na vode, tla in zrak. - Na eni strani moramo skrbeti za zadostne njivske površine za zagotavljanje prehranske varnosti, na drugi strani pa posvečati posebno pozornost ustrezni in dolgoročni kakovosti/zdravju tal, tudi z vidika zagotavljanja drugih ekosistemskih storitev tal. - Povprečna vsebnost organskega ogljika v tleh je v Sloveniji v letu 2015 znašala 40,8 g/kg (povprečna vsebnost organskega ogljika v EU je bila 43,10 g/kg), skupna vsebnost organskega ogljika v tleh v celotni Sloveniji pa je bila ocenjena na 44,7 mega ton. - Na podlagi pedološke karte podatki kažejo, da je vsebnost organske snovi na 86,2 % kmetijskih zemljišč več kakor 2 %, na 30,9 % zemljišč pa več kakor 4 %. Podobni so tudi rezultati laboratorijskih analiz 9.799 vzorcev tal, ki jih v sklopu kontrole rodovitnosti tal v Sloveniji analizirali na Kmetijskem inštitutu Slovenije v obdobju 2005-2010. Več kot 2 % organske snovi je vsebovalo 92,3 % vzorcev tal, več kot 4 % organske snovi pa 40,4 % vzorcev tal. Sorazmerno dobro stanje je posledica tega, da v sestavi kmetijskih zemljišč prevladujejo travinje in da njive, vrtove in trajne nasade razmeroma obilno gnojimo z živinskimi gnojili. - EU se je zavezala, da bo dosegla odzvem neto toplogrednih plinov v višini 310 milijonov ton ekvivalenta CO₂ na leto v sektorju rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva (LULUCF). - Strategija za tla 2030 v zvezi s podnebnimi spremembami izpostavlja organska in mineralna tla. Organska tla vključno s šotišči imajo visoko vsebnost ogljika in sicer več kot 20 % suhe mase in pokrivajo 8 % EU. Šotišča so kopenska mokrišča, v katerih nasičenost z vodo preprečuje popolno razgradnjo rastlinskega materiala. Emisije z obdelanih organskih	- Na področju varovanja in ohranjanja kakovostnih/zdravih tal je potrebno prepreči njihovo onesnaževanje, prekrivanje z neprepustnimi materiali, njihovo zbijanje, erozijo, zmanjšanje količine organske snovi, ohranjanje ekosistemskih storitev in biotske raznovrstnosti. Ključno vlogo pri tem ima poleg kmetijstva in gozdarstva tudi celovit pristop v procesu prostorskega načrtovanja. - V prihodnje bo zmanjševanje negativnih vplivov na narvne vire, kot so vode, tla in zrak vtkano v vse dejavnosti, povezane s pridelavo in predelavo hrane. - Povečanje zaloga ogljika v tleh (sequestracija ogljika) s povečanjem talne organske snovi je ena od pomembnih strategij za zmanjšanje emisij in povečanje ponorov toplogrednih plinov ter prilagajanje na podnebne spremembe. - Na nekaterih območjih države (tla na fluvio-glacialnih in holocenskih nanosih (produ in pesku) in tla na nekarbonatnih pleistocenskih (in starejših) ilovicah in glinah) je nujna povečana skrb za vzdrževanje in povečevanje organske snovi v tleh. Humidna klima in naravne danosti Slovenijo približujejo državam z mnogo višjimi vsebnostmi organske snovi v tleh. Glede na rezultate analize ključnih dejavnikov organske snovi v tleh ocenjujemo, da so z vidika okoljske in kmetijske kakovosti tal, tla osiromašena z organsko snovjo na SV koncu države in bi jo bilo potrebno povečati. Prav tako je organske snovi manj na intenzivno obdelanih zemljiščih, ki jih ne orjemo ali rigolamo, kar je posledica hitrejšje mineralizacije organske snovi. - Slovenija se je v Nacionalnem energetsko podnebnem načrtu zavezala k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov v sektorjih, ki niso vključeni v shemo za trgovanje kakor to določa Uredba o delitvi bremen vsaj za 20 % glede na leto 2005, pri čemer bo sektor kmetijstva prispeval – 1 %.. Prav tako je potrebno zagotoviti, da sektorji LULUCF do leta 2030 ne bodo proizvedli neto emisij, to pomeni, da emisije v sektorju LULUCF ne bodo presegle ponorov. V letih 2014, 2016 in 2018 so bile emisije večje kot ponori, zato je sektor LULUCF deloval kot neto emitent. V letu 2018 so bila gozdna zemljišča vir emisij v višini 715 kt CO₂ ekv glede na skupno vrednost emisij, ki jim sledijo naselja s

tal se zaradi nadaljevanja škodljivih pridelovalnih praks še niso bistveno zmanjšale. -Strategija za tla za leto 2030 izpostavlja koncept zdravih tal in pomen tal za varovanje površinske in podzemne vode. Do leta 2027 si bodo države članice prizadevale doseči dobro ekološko in kemijsko stanje površinskih voda ter dobro kemijsko in količinsko stanje podzemnih voda. - Strategija za tla 2030 kot srednjeročni cilj do leta 2030 izpostavlja zmanjšanje izgube hranil za vsaj 50 % ter splošno manjšo uporabo kemičnih pesticidov in njihovega tveganja za 50 % ter manjšo uporabo nevarnejših pesticidov za 50 %. Evropski zeleni dogovor in Strategija «od vil do vilic» poudarjata pomen za ohranjanje naravnih virov kot so zdrava tla tudi z zagotavljanjem ekološkega kmetovanja na 25 % kmetijskih površin do 2030. V predlogu Akcijskega načrta za ekološko kmetijstvo v Sloveniji (ANEK) je do 2027 določena ciljna vrednost 18 % kmetijskih zemljišč v uporabi. - Meritve vzorcev tal različnih rab kmetijskih zemljišč v obdobju 2015–2020 kažejo, da je fosforja (P) premalo v tleh ekstenzivnih sadovnjakov, oljčnikov in pašnikov, pod optimalno vsebnostjo v intenzivnih sadovnjakih, vinogradih in na travinju ter primerno na njivah. - Povprečna letna erozija na območju Slovenije je ocenjena na 3,68 t/ha. Za 82,9 % slovenskega ozemlja z nagibom < 50 % na pobočjih in na ravninah pa je ocenjena na 3,13 t/ha. K relativno nizki oceni izdatnosti erozije celotne Slovenije prispeva zelo velik delež gozdov (59 %). - V kmetijstvu je pospešena izguba tal (erozija tal) povezana predvsem z neprimernim upravljanjem s tlemi. Območja z visokim tveganjem glede erozije tal se v Sloveniji pojavljajo lokalno. Najvišja je v oljčnikih (41,62 t/ha), vinogradih (34,97 t/ha), precej manjša v intenzivnih sadovnjakih (11,91 t/ha) in še manjša na njivah (7,64 t/ha).	178 kt CO₂ ekv. Oz. 73%, druga zemljišča s 5,2 kt CO₂ ekv ali 2 % in mokrišča z 2,4 kt CO₂ ekv ali 1 % skupnih emisij. Vse ostale kategorije v sektorju so delovale kot ponor, in sicer travinje, njivske površine in pridobljeni lesni proizvodi - V Sloveniji bo potrebno ustrezno evidentirati kopenska mokrišča z namenom ohranjanja in vzdrževanja visokih vsebnosti ogljika v tleh. Tem območjem bo potrebno prilagoditi uporabo naravnih virov. - Pomemben ponor (lahko pa tudi vir) ogljika so tla, na katera ima kmetijstvo in gozdarstvo neposreden vpliv. Ponore CO₂ vzdržujejo ali večajo ukrepi ekološkega kmetijstva, sheme za podnebje in okolje ter kmetijstko-okoljsko-podnebni ukrepi. - Onesnaževanje tal zaradi kmetijske dejavnosti je predvsem posledica neustrezne/nesmoterne in prekomerne uporabe mineralnih gnojil in fitofarmaceutskih sredstev (FFS). Mineralna gnojila slabše kakovosti lahko povzročijo tudi onesnaževanje tal s težkimi kovinami. -V V pripravi je tretji nacionalni Načrt upravljanja z vodami (NUV) v skladu z Vodno direktivo, kjer se bodo na podlagi stanja površinskih in podzemnih voda določili ukrepi, ki se bodo izvajali tudi preko SKP. Tako so v NUV določeni ukrepi za varstvo voda pred onesnaženji z nitrati iz kmetijskih virov in ukrepi s področja varovanja voda pred onesnaževanjem s fitofarmaceutskimi sredstvi. Obe skupini ukrepov se naslavljajo z nadstandardnimi zahtevami zelene arhitekture: SOPO sheme in s podintervencijami KOPOP. Pozitivni okoljski učinki ekološkega kmetijstva obsegajo učinkovitejše kroženje dušika, skrb za rodovitnost tal, neuporabo mineralnih gnojil, omejeno rabo FFS, dobrobit živali, pridelavo domače krme itn. V ukrep Ekološko kmetovanje je vključenih 3.689 KMG. Od tega jih je 2.453 oz. 66% manjših od 12ha, 912 oz. 25 % jih je velikosti med 12ha in 30ha ter 324 oz. 9% večjih od 30ha. Pričakovana ciljna vrednost v SN 2023-2027 za leto 2028 je vključenih 81.545 ha oz. 26.002 ha novih vključenih površin v Ekološko kmetovanje celotnem programskem obdobju kar predstavlja 17 % kmetijskih površin v uporabi. - Nekatera območja kmetijskih zemljišč imajo visoko stopnjo tveganja za zmanjševanje organske snovi v tleh, zlasti na njivskih površinah v severovzhodnem delu Slovenije, kjer bi bilo treba delež organske snovi v tleh povečati. - Onesnaževanje tal zaradi kmetijske dejavnosti je lahko predvsem posledica neustrezne uporabe mineralnih gnojil in FFS. Mineralna gnojila slabše kakovosti lahko povzročijo tudi onesnaževanje tal s težkimi kovinami. - Nizka vsebnost fosforja je predvsem posledica naravne nizke vsebnosti tega hranila v tleh Slovenije ter spiranja.
---	--

	Vsebnosti kalija (K) so načeloma višje od P in odražajo boljšo naravno založenost tal Slovenije s K. Glede na založenost kmetijskih tal, nadaljnje zmanjševanje presežka fosforja na ravni države ni želeno. - Omejevanje erozije v svetu se v prvi vrsti nanaša na spremembo rabe tal, t.j. predvsem na preprečevanju spreminjanja gozdov v kmetijske površine ter travnikov v njive. Na tleh kmetijskih zemljišč v Sloveniji je mogoče zaznati predvsem vodno jarkasto erozijo na slabo prepustnih tleh z neobstojo strukturo na blagih pobočjih. V Sloveniji zaradi prevlade trajnega travinja in gozdnatosti potrebno pozornost nameniti varovanju tal, omejevanju hitrosti in izdatnosti površinskega odtoka, zagotavljanju dobre vpojnosti ter globljo in boljšo propustnost tal ter izboljšanju kakovosti površinskih horizontov. Vetrna erozija pa je zaznana v Slovenski Istri, Vipavski dolini,...
Naravni vir – kmetijska zemljišča	
- Strateški okvir »Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« kot pomembno področje naslavlja področje specifičnega cilja A2. A.2 Učinkovita raba in dostopnost do osnovnih sredstev (kmetijska zemljišča, kapital, delo, znanje). - Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020-2030 (ReNPVO20-30), da se bo s trajnostnim upravljanjem s tlemi in zemljišči in zmanjšano neto letno rastjo pozidanih zemljišč za 25% do leta 2030 dosegel cilj ničelne rasti pozidanih površin od 2050 naprej. -V obdobju 2018–2020 se je zmanjšala obdelanost kmetijskih zemljišč (dobrih tal) in povečala urbanizacija tal/zemljišč ter s tem nepovratna degradacija tal in trajna izguba tega naravnega vira. Spremembe rabe večjih površin so opazne predvsem na obrobju naselij za potrebe industrije in trgovine ter na trasah večjih infrastrukturnih objektov. - Strategija za tla 2030 kot dolgoročni cilj do leta 2050 državam članicam nalaga zagotavljanje nič neto odvzemov zemljišč. Pri čemer se zavzema za zmanjšanje spremembe rabe zemljišč do leta 2030" in "neto ničelna sprememba rabe zemljišč do 2050".	- Zmanjšanje površine kakovostnih kmetijskih tal zmanjšuje možnosti samooskrbe s hrano in obseg ekosistemskih storitev, ki jih opravljajo kakovostna tla. V letu 2020 smo v Sloveniji imeli 853 m2 njiv in vrtov na prebivalca, kar je izrazito malo v primerjavi z drugimi državami in oceno, da za ustrezno prehransko varnost in stopnjo samooskrbe zadošča cca 2.500 m2 njiv in vrtov na prebivalca. - V Sloveniji obdelujemo nekaj več kot 8 arov (0,08 hektara) njiv na prebivalca, kar je manj kot polovica povprečja za države članice Evropske unije (EU), ki znaša 20 arov njiv na prebivalca (podatki za leto 2019). Ta površina se med leti 2000 in 2019 ni bistveno spremenila, kar kaže na to, da Slovenija ohranja svoj pridelovalni potencial. - Proces zaraščanja je v Sloveniji izrazito intenziven v zadnjih desetletjih. Leta 1930 je gozd pokrival 33 % površine Slovenije. Leta 2015 je delež površine Slovenije, pokrite z gozdom, narasel na 62 in več odstotkov. V 85 letih se je površina gozda skoraj podvojila. Zaraščanje je intenziven proces predvsem na zemljiščih, kjer je strojna obdelava otežena ali onemogočena. Pomanjkanje delovne sile in nizka dodana vrednost na teh kmetijskih zemljiščih, ne omogočata primernega zaslužka in s tem je kmetijska pridelava v takih prostorih opuščena. Zaraščajo se predvsem slabi in oddaljeni pašniki ter travniki na večjih nagibih in neugodnih reliefnih oblikah.
Naravni vir – gozd	
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP) je temeljni strateški dokument, ki določa nacionalno politiko trajnostnega razvoja gospodarjenja z gozdovi. Glavna načela resolucije so usmerjena v ohranitev gozda ter zagotavljanje njegove večnamenske vloge, ki vključuje okoljski, socialni in gospodarski vidik. - Slovenija spada med najbolj gozdnote države v Evropi, gozd se nahaja na 58,2 % površine države.	- Na področju gozdarstva se kot anomalije kažejo: izvoz surovine (nepredelanega okroglega lesa), premajhna odprtost z gozdnimi prometnicami in tehnološki zaostanek. V zadnjih nekaj letih je bilo v slovenskih gozdovih veliko tudi škode, ki jo je povzročil žledolom, vetrolomi in napadi podlubnikov. Odpornost gozda na pojav škode v gozdovih zaradi vremenskih ujm in gradacije škodljivcev se lahko poveča z ohranjanjem in povečanjem pestrosti vrstne sestave gozdnih sestojev ter vertikalne strukturiranosti, kar

- Posek, zlasti v zasebnih gozdovih, zaostaja za možnim posekom po gozdnogospodarskih načrtih in znaša 70 % možnega poseka ter 40 % tekočega prirastka. - V zasebni lasti je 79 % gozdov, preostanek gozdov je v lasti države in občin. Večje in strnjene gozdne posesti državnih gozdov omogočajo učinkovito trajnostno gospodarjenje. Zasebna gozdna posest je zelo razdrobljena, v povprečju znaša okoli 2,9 ha. - Po podatkih Statističnega urada je bilo leta 2016 v Sloveniji okoli 60.000 kmetijskih gospodarstev z gozdom. Ta so upravljala z okoli 30 % površine vseh gozdov v Sloveniji. V letu 2016 so izvedla približno 30 % celotnega poseka v Sloveniji. Približno 38 % posekanega lesa je bilo namenjenega za domačo porabo. - Iz akcijskega načrta »Les je lep« se kaže pomen gozda v Sloveniji, preko katerega se omogoča razvoj t.i. zelenih delovnih mest. Gozd je najpomembnejši obnovljivi vir surovin in pomemben vir energentov. Akcijski načrt pripomore k boljšim razmeram za učinkovitejše delovanje in razvoj gozdno-lesne verige. - Gozd ima vse pomembnejšo vlogo pri zagotavljanju zdrave pitne vode, ki ni le okoljska, ampak tudi ekonomska dobrina. Tudi zagotavljanje drugih ekoloških funkcij (varovalna, klimatska - preko organske snovi v tleh) ima številne posredne in neposredne gospodarske učinke. Čeprav jih je pogosto težko ovrednotiti, so nedvomno veliki (npr. ponor CO₂, trgovanje z emisijskimi kuponi).	lahko doprinese k izboljšanju stanja biodiverzitete v gozdovih ter ohranjanju občutljivih gozdnih habitatov. - Trend povečevanja površine gozdov zaradi zaraščanja opuščenih kmetijskih zemljišč se je ob 58,3-odstotni gozdnatosti ustavil. Še vedno se povečujeta lesna zaloga in prirastek, kar je skladno s ciljem povečevanja izkoriščenosti potenciala gozdnih rastišč. - Ena izmed prioritet iz OP NGP je zagotavljanje trajnosti donosov gozdov in uveljavitev vseh njihovih funkcij. Prvenstveno se navezuje na gospodarski vidik trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, ki ni dovolj izkoriščen. Realizacija rednega možnega poseka sicer narašča, vendar v zasebnih gozdovih še vedno ne dosega načrtovane. Povprečna realizacija gozdnogojitvenih del ter ukrepov je še vedno nizka. - Starostna struktura oziroma struktura po razvojnih fazah kaže na izrazit prevladujoči delež starejših gozdov in manko mladih. Trendi jasno nakazujejo, da se v sklopu gospodarjenja z gozdovi še vedno ne uspe uresničiti načrtovanega obsega obnove gozdov. - Raba gozdov za druge gospodarske dejavnosti se povečuje, gospodarski učinki te rabe pa ne. Predvsem na račun uveljavljenih ukrepov iz PRP se posodablja gozdna proizvodnja in izboljšuje odprtost gozdov. - Obseg in vsebina strokovnega, načrtnega in dejavnejšega spodbujanja lastnikov gozdov za gospodarjenje in poslovno povezovanje ne dosegata želenih rezultatov, saj je tovrstnega sodelovanja premalo. - S povečano realizacijo možnega poseka in natančnejšim vrednotenjem nelesnih storitev in dobrin gozda se lahko gospodarska vloga gozdov še bistveno poveča.
Narava	
Varovanje narave v Sloveniji se izvaja preko varovanja območij z različnimi naravovarstvenimi statusi in preko varovanja posameznih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih življenjskih prostorov. Po podatkih Naravovarstvenega atlasa (avgust 2021) je v Sloveniji: - 355 območij Natura 2000 na 7.684 km². 324 Natura območij je določenih po Habitatni direktivi, 31 po Direktivi o pticah. - Število vrst varovanih po Direktivi o habitatih je 204. - Število habitatnih tipov varovanih po Direktivi o habitatih je 60. - Število vrst varovanih po Direktivi o pticah je 250. - Obseg zavarovanih območij v RS znaša približno 270.104 ha, kar je 13,19 % celotne površine Slovenije (13,31 % kopnega in 1,57 % morja): 1 narodni park, 3 regijske parke, 46 krajinskih parkov, 1 strogi naravni rezervat, 56 naravnih rezervatov in 1.164 naravnih spomenikov.	Za učinkovito upravljanje zavarovanih območij morajo narodni in regijski parki sprejeti načrte upravljanja. Slednje imajo sprejete TNP, Kozjanski regijski park, Notranjski regijski park in Regijski park Škocjanske jame. Načrt o upravljanju imajo sprejet tudi 1 naravni rezervat (Škocjanski zatok) in 3 krajinski parki (Sečoveljske soline, Goričko in Strunjan). 3 krajinski parki (Kolpa, Ljubljansko barje in Radensko polje) ter 1 naravni rezervat (Zelenci) načrte upravljanja pripravljajo. V skladu z Zbirnim poročilom po Direktivi o habitatih je bilo v Sloveniji leta 2018: • 38 % habitatnih tipov v ugodnem stanju ohranjenosti (FV), • 28 % habitatnih tipov v neugodnem - nezadostnem stanju (U1), • 27 % habitatnih tipov v neugodnem - slabem stanju (U2). • 30 % vrst v ugodnem stanju ohranjenosti (FV), • 38 % vrst v neugodnem - nezadostnem stanju (U1), • 14 % vrst v neugodnem - slabem stanju (U2), za • 18 % vrst pa stanja ni bilo mogoče oceniti (XX).

- 337 ekološko pomembnih območij, skupne površine 1.355.292 ha (66 % ozemlja Slovenije). - 17.431 naravnih vrednot. Nekaj območij je predlaganih za zavarovanje.	Med kvalifikacijskimi habitatnimi tipi Natura območij so bili v najslabšem stanju habitatni celinskih voda, travnišč ter barij in močvirij. Med kvalifikacijskimi vrstami Natura območij so bile v najslabšem stanju vrste iz skupine dvoživk in členonožcev. Sledijo jim sesalci, ribe, rastline in mehkužci. Za obdobje 2008-2021 indeks ptic kmetijske krajine znaša 76,8, indeks travniških vrst ptic v kmetijski krajini pa 56,3. Štirinajstletni trend indeksa ptic kmetijske krajine je zmerni upad, kljub stabilnemu trendu v zadnjih osmih letih.
Podzemne vode	
- Podzemna voda je v Sloveniji najpomembnejši vir pitne vode, s katerim se oskrbuje več kot 95 % prebivalcev. Naravna podzemna voda brez onesnaževal je za zdravje najbolj primerna. Kmetijstvo lahko povzroča onesnaževanje podzemnih voda zaradi nepravilne ali prekomerne uporabe živinskih in drugih organskih gnojil, mineralnih gnojil (dušik in fosfor) in fitofarmaceutskih sredstev (FFS). - Upravljanje z vodami v Sloveniji je opredeljeno v Načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja 2022-2027 (NUV III), ki je v pripravi. V NUV III je slabo kemijsko stanje določeno za vodna telesa, ki jih sestavljajo vodonosniki z medzrnsko poroznostjo in sicer Savinjska, Dravska in Murska kotlina. Vzrok za slabo kemijsko stanje teh vodnih teles je nitrat in v primeru Dravske kotline tudi atrazin. Celotna Slovenija je določena kot ranljivo območje za onesnaženje z nitrati iz kmetijskih virov. Povišane vsebnosti nitratov v podzemni vodi so lahko tudi posledica neustrezno urejenega odvajanja komunalnih odpadnih voda. - Poraba fitofarmaceutskih sredstev (FFS) v Sloveniji se je v zadnjih osemindvajsetih letih (od 1992 do 2019) več kot prepolovila. Poraba mineralnih gnojil se je v tem obdobju zmanjšala za 35 %. Za 26 % se je v istem obdobju zmanjšala tudi poraba rastlinskih hranil na hektar kmetijskega zemljišča v uporabi. Zmanjšanje porabe mineralnih gnojil gre pripisati zahtevam nitratne direktive in načelom dobre kmetijske prakse pri gnojenju, h katerim so zavezana kmetijska gospodarstva. - Glavni viri vnosa dušika v kmetijstvu predstavljajo živinska (48 %) in mineralna (39 %) gnojila. Bilančni presežek dušika v kmetijstvu se je v obdobju 1992–2019 zmanjševal. Na vodnem območju Donave (porečje Mure in Drave) so bile izračunane višje povprečne bilance dušika na kmetijskih zemljiščih, kot na vodnem območju Jadranskega morja. Bilančni presežek fosforja v kmetijstvu se je v obdobju 1992–2019 zmanjševal (za 97 %). Zmanjšanje je posledica manjšega vnosa fosforja z mineralnimi in živinskimi gnojili ter povečevanja odvzema s pridelkom kmetijskih rastlin.	- Primerjava kemijskega stanja podzemnih voda v okviru NUV I, NUV II in podatkov za pripravo NUV III kaže, da je bilo v vseh treh poročevalskih obdobjih slabo kemijsko stanje določeno za vodna telesa Savinjske, Dravske in Murske kotline. Na vseh treh vodnih telesih je bil ugotovljen statistično značilen trend zniževanja vsebnosti nitrata ter atrazina na VTpoV Dravska kotlina. Z nadaljnjimi ukrepi zmanjševanja vnosa snovi v tla, tudi iz kmetijskih virov, ki pomembno prispevajo k onesnaževanju podzemnih voda, se pričakuje nadaljnji upad trenda onesnaženosti podzemnih voda. - Bilančni presežek dušika v kmetijstvu se je v obdobju 1992–2019 zmanjševal. Analiza trenda kaže, da se je bruto bilančni presežek v tem obdobju v povprečju zmanjšal za 1,6 kg N/ha na leto oziroma za 50 % prek celotnega obdobja, neto presežek pa za 1,5 kg N/ha na leto oziroma za 81 %. Manjši presežek dušika kaže na boljše gospodarjenje z dušikom v kmetijstvu ter posledično na zmanjšanje izpustov dušikovih spojin v okolje. Glede na založenost kmetijskih tal, nadaljnje zmanjševanje presežka fosforja na ravni države ni želeno. - Odziv kmetijskih gospodarstev na kmetijsko politiko in ugodne tržne razmere, ki podpirajo širjenje ekološkega kmetovanja, je iz leta v leto večji. Površine zemljišč, namenjene ekološkemu kmetovanju, so se v obdobju 1999–2019 povečale iz 2.400 ha na 49.638 ha oziroma iz 0,5 % na 10,3 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. - Glede na zastavljene cilje Programa razvoja podeželja 2014–2020, da bo do konca leta 2023 v ekološko kmetovanje vključenih 55.000 ha kmetijskih zemljišč v uporabi, je trenuten trend preusmeritve konvencionalne kmetijske proizvodnje v ekološko kmetovanje dober. Ob predpostavki, da bo rast vključenosti kmetijskih zemljišč v ekološko kmetovanje podobna kot v zadnjih nekaj letih, lahko pričakujemo, da bo cilj do leta 2023 dosežen.

- Osnovo za ukrepanje na področju ohranjanja vodnih virov, tal in zraka v letih 2021–2027 predstavlja Resolucija »Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021« ter razne direktive, kot so npr.: Vodna direktiva, Nitratna direktiva, itd. Resolucija med drugim podaja tudi usmeritev v naravi bolj prijazne načine kmetovanja (ekološko kmetovanje) na območjih posebnega režima (vodovarstvena območja) in za izvajanje ukrepov in kmetijske dejavnosti, ki bodo zmanjševale tveganja in zagotavljale ohranjanje ali izboljšanje kemijskega, ekološkega in količinskega stanja vodnih teles.	
Površinske vode	
- Kemijsko in ekološko stanja površinskih voda se podaja v skladu z merili vodne direktive (Direktiva 2000/60/ES) in sicer za večletna obdobja za načrte upravljanja voda. Slovenija sprejema nov Načrt upravljanja z vodami za vodni območji Donave in Jadranskega morja za obdobje 2022-2027 (NUV III). - V obdobju 2014–2019 je dobro kemijsko stanje ugotovljeno za 153 (98,7 %) vodnih teles površinskih voda. V primerjavi z oceno kemijskega stanja v obdobju 2009–2013 se je slednje v obdobju 2014–2019 izboljšalo na petih vodnih telesih morja. Za obdobje 2014–2019 je za 76 vodnih teles površinskih voda (49 %) ocenjeno vsaj dobro ekološko stanje, 78 vodnih teles (51 %) ne dosega dobrega ekološkega stanja. - Zaradi nihanja količine padavin se v Sloveniji pojavljajo suše. Padavin je sicer dovolj, a jih praviloma primanjkuje v zgodnjepomladnih in poletnih mesecih, ko rastline potrebujejo največ vode za rast in razvoj. Zadnje desetletje praviloma zaznamujejo zime brez snega in poletne suše, ki povzročajo škodo na kmetijskih pridelkih. Zaradi navedenega je potrebno namakanje kmetijskih površin, s čimer se zmanjšujejo tveganja za sušo, obenem pa zagotavlja redne in kakovostne pridelke. - Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« (ReNPURSK), določa strateške cilje razvoja kmetijstva in proizvodnje hrane, med katerimi so tudi ukrepi za ohranjanje in izboljšanje pridelovalnega potenciala ter povečevanju obsega kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane. Med te ukrepe sodi udi namakanje. Pomen namakanja kmetijskih površin je prepoznan s sprejetim Načrtom razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu v Republiki Sloveniji do leta 2023. V načrtu je predvideno, da se obnovi stare sisteme namakanja in izgradi nove na skupaj 12.440 ha njiv. - Po podatkih MKGP so na 9.264 ha kmetijskih površin zgrajeni NS z več uporabniki, na 1.459 ha kmetijskih površin pa so zgrajeni NS za posamezne uporabnike, kar je skupaj 2,3 % KZU. Ugotovljeno je, da imamo v	- Glavni viri obremenitev vodotokov s hranili in organskimi snovmi so spiranje s kmetijskih površin ter izpusti komunalnih in industrijskih odpadnih voda. Preobremenjenost s hranili je še vedno glavni problem jezer in zadrževalnikov, saj v obdobju ocenjevanja 2014–2019 od skupno 11 vodnih teles v kategoriji jezer, 7 vodnih teles (64 %) ne dosega dobrega trofičnega stanja. V obdobju 2014–2019 14 vodnih teles (9 %) ne dosega dobrega ekološkega stanja zaradi obremenjenosti s posebnimi onesnaževali. - Glede obremenjenosti s hranili dosega dobro ekološko stanje v primerjavi s prejšnjim ocenjevalnim obdobjem (2014-2019) 6 % več vodnih teles. - V Sloveniji so najslabše ocenjena vodna telesa v porečju Mure, kjer 11 vodnih teles (79 %) ne dosega dobrega ekološkega stanja, večinoma zaradi obremenjenosti s hranili ter hidromorfološke spremenjenosti in splošne degradiranosti. Pogost problem v porečju Mure je tudi obremenitev z organskimi snovmi ter preseganje mejnih vrednosti za nekatera posebna onesnaževala, kar sovпада s kmetijsko dejavnostjo v tem delu Slovenije. V obdobju 2014–2019 je najbolje ocenjeno ekološko stanje jadranskih rek z obalnim morjem. - Pogost pojav suš močno vpliva na kmetijstvo, katerega temeljna naloga je zagotavljanje zadostne preskrbe prebivalstva z varno hrano, vendar pa mora pri tem opravljati tudi okoljsko funkcijo, to je ohranjanje kakovosti voda, tal, zraka in biotske raznovrstnosti. Vpliv podnebnih sprememb na kmetijsko pridelavo, predvsem posledic suše, lahko omilimo z izgradnjo namakalnih sistemov. Pri tem je potrebno izbirati take načine namakanja, ki zagotavljajo doseganje dobrega količinskega, ekološkega in kemijskega stanja voda, ter preprečujejo poslabšanje stanja voda, evtrofikacijo in onesnaževanje površinskih in podzemnih voda. - V zadnjem desetletju so pojavi suše nekoliko manj intenzivni kot v predhodnem desetletju, zaskrbljujoče pa je, da se največkrat pojavljajo v rastni sezoni. Nasprotno pa se povečuje pogostnost kmetijskih suš, ki pomenijo težave z izsušenimi tlemi in posledično sušni stres kmetijskih rastlin. V zadnjih dvajsetih letih je bilo kar 6 suš, ki so Slovenijo prizadele v razsežnostih naravne nesreče. Projekcije kažejo,

Sloveniji 221.355 ha oziroma 10,29 % KZ potencialno primernih za namakanje, od tega največji delež odpadne na njive in vrtove (82,3 %). Poraba vode za namakanje je odvisna predvsem od vremenskih razmer v posameznem letu. - Iz Načrta izhaja, da vodotoki s snežnim hidrološkim režimom (Drava, Mura in Sava) omogočajo direktno rabo vode za namakanje KZ tudi poleti, medtem ko vodotoki z nizkovodnimi razmerami (Vipava, Krka, Dragonja in Rižana) poleti načeloma ne omogočajo odvzema večjih količin vode za namakanje. - Največ strnjenih kmetijskih površin se nahaja v porečjih Mure, Drave, Save in Soče, kjer se nahajajo tudi najbolj obsežna poplavna območja v Sloveniji. Gre za nižinsko-ravninske predele severovzhodne in subpanonske Slovenije, predalpske doline in kotline ter ravnice ob Ledavi, Muri in Ščavnici. Poplavna območja so tudi ob Dravi pod Mariborom in pritokih (Pesnica, Polskava, Dravinja) ter Ljubljansko barje, kjer se prepletata kmetijska in gozdna raba površin. Vsakoletne poplave zalijejo okoli 2.300 ha površin. Ob nastopu poplavnih dogodkov so kmetijske površine na ravninskih predelih praviloma vedno znotraj območja poplav (Okoljsko poročilo za NZPO 2017-2021, IPSUM d.o.o.) - Na seznam kopalnih voda je vključeno 48 kopalnih voda, od tega 21 na vodnih telesih morja in 27 na vodnih telesih celinskih voda. Na teh odsekih se v času kopalne sezone vsake 14 dni spremlja tudi kakovost vode in sicer na morju od začetka junija do sredine septembra, na celinskih vodah pa od 15. junija do konca avgusta. Kakovost kopalne vode se v skladu z Uredbo o upravljanju kakovosti kopalnih voda vrednoti na podlagi mikrobioloških parametrov. Obremenitev kopalnih voda je lahko posledica razpršenih ali točkovnih virov. Pri tem je pomembna dejanska raba v prispevnem območju kopalnih voda. Na območju kopalnih voda obalnega morja, porečju Kolpe, Soče in Krke ter naravnih jezer Bohinj in Bled v dejanski rabi prevladujejo gozdne površine ter kmetijske površine, ki so pretežno v ekstenzivni rabi. Po podatkih karte kopalnih voda (vir. ARSO, 17.2.2022) so bile vsa merilna mesta kakovosti kopalnih voda v Sloveniji skladna s priporočili NIJZ.	da se bo trend povečevanja pogostosti in jakosti kmetijske suše nadaljeval tudi v prihodnosti. - Namakalni sistemi se lahko načrtujejo le tam, kjer bo odvzem vode za namakanje odobren z vodnim dovoljenjem ter v skladu z NUV II (v pripravi je NUV III) ter v skladu z Uredbo o kriterijih za določitev ter načinu spremljanja in poročanja ekološko sprejemljivega pretoka (Ur. l. št. 97/09). - Kmetijske površine bodo tudi v bodoče, zaradi pričakovane povečane pogostnosti pojavljanja poplavnih dogodkov ob pojavu podnebnih sprememb, podvržene poplavljanju. - Iz podatkov spremljanja kakovosti kopalnih voda, tako celinskih kopalnih voda kot kopalnih voda obalnega morja lahko ugotovimo, da so kopalne vode, tudi z vidika mikrobiološkega onesnaženja, v zelo dobrem stanju. Glede na prevladujočo dejansko rabo v prispevnem območju kopalnih voda se predvideva, da se bo ta trend ohranjal.
Kulturna dediščina	
Celostno ohranjanje dediščine se uresničuje v razvojnem načrtovanju in ukrepih države, pokrajin in občin z upoštevanjem veljavne zakonodaje in njene posebne narave in družbenega pomena ter s pripravo razvojnih programov in načrtov z različnih področij (na primer urejanje prostora, ohranjanje narave, upravljanje voda, kmetijstvo, gozdarstvo, promet, turizem, energetika).	S prostorskim razvojem se večja pritisk na enote kulturne dediščine. Z upoštevanjem veljavne zakonodaje bodo vplivi v okviru zakonsko predpisanih mej. Država lahko pri vzdrževanju nepremične kulturne dediščine s subvencijami spodbudi gospodarsko dejavnost (gradbeništvo, turizma). Vir: www.gov.si/podrocja/kultura/kulturna-dediscina/ Spodbujanje obnove in oživljanja kulturne dediščine na

V Registru kulturne dediščine Ministrstva za kulturo (12. 8. 2021) je zavedeno 32.470 enot dediščine, od tega 13983 enot etnološke dediščine (2516 enot je razglašeni za kulturni spomenik), ki zaznamuje predvsem podeželje: – 22.544 enot stavbne dediščine, ki je lahko profana stavbna (14.379 enot), sakralna stavbna (8.005 enot) in sakralno profana stavbna (189 enot). – 1.335 enot naselbinske dediščine, – 3.671 enot arheološke dediščine, – 4.238 enot memorialne dediščine, – 237 enot kulturne krajine, – 249 enot vrtnoarhitekturne dediščine, – 33 enot zgodovinske krajine, – 143 enot druge dediščine (npr. tehnična dediščina, območja opuščeni vasi, lokacije gradov). Število registriranih enot kulturne dediščine se v zadnjih letih povečuje, predvsem število enot registriranih arheoloških najdišč, kar ne velja za enote etnološke dediščine, saj je v registru evidentiranih še 1112 enot, ki so izgubile dediščinske lastnosti in so bile iz registra izbrisane oziroma se varujejo le še arhivsko/dokumentarno, kar predstavlja 7,4% vse v registru evidentirane dediščine. Odstotek kaže, da etnološka dediščina izginja bistveno hitreje oz. v večji meri kot druga dediščina.	podeželju je nujno, saj se ta način uresničujejo tudi cilji Agende 2030 za trajnostni razvoj, še posebej njen 11. cilj, ki je usmerjen v ohranjanje kulturne in naravne dediščine in razvijanje vzporednih dejavnosti za bolj kakovostno življenje v urbanem in podeželskem okolju. Vir: www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/uresnicevanje-agende-2030 Vključevanje dediščine v razvojne in sektorske politike, zakonske in razvojne dokumente ter prostorske akte na državni, regionalni in občinski ravni, kamor sodi tudi vključevanje v program razvoja podeželja, je ena od usmeritev Strategije kulturne dediščine, ki jo je Vlada RS sprejela decembra 2019. Vir: www.gov.si/assets/ministrstva/mk/dediscina/strat_kd_2019 Rezultati in učinki ohranjanja vplivajo na uspešnost in učinkovitost drugih sektorjev: izobraževanja, načrtovanja in urejanja prostora, kmetijstva in razvoja podeželja, gospodarstva in še posebej turizma, infrastrukture in prometa, regionalnega razvoja, raziskav ter zdravstva in socialnega varstva. V skladu z cilji Malteške konvencije (MEKVAD, Uradni list RS, št. 24/1999) se arheološka območja in njihov položaj v prostoru, programih, politikah ter prostorskem umeščanju posegov upošteva v celoti. Deli arheološke dediščine, ki so bili najdeni med izvedbo posegov v prostor, morajo biti ohranjeni tam kjer so (in situ), če je le mogoče.
Krajina	
Prostorska pestrost Slovenije, ki leži na stičišču Alp, Sredozemlja, Panonske nižine in Dinaridov, je ena od najširše prepoznavnih značilnosti naše države. Slovenska krajina predstavlja kakovostno (bivalno) okolje in je kot pomemben proizvodni vir tudi velik potencial za gospodarski razvoj. Ohranjenih je še veliko izjemnih krajin in prepoznavnih krajinskih prvin in zato je krajina pomembna nosilka prepoznavnosti Slovenije. Vir: http://www.krajinskapolitika.si, (koncept, MOP, DKAS, Ljubljana 2020) V Sloveniji razlikujemo pet osnovnih krajinskih območij z osnovnimi krajinskimi vzorci: alpske krajine, predalpske krajine, subpanonske krajine, kraške krajine notranje Slovenije in primorske krajine. (Vir Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji, MOP, BF, Oddelek za krajinsko arhitekturo, 1998). Poseben status imajo izjemne krajine in krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni. Na območju Slovenije je opredeljenih 93 območij izjemnih krajin in 60 krajinskih območij prepoznavnih značilnosti. (vir: MOP). Poseben status imajo enote kulturne krajine, ki se varujejo po predpisih o varstvu kulturne dediščine. Gre	Prostorski razvoj lahko vpliva na krajinske in vidne značilnosti prostora. Z umeščanjem novih dejavnosti v prostor se spremenijo vidne in krajinske značilnosti prostora. Ohranjanje krajinskih struktur ima velik pomen za ohranjanje biotske raznovrstnosti, saj so pomemben habitat, vir hrane, zatočišče in gnezdišče številnim živalskim vrstam. Z upoštevanjem obstoječih krajinskih vzorcev, izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi vpliv ne bo pomembno negativen. Danes se naštetim vzrokom spreminjanja krajine pridružujejo še podnebne spremembe, globalizacija in težnja po večanju učinkovitosti, ki niso naklonjene značilno drobni parcelaciji in manj produktivni njivski rabi, temveč podpirajo gospodarsko uspešnejšo obsežno monokulturno rabo in vplivajo na praznjenje podeželja. V skladu z Zakonom o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini (MEKK, Uradni list RS, št. 74/03), ki se nanaša na krajine, ki jih štejemo za izjemne, ter tudi običajne ali degradirane krajine in katere cilji so spodbujanje varstva, upravljanja in načrtovanja krajin, je vsaka pogodbenica zavezana, da bo krajine zakonsko priznala kot bistveno sestavino človekovega okolja, kot izraz raznovrstnosti skupne kulturne in naravne dediščine ljudi ter temelj njihove istovetnosti, da bo krajino vključila v svojo politiko regionalnega in urbanističnega načrtovanja ter v svojo

za območja z naravnimi in grajenimi ali oblikovanimi sestavinami, katerega strukturo, razvoj in rabo pretežno določajo človekovi posegi in dejavnosti, ki soustvarjajo posebne kulturne in družbene vrednote in identiteto regij ter države. Kulturna krajina je rezultat součinkovanja človeških in naravnih dejavnikov ter je odraz in primer gospodarskega, kulturnega, socialnega, političnega in tehnološkega razvoja družbe. Glede na strukturne značilnosti in krajinske sestavine ločimo kmetijske krajine, poseljene krajine in zgodovinske krajine. (glej tudi poglavje Kulturna dediščina).	kulturno, okoljevarstveno, kmetijsko, socialno in gospodarsko politiko in tudi v vse druge politike, ki lahko neposredno ali posredno vplivajo na krajino.
Podnebne spremembe	
- Podnebne spremembe vplivajo na vremenske in klimatske ekstreme po celem svetu - Globalna temperatura bo še naprej naraščala vsaj do sredine stoletja, ne glede na scenarij emisij toplogrednih plinov (TGP) - Tudi v Sloveniji bo temperatura naraščala s srednjim razponom od približno 1 do približno 4 °C, odvisno od scenarija izpustov toplogrednih plinov - Študije so pokazale povečanje števila dni, ko najvišja temperatura preseže 30 °C, število hladnih dni se bo v prihodnosti postopno manjšalo - Kazalniki za padavine kažejo, da se bosta povečali tako jakost kot pogostost izjemnih padavin. Enodnevne izjemne padavine bodo v prihodnosti na celotnem obravnavanem območju Slovenije spomladi in pozimi obilnejše kot v primerjalnem obdobju 1981–2010. Najbolj občutne spremembe se pričakuje na vzhodu države. - Skladno z Evropskim zelenim dogovorom in Strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam 2021 in je cilj EU za zmanjšanje neto emisij do leta 2030 za vsaj 55 % v primerjavi z letom 1990.	- Kmetijstvo je neločljivo povezano z podnebnimi razmerami in vremenom. Kmetijstvu in gozdarstvu škodo povzročajo vedno pogostejše in intenzivnejše vremenske ujme, kot so suše, močno deževje z vetrom, neurja s točo, pozebe, žled, orkanski vetrovi, poplave itd. Vse to se odraža tudi v ekonomski škodi. - Opazno je povečanje pogostosti kmetijske suše v Sloveniji. Suše se v zadnjih letih pojavljajo tudi v letnih časih, v katerih se v preteklosti niso. Težave z oskrbo rastlin z vodo se v kmetijstvu pogostejše pojavljajo že v spomladanskem času ter v regijah, kjer v preteklosti niso zabeležili pomanjkanja vode, na primer na Gorenjskem. Tveganje, predvsem za poletno sušo, se povečuje po vsej državi. - Po podatkih MKGP so na 9.264 ha kmetijskih površin zgrajeni NS z več uporabniki, na 1.459 ha kmetijskih površin pa so zgrajeni NS za posamezne uporabnike, kar je skupaj 2,3 % KZU. - V Nacionalnem energetske in podnebnem načrtu je predvideno, da se bodo emisije TGP v primerjavi z letom 2005 znižale za 36 %. Kmetijstvo mora skladno z načrtom svoje izpuste znižati za 1% - V kmetijstvu nastajajo TGP ogljikov dioksid (CO₂), metan (CH₄) in didušikov oksid (N₂O). Emisije nastajajo predvsem na račun reje prežvekovalcev (CH₄), obdelave tal in upravljanja z gnojem - Pomemben ponor (lahko pa tudi vir) ogljika so tla, na katera ima kmetijstvo in gozdarstvo neposreden vpliv. Ponore CO₂ vzdržujejo ali večajo ukrepi ekološkega kmetijstva in kmetijstvo-okoljko-podnebni ukrepi.
Varovanje zdravja ljudi – kakovost zraka	
- Amonijak lahko povzroča kmetijstvu in okolju precej škode. Amonijak v visokih koncentracijah neposredno škoduje zdravju ljudi in rejnih živali ter rastlinam, hkrati pa posredno škoduje zdravju ljudi tudi kot predhodnik sekundarnih delcev PM₁₀ in PM_{2,5}. - Amonijak je ena od snovi, ki povzročajo zakisljevanje in ima od vseh snovi, ki povzročajo zakisljevanje (to sta poleg NH₃ še SO_x in NO_x) največji potencial zakisljevanja.	- Kmetijstvo je v letu 2019 prispevalo kar 92 % izpustov amonijaka, 23,9 % NMVOC, 8,2 % NO_x, 3,9% primarnih PM₁₀ in 1,2%, primarnih PM_{2,5} k skupnim državnim izpustom onesnaževal zunanega zraka - Na področju dušikovih oksidov (NO_x), nemetanskih hlapnih ogljikovodikov (NMVOC) in amonijaka (NH₃) so sicer bili doseženi cilji znižanja emisij na območju naše države

- Emisije amonijaka in dušikovih oksidov (NO_x) prispevajo k evtrofikaciji. Amonijak je prevladujoč vir presežnih usedlin dušika na občutljivih ekosistemih. Metan, ki nastaja predvsem pri reji prežvekovalcev, je eden od predhodnikov ozona, ki škodljivo vpliva na zdravje ljudi in ekosistemov - Pri kmetijski dejavnosti nastajajo tudi druga onesnaževala zraka, ki so predhodniki ozona. To so dušikovi oksidi (NO_x) in nemetanske hlapne organske snovi (NMVOC).	- Glede na projekcije se kaže doseganje ciljnega znižanja emisij NH₃ in NO_x, ne pa tudi NMVOC in PM_{2,5}. - Letni izpusti amonijaka so se v kmetijstvu od leta 1990 do leta 2019 zmanjšali iz 21.249 na 16.626 ton ali za 21,8 % - Emisije amonijaka so se v zadnjih nekaj desetletjih zmanjšale veliko manj v primerjavi z drugimi onesnaževali, kot so žveplovi in dušikovi oksidi. - Potrebno je nadaljnje zmanjšanje emisij amonijaka, da bi preprečili presežanje mejnih vrednosti iz smernic Svetovne zdravstvene organizacije za koncentracije delcev v zunanjem zraku in da bi zmanjšali obremenitev ekosistemov z dušikom. - Delci PM₁₀ nastajajo tudi neposredno v kmetijstvu (primarno onesnažvalo), predvsem ob obdelavi tal, zaradi vetrne erozije neobdelanih njivskih površin in ob ravnanju z nasteljem za rejo živali. - Emisije amonijaka so zmanjšane tudi na račun posledic predpisov namenjenih varovanju voda in KOPOP ukrepa ter ekološkega kmetovanja, na podlagi PRP 2014-2020
Varovanje zdravja ljudi – vonjave	
- Ljudje se na vonjave odzivajo različno. Nekateri ljudje so nanje bolj občutljivi in zato lahko razvijejo simptome že pri nižjih koncentracijah vonjav v zraku. Načeloma pa se z višanjem koncentracij vonjav poveča tudi število ljudi s simptomi. Simptomi, ki jih v zvezi z vplivi na zdravje povzročajo vonjave, se razlikujejo glede na občutljivost posameznika na vonj, pa tudi od frekvence in trajanja izpostavljenosti, starosti človeka in njegovega zdravstvenega stanja. - V pregledu literature je bilo ugotovljeno, da ljudje, ki živijo v bližini virov vonjav pogosteje trpijo za respiratornimi simptomi, slabostjo, zamašenim nosom, dražecimi očmi, glavoboli, vrtoglavico, motnjami spanja in drisko. - Kot bolj občutljiva populacija na neprijetne vonjave so prepoznani: mlade ženske, nekadilci, ljudje ki trpijo za depresijo ali tesnobo, imajo migrene, alergijo, astmo in druge kronične pljučne bolezni.	- V kmetijstvu vonjave nastajajo pri gnojenju in ravnanju z gnojem, pri intenzivni reji živali, pa tudi pri ravnanju s silažo. Vonjave s slovensko zakonodajo niso naslovljene. Slovenija še nima predpisa, ki bi reguliral emisijo vonjav ali urejal z emisijami vonjav povezano oddaljenost stanovanjskih objektov za rejo živali. Osnovni pojmi v zvezi z emisijami vonja so sicer določeni z Uredbo o emisiji snovi v zrak iz nepremičnih virov onesnaževanja (Ur. l. RS, št. 31/07, 70/08, 61/09, 50/13, 44/22 – ZVO-2 in 48/22), vendar navedena Uredba v 4. členu določa, da se je ne uporablja za namene vrednotenja emisij vonjav: "Ta uredba se ne uporablja za mejne vrednosti vonjav, vrednotenje vonjav in prepovedi, omejitve in ukrepe v zvezi s preprečevanjem in zmanjševanjem vonjav, ki jih povzroča emisija snovi." - Vonjave iz kmetijstva so predvsem posledica emisij amonijaka in nemetanskih hlapnih ogljikovodikov iz kmetijstva.
Varovanje zdravja ljudi – varna hrana	
- Sistematične raziskave onesnaženosti tal kažejo, da tla v Sloveniji niso močno onesnažena, razen nekaterih izjem. Z anorganskimi onesnaževali so bila najbolj onesnažena območja Jesenic, Idrije, Celjske kotline in Zgornje Mežiške doline. - Območje Celja je bilo zaradi intenzivne industrijske proizvodnje, izpostavljeno onesnaževanju okolja, ki tudi danes, ko so že vrsto let v veljavi strogi ukrepi za varovanje okolja, še vedno povzroča zaskrbljenost ljudi, ki na tem območju živijo.	- Pri zagotavljanju varne hrane je ključno preprečevanje onesnaženosti tal z onesnaževali, da ne preidejo iz tal v prehransko verigo. S prehodom onesnaževal v prehransko verigo se poveča tveganje za zdravje ljudi in nastanek odpadkov, ki predstavlja veliko finančno breme. - Povečane koncentracije kovin se pogosto odražajo tudi v povečanih koncentracijah kovin v rastlinah, kar so potrdile tudi številne študije v občini Celje. Na sprejem kovin v rastline pa vplivajo tudi druge talne lastnosti, predvsem kislost tal, vsebnost organske snovi in gline; vrsta kovine in vrsta oziroma del rastline. Predvsem za Cd je značilno, da

- Raziskava onesnaženosti tal (1989) na območju Celjske kotline je opravila analize na vsebnost kovin in težkih kovin, fluoridov in več skupin organskih nevarnih snovi. Rezultati meritev so pokazali, da izstopajo vsebnosti elementov kadmij (Cd), svinec (Pb) in cink (Zn), ki na površino tal pridejo preko zraka; na posameznih lokacijah so bile povečane tudi vsebnosti niklja (Ni) in arzena (As) zaradi točkovnega onesnaženja oziroma izvora v matični kamnini. Najbolj pogosto sta kritično vrednost glede na takratno Zakonodajo (Ur.l.RS 68/96) presegala cink in kadmij - V Zgornji Mežiški dolini sta gozdarska in kmetijska panoga precej prizadeti zaradi onesnaženosti okolja, ki je posledica rudarsko-metalurške dejavnosti v preteklosti. Obremenjenost okolja z žveplovim dioksidom (SO₂) in prahom (posledično tudi svincem v prahu) se je sicer v zadnjih letih občutno zmanjšala, ostaja pa problematika obremenjenosti tal s težkimi kovinami (svinec (Pb), cink (Zn) in kadmij (Cd)). Akcijski načrt EU: Naproti ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal kot vizijo navaja, da se onesnaževanje tal zmanjša na ravni, ki ne veljajo več za škodljive zdravju in naravnim ekosistemom .	je mobilnost in dostopnost rastlinam večja v kislilih tleh, kot alkalnih. Akumulacija kovin v rastlinskih tkivih je različna. Večinoma velja, da so koncentracije največje v koreninah, najmanjše pa v semenih in plodovih. Slednje moramo upoštevati pri izbiri rastlin za gojenje na zmerno onesnaženem območju. Prehrana z vrtninami pridelanimi na onesnaženih vrtovih lahko predstavlja dodaten dejavnik tveganja za zdravje ljudi. - Vsebnosti Pb, Cd in Zn v tleh so glavni omejitveni faktorji tudi za pridelavo krme za živali. Živali tako zaužijejo površinsko onesnaženo krmo, ki je rezultat onesnaževanja preko zraka, poleg tega pa živali na paši dnevno lahko med zaužito krmo zaužije tudi od 2% do 14% zemlje.
---	---

4. OCENA VPLIVOV SN 2023 – 2027 NA OKOLJSKE CILJE

Na podlagi splošne matrike smo identificirali tiste intervencije, ki imajo lahko vpliv na izbrane okoljske cilje:

Tabela 7: Opredelitev možnega vpliva izvedbe SN 2023 – 2027 do posameznih sestavin okolja

	Tla	Kmet. Zem.	Gozd	Podzemn. vode	Povr. vode	Narava	Podnebn. Spremem.	Kult. dediščina	Krajina	Kakovost zraka	Vonjave	Varna hrana
Int.	OC1	OC2	OC3	OC4	OC5	OC6	OC7	OC8	OC9	OC10	OC11	OC12
INP1	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
INP2	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
INP3	+/-	+	+	0	0	+/-	0	+	+	0	-	0
INP4	+/-	+	+	0	0	+/-	0	+	+	-	-	0
INP5	+/-	+	+	0	0	+/-	+	+	+	+	-	0
INP6	+/-	+	+	0	0	+/-	+	0	0	+	0	0
INP7	+	+/-	0	0	0	+/-	+	0	0	+	0	0
IRP1	+	+	+	0	0	+	0	0	0	+	0	0
SI2	0	0	0	0	0	+/-	0	+	+	0	0	0
SI3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SI4	0	0	0	0	0	0	0	+	+	0	0	0
SI5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SI6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SI7	+	+	0	0	0	+/-	+	-	-	0	0	0
SI8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SI9	0	0	0	0	0	+/-	0	0	0	0	0	0
IRP2	+	0	0	+/-	+/-	+/-	+	+	+	+	+	0
IRP3	0	0	+	0	0	+/-	+	+	+	0	0	0
IRP4	+/-	0	+	+	+	+/-	0	+	+	0	0	0
IRP5	+/-	+	0	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	0	0	0
IRP6	+/-	0	+	0	0	+/-	+	+/-	+/-	0	0	0
IRP7	+/-	0	+/-	0	0	+/-	+	0	0	+	0	0

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

	Tla	Kmet. Zem.	Gozd	Podzemn. vode	Povr. vode	Narava	Podnebn. Spremem.	Kult. dediščina	Krajina	Kakovost zraka	Vonjave	Varna hrana
IRP8	+/-	0	+	0	0	0	+	0	0	0	0	0
IRP9	+/-	0	+	+/-	0	+/-	+	0	0	0	0	0
IRP13	+/-	+	0	+/-	+/-	+/-	+	+/-	+/-	0	0	0
IRP35	+	+	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0
IRP36	+/-	+	+	0	0	+	+	+/-	+/-	+	+	0
IRP40	+/-	+	0	+/-	+/-	+/-	+	+/-	+/-	0	0	0
IRP38	+	+	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0
SI10.1	+	+	0	+	+	+/-	+	0	0	0	0	0
SI10.2	0	0	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0
SI10.3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SI10.5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SI10.6	0	+	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0
SI10.7	0	+	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0
SI10.8	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IRP10	0	0	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0
IRP11	0	+	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0
IRP12	0	+	+	0	0	0	+	0	0	0	0	0
IRP39	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IRP14	+	+	0	+	+	+/-	+	+/-	+	0	0	0
IRP15	0	0	+	+	+	+/-	+	+/-	+/-	0	0	0
IRP16	0	0	0	+	+	+/-	+	+/-	+/-	+	0	0
IRP17	+	+	0	+	+	+	+	0	0	+	+	0
IRP18.1	+	+	0	+	+	+	+	0	0	+	+	0
IRP18.2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0
IRP18.3	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0
IRP19	+	+	+	+	+	+/-	+	+	+	+	+	0
IRP41	+/-	+	0	+	+	+/-	+	+/-	+	0	0	0
INP8.1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0	0
INP8.2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0	0
INP8.3	+	+	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0
INP8.4	0	+	+	+	+	+	+	0	0	+	0	0

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

	Tla	Kmet. Zem.	Gozd	Podzemn. vode	Povr. vode	Narava	Podnebn. Spremem.	Kult. dediščina	Krajina	Kakovost zraka	Vonjave	Varna hrana
INP8.5	+	+	0	+	+	+	+	0	0	0	0	0
INP8.6	+	+	0	+	+	+	+	0	0	0	0	0
INP8.7	+	+	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0
INP8.8	0	+	0	+	+	+	+	0	0	0	0	0
INP8.9	0	+	0	+	+	+	+	0	0	0	0	0
INP8.10	+	0	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0
INP8.11	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0	0
INP8.12	+/-	+	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0
IRP20	+	+	0	0	+	+	+	+	+	0	0	0
IRP21	+	0	0	+	+	+	+	+	+	0	0	0
IRP22	0	0	+	+	+	+/-	+	+	+	0	0	0
IRP33	+	+	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0
IRP34	0	0	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0
IRP42	0	+	0	0	0	+	+	0	0	0	0	0
IRP37	+	+	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0
INP9	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IRP24	0	+	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IRP25	+	+	+	0	0	+/-	+	+/-	+/-	0	+	0
IRP26	0	0	+	0	0	0	+	+	+	0	0	0
IRP27	+	+	0	+	+	+/-	0	0	0	0	0	0
IRP28	0	0	0	+	+	+/-	+	0	0	+	+	0
IRP29	0	0	0	0	0	0	+	0	0	+	+	0
SI1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IRP30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IRP31	+	+/-	0	0	0	+	+	0	0	0	0	0
IRP32	+	0	+	+	+	+	+	+/-	+/-	0	0	+/-

Ključ, ki je bil uporabljen v splošni matriki za oceno potencialnega vpliva SN 2023 – 2027 na okoljske cilje je naslednji:

Ključ za oceno relacije SN 2023 – 2027 z okoljskimi cilji	
+	Pričakovan vpliv je pozitiven
0	Vpliva ne bo
-	Pričakovan vpliv je negativen
+/-	Vpliv je neznan/mešan

4.1 Naravni vir – tla, kmetijska in gozdna zemljišča

Tla zagotavljajo vrsto ekosistemskih storitev, pomembnih za rastline, živali in človeka. So temelj za oskrbo s hrano, biomaso in surovinami. Dajejo življenjski prostor ljudem in drugim organizmom, so osnova za vrsto človekovih dejavnosti, oblikujejo krajino, so vir genetske raznolikosti in arhiv dediščine. Kot sestavni del okolja so tla ključna v procesih zadrževanja in filtriranja vode, vezave atmosferskega ogljika, kroženja organske snovi, so osnova biotske raznovrstnosti. Zaradi zagotavljanja okoljskih, ekonomskih in socialnih funkcij so izrednega pomena za ljudi in okolje. Kot izhaja iz strateškega okvirja »Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« (Ur. l. RS, št. 8/20 z dne 7.2.2020) ustrezen življenjski prostor, ohranjeni naravni viri (tla, voda, zrak, genski viri, biotska raznovrstnost) in varna hrana spadajo med temeljne človekove in družbene potrebe ter jih dojemamo kot javne dobrine, posredno ali neposredno povezane s kmetijsko pridelavo. S kmetijstvom tako povezujemo širok nabor javnih dobrin, ki so v družbi prepoznane in cenjene. Strategija »»Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« postavlja vizijo, da bo v prihodnje zmanjševanje negativnih vplivov na vode, tla in zrak vtakano v vse dejavnosti, povezane s pridelavo in predelavo hrane. Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020-2030 (Re NPVO20-30) izpostavlja pomen ekosistemskih storitev tal za ljudi in okolje. Tla niso le temelj za oskrbo s hrano, krmo, biomaso in surovinami, ampak tudi prepuščajo in prečiščujejo padavine in s tem napajajo podzemne vode, ki so v Sloveniji glavni vir pitne vode, zadržujejo, filtrirajo in nevtralizirajo onesnaževala, pripomorejo k uravnavanju škodljivcev in prenašanju bolezni, v talno organsko snov se veže atmosferski ogljik, so ponor toplogrednih plinov in omogočajo kroženje ogljika, sodelujejo v procesih kroženja hranil, pripomorejo k omilitvi poplav, so osnova za različnost kopenskih ekosistemov in biotske pestrosti, omogočajo življenjski prostor ljudem in drugim organizmom, so oblikovalec krajine, arhiv naravne in kulturne dediščine ter temelj za vrsto človekovih dejavnosti in zadovoljevanje njegovih življenjskih in kulturnih potreb. Zaradi naštetega je potrebno tla varovati in z njimi trajnostno ravnati tako, da se ohranja njihova različnost, kakovost ter sposobnost zagotavljanja ekosistemskih storitev. Novembra 2021 je Evropska komisija objavila Strategijo za tla za leto 2030, ki temelji na Strategiji za biotsko raznovrstnost do leta 2030 in Strategiji za prilagajanje podnebnim spremembam, zato strategija za tla temelji na več ciljih zelenega dogovora in trajnostnih razvojnih ciljih, pri čemer strategija prinaša prostovoljne in pravno zavezujoče ukrepe, koncept zdravih tal, trajnostno upravljanje s tlemi kot novo normalnost, monitoring kakovosti tal in obnovo degradiranih tal. Ohranjanje in varstvo tal tako naslavlja vrsta ukrepov tudi v dokumentu SN 2023 – 2027.

V okviru SN 2023 – 2027 so prepoznane in naslovljene potrebe, ki neposredno in posredno vključuje ohranjanje in varstvo tal: P14- Ohranjanje proizvodnega potenciala kmetijskih tal in preprečevanje erozije, P31 – Zmanjšanje rabe FFS in razvoj ter raba nekemičnih metod varstva rastlin, P18- Ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti habitatov in vrst, P15- Prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in gozdarstvu, P02 Ohranjanje proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč na OMD. Ohranjanje zdravih tal in trajnostno upravljanje s tlemi se neposredno vključuje v specifični cilj SC5: Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega gospodarjenja z naravnimi viri, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij. Posredno so vključena v vse ostale specifične cilje, kjer je zasledovan vpliv posameznih intervencij na specifične cilje. Vpliva predlaganih intervencije ni bilo mogoče zaznati na specifične cilje, SC7, SC8.

Slovenija sodi v krog držav članic EU, ki imajo nižjo raven specializacije kmetijstva. Na večini njiv v Sloveniji se izvaja načrtovano kolobarjenje, delež je nekoliko nad povprečjem EU. Opaziti je tudi

počasno diverzifikacijo vrst poljščin, ugodno je predvsem naraščanje deleža vrst metuljnic. Delež pokritih površin preko zime je rahlo nad povprečjem EU, precej večji je delež zemljišč z namensko ozelenitvijo. Kljub temu pa je v zimskem času skoraj četrtina njiv nepokritih. Slovenija spada v skupino držav, kjer močno prevladuje konvencionalna obdelava tal z oranjem. S stališča doseganja ciljev zmanjševanja erozije, izboljšanja upravljanja tal ter blaženja podnebnih sprememb bi bilo zeleno, da se površine z oranjem obdelanih zemljišč zmanjšajo.

V okviru specifičnega cilja SC1 (Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročna prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarska trajnost kmetijske proizvode v Uniji) so načrtovane intervencije INP1 (Osnovna dohodkovna podpora za trajnost), INP2 (Dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnost) in IRP1 (Plačilo za naravne ali druge omejitve). Vse tri predlagane intervencije imajo integrirane zahteve in okrepljene pogojenosti. V primerjavi z obdobjem 2014–2020 se z novo SKP sistem pogojenosti z letom 2023 na EU ravni zaostre oz. krepi, kar se prenaša v slovenski strateški načrt 2023–2027. Ključni element povečane okoljsko-podnebnosti je združitev obstoječe navzkrižne skladnosti z zahtevami iz t.i. zelene komponente iz neposrednih plačil iz obdobja 2015–2022 v sistem »okrepljene pogojenosti« (zlasti v povezavi z ohranjanjem okoljsko občutljivega trajnega travinja in površinami z neproizvodnimi elementi, ki imajo ekološki pomen). Ta sprememba pomeni, da bodo zahteve iz naslova zelene komponente, ki so v obdobju 2015–2022 veljale za nadstandard, za katerega so kmetje pridobili plačilo iz sheme zelene komponente v okviru neposrednih plačil, postale obvezen standard za vse kmete, ki jih določeni standard zadeva. Okrepljena pogojenost z letom 2023 prinaša tudi nadgradnje in spremembe obstoječih ključnih standardov na področju zdravja tal in tudi varstva voda: DKOS 5, DKOS 6 in DKOS 7 in PZR-ji 1, 2, 7 in 8, ki se nanašajo na omejevanje onesnaženja s fosfati (PZR 1), nitrati (PZR 2) in pravilno ravnanje s pesticidi (PZR 7 in 8). DKOS 5 je specifično namenjen zmanjšanju degradacije in erozije tal. Cilj tega standarda je zmanjšati izgube rodovitnosti oziroma preprečiti izčrpavanje tal zaradi erozije z uporabo okolju prijaznih tehnologij obdelave tal. DKOP 5 se povezuje s standardom DKOP 6, ki se nanaša na zagotavljanje pokritosti tal v občutljivem delu leta. DKOS 5 glede na navzkrižno skladnost izkazuje okoljske ambicije v zmanjšanju naklona, od katerega dalje velja obveznost izvajanja tega standarda (z 20 % na 10 %). DKOS 6 se nanaša na ohranjanje pokritosti tal v občutljivih obdobjih leta. Pokritost tal prispeva k zagotavljanju ustrezne zaloge ogljika v tleh, preprečevanju erozije in prekomernega izpiranja hranil v vode in tal. V pokritih tleh se organska masa ohranja, prav tako so tla manj izpostavljena delovanju površinske vode. V pokritih tleh se ohranja tudi struktura tal, kar je zelo pomembno za ohranjanje rodovitnosti. Ta standard zahteva, da se talna odeja vzdržuje na vsaj 80 % kmetijskih površin kmetijskega gospodarstva v času od 15.11. do 15.2. naslednje leto. Pokritost tal se zagotavlja z rastlinami, zastirko ali strniščem oziroma nepreorano površino. DKOS 6: glede na navzkrižno skladnost večja ambicije v povečevanju obsega pokritosti ornih zemljišč v predpisanem časovnem obdobju na kmetijskem gospodarstvu. DKOS 7 je namenjen izvajanju kolobarja s ciljem ohranjanja rodovitnosti tal. Pri tem standardu gre za okrepljen kolobar v primerjavi z navzkrižno skladnostjo, zato pričakujemo večje učinke za ohranjanje organske mase v tleh, dvig bilance hranil, biotsko raznovrstnost in talno mikrobioto.

V pravilih o pogojenosti je opredeljeno tudi vsebinsko področje biotska raznovrstnost in krajina (varstvo in kakovost), prvotno namenjeno ohranjanju bitoske raznovrstnosti in krajine, vendar zahteve integrirane v DKOP 8: Minimalni delež kmetijskih zemljišč, namenjen neproduktivnim značilnostim ali območjem, in ohranjanje krajinskih značilnosti ter DKOP 9: Ohranjanje okoljsko občutljivega trajnega travinja na območjih znotraj Natura 2000 omrežja, posredno prispevajo k ohranjanju organske mase v tleh. Zaradi zahtev okrepljene pogojenosti, ki zagotavljajo na kmetijskih gospodarstvih izvajanje zahtev za preprečevanje vodne erozije tal, izvajanja kolobarja, minimalno

pokritost tal s katerim se zagotavlja naravno regeneracijo tal in zmanjšanje uporabe pesticidov, ocenjujemo kot pozitiven vpliv SN 2023-2027 k okoljskim ciljem za varstvo in ohranjanje zdravih kmetijskih tal.

V okviru specifičnega cilja SC1 so predlagane intervencije INP3 (Proizvodno vezano plačilo za rejo drobnice), INP4 (Proizvodno vezano plačilo za rejo govedi), INP5 (Proizvodno vezano plačilo za krave dojilje v gorskih območjih) in INP6 (Proizvodno vezano plačilo za mleko v gorskih območjih). Predlagane intervencije zagotavljajo podporo kmetovanju v območjih z omejenimi dejavniki za kmetijstvo (OMD) in smiselno nadgrajujejo standarde okrepljene pogojenosti DKOS 1 (Ohranjanje trajnega travinja na podlagi razmerja med trajnim travinjem in kmetijsko površino) DKOS 2 (Varstvo mokrišč in šotišč), DKOS 3 (Prepoved sežiganja ornih površin, razen zaradi zdravstvenega varstva rastlin) in DKOS 4 (Vzpostavitev varovalnih pasov vzdolž vodotokov), s čimer se zagotavlja delež trajnega travinja in preprečevanje preoravanja le-tega v druge dejanske rabe kmetijskih zemljišč. S tem se ohranjajo osnovne funkcije trajnih travnikov, med katere spada tudi ohranjanje zaloge ogljika v tleh oziroma organske snovi. Ohranjanje ravnovesje med trajnim travinjem in ostalimi dejanskimi rabami kmetijskih zemljišč ocenjujemo kot pozitiven vpliv SN 2023-2027 na okoljski cilj ohranjanje kakovostnih tal in kmetijskih zemljišč, saj med drugim pozitivno vpliva tudi na preprečevanje erozije na kmetijskih zemljiščih, ki je ravno na vseh vrstah trajnega travinja najnižja. Na trajnih travnikih je glede na stalno pokritost tal erozija ocenjena precej visoko (6,89 t/ha), vendar je to razumljivo zaradi večjega deleža trajnih travnikov na (strmih) pobočjih, za kar je še posebej pomembno, da se podpirajo proizvodne usmeritve v kmetijstvu, ki stalno pokritost tal s travno rušo zagotavljajo dolgoročno. Kljub temu, da proizvodno vezana plačila (INP3, INP6) prispevajo k stalni pokritosti s travno rušo, preprečevanju erozije, povečanju talne organske snovi, ohranjanju kmetovanja ter obsega proizvodnje v sektorjih v težavah in preprečevanju zaraščanja pa imajo ta plačila lahko tudi negativne vplive na tla, z ohranjanjem reje govedi, krav dojl in drobnice se ohranja tudi proizvodnja živinskih gnojil, ki imajo velik delež amonijskega dušika (gnojevke, gnojnice), ki je hlapen. Izhlapevanje se prepreči s takojšno zadelavo organskih gnojil po aplikaciji v tla, kar se sicer podpira v okviru intervencije Gnojenje z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak (INP8.3). Amonijski dušik se v tleh veže na minerale glin, mikroorganizmi pa ga spremenijo v nitrate. Nastajajoče nitrate morajo rastline uporabiti kot hranilo, sicer se odvečni nitrati izpirajo in (ali) denitrificirajo v plinske oblike. Zaradi obilnih padavin v naši klimi se nitrati izpirajo tudi med rastno dobo in ne samo pozimi, kot je to v drugih državah. Kljub časovnim in količinskim omejitvam pri vnosu živinskih gnojil ocenjujemo, da uvedba proizvodno vezanih plačil predstavlja nevarnost za trajnostno upravljanje s tlemi in zdrava tla zato je vpliv uvedbe teh intervencij v SN 2023-2027 opredeljen kot mešan.

Intervencija INP7 (Proizvodno vezano plačilo za beljakovinske rastline) prispevajo k večji pestrosti kolobarja in hkrati pozitivno vplivajo na delež organske snovi v tleh. Gospodarjenje z organsko snovjo v tleh je pomembno za preprečevanje erozije in drugih slabih vplivov na tla (slabšanje strukture, sposobnost za zadrževanje vode), še posebno če so plitva, lahka in hidromorfna. Za načrtovanje povečevanja in/ali vzdrževanja deleža organske snovi v tleh se predvsem upoštevajo kolobar, zaoravanje žetvenih ostankov, redna in uravnotežena uporaba živinskih gnojil ali vključevanje metuljnic v kolobar. Uvedba predlagane intervencije ocenjujemo kot pozitivno na zdravje in kakovost tal in primerno obdelanost kmetijskih zemljišč, hkrati pa opozarjamo na srednjeročni cilj Strategije EU za tla do leta 2030, ki poudarja pomen obnovitve degradiranih in z ogljikom bogatih ekosistemov, vključno s tlemi, zato je intervencijo potrebno izvajati na način, da se ne degradira tal bogatih z organsko snovjo, kar so šotna in barjanska tla. Z intervencijo se zagotavlja podpora lokalni proizvodnji hrane in krme ter uporabi kmetijskih zemljišč v uporabi.

Intervencija IRP1 specifičnega cilja SC1 naslavlja ohranjanje kmetijskih površin v območjih z naravnimi in posebnimi omejitvami (OMD). Z intervencijo se neposredno pripomore k ohranjanju kmetijskih površin v obdelavi, s čimer se preprečuje zaraščanje kmetijskih površin z gozdom. Intervencija predstavlja dopolnitev osnovne dohodkovne podpore za trajnost, s čimer se omogoča dodatno izravnavo slabšega dohodkovnega položaja KMG zaradi omejenih dejavnikov. Glede na delež gozdov v Sloveniji (58,2 %) je širjenje gozdov, predvsem v hribovitih ter gorskih območjih, nezaželeno. Z IRP1 se omogoča ohranjanje ravnovesja med kmetijskimi ter gozdnimi površinami v predelih OMD, kar ocenjujemo kot pozitiven prispevek SN 2023-2027 k doseganju okoljskega cilja za gozd. Slednje je še posebej pomembno, saj ima Slovenija kar 76 % vseh kmetijskih zemljišč v rabi na območjih OMD. S tem se ohranja proizvodni potencial kmetijskih zemljišč, posredno pa tudi kulturna krajina ter biotska raznovrstnost. Presoja dosežkov in vplivov PRP 2014-2020 ugotavlja ugodne trende pri preprečevanju erozije in izboljšanjem upravljanju s tlemi predvsem iz vidika talne organske snovi, kar je učinek izvajanja površinskih ukrepov PRP 2014-2020, najbolj pa je za pozitivne trende zaslužno izvajanje intervencije IRP1.

Podobno kot intervencija IRP1, tudi intervencije INP3, INP4, INP5 in INP6, ki predstavljajo vezane dohodkovne podpore, pomembno pozitivno vplivajo na preprečevanje zaraščanja kmetijskih površin, kar je predvsem pomembno v hribovitih ter gorskih območjih (OMD). Zaradi načina prehranjevalnih vzorcev drobnica pomaga ohranjati biotsko raznovrstnost rastlinskih ekosistemov, vzreja avtohtonih in tradicionalnih pasem pa živalske ekosisteme, kar varuje okolje in ohranja kmetijsko kulturno krajino. Govedoreja kmetijam omogoča, da izkoristijo prednost travinja in območij OMD. Reja drobnice ter goveda ter pridelava mleka v gorskih območjih predstavlja izrabo travinja, ki v Sloveniji predstavlja več kot polovico vseh KZU, kar je še zlasti značilno za OMD. Prav tako je na kmetijskih gospodarstvih, kjer redijo travojede živali višja vsebnost organske talne snovi na njivah. Z ustreznim rabo tal, se tla varujejo, kar povečuje njihovo rodovitnost, sekvestracijo ogljika v tleh ter biotsko raznovrstnost v tleh in nad tlemi.

V okviru SC3 (Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi) je oblikovan nabor intervencij, ki naslavlja potrebe po razvoju verig vrednosti preskrbe ter spodbujanje lokalnih trgov (PO9), boljša prepoznavnost in organiziranost proizvajalcev za skupen nastop na trgu (P10) ter krepitev vključevanja v sheme kakovosti in prepoznavnosti shem kakovosti (P12). V okviru cilja so oblikovane sektorske intervencije za sadje in zelenjavo. Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo (SI10) imajo programiranih več podintervencij, ki naslavlja izzive sektorja sadja in zelenjava tako iz vidika načrtovanja proizvodnje, uvajanja novih tehnologij, varovanja naravnih virov, kot so voda in tla, kot tudi prilagajanja in blaženja vplivov podnebnih sprememb. Podintervencija Ohranjanje tal pri pridelavi sadja in zelenjave, v okviru podintervencije SI10-1 – naložbe in raziskave, je namenjena ohranjanju tal, vključno s povečanjem zalog ogljika v tleh in izboljšanju strukture tal, ter zmanjšani uporabi onesnaževal.

V okviru specifičnega cilja SC2 je v SN 2023-2027 opredeljen sklop intervencij, namenjen naložbam v kmetijstvu, gozdarstvu in ekološkem kmetijstvu (IRP2, IRP3, IRP4, IRP6, IRP7, IRP8), ki ima posredne mešane vplive na kakovost tal in vsebnost glavnih rastlinskih hranil v tleh kmetijskih zemljišč, saj lahko večja intenzivnost kmetijstva vpliva na izgubo organske snovi v tleh. Z naložbami se bo vzpodbujalo krožno gospodarstvo, digitalizacija proizvodnih procesov, kar bo imelo za posledico zmanjšanje obremenitev na naravne vire kot so tla. Skladno z Akcijskim načrtom: Nasproti

ničelnemu onesnaženju zraka, vode in tal bodo predlagane intervencije prispevale k odpravljanju okoljske škode na viru tudi z uvedbo najboljših razpoložljivih tehnik. Z naložbami v ureditev mikrobioplinarn na kmetijskih gospodarstvih in živilsko predelovalnih obratih v okviru intervencije Naložbe v obnovljive vire energije (IRP 36) se bo prispevalo tudi k zmanjšanju emisij amonijaka in toplogrednih plinov. Omogočala se bo bolj racionalna uporaba surovin in ponovna uporaba stranskih produktov, s čimer se bo podpiralo ublažitvene ukrepe potrebne za boj proti onesnaženju v celotni vrednostni verigi, kar je zahteva Akcijskega načrta: nasproti ničelnemu onesnaženju zraka, vode in tal. Naložbe v uporabo meteorne in odpadne vode pa bodo imele za posledico tudi zmanjšanje obremenitev na vode. V okvir specifičnega cilja SC2 je umeščena tudi intervencija IRP13 – Izgradnja namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom in intervencija IRP40 – Individualni namakalni sistemi in nakup namakalne opreme. V načrtu naj bi se podprla izgradnja 2400 ha novih namakalnih sistemov. Novi namakalni sistemi morajo pridobiti odločbo o uvedbi namakanja, vodno dovoljenje, s slednjima se preverja razpoložljivost vode za namakanje. Presoja vplivov na okolje oziroma prehodni postopek presoje se izvede, samo v primeru, ko so preseženi pragovi. S temi postopki se zagotavlja, da novo izgrajeni namakalni sistemi nimajo negativnih vplivov na kakovost tal. Zato ocenjujemo, da ima intervencija neznane vplive na kakovost tal in pozitivne na kmetijska zemljišča, saj omogoča njihovo nadaljnjo uporabo. V okviru intervencije IRP40 se financira izgradnja tehnološke posodobitve namakalnih sistemov (nova namakalna oprema ali izgradnja ali posodobitev vodnega zadrževalnika ali vrtine), kjer se neto površina namakanih kmetijskih zemljišč ne bo povečala, trenutno je v Sloveniji z namakalnimi sistemi opremljenih 2 % kmetijskih zemljišč. Strokovno vodeno namakanje je izredno pomembno za zmanjševanje negativnih vplivov namakanja na okolje in tla. Če namakamo preko točke poljske kapacitete, voda prej ali slej odteče ne da bi koristila rastlinam... Za namakanje kmetijskih zemljišč je pomembna tudi stopnja infiltracije vode v tla ali vpojna sposobnost tal. Pomembno je, da pri dnevnih obrokih namakanja ne presežemo stopnje infiltracije, saj s tem uničujemo strukturo tal, vplivamo na izpiranje hranil in po nepotrebnem trošimo preveč vode za namakanje ter povzročamo negativne vplive na okolje. Voda pronica hitreje v peščena, lahka kot glinasta, težka tla in tudi hitreje v suha kot mokra tla. V sistem obveščanja javnosti o problematiki zagotavljanja zdravih tal je potrebno integrirati znanja in orodja, ki se nanašajo na individualen pristop na ravni kmetijskega gospodarstva z vidika upravljanja s hranili, podpore pri odločanju namakanju in upravljanju s FFS-ji. Ocenjujemo, da bo posodobitev namakalnih sistemov in izgradnja novih namakalnih sistemov imela pozitivne vplive na kakovost tal in vsebnost glavnih rastlinskih hranil v kmetijskih tleh ter pozitivnega na delež njiv v strukturi kmetijske rabe. S tehnološkimi posodobitvami se omogoča prav tako strokovno pravilno namakanje z manjšimi pritiski na okolje in zdravimi tlemi. V Sloveniji se namaka 6500 ha kmetijskih zemljišč, kar predstavlja okrog 1,5 % kmetijskih zemljišč v uporabi. Pri investicijah namenjenih izgradnji in posodobitvi namakalnih sistemov (IRP2, IRP4, IRP13, IRP14 (programiran v SC4), IRP16 (programiran v SC4) in IRP40, IRP41) naj se predpiše uporaba sistemov za upravljanje s hranili, sistemov za podporo pri namakanju ter upravljanju s FFS-ji s čimer se bodo zmanjšala tveganja za zdravje tal.

Predlagana intervencija SI7 (Prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov) ima neznan oziroma mešan vpliv na kakovost tal, saj se lahko zaradi prestrukturiranja poveča zbitost tal in erozija, medtem ko pa se lahko z uvedbo novih tehnologij in sort kakovost tal izboljša, če se uvedejo tehnologije, ki so manj obremenjujoče za okolje (npr. zatravljenost medvrstnega prostora, možnost uporabe mehanizacije za mehansko zatiranje škodljivcev, uvedba neproizvodnih elementov v vinogradih...). Intervencija SI7 ima pozitiven vpliv iz okoljskega vidika, saj omogoča podporo lokalni proizvodnji hrane ter uporabo kmetijskih zemljišč v uporabi, hkrati pa v vinogradih ustvarja pogoje, ki preprečujejo onesnaženje tal. Uvedba vertikalnih nasadov pa je dopustna le z pravnomočno odločbo

o agromelioracijah MKGP, s čimer se varujejo terase in preprečuje erozija. To določa standard okrepljene pogojenost DKOS 5.

Med naložbene investicije je umeščena tudi intervencija IRP5 Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč s katero se združuje parcele in zemljiške kose in večje poljske komplekse ter agromelioracije, kjer se izboljšujejo fizikalne, kemične in biološke lastnosti tal (nižinske in hribovite agromelioracije ter obnova trajnih nasadov), omogočajo povečanje deleža njivskih površin ter hiter porast poljščin. V skladu z Zakonom o kmetijskih zemljiščih (Ur. RS, št. 71/11 – UPB, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D, 79/17) so agromelioracije in komasacije postopek, kjer se že v fazi načrtovanja morajo pridobiti vsa potrebna soglasja oziroma dovoljenja, med katera spadajo tudi naravovarstveno in kulturnovarstveno, s čimer se zagotavlja ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Za vse agromelioracije je potrebno pridobiti popis del, ki ga pripravi javna služba kmetijskega svetovanja, nadzor nad izvajanjem pa vrši IRSKGLR. Tako pri izvedbi komasacij kot agromelioracij je pogosto problem tehnična izvedba posegov, saj se pogosto zaradi odstranitve vrhnje plasti tal prihaja do razgaljanja tal ali premeščanja talnih horizontov. Premeščanje talnih horizontov pa poslabša kakovost kmetijskih tal. V SN 2023-2027 se bo predvidoma podprlo 55 naložb IRP5, do podpore pa so opravičene le agromelioracije, ki se izvajajo znotraj komasacijskega območja in izboljšujejo fizikalne, kemijske in biološke lastnosti tal ter dostop do kmetijskih zemljišč. Do podpore niso upravičene naložbe v izvedbo osuševanj, odvodnjavanj, založnega apnenja in gnojenja.

Pri ureditvi gozdne infrastrukture (IRP6) in nakupu gozdarske mehanizacije (IRP7) je mogoče oceniti negativne vplive na zbitost in erozijo tal.

Gozdna tla so temelji sestavni del gozdnega ekosistema, ki omogoča izvedbo vseh proizvodnih procesov v gozdarstvu in z njimi zagotavljanje trajnosti funkcije gozda ter ekosistemskih storitev. Tveganje za poškodbe gozdnih tal (npr. tvorba kolesnic) ob uporabi težke mehanizacije je v prvi vrsti odvisno od vrednosti treh vplivnih dejavnikov. Prva dva, to sta vrsta tal in naklon terena, sta dana in se z vidika trajanja proizvodnih procesov ne spreminjata veliko. Tretji, to je vlažnost tal, pa je pod velikim vplivom dejavnika vremena. Največ poškodb gozdnih tal tako nastane ravno ob rabi gozdne mehanizacije v neprimernih vremenskih razmerah ter na deloviščih s povečano vlažnostjo tal (Krč J., 2017). Motnje ob prekomerni ter nepravilni uporabi gozdne mehanizacije za sečno in spravilo lesa lahko povzročijo tudi posledice pri obnovi sestojev, saj strojna sečnja lahko pomembno vpliva na uspešnost obnove sestojev, v kolikor prihaja do motenj pri pomlajevanju zaradi uporabe gozdne mehanizacije. Najučinkovitejši ukrep za preprečitev posledic rabe gozdne mehanizacije in zbitosti tal je ustrezna časovna in prostorska razporeditev del ter upoštevanje primerne rabe gozdne mehanizacije na edafsko in vremensko občutljivih gozdnih območjih (Krč J., 2017). Pomembna dejavnika za zmanjšanje zbitosti gozdnih tal so tudi optimalna odprtost gozdov z prometnicami, velikost tovara ter preproga iz sečnih ostankov, ki pomembno zmanjšajo učinek poškodovanosti tal.

Nova EU strategija za gozdove do 2030 prepozna pomembnost gozdnih tal v povezavi s povečevanjem produktivnosti gozdov. Skrb za gozdna tla je še posebej pomembna, saj obstaja močna soodvisnost med gozdnimi sestoji in tlemi, na katerih rastejo. Zato je treba zaščititi lastnosti tal in ekosistemske storitve tal kot temelj zdravih in produktivnih gozdov. Izogibati se je treba neupravičeni uporabi neprimernih strojev, ki povzročajo negativne vplive na okolje, kot je zbijanje tal. Tudi Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP) naslavlja gozdna tla. V poglavju »Ohranjanje zdravja in vitalnost gozdov v cilju 1: vzdrževati in oblikovati zdrave in vitalne gozdove, ki so se sposobni prilagoditi škodljivim vplivom. Med usmeritvami je zapisano, da je treba gospodarjenje z gozdovi načrtovati tako, da se zmanjša tveganje za degradacije in druge škode v gozdovih, ter dela izvajati tako, da se čim manj poškodujejo gozdni sestoji (Pezdevšek Malovrh š. et al., 2018).

Pezdevšek Malovrh et al. ugotavljajo tudi, da Operativni program za izvajanje Nacionalnega gozdnega programa 2017-2021 eno izmed prednostnih nalog prepozna varstvo tal v povezavi z prilagajanjem načinov gospodarjenja, ki se moral prilagajati naravnim danostim.

Največja prepoznana grožnja tlom v Sloveniji in v evropskem prostoru je prekrivanje tal z različnimi nepropustnimi materiali (npr. asfalti, betoni) in utrjevanje oz. zbijanje tal. (Udovč in sod., 2019) Povečanje zbitosti tal v kmetijstvu je posledica uporabe težke mehanizacije ali ponavljajočega teptanja tal pašne živine, še posebej pri mokrih tleh. Zbita tla ima manjšo sposobnost absorpcije padavin in posledično povečan odtok vode in erozijo ob hkratni slabši rasti korenin in slabši prezračenosti tal, kar vpliva na zdravje rastlin. (EU Commission, 2018) Prekrivanje tal z nepropustnimi materiali predstavlja trajno izgubo tal kot naravnega vira in izgubo ekosistemskih storitev, ki jih tla zagotavljajo. V SN 2023-2027 je v okviru okrepljene pogojenosti – DKOS 5 naslovljena tudi zbitost kmetijskih zemljišč, kjer se od vseh kmetijskih gospodarstev prejemnic plačil SKP zahteva uporaba primerne mehanizacije glede na strukturo tal ter nedopustnost rabe zmrznjenih in premokrih tal. Preprečevanje erozije in ohranjenosti rodovitnosti tal s preprečevanjem pregaženosti in zbitosti tal naslavlja tudi ukrep – Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov (KOPOP-BK14).

V okviru specifičnega cilja 3 (Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi) posredno na kakovost tal in ohranjanje kmetijskih zemljišč vpliva intervencija IRP12 (Regijski pristop povezovanja lokalnih proizvodov s poudarkom na ekoloških proizvodih), saj se zagotavlja uporaba kmetijskih zemljišč v uporabi ter podpira lokalno proizvodnjo hrane in krme, s slednjim se vzdržuje dolgoročno ohranjanje trajne rodovitnosti za pridelavo hrane z ekološkim kmetijstvom (IRP19). Slednje predstavlja metodo kmetovanja, ki zagotavlja trajnostno upravljanje s tlemi skozi ohranjanje mnogovrstnih ekosistemskih storitev tal.

SN 2023 – 2027 skrb za kakovost in zdravje tal ter ohranjanje kmetijskih zemljišč razume kot integralni del skupne kmetijske politike, zato se zahteve vezane na zdravje tal v okrepljeni pogojenosti smiselno nadgrajujejo v okviru zelene arhitekture tako s površinskimi kot naložbenimi ukrepi, pri čemer se izpostavljajo potrebe po preprečevanju erozije (okrepljena pogojenost: DKOS 5,6,8, sheme za podnebje in okolje ((INP8.5) Naknadni posevki in dosevki, (INP8.6) Ozelenitev ornih površin preko zime, (INP8.7) Konzervirajoča obdelava tal) operacije kmetijsko-okoljskih in podnebnih plačil: IRP18.3.KOPOP_BK7 - operacija Visokodebelni travniški sadovnjaki (negovana ledina), operacija IRP18.3.KOPOP_BK10 Ohranjanje mejic-(aktivno vzdrževanje mejic), IRP18.2 KOPOP_NV.1 - operacija Vodni viri (zagotavljanjem celoletnega zelena pokrova), IRP18.2 KOPOP_NV5, 6, 7 - operacija Integrirana pridelava za hmelj, sadje in olje, vino) -obvezne pokritosti v medvrstnem prostoru in negovane ledine v sadovnjakih, vinogradih, oljčnikih in neproizvodne naložbe (IRP 22 – usmerjanje na območja, kjer je izkazana največja erozivnost, vzpostavljanje mejic, suhozidov)), ohranjanju talne organske snovi (okrepljena pogojenost: DKOS 1,3,6,7, 9, sheme za podnebje in okolje (INP8.5, INP8.6 in INP8.7).KOPOP: IRP18.2 KOPOP_NV1,2, ekološko kmetijstvo (IRP19)), preprečevanje onesnaženja tal (okrepljena pogojenost: DKOS 4, 5,6, PZR 1,2,7,8, SOPO (INP8.10,INP 8.12, IRP 18.2 KOPOP_NV3-11, IRP19)), zmanjšana raba fitofarmacevtskih sredstev (prepoved uporabe FFS: INP8.1, INP8.2, INP8.5, IRP18.2 (KOPOP_BK5-9,IRP 20 in IRP 33, omejevanje FFS: IRP18.3.KOPOP_BK7, IRP18.2 KOPOP_NV.1,2,3,4,11 prepoved rabe herbicidov:INP8.6, IRP18.2_KOPOP_NV4,9), omejuje herbicide: INP8.7 IRP18.2_KOPOP_NV7, spodbujanje uporabe alternativnih, okoljsko sprejemljivejših metod: IRP18.2_KOPOP_NV8, IRP27, IRP19, IRP21) in zmanjšane rabe (mineralnih gnojil). Celovita obravnava koncepta zdravih tal se izkazuje tudi z vključevanjem koncepta zdravih tal v izobraževanje svetovalcev (IRP 32) in

kmetovalcev (IRP38) ter EIP projekte izobraževanja (IRP31). Prav tako predlagane intervencije prispevajo k preprečevanju onesnaženja tal. V okviru teh intervencij se podpirajo agrotehnike, ki povečujejo vsebnost organske snovi v tleh (npr. kolobarjenje), izboljšujejo obliko in obstojnost strukturnih agregatov, zagotavljajo primerno poroznost tal, strokovno gnojenje in primerno vzdrževanje ustrezne kislosti tal.

Bilančni presežek dušika v kmetijstvu se je v obdobju 1992–2019 zmanjševal. Analiza trenda kaže, da se je bruto bilančni presežek v tem obdobju v povprečju zmanjšal za 1,6 kg N/ha na leto oziroma za 50 % prek celotnega obdobja, neto presežek pa za 1,5 kg N/ha na leto oziroma za 81 %. Manjši bilančni presežek je bil predvsem posledica 46 % povečanega odvzema dušika s pridelki ter 4 % manjšega vnosa dušika na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi. Manjši presežek dušika kaže na boljše gospodarjenje z dušikom v kmetijstvu ter posledično na zmanjšanje izpustov dušikovih spojin v okolje, kar kaže na izredno pomembnost investicij, ki prispevajo k optimalni rabi hranil. Še vedno pa je na določenih območjih (severovzhodna Slovenija) ugotovljen največji bilančni presežek dušika. Zato je treba stanje izboljšati in s trendom zmanjševanja vnosa hranil nadaljevati. SN 2023-2027 naslavlja zmanjšanje rabe (mineralnih) gnojil z: okrepljeno pogojenostjo (PZR2), SOPO (INP8.1,2,10), KOPOP, Ekološko kmetovanje (IRP 19) in investicijske intervencije (IRP 21- Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS, IRP29- Naložbe v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti rejnih živali, IRP17- Naložbe v učinkovito rabo dušikovih gnojil in (IRP 4 - Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij). V KOPOP se zahteva analiza tal in 5-letni gnojilni načrt, ki je obvezen za vse površine, na katerih se bodo uporabljala mineralna gnojila. Opredeljene so tudi omejitve glede najvišjega dovoljenega letnega vnosa dušika iz živalskih in mineralnih gnojil, ki so okvirno znižane za – 30 % glede na običajno kmetijsko prakso. Poleg te splošne omejitve so zahteve glede gnojenja v KOPOP prilagojene potrebam habitatov in vrst, ki jih operacije naslavlja. V okviru biodiverzitetnih operacij (IRP18.3_KOPOP_BK.) imamo opredeljene bodisi prepoved uporabe mineralnih gnojil (pri operaciji KOPOP_BK_1 Posebni traviščni habitati, G KOPOP_BK_9 Grbinasti travniki, KOPOP_BK_8 Strmi travniki), omejitve količine letnega vnosa dušika iz organskih gnojil (pri operaciji KOPOP_BK_1 Posebni traviščni habitati) bodisi je prepovedano gnojenje z mineralnimi in organskimi gnojili (KOPOP_BK_4 Mokrotni traviščni habitati, KOPOP_BK_6 Suhi kraški pašniki in travniki) ali pa je gnojenje v celoti prepovedano (npr. operacija KOPOP_BK_2 Traviščni habitati metuljev, KOPOP_BK_13 Steljniki, KOPOP_BK_5 Ohranjanje mokrišč in barij, KOPOP_BK_16 Habitati ptic vlažnih travnikov). Z operacijami KOPOP se zahteva tudi strokovno bolj utemeljeno in bolj precizno gnojenje, npr. zahteva gnojenje na podlagi hitrih talnih testov (v okviru integrirane pridelave) KOPOP_NV3-7.

Specifični cilj 8 spodbujanja zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželskih območjih, vključno z biogospodarstvom, in trajnostnim gozdarstvom, kamor se v okviru intervencij IRP25 in IRP26 kot pozitivno ocenjuje tudi ohranjanje uporabe kmetijskih zemljišč v uporabi ter podpora lokalni proizvodnji. V okviru biogospodarstva se podpira uporaba stranskih produktov v kmetijstvu, med katere štejemo tudi organska gnojila, s čimer se posredno ustvarja podpora strokovnemu gnojenju in obnovljivim virom energije ter preprečevanju onesnaženja tal.

Specifični cilj 9, kjer se v Načrtu sledi izboljšanju odziva kmetijstva EU na zahteve družbe glede hrane in zdravja, vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na trajnostni način, zmanjševanju živilskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranje protimikrobne odpornosti, imata opredeljeni intervenciji IRP27 (Biotično varstvo) in IRP28 (Dobrobit živali).

Intervencija IRP27 vključuje uporabo fitofarmacevtskih sredstev na osnovi mikroorganizmov (glive, bakterije, virusi) in komercialnih proizvodov za biotično zatiranje škodljivcev z naravnimi sovražniki (žuželke, pršice, ogorčice) v poljedelstvu, zelenjadarstvu, hmeljarstvu, sadjarstvu, oljkarstvu in vinogradništvu. Na nekaterih kmetijskih območjih je mogoče najti ostanke FFS in njihovih razgradnih produktov v tleh, ki se, tako kot nitrati, lahko spirajo v površinske vode oz. skozi tla v podzemne vode, zato intervencijo IRP27 ocenjujemo kot okoljsko pozitivno, saj omogoča vnose manjših količin FFS v tla in preprečuje njihovo onesnaženje. Intervencija IRP27 pozitivno vpliva na kakovost tal s spodbujanjem naravnim danostim prilagojene paše, kar zagotavlja zatavljenost strmih travnatih površin in s tem pozitivno vpliva na manjšo erozijo tal in preprečuje zaraščanje kmetijskih zemljišč. Kljub pozitivnim učinkom paše na zdravje tal in ohranjanje obsega kmetijskih zemljišč pa je lahko intenzivna paša razlog za prepašenost in pregaženost travne ruše kar lahko negativno vpliva na erozijo tal, med tem ko ekstenzivna paša prispeva k strukturni raznolikosti pašnih površin in povečuje število ekoloških niš. V SN 2023-2027 se omejitve paše naslavlja že v DKOS4, kjer je paša živine na priobalnih zemljiščih dopustna brez poseganja v strukturo brega vodnega telesa, v INP8.2. je dovoljena le jesenska paša, medtem ko se paša omejuje (IRP18.3.KOPOP_BK1-Posebni traviščni habitati je dopustna po predpisanih datumih, IRP18.3.KOPOP_BK2-Traviščni habitat metuljev pa prepovedana med 15.6 in 15.9., prepovedana) prepoveduje (IRP18.3. KOPOP-BK16 – Habitat ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov) ali je dovoljena le nadzorovana paša (IRP18.3.KOPOP_BK9 – Grbinasti travniki) v okviru IRP18.3.KOPOP_BK, IRP20 in IRP33. Prepašenost in pregaženost se naslavlja v okviru IRP18.3. KOPOP-BK6 – Suhi kraški travniki, KOPOP-BK13 – Planinska paša. Znaki prepašenosti so za namen IRP18.3. KOPOP-BK6 opisani kot gole zaplate prsti in paša do korenin. Omejitve paše in prepašenosti morajo kmetijska gospodarstva upoštevati pri izvajanju IRP28, v kolikor se pašne površine nahajajo v slojih z omejitvami.

Načrt SKP na različnih nivojih vključuje trajnostno upravljanje tal z uporabo agroekoloških načel v intervencijah predlaganih v INP 8 (Sheme za podnebje in okolje) in IRP 18.2 (Kmetijsko-okoljski ukrepi). Z podporo ekološkemu kmetovanju (IRP19) in postavljenim ciljem povečanja kmetijskih zemljišč pod to intervencijo na 17 % se bodo izboljšale ravni ogljika v tleh in prispevalo k cilju Zelenega dogovora 25 % kmetijskih zemljišč vključenih v ekološko pridelavo. SN 2023-2027 bo z naborom predlaganih intervencij prispeval tudi k ciljem ničelnega onesnaževanja za leto 2030, saj podpira zmanjšanje izgube hranil za 50 % (kar pomeni zmanjšanje uporabe gnojil za vsaj 20 %) in zmanjšanje celotne uporabe in tveganja zaradi kemičnih pesticidov za 50 % kot tudi uporabo nevarnejših pesticidov za 50 % z naborom intervencij v okviru IRP 18.2 (Vodni viri, Integrirana pridelava, Ohranjanje kolobarja, Precizno gnojenje in škropljenje, Opustitev uporabe herbicidov v vinogradih, Opustitev uporabe insekticidov v vinogradih,...) IRP21 (podprtih bo 105 naložb v učinkovito rabo dušikovih gnojil) in INP8.3, INP8.4, INP8.6, INP8.10, INP8.12 (Gnojenje z organskimi gnojili z nizkimi izpusti, Stabilizatorji dušika v gnojevki, konzervirajoča obdelava tal, ozelenitev njivskih površin preko zime, uporabo le organskih gnojil za zagotavljanje dušika v trajnih nasadih).

V IRP18.2 in IRP18.3 (Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila) so oblikovane intervencije Senena prireja, Posebni traviščni habitati (IRP 18.3 KOPOP_BK1), Traviščni habitati metuljev IRP _18.3 KOPOP_BK2, Steljniki IRP _18.3 KOPOP_BK2, , Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov IRP _18.3 KOPOP_BK14 s katerimi se podpira spravilo krme v obliki sena in prepoved povijanja trave s folijo, kar pozitivno vpliva na manjše količine plastike v okolju in tleh. V okviru sektorske intervencije za sadje in zelenjavo SI10, in sicer podintervencije SI10.1 – naložbe in raziskave, je oblikovalna (podintervencija 7) Zmanjšanje količine nerazgradljivih odpadkov pri procesu pridelave in predelave. V okviru te podintervencije bodo upravičene naložbe v opredmetena in neopredmetena

sredstva, raziskave ter eksperimentalne in inovativne proizvodne metode ter drugi ukrepi na področjih, kot so zmanjšanje emisij in odpadkov, izboljšanje uporabe stranskih proizvodov, vključno z njihovo ponovno uporabo in valorizacijo, ter ravnanje z odpadki. Intervencija IRP2 (Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev) podpira naložbe v krožno gospodarstvo na kmetijskih gospodarstvih, povezane z zmanjšanjem plastične embalaže in uvajanjem biorazgradljive embalaže in embalaže iz recikliranih materialov. Intervencija IRP3 (Kolektivne naložbe v kmetijstvo za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano) podpira prednostno obravnavo vlog, ki bodo izkazovale večji prispevek h krožnemu in biogospodarstvu (vključno z nadomeščanjem plastične embalaže z biorazgradljivo).

SN 2023-2027 bo prispeval k cilju neto ponorov toplogrednih plinov s spodbujanjem nastajanja organske snovi v tleh skozi intervencije IRP18.2 (integrirana pridelava poljščin, zelenjave, hmelja, sadja in oljk ter grozdja, ohranjanje kolobarja), INP8.5, INP8.6, INP8.7 (naknadni posevki in podsevki, konzervirajoča obdelava tal, ozelenitev njivskih površin prek zime) in IRP19. V okviru načrta bodo v različnih časovnih obdobjih pripravljeni in izboljšani sloji za izvedbo pravil o pogojenosti in/ali naravovarstvenih podintervencij, ki se bodo nanašale na mejice, mokrišča in šotišča, občutljivo trajno travnino in območja Nature 2000 s čimer se bo zagotovilo ohranjanje in obnova z ogljikom bogatih ekosistemov.

Strategija za tla 2030 kot enega izmed ciljev trajnostnega upravljanja s tlemi in zdravih tal postavlja prizadevanja za svet nevtralen glede degradacije tal. Načrt bo prispeval k trajnostnemu upravljanju tal ter zmanjšanju erozije, zmanjšanju onesnaženja z vidika fitofarmaceutskih sredstev, živinskih in mineralnih gnojil, boju proti dezertifikaciji, ohranjanju biotske raznovrstnosti v tleh in na površju. Z naborom predlaganih intervencij se bo ohranjalo kmetijska zemljišča v uporabi predvsem s preprečevanjem zaraščanja kmetijskih zemljišč.

SN 2023 – 2027 ustrezno naslavlja okoljski cilj trajnostno upravljanje s tlemi, kmetijskimi ter gozdnimi zemljišči z namenom ohranjanja ekosistemskih storitev v uporabi, prav tako pozitivno prispeva k preprečevanju onesnaženja tal. Vrednotenje vplivov preko izbranih kazalnikov vrednotenja je pokazalo, da je vpliv izvedbe Načrta glede na izbrane specifične cilje ter glede na vsebino posameznih intervencij pomembno pozitiven.

Vpliv intervencij za doseganje specifičnih ciljev SN 2023 – 2027, na okoljska cilja »Trajnostno upravljanje s tlemi in kmetijskimi in gozdnimi zemljišči z namenom ohranjanja ekosistemskih storitev« ter »Trajnostno upravljanje s tlemi in zemljišči« ocenjujemo kot: ni vpliva/vpliv je pozitiven (A).

4.2 Naravni vir – gozd

Gospodarjenje z gozdovi se v Sloveniji usmerja z načrti za gospodarjenje z gozdovi, ki zagotavljajo trajnostno, sonaravno in večnamensko gospodarjenje ter vlogo gozda. Pri gospodarjenju z gozdovi Slovenija sledi načelom evropske strategije z gozdovi. Dne 16.7.2021 je bila sprejeta nova strategija za gozdove do 2030 (EUR-Lex - 52021DC0572 - EN - EUR-Lex (europa.eu)). Njen namen in težnja je prispevati k svežnju ukrepov za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov za vsaj 55 % do leta 2030 in podnebni nevtralnosti do leta 2050. Obenem strategija določa vizijo in konkretne ukrepe za povečanje obsega in kakovosti gozdov ter krepitev njihovega varstva, obnove in odpornosti. Spodbuja podnebju in biotski raznovrstnosti najbolj prijazne prakse gospodarjenja z gozdovi. Izpostavlja

potrebo po trajnostni uporabi lesne biomase in spodbuja z viri gospodarno izkoriščanje lesa. Način gospodarjenja z gozdom, kot ga naslavlja nova strategija za gozdove, je že vključen v sistem gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji. Nekatere ukrepe oziroma intervencije za izboljšanja stanja z gospodarjenjem z gozdom naslavlja tudi dokument SN 2023 – 2027.

SN 2023 – 2027 gozdarstvo razume kot integralni del kmetijske politike in je neposredno povezano z večino izbranih specifičnih ciljev načrta skupne kmetijske politike. Večina izbranih intervencij v sklopu posameznih specifičnih ciljev, pozitivno vpliva na izbran okoljski cilj ohranjanja gozdov ter gozdnega prostora. Tako je cilj *»Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij«* zasledovan pri večini intervencij v okviru posameznih specifičnih ciljev. Izjema so specifični cilji SC3, SC9 in horizontalni cilj, kjer ni ugotovljenih vplivov izvedbe intervencij na okoljski cilj za gozd in gozdarstvo.

Na okoljske cilje varovanja gozdov ter gozdnega prostora, z Načrtom vpliva največ intervencij, opredeljenih v okviru specifičnega cilja SC2. Neposreden pozitiven vpliv na okoljske cilje imajo intervencije IRP3, IRP4, IRP6, IRP7, IRP8, IRP9 in IRP36. Intervenciji IRP3 ter IRP4 imata na gozd posredni vpliv, saj spodbujata pridobivanje energije za ogrevanje objektov KMG iz obnovljivih virov energije, kamor vsekakor uvrščamo lesno biomaso. S tem lahko tista KMG, katerih del predstavljajo tudi gozdne površine, koristijo les kot lokalno surovino oziroma energent, kar pozitivno pripomore k rabi gozda, povečevanju poseka ter s tem negi in obnovi gozdnih sestojev.

Intervencije, ki imajo neposreden pozitiven vpliv na okoljske cilje za gozdarstvo, so IRP6, IRP7, IRP8 ter IRP9. Naložbe v ureditev infrastrukture (IRP6) neposredno pozitivno vplivajo na cilje ohranjanja gozdov, trajnostne vloge gozda ter pospeševanja vseh funkcij gozda. V slovenskih gozdovih posek, zlasti v zasebnih gozdovih, zaostaja za možnim posekom po gozdnogospodarskih načrtih in znaša 70 % možnega poseka ter 40 % tekočega prirastka. V zasebni lasti je 79 % gozdov. Po podatkih Statističnega urada je bilo leta 2016 v Sloveniji okoli 60.000 kmetijskih gospodarstev z gozdom, ki so upravljala z okoli 30 % površine vseh gozdov v Sloveniji. KMG so leta 2016 tako opravila približno 30 % celotnega poseka v Sloveniji. Približno 38 % posekanega lesa je bilo namenjenega za domačo porabo. Iz tega razberemo, da ima gozd pomembno gospodarsko vlogo za KMG. Slednji tako pomembno vplivajo na cilje gospodarjenja z gozdovi in predstavljajo pomembne deležnike pri doseganju okoljskih ciljev za gozdove. Iz SN 2023 – 2027, da je namen intervencije predvsem doseči optimalno odprtost gozdov, kar ima pomembne ekonomske učinke gospodarjenja z gozdom (nižji pravilni stroški) in posledično dvig konkurenčnosti lastnikov gozdov. Do intervencije so upravičeni vsi lastniki gozdov, agrarne in lokalne skupnosti, a le v tistih gozdnih sestojih, kjer odprtost s prometnicami tudi po izvedbi naložbe ne bo presegla optimalne odprtosti. Slednje predstavlja varovalko, da bi bilo gozdne infrastrukture v posameznih sestojih preveč ali bi bila neenakomerno razporejena in ne bi predstavljala optimalne učinkovitosti gospodarjenja z gozdom.

Izvedba gozdnih prometnic, kamor uvrščamo gozdne ceste ter grajene in negrajene gozdne vlake, je določena na podlagi Pravilnika o gozdnih prometnicah (Ur. l. RS, št. 4/09). S Pravilnikom je določeno, da sistem odpiranja gozdov z gozdnimi prometnicami (ceste in vlake) sestavlja okvirno in podrobno načrtovanje odpiranja gozdov, ki ga izvaja ZGS. Načrtovanje gozdne ceste je podvrženo izdaji gradbenega dovoljenja kot manj zahtevnega objekta (10. člen Pravilnika). Slednje pomeni, da je potrebno v postopku izdaje gradbenega dovoljenja pridobiti vsa potrebna soglasja za gradnjo pristojnih inštitucij, kar rezultira tudi v izdaji uporabnega dovoljenja za cesto (14. člen Pravilnika). Gradnja gozdnih vlak se šteje med enostavne objekte. Pristojna krajevna enota ZGS izdelava načrt elaborata vlak, ki mora upoštevati usmeritve tehničnega dela gozdnogojitvenega načrta. V splošnem

so omejitve pri načrtovanju gozdnih vlak v območju z varstvenimi režimi podane že v GGN posamezne GGE. V elaboratu vlak se še posebej predvidi pridobitev morebitnih soglasij in strokovnih mnenj nosilcev urejanja prostora (ZRSVN, ZVKDS, DRSV). Šele ko so pridobljena vsa soglasja k predlaganemu elaboratu vlak, ZGS na podlagi vloge poda soglasje za poseg v gozd. Če je za gradnjo vlake potrebnih več soglasij, je soglasje ZGS za poseg v gozd zadnje. Načrtovanje gozdnih vlak ter kasneje njihova izvedba, mora biti podana s strani lastnikov gozdov. Z umestitvijo in izvedbo gozdnih vlak se morajo strinjati lastniki več kot tri četrtine površin zemljišč, preko katerih poteka načrtovana vlaka. Glede na razdrobljeno gozdno posest je zaradi navedenega načrtovanje ter izvedba gozdnih vlak pogosto otežena. Z intervencijo IRP6 se tako neposredno pozitivno vpliva na trajnostno rabo gozda, zviševanju možnega poseka glede na lesno zalogo in prirastek ter s tem nego ter obnovo gozda. Pogoji upravičenost do dodelitve sredstev so takšni, da mora biti gradnja in rekonstrukcija gozdne ceste/vlake skladna z omejitvami iz gozdnogospodarskih načrtov, možnost gradnje, rekonstrukcije ali priprave gozdne vlake pa z gozdnogojitvenim načrtom. Gre za intervencijo z nepovratnimi sredstvi, ki omogočajo doseganje okoljskih ciljev tudi daljše časovno obdobje. Glede na vse zakonsko navedene varovalke ter pogoje upravičenosti za dodelitev sredstev ocenjujemo, da bo intervencija imela pozitiven vpliv na izbrani okoljski cilj »Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij«.

Podoben posreden pozitiven učinek na gospodarjenje z gozdom imata tudi intervenciji IRP7 ter IRP8, ki obe spodbujata naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu ter naprave za primarno obdelavo lesa. Poleg povečanja konkurenčnosti KMG, ki gospodarijo z gozdnim prostorom, imata intervenciji pozitiven vpliv na doseganje poudarjenosti vseh funkcij gozda z uvedbo tehnologij, ki to lahko dosežejo z večjim učinkom na površino. Mehanizacija med drugim obsega vso opremo, s katero je možno povečati gospodarske vrednosti gozdov (npr. mulčerje, stoje za sadnjo sadik gozdnega drevja). Namen naložbe IRP7 je intenziviranje gospodarjenja v zasebnih gozdovih, kjer lastniki gozdov ne izvajajo tistih gozdnogospodarskih ter gozdnogojitvenih del, ki bi pripomogle k povečanju nege gozda ter prispevali k obnovi gozdnih sestojev ter uravnoteženju razvojnih faz gozda. Hkrati se z naložbo v gozdno mehanizacijo skuša dvigniti strokovni nivo uporabe mehanizacije ter zmanjšati število delovnih nesreč v gozdu.

Intervencija IRP7 ima lahko tudi potencialni negativni učinek na gozd zaradi pojava zbitosti tal.

Naložba IRP8 v primarno obdelavo lesa ima za KMG neposredne pozitivne učinke, saj se z obdelavo lesa in izdelavo polizdelkov poveča koriščenje gozdov (posek), s tem pa se generira tudi ukrepe obnove gozdnih sestojev ter izvajanje njihovega pomlajevanja. S tem se neposredno pozitivno pripomore k razvoju raznodobnih sestojev. Sestoji, v katerih so v ustreznem deležu prisotne vse razvojne faze gozda, so veliko bolj prilagojeni na podnebne spremembe, kar pozitivno vpliva na krepitev vloge gozda pri blaženju podnebnih sprememb.

Razvoj gozdnega drevesničarstva (IRP9) je eden izmed ključnih ukrepov pri ohranjanju gozdnih površin, omogočanju obnove gozdov ter posredno tudi blaženju podnebnih sprememb. Intervencija je usmerjena v razvoj novih gozdnih drevesnic, ki jih v Sloveniji primanjkuje, kar se kaže ravno v primeru nastopa naravnih ujm, ki prizadenejo tudi gozdne površine. Gozdno drevesničarstvo predstavlja prvi člen gozdno – lesne verige, ki je podlaga za stabilnejšo dolgoročno zagotavljanje surovin za lesno industrijo in istočasno za blaženje klimatskih sprememb ter zagotavljanje mladega stabilnega gozda. Za obnovo gozdnih sestojev, prizadetih zaradi vremenskih ujm, je potrebno večje število sadik gozdnega drevja, ki pa jih delujoče drevesnice ne morejo zagotoviti. Po veljavo dostopnih podatkih (vir: Računsko sodišče) so bile konec leta 2017 v Sloveniji tri drevesnice, kjer so vzgajali sadike gozdnega drevja. Z intervencijo se podpira izgradnjo novih in posodobitev

infrastrukture obstoječih drevesnic ter mehanizacije za izvajanje del vzgoje sadik, vključno z vzgojo kontejnerskih sadik. Vzgoja sadik gozdnega drevja je večleten proces, v katerem si sledijo posamezne faze dela, kot so: priprava tal, setev, presajevanje sadik in oskrba večletnih sadik ter izkop in priprava sadik za prevzem. Problematika uporabe doma vzgojenega setvenega materiala se kaže predvsem v dolgotrajni vzgoji sadik želene višine ter kakovosti (5-7 let), ki morajo zadoščati za potrebe sadnje gozdnih dreves skozi vsa leta. Zaradi trenutne odsotnosti zadostnega števila gozdnih drevesnic se kaže pomanjkanje sadik, ki jih je potrebno uvažati od drugod. Tako so potrebne sistemske rešitve pri zagotavljanju zadostnih količin sadik gozdnega drevja, ki morajo biti usklajene z načrtovano obnovo gozdov kot tudi slediti potrebam po povečanem povpraševanju po gozdnih sadikah v primeru sanacije gozdnih površin po obnovi sestojev zaradi naravnih ujm.

Specifični cilj SC4 zajema nabor intervencij, ki neposredno prispevajo k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanje nanje. Intervencije v gozdarstvo in gozdni prostor, ki so navedene pod SC2, neposredno pozitivno prispevajo tudi k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanja nanje. Med te intervencije lahko uvrstimo tudi IRP6 in IRP7.

Intervencija IRP15 je neposredno povezana z uspešnostjo intervencije IRP9. V zadnjih letih, začevši z žledolomom februarja leta 2014, so bili slovenski gozdovi podvrženi številnim naravnim ujmam. Sledili so vetrolomi v letih 2017, 2018 in 2020, ki so povzročili veliko površinsko škodo na gozdnem drevju, izpad lesne zaloge ter spremembo starostne strukture sestojev. Obnova gozdov ob nastopu takšnih naravnih ujm je dolgotrajna in terja izvedbo ukrepov, ki obsegajo gradnjo vlak, sadnjo gozdnega drevja ter varstvo gozdov pred gradacijami podlubnikov. Intervencija tako naslavlja potrebne ukrepe za izboljšanje stanja gozdov (kar med drugim pomeni tudi prilagoditev na podnebne spremembe), ki obsegajo dela za odpravo škode in obnovo v naravnih nesrečah poškodovanega gozda. Ključni ukrep intervencije je izvedba naravne obnove gozda. Kjer to ne bo možno, jo bo nadomestila umetna obnova s sajenjem rastišču primernih drevesnih vrst in provenienčnega izvora. Na ta način ukrep daje možnost izboljšanja vrstne sestave vegetacije, vzpostavljena bo naravna zgradba in delovanje gozdnih ekosistemov, tudi v gozdovih, kjer je bila drevesna sestava gozda spremenjena. Z vnosom rastiščem ustreznih drevesnih vrst in pripravo tal za obnovo gozda (odstranitev lesnih ostankov, ohranjanje semenskih dreves, evidentiranje erozijsko ogroženih predelov ter mikrorastišč z dobrimi pogoji za naravno obnovo), bo pospešena tudi naravna vrast drugih avtohtonih drevesnih vrst. Intervencija obsega tudi ureditev gozdnih vlak, potrebnih za izvedbo sanacije gozdov po ujmah. Nove vlake za potrebe sanacije gozdov se izvedejo kot dopolnitev obstoječega sistema vlak tako, da se izvedejo čim manjši posegi v gozd. Pri tem se v največji možni meri ponovno vzpostavi opuščene vlake z namenom čim manjšega poseganja na gozdna tla. Ureditve vlak v primeru sanacije je nujen ukrep, s katerim preprečimo nadaljnjo škodo na gozdnih sestojih. Za gradnjo novih vlak v primeru sanacije gozdov po ujmah, mora biti izdelan načrt sanacije gozdov oziroma Program letnih vlaganj v gozdove ter pridobljena vsa soglasja pristojnih nosilcev urejanja prostora. V primeru izvedbe sanacije gozdov je ključno, da bi se povečalo stabilnost in odpornost gozdov na podnebne spremembe in sicer z dopolnilno sadnjo minoritetnih gozdnih vrst. S tem bi izboljšali tudi biodiverziteto gozda.

V sklopu specifičnega cilja SC5 imajo na okoljske cilje varstva gozdov pozitiven vpliv intervencije IRP18.2, IRP18.3 in IRP19. SC5, ki se nanašajo na spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega gospodarjenja z naravnimi viri, kamor lahko uvrstimo tudi gozd. Intervencija se ne izvaja na gozdnih zemljiščih, a posredno pozitivno vpliva na blaženje posledic podnebnih sprememb, kar vpliva tudi na ohranjanje površin gozdnih sestojev ter naravno drevesno sestavo gozdov. V sklopu intervencije IRP18.2 (KOPOP_NV) vključuje več operacij Na gozdni prostor se neposredno nanaša operacija

BK.12 Sobivanje z velikimi zvermi, katere namen je sobivanje pašnih živali z velikimi zvermi, ki so pomemben element trajnostnega upravljanja z gozdom. Intervencija se izvaja na območju pojavljanja medveda, volka in risa ter obsega predvsem ukrepe varovanja črede z elektroograjami in elektromrežami, pastirjem in pastirskimi psi.

Intervencija IRP19 Ekološko kmetovanje prav tako posredno pozitivno vpliva predvsem na sklenjene gozdne sestoje, gozdne otoke ter mejice na območju sklenjenih kmetijskih površin, kjer je prisotna intenzivirana kmetijska raba površin. Z zmanjšanjem obremenitev tal z gnojilnimi pripravki ter vnosom FFS se posredno pozitivno vpliva tudi na gozdne sestoje v neposredni bližini kmetijskih površin. Podoben posredni pozitiven vpliv na okoljske cilje zajemajo tudi nekatere intervencije v sklopu INP8 (INP8.1-INP8.12) ter IRP22 v sklopu specifičnega cilja SC6.

Posreden pozitiven vpliv na ohranjanje ciljev varstva gozdov predstavlja tudi intervencija IRP24 v sklopu specifičnega cilja SC7. Podpora prispeva k ohranjanju KMG z omogočanjem generacijske prenove nosilcev KMG. S tem se zagotavlja obstoj KMG, kar pomembno pozitivno vpliva na gozdne površine, saj se zagotavlja naslednika, ki bo gospodaril z gozdno posestjo. Upravičenec do podpore je nosilec KMG.

Intervenciji IRP25 in IRP26 pod specifičnim ciljem SC8 imata posreden pozitiven vpliv na gozd, saj podpirata razvoj podeželja preko nekmetijskih dejavnosti ter s poudarkom na pospeševanju krožnega gospodarstva biogospodarstvo (npr. ponovna uporaba stranskih proizvodov iz gozdarstva, pridobivanje energije iz obnovljivih virov energije). V sklopu intervencij IRP25 in IRP36 se podpira različne nekmetijske dopolnilne dejavnosti na kmetiji, kamor sodi dejavnost predelave in dodajanja vrednosti lesu, proizvodne in storitvene dejavnosti, proizvodnja električne in toplotne energije iz obnovljivih virov za namen podprte dejavnosti oziroma prodaje. Podpora v sklopu intervencij IRP25 in IRP36 zajema pametne tehnološke rešitve, ki prispevajo k varovanju okolja (npr. obnovljivih virov energije, ipd....).

SN 2023 – 2027 ustrezno naslavlja okoljski cilj varovanja gozdov ter njihovih funkcij. Vrednotenje vplivov preko izbranih kazalnikov vrednotenja je pokazalo, da je vpliv izvedbe Načrta glede na izbrane specifične cilje ter glede na vsebino posameznih intervencij pomembno pozitiven.

Vpliv intervencij za doseganje specifičnih ciljev SN 2023 – 2027, na okoljski cilj »Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij« ocenjujemo kot: ni vpliva/vpliv je pozitiven (A).

4.3 Narava

Zagotavljanje kmetijskih površin, ki prispevajo k ohranjanju biotske pestrosti

Ohranjanje biotske raznovrstnosti na kmetijskih površinah je neločljivo povezano z upravljanjem teh površin. Opravljanje primerne kmetijske dejavnosti je na mnogih površinah pogoj za ohranjanje stanja ohranjenosti naravovarstveno pomembnih vrst in habitatnih tipov. Raba kmetijskih površin sledi ukrepom kmetijske politike. Kmetijska dejavnost je v osnovi gospodarska dejavnost, kar pomeni, da je usmerjena v proizvodnjo in ekonomski donos. Kmetom izvajanje naravi prilagojenih kmetijskih praks, ki so praviloma ekstenzivne, zato pogosto ne gre v razvojni koncept kmetije (MKGP, 2020). SN 2023 – 2027 zato predvideva številne intervencije, ki posredno ali neposredno,

zagotavljajo upravičencem nadomestila za izpad dohodkov ali dodatne stroške zaradi ohranjanja in vzdrževanja kmetijskih površin, ki prispevajo o ohranjanju biotske pestrosti.

Kot je razloženo v uvodnih poglavjih je SN 2023 – 2027 v primerjavi s predhodnikom okrepil okoljsko-podnebne ambicije tako, da je združil obstoječe navzkrižne skladnosti z zahtevami iz t.i. zelene komponente iz neposrednih plačil iz obdobja 2015–2020 (2022) v sistem 'okrepljene pogojenosti'. Sistem pogojenosti bo zagotovil, da bodo kmetije, ki želijo pridobiti neposredna plačila in ostala plačila, vezana na površino oz. živali, morala izpolnjevati osnovne zahteve za varovanje naravnih površin. To ocenjujemo kot pozitivno.

Sredstva I. stebra SKP (EKJS) so prvenstveno usmerjena v osnovno dohodkovno podporo za trajnostnost, kjer je največja sprememba ukinitvev plačilnih pravic. Ta plačila še vedno bistveno prispevajo k zagotavljanju osnovne ravni prihodka in imajo s tem tudi pomembno stabilizacijsko vlogo. Del sredstev se preko sheme za okolje in podnebje usmerja v spodbujanje prevzemanja bolj trajnostnih kmetijskih praks (zaradi visokih ambicij okoljskih, podnebnih in naravovarstvenih ciljev v 2. stebru se je Slovenija odločila za uporabo rabata in se zato shemi za okolje in podnebje v 1. stebru namenja 15,48 % namesto 25 % ovojnice). Spodbujanje intervencij iz II. stebra napram okoljskim intervencijam v I. stebru ocenjujemo kot pozitivno.

V okviru intervencij II. stebra SN 2023 – 2027 je za okoljske cilje namenjenih nekaj več kot 41 % sredstev EKSRP. Ti so skoncentrirani v podintervencijah kmetijsko-okoljsko-podnebnih ukrepov, prilagajanju na podnebne spremembe in ukrepom za blaženje teh, ekološkemu kmetijstvu, dobrobiti živali in naravovarstvenim ukrepom (tudi nova plačila za območja Natura2000, podpora izvajanju ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij in neproizvodne naložbe, ki podpirajo okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbujajo sonaravne kmetijske prakse). Ohranjena so plačila za območja z naravnimi in drugimi omejitvami, ki obsegajo 76,2 % vseh kmetijskih zemljišč v rabi in predstavljajo izrazito pomemben dejavnik stabilnosti dohodka na kmetijah, hkrati pa pozitivno vplivajo na ohranjanje obdelanosti tega občutljivega prostora in s tem na ohranjanje naravnih virov. Spodbujanje kmetovanja na območjih z naravnimi in drugimi omejitvami je s stališča narave pozitivno saj se s tem ohranjajo kmetijske površine pred zaraščanjem. Po drugi strani pa so takšni ukrepi lahko negativni, če vodijo v intenzifikacijo kmetijskih površin.

Shema za podnebje in okolje (SOPO) je proizvodno nevezana podpora v okviru neposrednih plačil I. stebra SKP. SOPO vključuje 12 shem. Med njimi je nekaj vsebin, ki so bile oblikovane načrtno za namen zagotavljanja kmetijskih površin, ki prispevajo k ohranjanju biotske pestrosti. To so npr. Ohranjanje biotske raznovrstnosti v trajnih nasadih, Zaplate golih tal za poljskega škrljanca in Varstvo gnezd pribe. Vse naštetu bo pozitivno vplivalo na izbrani cilj. Kljub vsemu je potrebno opozoriti, da končne kalkulacije še niso pripravljene, zato je dokončno oceno vplivov težko podati.

Shema SOPO je za državo članico obvezna, nameniti pa ji mora vsaj 25 % nacionalne ovojnice neposrednih plačil, pri tem se lahko obvezna zamejitev zniža z uporabo rabata. Podpore za intervencijo SOPO se nanašajo samo na tiste obveznosti, ki presegajo obvezne standarde Pravil o pogojenosti, druga ustrezna merila iz zakonodaje EU ter druge obvezne zahteve iz nacionalnih predpisov. Podpore se dodelijo letno v obliki letnega plačila za vse upravičene hektarje, ki so zajeti v obveznostih. Plačila se pri vseh shemah odobrijo kot nadomestilo vseh ali dela nastalih dodatnih stroškov in izpada dohodka zaradi prevzetih obveznosti (ta plačila lahko krijejo tudi stroške poslovanja.) Razen pri shemi Neposejana tla za poljskega škrljanca in Varstvo gnezd pribe, kjer plačilo dopolnjuje dohodkovno podporo za trajnostnost. SOPO podpira kmete pri prostovoljnem prevzemu letnih kmetijskih praks, ki presegajo zahteve iz pogojenosti in ugodno vplivajo na okolje

in podnebje. Aktualni nabor shem SOPO sestavljajo zahteve, ki so bile deloma prenesene iz ukrepa KOPOP 2014–2020 na II. stebru SKP, nanašajo pa se na travinje, njivske površine, trajne nasade. Zahteve iz naslova zelene komponente, ki so v obdobju 2014–2020 veljale za nadstandard, za katerega so kmetje pridobili plačilo iz sheme zelene komponente v okviru neposrednih plačil, v večji meri postajajo del pogojenosti in so tako postale obvezen standard za vse kmete.

Ključne intervencije, ki podpirajo kmetijstvo v njegovi okoljski in naravovarstveni funkciji so zajete v IRP18.1, IRP18.2 in IRP18.3 Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila (KOPOP). Intervencija je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so med drugim usmerjene tudi v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine. Površine zemljišč, ki so vključene v izvajanje kmetijsko-okoljskih ukrepov, so se po letu 1999 močno povečale in so v letu 2020 obsegale 354.887 ha (bruto). Delež površin z enim ali več kmetijsko-okoljskih ukrepov (neto) se je v obdobju 1999–2020 povečal od 0,6 % na 54,6 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. V letu 2015 so se kmetijsko-okoljski ukrepi začeli izvajati po novem programu, ki ni neposredno primerljiv s predhodnim. Povprečna velikost KMG vključenih v KOPOP ukrepe je bila 20,3 ha (Trajno travinje I), 15,3 ha (Trajno travinje II), 22,8 ha (Posebni traviščni habitati), 20,2 ha (Traviščni habitati metuljev), 28,0 ha (Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov). Če upoštevamo, da je bila povprečna velikost KMG, ki je v letu 2019 oddalo zbirno vlogo 8,2 ha, potem vidimo, da so se k izvajanju KOPOP ukrepov v prejšnjem programskem obdobju prijavljali večji KMG. SN 2023 – 2027 za Slovenijo je določil relativno nizke pragove kot dostop do sredstev KOPOP (npr. 1 ha kmetijskih površin, 2 m mejic). To bo omogočilo, da se vključijo tudi manjše kmetije. Ključno vlogo bo morala odigrati kmetijsko svetovalna služba, ki bo te ukrepe približala kmetom.

Intervencije KOPOP so v primerjavi s shemo KOPOP iz preteklega obdobja razširjene na nekaj operacij, ki bodo imele z vidika vrednotenja vplivov pozitiven vpliv na biotsko pestrost. Gre za operacije BK.5, BK.6, BK.11, ki so v sklopu intervencije IRP18.3. Hkrati ugotavljamo, da se je shema KOPOP v primerjavi s preteklim obdobjem zelo razširila, saj je v obdobju 2023–27 predvidenih kar 32 operacij (v 2014–2022 jih je bilo 19). Predlagane operacije lahko razdelimo v štiri skupine, glede na njihov prevladujoč učinek (iz intervencije IRP18.2 in IRP18.3):

Ciljne naravovarstvene operacije (prevladujoč učinek na ohranjanje biotske pestrosti, kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov): BK.1 (HAB), BK.2 (MET), BK.3 (STE), BK.4 (HABM), BK.5 (Barja in močvirja), BK.6 (Kraški travniki), BK.7 (TSA), BK.15 (VTR), BK.16 (Suhi travniki).

Operacije za ohranjanje krajine (prevladujoč učinek na ohranjanje splošne biodiverzitete, mozaičnosti in struktur v krajini): BK.8 (Strmine), BK.9 (GRB), BK.10 (MEJ), BK.11 (ITR), BK.12 (ZVE), BK.13 (Planine).

Operacije za ohranjanje avtohtonega genskega fonda (prevladujoč učinek na ohranjanje genskega fonda avtohtonih rejnih živali in kulturnih rastlin): BK. BK.14 (sorte).

Operacije za doseganje okoljskih učinkov (prevladujoč učinek na zmanjšanje obremenitev iz kmetijskih virov na vodo, tla in zrak vključno s podnebnimi spremembami): vse operacije pod IRP18.2 in IRP18.3.

KOPOP ukrepi so se izvajali že v preteklosti. Vključevanje je bilo prostovoljno in se ni izvedlo v obsegu, kot je bilo predvideno. Evidentirane so bile številne težave kot npr. nezadostna in neučinkovita promocija naravovarstvenih KOPOP ukrepov, nezainteresiranost kmetov za vključevanje, saj kmetje iščejo ekonomsko učinkovitejše ukrepe, strah pred dodatnim nadzorom in administracijo, nestimulativna plačila. Pri odločanju o vpisu ciljnih operacij je igralo pomembno vlogo tudi dojemanje 'urejene krajine' kot zaželeno (ljudje pozno košen travnik dojemajo kot zanemarjen oziroma neobdelan). Ker so KOPOP ukrepi opredeljeni kot edini sistemski ukrep za

doseganje naravovarstvenih ciljev, ki izhajajo iz obeh Natura direktiv, je posebej pomembno, da se prilagojene kmetijske prakse izvajajo na zadostnih površinah. Zato za izvajanje te intervencije predlagamo naslednji omilitveni ukrep: Izvajanje ciljnih naravovarstvenih operacij KOPOP je treba redno spremljati. Po treh letih naj se opravi podrobnejša analiza vključenih površin in stanje kvalifikacijskih vrst/HT. V kolikor se ukrepi ne bodo izvajali na zadostnih površinah, stanje vrst/HT pa bo slabo je potrebno uvesti bolj obvezujoče ukrepe.

SN 2023 – 2027 ohranja intervencijo KOPOP kot prostovoljno, ki traja 5 let. Pogoji upravičenosti za intervencijo KOPOP so takšni, da omogočajo vključevanje širokega spektra KMG. Pogoj za vstop je med drugim najmanj 1 ha kmetijskih površin v smislu tretjega odstavka 4. člena Uredbe EU o Strateških načrtih. To je pomembno, ker je zaznan proces prestrukturiranja kmetijstva, kjer se število KMG zmanjšuje, kmetijske površine pa se ohranjajo. To se kaže v povečevanju povprečne velikosti KMG, ki glede na podatke iz leta 2016 znašajo 6,99 ha. K ohranjanju biotske pestrosti prispeva predvsem mozaičnost kmetijske krajine, kar se v veliki meri lahko doseže z ohranjanjem manjših KMG. Slednje imajo težavo z zagotavljanjem rentabilnosti, saj je na takšnih kmetijah težko izvajati kakršnokoli intenzivno proizvodnjo. Majhne kmetije so tudi v večji nevarnosti, da se popolnoma opustijo, kmetijske površine pa se prepustijo zaraščanju. Po drugi strani pa te manjše kmetije velikokrat prevzamejo sosednje večje kmetije, ki te prevzete površine uporabijo za intenzivnejšo pridelavo. Intervencije, ki predvidevajo podporo za kmetovanje na teh kmetijah, so zato toliko bolj pomembne. Z vidika spodbujanja kmetovanja na manjših kmetijah in ohranjanja kmetijskih zemljišč pred zaraščanjem je pozitivna intervencija IRP1 (Plačilo za naravne ali druge omejitve). INP3 do INP6 tudi pripomorejo k vzdrževanju nezaraščenih kmetijskih površin in spodbujajo dejavnost na OMD območjih, ki v Sloveniji prevladujejo. Po drugi strani na kvaliteto travinja (negativno) vpliva potencialna prepašenost teh površin v primeru prevelike obtežbe z živino. Negativni vplivi paše na biotsko pestrost so bili med drugim ugotovljeni tudi sodbi EU Sodišča v združenih zadevah C-293/17 in C-294/17¹. Sodišče v sodbi namreč pravi, da ima lahko izvajanje paše škodljive vplive na naravo in bi jo bilo potrebno obravnavati kot poseg, ki ga je potrebno predhodno presoati. Presoja vplivov paše se v Sloveniji ne izvaja, zato predlagamo naslednji omilitveni ukrep: Po tri letnem izvajanju ukrepov naj se naredi natančna analiza izvajanja teh ukrepov ter vrednoti njihov učinek na obseg proizvodnje ter vplive na naravo. V kolikor se ugotovijo negativni vplivi je treba nadaljnje izvajanje ukrepov prilagoditi na način, da bodo škodljivi vplivi zmanjšani ali pa se ukrepi prenehajo izvajati.

SN 2023 – 2027 bo z intervencijami, usmerjenimi v ohranjanje travniških površin v gorskih in OMD območjih (INP3, INP4, INP5, INP6), v spodbujanja kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti (IRP18.3, INP8.1-INP8.12, IRP33, IRP20, , IRP22, IRP37), pripomogel k zagotavljanju kmetijskih površin, ki prispevajo k ohranjanju biotske pestrosti. Majhnim kmetijam je poudarek namenjen v okviru investicijskih ukrepov, saj je zanje predvidena posebna linija podpor (samostojna podintervencija).

SN 2023 – 2027 daje velik pomen razvoju ekološkega kmetijstva. Marsikdaj so v SN 2023 – 2027 vplivi ekološkega kmetovanja prepoznani tudi v biodiverzitetnem smislu, kar pa ni nujno res. Zahteve ekološkega kmetijstva namreč ne omejujejo rabo (časovno in po številu rab na leto), kar je poleg omejenega gnojenja ključno za dolgoročno ohranjanje biotske pestrosti. To pomeni, da ekološkemu kmetijstvu ne moremo kar neposredno pripisati pozitivnih učinkov na biodiverzitetno. Usmeritev in krepitev ekološkega kmetijstva je v splošnem gledano pozitivna z vidika varovanja okolja (manj

1

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=207424&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6723697>

gnojenja, manj FFS). Negativen vidik ekološkega kmetijstva je, da je za enako količino proizvoda potreben večji obseg površin. To je negativno v primeru, če se za povečanje obsega pridelovalnih površin te širijo na sonaravne ali naravovarstveno pomembne površine (npr. preoravanje trajnih travinj). V preteklem programskem obdobju so bili ekološki kmetje v skladu z določili pravil EU oproščeni izvajati ukrepe t.i. Zelene komponente, ki je med drugim obsegala tudi ukrep prepovedi spreminjanja rabe travnikov v drugo rabo (OOTT). Praksa je pokazala, da se je največ preoravanj znotraj območij Natura 2000 zgodilo prav zaradi te izjeme, saj so travnike v glavnem preoravali ekološki kmetje. Vrsto bogati travniki so tako bili vseeno izgubljeni. V Prilogi III EU Uredbe 2021/2115 te izjeme ni več, zato ocenjujemo, da tovrstnih težav v programskem obdobju 2023-27 ne bo.

Ekološko kmetovanje je lahko tudi intenzivno kmetovanje, kar na naravovarstveno pomembnih območjih ni zaželeno in ne pripomore k doseganju naravovarstvenih ciljev. Glede ekološkega kmetovanja ni omejitev glede izvajanja na naravovarstvenih površinah. Načeloma se lahko celo kombinira s HAB, MET. Vendar je v tem primeru plačilo za naravovarstvene intervencije celo nižje (saj so nekatere prakse že plačane v ekološkem). Načeloma se vedno kmet odloča kaj se mu bolj splača, saj je vpis v večino intervencij prostovoljen. Kmet mora upoštevati le zahteve pogojenosti, ostalo je prostovoljno. Edina intervencija, ki je v SN 2023-2027 vezana na obvezne režime so plačila Natura 2000. Vendar je tudi v tem primeru kmetu prepuščena prostovoljna odločitev ali želi prejeti plačilo za izvajanje režima. To bo veljalo zaenkrat le na 1.200 ha. Predlagamo, da se višine plačil oblikujejo tako, da se kmetu na naravovarstvenih površinah bolj splača vključevati v naravovarstveno koristne intervencije kot v ekološko kmetovanje.

IRP2 ima lahko pozitiven vpliv s stališča, da pametne rešitve lahko bistveno pripomorejo k zmanjšanju uporabe FFS sredstev in mineralnih gnojil (intervencija je med drugim namenjena nakupu mehanizacije za precizno gnojenje in škropljenje), negativen pa v primeru, da bo intervencija bistveno povečala intenzifikacijo na prej navedenih območjih z visoko naravno vrednostjo. Nabava takšne opreme je pogoj, da se bodo kmetje lahko vključevali v KOPOP intervencijo NV.11 Precizno gnojenje in škropljenje. Takšne rešitve ocenjujemo kot pozitivne.

Genska raznovrstnost sort in vrst kmetijskih rastlin je del globalne biotske raznovrstnosti. Z večjo intenzivnostjo kmetovanja se zmanjšuje pridelava avtohtonih, tradicionalnih, starih sort in vrst ter s tem povezana genska in vrstna pestrost. Razlog za to je v uporabi manjšega števila modernih sort, namenjenih intenzivni kmetijski pridelavi, ki večinoma izhajajo iz istega vira in tako omejujejo gensko raznovrstnost. SN 2023 – 2027 predvideva podporo avtohtonim in tradicionalnim sortam kmetijskih rastlin z IRP18.3, in sicer v sklopu operacije BK.14 Lokalne sorte. Namen te operacije je, varovanje in ohranjanje izvornih lastnosti in genske variabilnosti lokalnih sort kmetijskih rastlin. SN 2023 – 2027 z intervencijo IRP34 Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu podpira tudi dejavnosti, ki so namenjene ohranjanju rastlinskih genskih virov *in situ* in *ex situ*. K ohranitvi genske raznovrstnosti sort in vrst kmetijskih rastlin prispevajo tudi investicijske intervencije IRP2, IRP4 in IRP16 prek meril za izbor vlog.

V Sloveniji postaja reja avtohtonih domačih živali vedno manj privlačna, ogroženih je kar 11 od skupno 12 avtohtonih pasem in ras domačih živali. Ogrožena ni le kranjska čebela. Ogroženih je tudi 11 od skupno 14 tradicionalnih pasem. Delež živali tujerodnih pasem in križancev s tujerodnimi pasmami se povečuje. Pritisku tujih pasem še najuspešneje kljubujejo pasme in rase, pri katerih je zaradi načina reje pomen prilagojenosti na naravne razmere še posebno velik. Za ohranjanje ogroženih avtohtonih pasem sta odločilna usmerjeno rejsko delo in podpora reji plemenskih živali. V

obdobju 2008-2019 se je število avtohtonih domačih živali zvišalo pri kokoših (+158 %), prašičih (+141 %), govedu (+140 %) in kozah (+59 %), ter zmanjšalo pri konjih (-27 %) in ovcah (-14 %). Majhno število rejcev posamezne pasme predstavlja enega največjih tveganj za izgubo pasme. SN 2023 – 2027 predvideva podporo reji plemenskih živali z intervencijo IRP42 Lokalne sorte in pasme,. Namen intervencije je ohranjanje lokalnih (avtohtonih in tradicionalnih) pasem domačih živali, ki jim grozi prenehanje reje, njihove genske raznovrstnosti in preprečevanje izgube biološkega materiala, prilagojenega določenemu okolju. K ohranitvi avtohtonih domačih živali bomo prispevali tudi z investicijskimi intervencijami IRP2 in IRP29 prek meril za izbor vlog.

Na splošno se vsebnost pesticidov v podzemni vodi znižuje predvsem zaradi upadanja vsebnosti atrazina in njegovega metabolita desetil-atrazina, kar kaže na pozitivni učinek prepovedi rabe atrazina. Namesto tega se danes uporabljajo druga fitofarmacevtska sredstva, ki pa jih zaradi njihovih ugodnejših fizikalno-kemijskih lastnosti (hitra razgradnja, večja adsorpcija, ipd.) v podzemni vodi redkeje določimo. SN 2023 – 2027 je zavezan cilju doseganja dobrega stanja podzemne vode in še naprej nadaljevati trend zmanjševanja pesticidov v podzemni vodi. K temu bodo pripomogle predvsem intervencije: IRP17, IRP21, IRP18.2 (NV.3 do NV.11, IRP27, INP8.5 in INP8.6 ter na splošno vse intervencije usmerjene k zmanjševanju intenzivnega kmetovanja in usmeritvam v ekološko kmetovanje.

Zmanjševanje potrebe po dodajanju hranil naslavlja intervencije, ki spodbujajo ukrepe za boljše kroženje snovi, npr.: INP 8.12 Kompostiranje hmeljevine, INP 8.5 Naknadni posevki in dosevki, INP 8.6 Ozelenitev preko zime, INP 8.7 Konzervirajoča obdelava talNa ta način se naslavlja Akcijski načrt za ničelno onesnaževanje, ki predvideva zmanjšanje izgube hranil.

Skupna faktorska produktivnost v Sloveniji v obdobju 2005–2016 je bila večinoma pod povprečjem EU-28. V Sloveniji se je obseg kmetijske proizvodnje zmanjšal, medtem ko so vložki ostali v veliki meri nespremenjeni in stabilni. Produktivnost je povezana z majhnostjo GERK-ov, veliko razdrobljenostjo kmetijskih zemljišč in omejenim dostopom do kmetijskih zemljišč. Rešitev se kaže v izboljšanju infrastrukture kmetijskih zemljišč, kot so zaokroževanje in agromelioracije ter namakanje. SN 2023 – 2027 zato predvideva intervencije IRP5 (Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč), IRP13 (Izgradnja namakalnih sistemov), IRP14 (Tehnološke posodobitve namakalnih sistemov) in IRP41 (Tehnološke posodobitve individualnih namakalnih sistemov). Vse predstavljajo potencialni negativni vpliv na obseg kmetijskih površin, ki prispevajo k ohranjanju biotske pestrosti v primeru, da se te površine po zaokroževanju in agromelioriranju uporabijo za intenzivno kmetijsko proizvodnjo. Tudi dostop do namakalnega sistema lahko spodbudi usmeritev v intenzivno pridelavo.

V skladu z Zakonom o kmetijskih zemljiščih je pri vseh zemljiških operacijah (namakanje, agromelioracije, komasacije), pred uvedbo posamezne zemljišče operacije, pridobiti predpisana soglasja ali dovoljenja pristojnih organov, če se predlaga uvedba zemljiške operacije na območjih varovanj in omejitev po posebnih predpisih. V Sloveniji so naravovarstveno pomembna območja opredeljena z različnimi statusi (zavarovana območja, Natura 2000 območja, naravne vrednote). Podrobnejši vpliv agromelioracij in komasacij je razložen v Dodatku. V primeru, da bodo zemljiške operacije načrtovane na katerem od naravovarstveno pomembnih območij, bo v procesu pridobitve odločbe za namakanje pristojna organizacija za varstvo narave podala mnenje o sprejemljivosti takšne ureditve. Kljub temu predlagamo nekatere omilitvene ukrepe, ki bodo pripomogli k ohranjanju pogojev za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Glede na izkušnje preteklega obdobja bo uspešnost vseh intervencij, ki zagotavljajo kmetijske površine, ki prispevajo k ohranjanju biotske pestrosti v veliki meri odvisna od dobre predstavitve intervencij potencialnim prijaviteljem. SN 2023 – 2027 na tem področju predvideva intervenciji IRP 31 (Podpora za projekte EIP) in IRP32 (Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev). Predvsem slednja se je v praksi izkazala kot ključna pri zagotavljanju uspešnosti vključevanja in izvajanja intervencij, ki vzdržujejo kmetijske površine, ki prispevajo o ohranjanju biotske raznovrstnosti. Premajhno razumevanje intervencij v prejšnjem programskem obdobju je bilo prepoznano kot vzrok za majhno vključevanje v KOPOP. Pričakuje se, da bo večji poudarek izobraževalnim vsebinam v tem programskem obdobju pripomogel k uspešnejšemu doseganju zadanih ciljev na področju ohranjanju narave. Poleg usposabljanja svetovalcev, bi bilo potrebno razmisliti o neposrednem prenosu strokovnega znanja med strokovnjaki s področja naravovarstvenih znanosti na končne upravičence. Takšen pristop zbujajo še več zaupanja in zagotavlja večjo možnost za končno izvedbo ukrepov. To bi se lahko doseglo s ciljnim zaposlovanjem v organizaciji pristojni za ohranjanje narave ali v organizacijah pristojnih za neposredno svetovanje kmetom. Podpora projektom EIP je eden izmed načinov posredovanja novih znanj, praks, tehnologij, procesov in digitalizacije v prakso v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželju ter njihovem prevzemanju. V praksi se je pokazala tudi potreba po neposrednem prenosu strokovnega znanja med strokovnjaki s področja naravovarstvenih znanosti na končne upravičence (kmete). Strokovnjaki s konkretnega področja (npr. ornitologi) lahko bolje in lažje razložijo kako bo izvajanje določene kmetijske prakse vplivalo na konkreten naravovarstveni cilj in PUN. Predlagamo omilitveni ukrep s katerim naj se IRP32 dopolni.

Kmetijstvo, ki prispeva k ohranjanju naravovarstveno pomembnih območij in vrst

Podrobnejši opis vpliva SN 2023 – 2027 in kako lahko vpliva na ohranjanje naravovarstveno pomembnih območij je opisan v Dodatku za presojo sprejemljivosti vplivov na varovana območja za Okoljsko poročilo za Strateški načrt Skupne kmetijske politike 2023 – 2027 za Slovenijo (Ipsium, april 2022). V nadaljevanju podajamo povzetek.

Kljub temu, da je SN 2023 – 2027 strateški dokument kmetijske politike v Sloveniji, vključuje številne intervencije, ki so ciljno namenjene ohranjanju ogroženih ali pomembnih habitatnih tipov in vrst. Kot že opisano v prejšnjem poglavju, SN 2023 – 2027 predstavlja napredek v smislu vključevanja večjega obsega obveznih ukrepov, ki so bili v prejšnjem obdobju del nadstandardnih ukrepov. Nadstandard v SN 2023 – 2027 predstavljajo KOPOP ukrepi, ki se nahajajo v intervencijah IRP18.1, IRP18.2 in IRP18.3, ter predvidevajo sledeče operacije:

Pod IRP18.1 Podnebne spremembe - PS:

- PS.1 Izboljšanje kakovosti krme in načrtno krmljenje goved;
- PS.2 Krmljenje z zmanjšano količino dušika pri prašičih pitancih;
- PS.3 Izboljšanje kakovosti krme in načrtno krmljenje ovc in koz.

Pod IRP18.2 Naravni viri – NV

- NV.1 Vodni viri;
- NV.2 Ohranjanje kolobarja;
- NV.3 Integrirana pridelava poljščin;
- NV.4 Integrirana pridelava zelenjave;
- NV.5 Integrirana pridelava hmelja;

- NV.6 Integrirana pridelava sadja in oljk;
- NV.7 Integrirana pridelava grozdja;
- NV.8 Uporaba biotehniških metod za obvladovanje škodljivih organizmov v trajnih nasadih;
- NV.9 Opustitev uporabe herbicidov v vinogradih;
- NV.10 Opustitev uporabe insekticidov v vinogradih;
- NV.11 Precizno gnojenje in škropljenje;
- NV.12 Senena prireja.

Pod 18.3 Biotska raznovrstnost in krajina - BK:

- BK.1 Posebni traviščni habitati
- BK.2 Traviščni habitati metuljev
- BK.3 Stelniki
- BK.4 Mokrotni traviščni habitati
- BK.5 Ohranjanje mokrišč in barij
- BK.6 Suhi kraški travniki in pašniki
- BK.7 Visokodebelni travniški sadovnjaki
- BK.8 Strmi travniki
- BK.9 Grbinasti travniki
- BK.10 Ohranjanje mejic
- BK.11 Obvladovanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst
- BK.12 Sobivanje z velikimi zvermi
- BK.13 Planinska paša
- BK.14 Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov
- BK.15 Ohranjanje suhih travišč

Določene operacije se lahko izvajajo na območju celotne Republike Slovenije, nekatere pa so namenjene območjem, ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora (prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda) in območjem, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti (območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev, stelnikov, mokrotnih traviščnih habitatov, mokrišč in barij, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov in osrednje območje pojavljanja medveda, volka in risa).

K ohranjanju naravovarstveno pomembnih območij in vrst bodo prispevale intervencije usmerjene v ohranjanje travniških površin v gorskih in OMD območjih (INP3, INP4, INP5, INP6) in intervencije, ki spodbujajo kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti (INP8.1-INP8.12 – zlasti INP 8 in INP 9, ki predstavljata ciljni shemi za poljskega škrjanca in pribo, pri tem je shema za pribo 8.9 rezultatska shema, IRP33, IRP20, IRP22, IRP37). V primeru spodbujanja kmetijstva v gorskih in OMD območjih znova velja, da so te intervencije pozitivne, ker preprečujejo zaraščanje. Če pa bodo vodile v intenzifikacijo reje, bodo vplivi negativni (predvsem zaradi paše, kar je že razloženo v prejšnjem poglavju).

Kmetijstvu vse več težav predstavljajo invazivne tujerodne rastline. V sklopu IRP18.3 je temu namenjena operacija BK.11 Obvladovanje invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst. Pomembno pa je, da se problemu poskusimo izogniti že na začetku, tako, da do pojava teh rastlin sploh ne pride. V ta namen predlagamo tudi omilitveni ukrep, da se SI2 (E. Sofinanciranje sadik in semen medovitih rastlin) dopolni z določilom, da seznam medovitih rastlin ne sme vsebovati ITR.

V Sloveniji obstaja dolgoletna tradicija trajnostnega, večnamenskega in sonaravnega gospodarjenja z vsemi gozdovi. Ne glede na lastništvo se z gozdovi upravlja na podlagi gozdnogospodarskih načrtov, katerih vsebina predstavlja rezultat strokovnega usmerjanja razvoja gozdov in sodelovanja lastnikov gozdov, javnosti ter drugih institucij. Gozdnogospodarski načrti so tako že od vzpostavitve omrežja Natura 2000 dalje pomembno orodje za zagotavljanje varstva narave ter ohranjanja ugodnega stanja kvalifikacijskih habitatnih tipov in kvalifikacijskih vrst na območjih Natura 2000. Javno gozdarsko službo opravljata Zavod za gozdove Slovenije in Gozdarski inštitut Slovenije. Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) opravlja javno gozdarsko službo v vseh gozdovih Slovenije, ne glede na lastništvo.

Intervencije SN 2023 – 2027, ki lahko vplivajo na ohranjanje naravovarstveno pomembnih območij in vrst in se nanašajo na gozd so IRP6 (Naložbe v ureditev gozdne infrastrukture), IRP7 (Naložbe v nakup nove mehanizacije in opremo za delo v gozdu), IRP9 (Naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevesničarstva) in IRP15 (Naložbe v sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah). Intervencije med drugim predvidevajo odpiranje novih površin gozda za izkoriščanje ali za sanacijo po naravnih nesrečah. V vsakem primeru posegi v gozd predstavljajo nevarnost za gozdne specialiste in za same gozdne habitate. Vsi posegi v gozd se izvajajo v skladu z GGN. Izjema so posegi v primeru sanacij po naravnih nesrečah. Praksa, da se v primeru sanacije gozdov po naravnih ujmah sanacijske načrte uskladiti z organizacijo, pristojno za ohranjanje narave, kot to določa četrti odstavek 38. člena Pravilnika o varstvu gozdov (Ur. l. RS, št. 114/09, 31/16, 52/22), naj se ohrani tudi v prihodnje. Hkrati priporočamo, da se pri sanacijah gozda po naravnih nesrečah smiselno presodi, ali naj se posamezne prizadete dele gozdnih sestojev / površin pusti nesaniran in se jih prepusti naravni sukcesiji. Predlagali smo tudi omilitveni ukrep, da se pri sanaciji gozda uporabijo sadike s seznama drevesnih vrst in umetnih križancev, ki ga določa Odredba o seznamu drevesnih vrst in umetnih križancev (Ur. l. RS, št. 4/10).

Gozdno drevesničarstvo je pomembno saj si država lahko na ta način zagotovi avtohton material za sanacijo poškodovanih površin in za obnovo gozda. Potencialni negativni vplivi se lahko pojavijo v primeru sanacije po naravnih nesrečah, v kolikor bi se uporabil rastišču neprimeren sadilni material ter vrste, ki niso avtohtone (npr. duglazija). Kot omilitveni ukrep smo predlagali, da naj bo vzgoja drevesnih vrst v drevesnicah omejena na seznam drevesnih vrst in umetnih križancev, ki ga določa Odredba o seznamu drevesnih vrst in umetnih križancev (Ur. l. RS, št. 4/10).

V primeru naravne nesreče je ključno hitro ukrepanje, ki pa lahko vodi do povzročitve še večje škode v gozdnem prostoru (npr. neprimerno umeščene in izvedene vlake). Predlagamo omilitveni ukrep, da se na območjih z naravovarstvenim statusom tudi pred vzpostavitvijo negrajenih gozdnih vlak, pridobi strokovno mnenje ZRSVN..

Kmetijske prakse so ključne za populacije ptic, ki gnezdijo v kmetijski krajini – to še posebej velja za travniške vrste. V okviru MKGP se izvaja monitoring ptic za potrebe določanja Indeksa ptic kmetijske krajine (SIPKK). SIPKK za leto 2021 znaša 76,8 %, kar je za 4,6 % manj kot v letu 2020. Indeks travniških ptic je upadel za 4,8 %. Analiza glajene krivulje nam pokaže, da ima v obdobju 2008–2021 SIPKK zmeren upad in sicer v celotnem obdobju $20,7 \pm 2,4$ %. Trend je v zadnjih osmih letih (od leta 2014 naprej) stabilen. Indeks generalistov prav tako kaže zmeren upad, vendar bistveno manjši, za skupno $2,6 \pm 2,4$ %. Tudi indeksa travniških in netravniških vrst znotraj SIPKK kažeta zmeren upad. Travnike vrste so upadle za $42,6 \pm 3,2$ %, v zadnjih šestih letih se je trend stabiliziral. Primerjava nam pokaže, da je trend SIPKK statistično značilno manjši od trenda generalistov, enako velja za trend travniških vrst, ne pa za netravniške vrste. Trend travniških vrst je statistično značilno

manjši tudi od trenda netravniških vrst. Trend selivk in neselivk se ne razlikuje statistično značilno. Zelo podoben našemu je trend indeksa ptic kmetijske krajine v sosednji Avstriji. Indeks je v zadnjih osmih letih stabilen, vendar je treba biti pri interpretaciji tega trenda previden, saj je lahko kratkoročni trend posledica vremenskih in klimatskih razmer (nenavadno mile zime), razmer na prezimovališčih (intenzivnost ilegalnega lova) ter ostalih vplivov. Takšen razvoj sicer (če se bo nadaljeval tudi v naslednjih letih) lahko vidimo kot pozitiven obrat k izboljšanju biodiverzitete kmetijske krajine, a trenutno serija podatkov, ki jo imamo na voljo še kaže celoten trend kot »zmeren upad« in precejšnje zmanjšanje populacije v obdobju 2008-2021. Trenutno izboljšanje tako še ne kaže nujno izboljšanja dolgoročnega trenda.

Preko SIPKK se preverja uspešnost načrtovanih intervencij kmetijske politike in se jih po potrebi tudi prilagaja novim zahtevam. Analiza izvedenih ukrepov iz nekaterih območij (npr. na območju Cerkniškega jezera je opaziti pozitiven populacijski trend za kosca v povezavi z izpolnjevanjem cilja vpisa v operacijo Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov) je pokazala, da lahko smiselno umeščeni ciljni ukrepi prinesejo pozitivne rezultate (MKGP, 2020).

SN 2023 – 2027 tudi zaradi upada SIPKK številne intervencije usmerja v ohranjanje travnišč (glej npr. podintervencije pri KOPOP). Tudi številne druge intervencije, ki spodbujajo kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti, bodo pripomogle k ohranjanju naravovarstveno pomembnih območij (npr. INP8.1-INP8.12, IRP33, IRP20, , IRP22, IRP37).

IRP20 (Plačila Natura 2000) je novost, ki upravičencem zagotavlja nadomestilo za slabosti, povezane z izvajanjem kmetovanja na območju omrežja Natura 2000. Tistim lastnikom in upravljavcem kmetijskih zemljišč, ki zaradi dejstva, da se njihove površine nahajajo na območju Nature 2000, ter beležijo izpad dohodka in dodatne stroške, napram kmetom, ki niso na teh območjih, se zagotavlja finančno nadomestilo za lažje premagovanje specifičnih slabosti, značilnih za posamezno območje, ki izhajajo iz zahtev na podlagi izvajanja Direktive 2009/147/ES in Direktive 92/43/EGS, ter da bi pripomogli k učinkovitemu upravljanju območij Natura 2000. Najmanjša površina kmetijske oziroma gozdne parcele za vključitev v intervencijo Natura 2000 plačila je 0,1 ha, obveznost izvajanja pa traja najmanj eno leto. Intervencija se sicer izvaja pilotno (zato tudi kratek časovni okvir) in na omejenem obsegu površin. Takšne intervencije so dobrodošle saj kažejo na iskanje novih možnosti za ohranjanje naravovarstveno pomembnih območij in vrst.

IRP33 (Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij) predvideva številne podintervencije:

- varstvo gnezd hribskega škrjanca
- košnja in paša sta dovoljeni od 20. maja, 30. maja, 10. junija, 20. junija, 30. junija, 15. julija, 1. avgusta ali 25. avgusta tekočega leta;
- ročna košnja (npr. Belokranjski steljniki);
- paša ni dovoljena skozi celotno leto;
- gnojenje ni dovoljeno skozi celotno leto;
- letni vnos dušika iz organskih gnojil ne sme preseči 40 kg na hektar;
- mulčenje je prepovedano;
- nasipavanje travnikov ni dovoljeno;
- zatavljanje oziroma dosejevanje s komercialnimi travnimi in drugimi mešanici ni dovoljeno;
- spravilo mrve s travinja (brez ovijanja v plastično folijo);

- košnja močvirne vegetacije po 30. juniju tekočega leta;
- nepokošen pas v obsegu od pet do deset odstotkov površine travnika;
- košnja obrežne vegetacije ob melioracijskih jarkih in vodotokih izmenično enobrežno enkrat letno po 15. avgustu tekočega leta;
- košnja poteka od sredine travnika navzven;
- košnja poteka od zunanjega roba travnika proti sredini, kjer se (na sredini) travnika pusti t.i. nepokošen rešilni otok;
- odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst;
- ročno odstranjevanje odvečnega deleža lesnatih vrst (npr. krhlika) na travniku;
- strojno odstranjevanje odvečnega deleža lesnatih vrst (npr. krhlika) na travniku;
- košnja se izvaja mozaično, vsako leto se pokosi del površine travnika (od 40 do 60 %);
- zakasnela obdelava njivske površine med 10. marcem in 25. majem tekočega leta;
- izvzem določenega dela njive iz obdelave;
- izogibanje gnezdov na kmetijskih površinah (npr. priba, veliki škurh, repaljščica, hribski škrjanec, močvirna sklednica);
- vzdrževanje/ohranjanje krajinskih značilnosti;
- vzpostavitev krajinskih značilnosti (mejice, posamezna drevesa, grmičevje, mlake, ...);
- vzpostavitev cvetnih pasov z avtohtonim semenskim materialom do širine 3 metrov;
- vzpostavitev cvetnih pasov z komercialnimi semenskimi mešanicami do širine 3 metrov;
- namestitev lovnih prež, gnezdilnic in hotelov za opraševalce;
- košnja travnika le na vsake 2 do 3 leta;
- košnja naj se izvaja na višini vsaj 10 do 15 cm nad tlemi;
- pokošena trava ostane na travniku vsaj dva dni,
- odprava zaraščanja – renaturacija ekstenzivnega travnika;
- renaturacija mokrišča ali šotišča;
- uporaba lažje kmetijske mehanizacije, ki čim manj obremeni travno rušo in talni relief;
- namestitev potisnih črpalk s funkcijo dvojnega hoda na pašnik.

Intervencija podpira kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji in je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine.

Odškodnine se izplačujejo za škodo, ki jo na premoženju povzročijo živali zavarovanih vrst. V letih, ko je zaradi pomladanskih pozeb ali poletne suše hrane v naravi manj, je pritisk prostoživečih živalskih vrst na človekove dobrine običajno večji. Glede na pričakovano povečanje škodnih dogodkov zaradi podnebnih sprememb lahko upravičeno pričakujemo, da se pritiski prostoživečih živalskih vrst na človekove dobrine ne bodo zmanjšali. SN 2023 – 2027 načrtuje specifično operacijo, ki naj bi pomagala v takšnih primerih. Konkretno gre za operacijo v sklopu intervencije IRP18.3, to je BK.12 Sobivanje z velikimi zvermi, ki je namenjena sobivanju pašnih živali z velikimi zvermi in ohranjanju ugodnega stanja populacij velikih zveri (rjavega medveda, volka in risa), kakor tudi kvalifikacijskih travniških habitatnih tipov in vrst na območjih Natura 2000. Ker SN 2023 – 2027 spodbuja pašništvo v gorskih območjih, je kombiniranje z opisano operacijo pozitivno.

Bistvena ugotovitev pri ugotavljanju vplivov SN 2023 – 2027 na naravo je, da so ti vplivi lahko pozitivni ali negativni. Vse je odvisno od časa in kraja izvajanja posameznih intervencij. Za primere, kjer smo ocenili, da bi se lahko intervencije izvajale v škodo naravi, smo predlagali omilitvene ukrepe.

Vpliv intervencij za doseganje specifičnih ciljev SN 2023 – 2027, na okoljski cilj »Dolgoročno ohranjanje in kjer je mogoče povečanje biotske raznovrstnosti« ocenjujemo kot: vpliv je nebitven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (C).

4.4 Površinske in podzemne vode

Načrt upravljanja z vodami države članice EU pripravljajo in izvajajo na podlagi določil vodne direktive (2000/60/ES), kjer je določeno upravljanje s celinskimi površinskimi vodami, podzemnimi vodami, somornicami in obalnimi vodami z namenom preprečevanja in zmanjševanja onesnaževanja voda, spodbujanja trajnostne rabe vode, zagotavljanja varstva vodnega okolja, izboljšanja stanja vodnih ekosistemov in ublažitvijo učinkov poplav in suš.

V pripravi je Načrt upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje od 2022 – 2027 in Načrt upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje od 2022 – 2027 (NUV III). Ključni cilj upravljanja voda je doseganje dobrega stanja vseh voda na območju EU, najkasneje do leta 2027. Orodje za doseg tega cilja so načrti upravljanja voda na vodnih območjih, ki omogočajo sprejemanje odločitev in zagotavljajo ustrezno ravnanje na področju upravljanja voda. (vir: MOP). Vlada RS določi program ukrepov upravljanja voda za izvedbo ciljev, opredeljenih v nacionalnem programu upravljanja z vodami in Načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja. Predstavlja nabor temeljnih in dopolnilnih ukrepov za doseganje okoljskih ciljev voda na vodnih telesih površinskih in podzemnih voda, ki so razdeljeni v tri skupine (t.i. temeljni ukrepi »a«, temeljni ukrepi »b« in dopolnilni ukrepi).

Za vodna telesa, kjer je bilo ocenjeno, da okoljski cilji leta 2021 oz. 2027 ne bodo doseženi kljub izvajanju temeljnih ukrepov za zmanjšanje obremenitev zaradi onesnaževanja iz kmetijstva, so bili predvideni dopolnilni ukrepi. Iz Poročila o izvajanju programa ukrepov upravljanja v obdobju od oktobra 2016 do septembra 2018 (št. 35500-3/2020/4, maj 2020) izhaja, da sta bila s področja kmetijstva opredeljena dva dopolnilna ukrepa in sicer »Ukrepi za zmanjšanje razpršenega onesnaževanja voda s hranili v kmetijstvu (DUDDS2)« ter "Dopolnilni ukrepi za zmanjšanje razpršenega onesnaževanja površinskih voda s fitofarmacevtskimi sredstvi v kmetijstvu (DUDDS23)«, v katera je vključenih več podukrepov. Nosilec obeh ukrepov je MKGP, izvajalca ukrepov pa sta MKGP in MOP.

Viri onesnaževanja površinskih in podzemnih voda so lahko točkovni ali razpršeni. Ti viri obremenjujejo vode zaradi vnosa hranil, organskih in nevarnih snovi. Kmetijstvo se uvršča med razpršene vire obremenjevanja površinskih in podzemnih voda. V primeru razpršenega onesnaževanja se lahko onesnaževala izpuščajo v tla, zrak ali vodo, pri čemer vira onesnaževanja ni mogoče določiti in je posledica prostorsko obsežne rabe zemljišč (npr. kmetijstvo, naselja, promet, industrija). Kmetijstvo pripomore k razpršenemu onesnaževanju zaradi spiranja FFS in mineralnih gnojil s kmetijskih zemljišč, erozije tal, ipd. Kot primer lahko navedeno kakovostno stanje vodnih teles podzemnih voda, ki so najbolj obremenjena v severovzhodni Sloveniji (Savinjska, Dravska in Murska kotlina). Vzrok za slabo kemijsko stanje teh vodnih teles je nitrat in v Dravski kotlini tudi atrazin. Povprečne letne vrednosti nitrata v vodnih telesih z aluvialnimi vodonosniki, ki so najbolj obremenjeni z nitrati v obdobju od leta 1998 do leta 2020 kažejo statistično značilne trende upadanja vsebnosti nitratov na vodnih telesih Savska kotlina in Ljubljansko barje, Savinjske, Dravske in Murske kotline. Rezultati državnega monitoringa podzemne vode na bolj obremenjenih vodnih telesih s statistično značilnimi trendi upadanja vsebnosti nitrata po vsej verjetnosti zrcalijo pozitivne učinke, ki bi lahko bili posledica kmetijskih in okoljskih ukrepov za zmanjševanje vnosa dušika v tla

ter posledično racionalnejše rabe gnojil v kmetijstvu. Povprečne vsebnosti nitratov v podzemni vodi v Sloveniji so nižje kot je povprečje v evropskih državah (vir: ARSO, Kazalci okolja).

Vnos hranil, predvsem fosforjevih in dušikovih spojin, predstavlja pomembno obremenitev površinskih in podzemnih voda v Sloveniji. Do obremenjevanja prihaja zaradi rabe živinskih gnojil (hlevski gnoj, gnojnica in gnojevka), rabe mineralnih gnojil (dušik in fosfor), rabe organskih gnojil in drugih gnojil organskega izvora (digestat, kompost, rastlinski odpadki, blato iz čistilnih naprav). Navedeno je v kombinaciji z neprimernim urejanjem kmetijskih zemljišč (odstranjevanje obrežne vegetacije, neprimerno namakanje, ipd.) in v kombinaciji z naravnimi danostmi (tla, padavine, itd.) velikokrat vzrok za slabo kemijsko in ekološko stanje površinskih voda ter kemijsko stanje podzemnih voda.

Površinske vode so podvržene tudi obremenjevanju zaradi vnosa organskih snovi, ki niso živinska gnojila. Slednje je lahko posredno ali neposredno. Kmetijstvo prispeva emisije iz odpadnih voda, ki nastaja v kmetijstvu. Po drugi strani razgrajene organske snovi predstavljajo hranila, ki jih poljščine lahko ponovno porabijo za svojo rast. Če je raztopljenih hranil v vodi preveč, lahko povzročijo povečano razrast alg in drugih vodnih rastlin.

Kmetijstvo je tudi vir obremenjevanja površinskih in podzemnih voda zaradi vnosa nevarnih snovi. Predvsem gre za fitofarmacevtska sredstva (FFS), ki se uvrščajo med sintetične nevarne snovi. Onesnaževanje z nevarnimi snovmi lahko resno škoduje kakovosti vodnih ekosistemov ter posledično škodljivo vpliva na stanje površinskih voda in zdravje ljudi.

Na kakovostno stanje površinskih voda vplivajo tudi hidromorfološke obremenitve površinskih voda. Slednje so odraz rabe vode, vodnega in obvodnega prostora. Hidromorfološke obremenitve vplivajo na spremembo kemijskih in fizikalno-kemijskih značilnosti vode (npr. toplotne in kisikove razmere), predvsem pa spreminjajo značilne habitate za vodne organizme. Vse te spremembe se odražajo v spremenjeni združbi vodnih organizmov in posledično v oceni ekološkega stanja vodnih teles površinskih voda, ki je eden izmed pokazateljev kakovostnega stanja površinskih voda. Kmetijstvo s svojo dejavnostjo potencialno lahko vpliva na hidrološke obremenitve voda z odvzemi vode ter osuševanjem zemljišč, na morfološke obremenitve pa z rabo tal v obrežnem (priobalnem) pasu. V Sloveniji so hidromorfološke značilnosti pomembno spremenjene na okvirno 30 % vodnih teles površinskih voda.

SN 2023 – 2027 z določitvijo specifičnih ciljev ter posameznih intervencij zadeva okoljsko vlogo kmetijstva in njegov prispevek k pozitivnim vplivom dejavnosti na okolje na eni strani, ter obremenitev, ki jih kmetijstvo povzroča na posamezne dele okolja na drugi. Okoljski cilj za površinske vode »*dobro stanje površinskih voda in preprečitev poslabšanja stanja*« ter za podzemne vode »*dobro stanje podzemnih voda*« je zasledovan pri večini intervencij v okviru posameznih specifičnih ciljev. Največji poudarek doseganju kakovostnega stanja površinskih voda je podan v primeru intervencij za doseganje specifičnega cilja kmetijske politike SC5 ter SC6, ki se nanaša na spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega gospodarjenja z naravnimi viri, kot so voda, tla in zrak ter prispevajo k varstvu biotske raznovrstnosti. Enako velja tudi za specifične cilje SC8 in SC9. V okviru specifičnega cilja SC2 in SC3 je bil prepoznan bodisi pozitiven, bodisi negativen vpliv na okoljski cilj za površinske in podzemne vode. Za eno intervencijo je bil prepoznan vpliv izvedbe SN 2023 – 2027 kot potencialno negativen na okoljske cilje za površinske vode, med tem ko je bil za podzemne vode prepoznan negativen vpliv za tri intervencije. Podobno velja tudi za eno intervencijo v sklopu SC 4. Za intervencije v specifične cilje SC1 in SC7 ni ugotovljenih vplivov izvedbe intervencij na okoljski cilj za površinske in podzemne vode.

Intervencije v okviru SC2

V okviru specifičnega cilja SC2 je bilo prepoznano, da ima večina intervencij SN 2023 – 2027 nepomemben vpliv na dobro kakovostno stanje površinskih in podzemnih voda. Med intervencijami, za katere je bil v okviru SC2 prepoznani možen pozitiven vpliv, je IRP2 preko spodbujanja uporabe meteorne vode ter ponovne uporabe odpadne vode v okviru projektov krožnega gospodarstva ter IRP4 naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij.

Intervencija IRP2 je namenjena med drugim tudi povečanju proizvodnje kmetijskih proizvodov in živil, katere osnovni namen je sicer dvig produktivnosti in tehnološki razvoj ter digitalizacija proizvodnih procesov. Povečanje proizvodnje poljščin lahko zahteva tudi povečano potrebo po rabi vode. Osnovni cilj intervencije je, poleg povečanja proizvodnega procesa, tudi povečanje dodane vrednosti kmetijskih proizvodov ter razpršenost dohodka ter doseganje večje tržne usmerjenosti. Ker intervencija vključuje tudi tehnološki razvoj in digitalizacijo proizvodnih procesov ocenjujemo, da se raba vode, kljub povečanju proizvodne kmetijskih proizvodov ne bo pomembno povečala. K manjši porabi vode bomo prispevali tudi z naložbami v uporabo meteorne vode ter ponovno uporabo odpadne vode v procesu predelave kmetijskih proizvodov ter priprave za trg, za potrebe namakanja v rastlinjakih ter za potrebe ureditve novih namakalnih sistemov, ki se izvedejo sočasno z naložbami v ureditev trajnih nasadov. Intervencija hkrati vključuje zahteve iz strateških dokumentov evropskega zelenega dogovora, kjer je potrebno zmanjšati rabo pesticidov, zmanjšati koncentracije nitratov v vodah in dosegati trajnostno rabo FFS. Vse naštetu pomembno pozitivno vpliva na okoljske cilje za površinske in podzemne vode. Mešan vpliv na podzemne vode je prepoznan tudi pri intervenciji v gozdno drevesničarstvo (IRP9), predvsem zaradi možne rabe umetnih gnojil in ščitenja sadik s fungicidi, kar potencialno lahko pripomore k onesnaževanju voda.

Potencialen pozitiven ali negativen vpliv na okoljske cilje za podzemne in površinske vode bi lahko imela intervencija IRP5. Z agromelioracijami ter komasacijami kmetijskih zemljišč se lahko poveča učinkovitost ter dvigne produktivnost kmetijskih površin. Intervencija določa, da se bodo podpirale le agromelioracije na komasacijskih območjih. Z združevanjem ter zaokroževanjem zemljiških parcel se poveča možnost obdelovanja zemljišč, saj se s tem poveča ekonomska upravičenost obdelave. V primeru namakanja teh površin je raba vode, ob pravilno izbranem namakalnem sistemu in upravljanju teh sistemov, učinkovitejša, kar pozitivno vpliva na varstvo voda. Na drugi strani bi se lahko zaradi intenzifikacije obdelave površin ter s tem povečanjem produktivnosti, potencialno povečal tudi vnos mineralnih gnojil ter FFS na površino. Slednje bi povzročilo povečano tveganje za obremenitev tal in voda. Zakon o kmetijskih zemljiščih (Ur. l. RS, št. 71/11 – UPB, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D, 79/17) v 81. členu določa, da je treba vlogi za pridobitev odločbe o uvedbi agromelioracije na komasacijskem območju med drugim priložiti:

- a) predpisana soglasja ali dovoljenja pristojnih organov, če se predlaga uvedba agromelioracije na območjih varovanj in omejitev po posebnih predpisih;
- b) okoljevarstveno dovoljenje v skladu z zakonom, ki ureja varstvo okolja, če gre za vnos umetno pripravljene zemljine ali nasipavanje kmetijskih zemljišč z zemeljskim izkopom, ki ne izhaja z območja predlagane agromelioracije na komasacijskem območju, razen če gre za vnos rodovitne zemlje.

Izdaja odločbe o uvedbi agromelioracije na komasacijskem območju je pogojena s pridobitvijo vseh dovoljenj ali soglasij. V primeru, da se operacije načrtujejo na vodovarstvenih območjih ali v priobalnih pasovih površinskih vodotokov, je pred izdajo odločbe o uvedbi agromelioracije na komasacijskem območju potrebno pridobiti vodno soglasje. Pri tem je potrebno upoštevati določila 5. člena Zakona o vodah, ki določa pogoje ob posegih v vode, vodna in priobalna zemljišča. Brez

ustreznih soglasij ali dovoljenj, odločbe o uvedbi agromelioracije na komasacijskem območju ni mogoče izdati. Poleg tega Zakon o vodah v 5. členu določa, da se raba in druge posege v vode, vodna in priobalna zemljišča ter zemljišča na varstvenih in ogroženih območjih ter kmetijska, gozdna in stavbna zemljišča programira, načrtuje in izvaja tako, da se ne poslabšuje stanja voda, da se omogoča varstvo pred škodljivim delovanjem voda, ohranjanje naravnih procesov, naravnega ravnovesja vodnih in obvodnih ekosistemov, ter varstvo naravnih vrednot in območij, varovanih po predpisih o ohranjanju narave.

Kot potencialni negativni vpliv na okoljske cilje vode sta bili prepoznani intervenciji IRP13 - Izgradnja namakalnih sistemov in IRP40 - Individualni namakalni sistemi in nakup namakalne opreme. V Sloveniji je največ zajema vode iz vodnih teles površinskih voda. Pri tem ni nujno, da gre za površinske vodotoke, temveč tudi ta akumulacije (npr. Vogršček, HE Brežice, Dravski kanal, Žovneško, Bukovniško jezero...). Kjer ni površinskih vodotokov se praviloma namakanje vrši iz črpalnih vrtin iz podzemne vode. Trajnostna raba vode za namakanje kmetijskih površin je določena tudi z Načrtom razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu v Republiki Sloveniji do leta 2023, ki vključuje tudi program ukrepov za njegovo izvedbo. Z namakanjem KZ se zmanjša občutljivost kmetijske pridelave na podnebne spremembe. Pri tem je pomembna dostopnost vodnih virov in primernost KZ za namakanje. Prehranska varnost s stabilno pridelavo hrane je pogojena z učinkovitim namakanjem KZ. Za uspešno namakanje je bistvena uporaba najbolj optimalnega sistema namakanja, ki je primeren tlom, rastlinam in vremenskim razmeram, ter čim bolj natančna preveritev možnosti namakanja. Ugotovljeno je, da vodotoki s snežnim hidrološkim režimom (Drava, Mura in Sava) omogočajo direktno rabo vode za namakanje KZ tudi poleti, medtem ko vodotoki z nizkovodnimi razmerami (Vipava, Krka, Dragonja in Rižana) poleti načeloma ne omogočajo odvzema večjih količin vode za namakanje, zato je na teh območjih dovoljen odvoz vode za ta namen le pri visokih pretokih, priporoča pa se zadrževanje vode v vodnih zbiralnikih. Od 155 vodnih teles površinskih voda (VTPV) je 71 primernih za direkten odvoz za namakanje iz površinskih voda, pri 8 VTPV je možen odvoz iz zadrževalnikov oziroma jezer. Iz 54 VTPV direkten odvoz ni možen (vir: Načrt razvoja namakanja do leta 2023).

Odvzem vode lahko predstavlja hidrološko obremenitev, saj zmanjšana količina vode lahko privede do sprememb fizikalno-kemijskih razmer (povišanje temperature, zmanjšanje kisika), kar ima vpliv na kakovostno stanje vodotoka. Izvedba intervencije je pogojena s pridobitvijo vodnega dovoljenja za rabo vode, kjer je določen največji možen odvoz vode, pri čemer se mora ohranjati biološki minimum pretoka. V kolikor je potrebno, se za rabo vode oziroma namakanje, v okviru intervencije izdelata tudi presoja vlivov na okolje in pridobi okoljevarstveno soglasje. Šele na podlagi ugotovitve okoljske sprejemljivosti rabe vode ter pridobitve vseh preostalih soglasij, se izda Odločba o namakanju, skladno z Zakonom o kmetijskih zemljiščih (Ur. l. RS, št. 71/11 – UPB, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D, 79/17).

Ukrep namakanja ima na podzemne vode lahko potencialno negativen vpliv, zaradi morebitne nestrokovne rabe vode ter samega odvzema vode, kar lahko vpliva na količinsko stanje tistih vodonosnikov, katerih trend količinskega stanja kaže upad obnavljanja vodonosnika. Z namakanjem se hkrati tudi varuje kakovost podzemne vode, saj z namakanjem omogočimo sprejem hranil preko talne raztopine. Rastline namreč lahko sprejemajo hranila samo, če so raztopljena v vodi. Sušne razmere onemogočajo sprejem hranil in ob prvem obilnem deževju se zgodi nezaželen pojav, namreč, da se hranila izperejo v podtalje. S tem onesnažujemo vodne vire in po nepotrebnem trošimo mineralna gnojila, ne da bi jih rastline porabile za svojo rast in razvoj (Černe M., 2017). Razpoložljiva podzemna voda je bila z Načrtom razvoja namakanja do leta 2023 določena na podlagi pregleda stanja rabe podzemne vode za namakanje KZ ter na stopnji izkoriščenosti za vse vrste rabe. Skupna

namakana površina z razpoložljivimi količinami podzemne vode bi lahko obsegala 117.950 ha, toda upoštevati je treba količino dostopne podzemne vode in njeno prostorsko dostopnost. Nekatera območja (Dravska kotlina, Savinjska kotlina, Murska kotlina, Savska kotlina in Ljubljansko barje) po podatkih ARSO kažejo trend upadanja gladine podzemne vode, zato se tam vodna pravica podeljuje za krajše obdobje (na primer 10 let). Namakalne sisteme na vodovarstvenih območjih se bo posebno skrbno načrtovalo, pri čemer je treba poudariti, da strokovno pravilno namakanje zmanjšuje neugoden vpliv na kakovost podzemne vode (nevarnost onesnaženja podzemne vode z onesnažili iz kmetijstva).

Če sta površinska voda in podzemna voda enako dostopni za namakanje, se za namakanje priporoča rabo površinske vode, ker je podzemna voda namenjena predvsem za oskrbo prebivalstva s pitno vodo, kar je opredeljeno tudi v uredbah o vodovarstvenih območjih, ki na najožjem vodovarstvenem območju prepovedujejo rabo podzemne vode, razen za javno oskrbo s pitno vodo, medtem ko se na ožjem in širšem vodovarstvenem območju lahko podeli vodna pravica, če to ne vpliva na količino in kakovost vode, ki se uporablja ali je namenjena za javno oskrbo s pitno vodo.

Zakon o kmetijskih zemljiščih (Ur. l. RS, št. 71/11 – UPB, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D, 79/17) pri vseh zemljiških operacijah (namakanje, agromelioracije, komasacije) določa, da je treba pred uvedbo posamezne zemljišče operacije pridobiti predpisana soglasja ali dovoljenja pristojnih organov, če se predlaga uvedba zemljiške operacije na območjih varovanj in omejitev po posebnih predpisih. V primerih, kadar niso pridobljena vsa pozitivna soglasja k uvedbi zemljišče operacije, le-te ni mogoče izvesti. Pogoji za pridobitev odločbe o uvedbi namakalnega sistema je pridobitev vodnega dovoljenja, oziroma vodnega soglasja, kadar gre za poseg z vplivi na okolje po Uredbi o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Ur. l. RS, št. 51/14, 57/15, 26/17, 105/20). Pred pridobitvijo odločbe o uvedbi namakanja mora pristojen organ, ki izda vodno dovoljenje, prehodno opredeliti lokacijo odvzema vode, največjo skupno letno količino odvzema vode ter največji trenutni odvzem vode za potrebe namakanja kmetijskih zemljišč. V primeru, da kateri izmed navedenih pogojev ni izpolnjen, se vodno dovoljenje ne podeli. Posledično se tudi ne izda odločba o uvedbi namakalnega sistema.

Intervencije v okviru SC3

Pozitiven vpliv na rabo vode imajo sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – SI10, in sicer intervencija SI10.1 - naložbe in raziskave, v okviru te podintervencija Izboljšanje uporabe vode in gospodarjenje z njo. Raba vode pri pridelavi sadja in zelenjave se potrebuje zaradi občutljivosti pridelave na vremenske razmere (npr. suša). Namakanje in oroševanje kot ukrepa za varstvo pridelka pred vremenskimi vplivi sta tako izjemnega pomena. Cilj je usmerjen predvsem v zmanjševanje vplivov na naravno kakovost vode, ki je posledica pridelave sadja in zelenjave, ter v namensko in potrebam prilagojeno uporabo vode in namakalnih tehnik. Podintervencija zajema ukrepe za izboljšanje rabe vode in gospodarjenje z njo, kar vključuje tudi izboljšanje rabe vode, varstvo vode ter odvodnjavanje. Za racionalno rabo vode intervencija predvideva naložbe v nove namakalne naprave z učinkovitim vodnim izkoristkom ter modernizacijo obstoječih, pršilne tehnike z majhnimi izgubami ter uvedbo postopkov za zmanjšanje porabe vode pri pridelavi sadja in zelenjave. Podintervencija omogoča izvajanje ukrepov za zmanjšanje negativnih izgub vplivov kmetijstva na stanje površinskih voda in sledi tudi specifičnemu cilju SC5.

Pozitiven vpliv na podzemne vode ima tudi podintervencija Ohranjanje tal pri pridelavi sadja in zelenjave, v okviru intervencije SI10.1, ki je usmerjena v ohranjanje tal pri pridelavi sadja in zelenjave. Ohranjanje strukture tal je pomembno pri zagotavljanju infiltracije vode v tla ter s tem ohranjanja ustreznega količinskega stanja podzemnih voda. Zmanjšanje onesnaževal, kar zasleduje

Ohranjanje tal pri pridelavi sadja in zelenjave, neposredno pozitivno vpliva tako na površinske kot podzemne vode.

Intervencije v okviru SC4

Specifični cilj 4 sicer naslavlja prispevanje in blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje z namenom zmanjšanja emisij v ozračje, a posredno naslavlja tudi doseganje okoljskih ciljev za površinske in podzemne vode.

Specifični cilj SC4 z izbranimi intervencijami podpira okoljske cilje površinskih in podzemnih voda. Intervencije, kot so IRP14, IRP15, IRP16 ter IRP17 imajo neposreden pozitiven vpliv na kakovost voda. IRP14 pripomore k zmanjšanju izgub vode za namakanje s tehnološko posodobitvijo namakalnih sistemov, kar pozitivno vpliva na hidrološko obremenjenost voda. Osnovni cilj te intervencije je zmanjševanje porabe voda za potrebe namakanja za najmanj 15 % potencialnega prihranka. Intervencija velja le za tiste namakalne sisteme, ki imajo akt o uvedbi namakalnega sistema ter vodno dovoljenje, ki je veljavno še 10 let od zaključka investicije. Podoben vpliv ima tudi intervencija IRP16, kjer med drugim podpiramo tehnološko posodobitev namakalnih sistemov, ki se izvedejo sočasno z obnovo trajnih nasadov upoštevajoč enake zahteve glede potencialnega prihranka vode kot pri IRP14. Enako pozitiven vpliv na vode ima tudi IRP15, saj se s sanacijo gozdnih površin, prizadetih zaradi naravnih nesreč, prav tako zmanjša tveganje za onesnaženje voda. Gozd zadržuje v sebi večje količine vode in preprečuje hipni odtok, gozdna tla pa hkrati predstavlja filter za vodo, ki pronica v tla in napaja vodonosnike.

Pomembno pozitiven vpliv na okoljske cilje za vode ima intervencija IRP17, ki naslavlja učinkovito rabo dušikovih gnojil z nakupom kmetijske mehanizacije, ki je namenjena gnojenju z organskimi gnojili z nizkimi izpusti v zrak. Namenjena je ustreznemu gospodarjenju z vodami in upravljanju s tlemi in tako podpira okoljsko funkcijo kmetijstva in sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ustrezno gospodarjenje z vodami in tlemi. Pogoji upravičenosti naložbe zajema vključenost upravičenca v izvajanje sheme Gnojenje z organskimi gnojili z nizkimi izpusti v zrak iz intervencije SOPO (INP8.3) iz SN 2023 – 2027 oziroma se bo vključil v izvajanje podintervencije najkasneje do preteka enega koledarskega leta po zaključku naložbe. Podpora se namenja za izvajanje kmetijskih praks, ki presegajo predpisane zahteve ravnanja ter standarde dobre kmetijske in okoljske pogoje, določene s pravili pogojenosti Uredbe o strateških načrtih. Hkrati intervencija presega minimalne standarde za uporabo gnojil, določenih z nacionalno zakonodajo in pravom EU.

Intervencije v okviru SC5 in SC6

V okviru specifičnega cilja SC5 in SC6 so predlagane intervencije, ki imajo neposreden pozitiven vpliv na kakovost voda in doseganje okoljskih ciljev. Intervencije, kot so IRP18.1, IRP18.2., IRP18.3, IRP19 in INP8 (INP8.1 - INP8.12) neposredno pozitivno prispevajo k varovanju voda, saj ukrepi v okviru intervencij upoštevajo trajnostni razvoj ter način rabe kmetijskih površin, ki je skladen tudi z drugimi povezanimi strateškimi dokumenti (npr. vodna direktiva). Intervencije IRP18.1, IRP18.2 in IRP18.3 (KOPOP) zasledujejo potrebo po zmanjšanju negativnih vplivov kmetijstva na stanje površinskih in podzemnih voda ter prispevajo k učinkovitemu gospodarjenju z naravnimi viri (voda, tla, zrak). Pozitivne vplive na vode imajo npr. operacije v shemi s predpisanimi praksami upravljanja:

- NV.1 Vodni viri,
- NV.2 Ohranjanje kolobarja,
- NV3 - NV.7 integrirana pridelava poljščin, zelenjave, hmelja, sadja in oljk ter grozdja

- NV.8 Uporaba biotehniških metod za obvladovanje škodljivih organizmov v trajnih nasadih
- NV.9 Opustitev uporabe herbicidov v vinogradih
- NV.10 Opustitev uporabe insekticidov v vinogradih
- NV.11 Precizno gnojenje in škropljenje

Intervencija KOPOP podpira kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji in je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine, ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter zmanjševanje negativnih vplivov kmetovanja na zrak ter blaženje in prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. Namen izvedbe navedenih podintervencij je ohranjanje in izboljšanje kakovosti vodnih virov, preprečevanje izpiranja hranil, zmanjševanje onesnaževanja podzemne vode. Vključenost v intervencijo KOPOP pomeni izpolnjevanje predpisanih zahtev ravnanja, ki za vode vključuje upoštevanje vodne ter nitratne direktive.

V okviru KOPOP so podane zahteve za izvajanje posameznih podintervencij. Vse zahteve vključujejo nadstandardne sonaravne kmetijske prakse z namenom zmanjšanja vplivov kmetijstva na okolje. Sem sodijo npr. uporaba gnojil, ki so dovoljena v ekološki pridelavi, osnivanje kolobarja in celoletni zeleni pokrov, pred vstopom v operacijo NV.1 – Vodni viri itd. Primarno se ta intervencija izvaja, če KMG leži na območju iz Načrta upravljanja z vodami. Skupno vsem operacijam od NV.18 do NV.22 je racionalno gnojenje ter raba FFS ter ravnanje s tlemi tako, da se ohranja struktura tal, kar pozitivno vpliva na kroženje vode v tleh.

Površine, ki so namenjene integrirani pridelavi zelenjave so se v letu 2019 zmanjšale za 47 % glede na leto 2014, medtem ko pri sadju kar za 77 %. S podintervencijami integrirane pridelave se bo pripomoglo k uresničevanju cilja »Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega gospodarjenja z naravnimi viri, kot so voda, tla in zrak« Glavni cilj integrirane pridelave je uravnoteženo izvajanje agrotehničnih ukrepov, pri čemer imajo naravni ukrepi prednost pred FFS, uporaba gnojil in FFS je nadzorovana. Gnojenje poteka z organskimi gnojili in ima prednost pred gnojenjem z mineralnimi gnojili. Preko pogojev za izvajanje operacij NV.3 – NV.7 se z omenjenimi ukrepi zmanjšujejo ostanki kemičnih sredstev v tleh ter izboljšana kakovost podzemne vode. Intervencija IRP18.2 bo pripomogla k ohranjanju in izboljšanju strukture in rodovitnosti tal ter (mikro)biološke aktivnosti tal, kar posredno pozitivno vpliva na kakovost vode, saj so takšna tla bolj sposobna vezave organskih snovi, tudi tiste, ki v tla prihajajo preko gnojenja. S tem ukrep sledi strategijo 'od vil do vilic' in zagovarja kmetijsko pridelavo, ki uresničuje podnebne in okoljske cilje zelenega dogovora.

Operacije od NV.8 – NV.11v sklopu intervencije IRP18.2 neposredno pozitivno vplivajo na kakovost površinskih voda, saj sledijo ciljem direktive 2009/128/ES o določitvi okvira za ukrepe za doseganje trajnostne rabe pesticidov, kar je v skladu tudi z nacionalnim akcijskim programom za doseganje trajnostne rabe FFS za obdobje 2012-2022. Operacija NV.11, ki naslavlja precizno gnojenje in škropljenje sledi ciljem nitratne direktive (91/676/EGS), ki se nanaša na vse vode in na zmanjševanje njihovega onesnaževanja z nitrati.

Ukrepi pozitivno pripomorejo k zmanjšanju vpliva na obremenjevanje površinskih voda s FFS ter hranili. Podintervencije predstavljajo tudi izvajanje dopolnilnega ukrepa za zmanjšanje razpršenega onesnaževanja površinskih voda s FFS v kmetijstvu (DUDDS23), kot je to določeno v Poročilu o izvajanju Programa ukrepov upravljanja voda v obdobju od oktobra 2016 do septembra 2018. Pri tem gre za intervencijo v nakup mehanizacije za nanašanje FFS. Glede na to, da SN 2023 – 2027 vsebuje tudi ukrepe v zmanjšanje uporabe mineralnih gnojil ter FFS ter intervencije v precizno kmetijstvo, ob

upoštevanju Nacionalnega akcijskega programa za doseganje trajnostne rabe fitofarmaceutvskih sredstev za obdobje 2012–2022 ocenjujemo, da vpliv Načrta ne bo imel bistveno negativnega vpliva na površinske in podzemne vode.

Za varstvo voda je pomembna tudi intervencija IRP19 Ekološko kmetovanje, ki s težnjo po zmanjšanju FFS ter mineralnih gnojih pozitivno vpliva na kakovost voda. Do finančnih sredstev so upravičena KMG. Minimalne zahteve za uporabo FFS so določene preko zahtev v okviru Pravil pogojenosti. Minimalne zahteve za uporabo gnojil se nanašajo na vodenje evidenc uporabe organskih in mineralnih gnojil, ki jih mora voditi upravičenec za vsa kmetijska zemljišča na kmetijskem gospodarstvu in iz katerih morajo biti razvidni najmanj količina in vrsta organskih in mineralnih gnojil, čas gnojenja ter podatki o površini, kjer se ta gnojila uporabljajo. Ukrep tako zagotavlja, da so upravičenci, ki izvajajo intervencijo, usposobljeni za ravnanje s FFS in mineralnimi gnojili. Poleg tega so vpeljane kontrole ravnanje in porabe FFS in mineralnih gnojil, kar dodatno zmanjša možnost vnosa v tla in vode.

Okrepljena pogojenost je izhodišče za celotno zeleno arhitekturo, ki jo vzpostavlja nova SKP. Sestavlja ga sklop obveznih pravil oziroma standardov, ki jih bodo morali izpolnjevati vsi upravičenci do plačil SKP, če bodo želeli prejeti neposredna plačila I. stebra oziroma ostala plačila SKP, ki so vezana na površine ali živali. V SN 2023-2027 so v skladu z EU Uredbo 2021/2115 in Prilogo III vključene samo zahteve DKOP (Dobri kmetijski in okoljski pogoji). Pomemben pozitiven vpliv na kakovost voda ima pogojenost v okviru standarda DKOP4, ki opredeljuje varovalne pasove ob vodotokih. DKOP4 je bil vključen kot obvezno standard tudi kot osnova za načrtovanje intervencij SOPO (INP8.1-INP8.12). DKOP4 določa, da se v skladu z Zakonom o vodah (ZV-1) ohranja 5 do 15 metrski priobalni pas (za namen tega standarda so to varovalni pasovi), kjer je med drugim prepovedano gnojenje in uporaba FFS. Gre za zahtevo, ki je že v obstoječi navzkrižni skladnosti ostrejša od predpisanega 3-metrskega pasu, ki se zahteva po pravnem redu EU. Novost pa je, da se v ta sistem zahtev na novo dodajajo tudi 3-metrski varovalni pasovi ob osuševalnih jarkih, kadar so ti povezani v hidrografsko mrežo vodotokov I. in II. reda, kar bo prispevalo k boljšemu varovanju voda pred spiranjem FFS in gnojil.

Podobne pozitivne vplive na vode imajo tudi intervencije INP8.1-INP8.12 (SOPO), saj naslavlja podobno problematiko, kot drugi dve intervenciji. SOPO je proizvodno nevezana podpora v okviru neposrednih plačil I. stebra SKP. Shema je za državo članico obvezna, nameniti pa ji mora vsaj 25 % nacionalne ovojnice neposrednih plačil. Podpore za intervencijo SOPO se nanašajo samo na tiste obveznosti, ki presegajo obvezne standarde Pravil o pogojenosti, druga ustrezna merila iz zakonodaje EU ter druge obvezne zahteve iz nacionalnih predpisov. S tem se nakazuje zaveza SN 2023 – 2027 k večji okoljski ambicioznosti. Intervencija SOPO vključuje 12 shem. Pozitiven vpliv na varstvo površinskih in podzemnih voda imajo vse sheme. Pri shemi za njive ima pozitiven vpliv na vode npr. ozelenitev njivskih površin prek zime ter naknadni posevki in podsevki, kjer so vključeni tudi medoviti posevki, s čimer se ohranja rodovitnost tal ter zmanjša potrebo po gnojenju. S tem se zmanjšujejo tudi obremenitve podzemnih voda. Shema v trajnih nasadih med drugim naslavlja tudi smotrno rabo FFS. Ukrep upošteva tudi določila 65. člena Zakona o vodah, ki prepoveduje gnojenje ali uporabo sredstev za varstvo rastlin na priobalnih zemljiščih v tlorisni širini 15 metrov od meje brega voda 1. reda in pet metrov od meje brega voda 2. reda.

Intervencija IRP21 ima pozitiven vpliv na okoljske cilje za vode, saj prav tako vključuje optimalno rabo hranil ter trajnostno rabo FFS in podpira nakup mehanizacije za optimalno uporabo mineralnih hranil in trajnostno rabo FFS.

Kmetijstvo kot razpršeni vir lahko, ob neupoštevanju dobrih kmetijskih praks, povzroča tudi obremenjevanje kopalnih voda na prispevnem in vplivnem območju posamezne kopalne vode, kar lahko vpliva na kakovost kopalne vode in zdravje kopalcev. Kakovost kopalnih voda se na podlagi Uredbe o upravljanju kakovosti kopalnih voda (Ur. l. RS, št. 25/08) vrednoti na podlagi mikrobioloških parametrov. Tako so pri za ohranjanje kakovosti kopalnih voda ključni tisti viri, ki lahko povzročijo mikrobiološko onesnaženje kopalne vode. Mikrobiološko onesnaževanje kopalnih voda iz razpršenih virov lahko izvira iz kmetijske dejavnosti ali iz urbaniziranih površin. Pri tem je ključna kmetijska raba zemljišč na prispevnem in vplivnem območju kopalnih voda, ki zaradi uporabe mineralnih gnojil in gnojenja z gnojevko ter gnojem lahko predstavljajo vir onesnaževanja z bakterijami fekalnega izvora. Do mikrobiološkega onesnaževanja lahko pride zaradi spiranja snovi z območij, kjer so v uporabi omenjeni pripravki.

SN 2023 – 2027 z intervencijami, kot so IRP17, IRP18.2, IRP18.3, IRP19 ter IRP21 naslavlja problematiko rabe FFS ter mineralnih gnojil na kmetijskih zemljiščih v prispevnih območjih kopalnih voda. Vse navedene intervencije podpirajo okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbujajo sonaravne kmetijske prakse, ki so med drugim usmerjene v ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi. Pri intervenciji IRP18.2 so za zmanjšanje izpustov FFS in mineralnih gnojil v tla in posredno v kopalne vode pomembne operacije NV.9 in NV.10 (opustitev uporabe herbicidov in insekticidov v vinogradih) ter NV.11 Precizno gnojenje on škropljenje. Pomemben doprinos k varstvu ter ohranjanju kakovosti kopalnih voda imajo tudi intervencije INP8.4Dodatki za zmanjšanje emisij amonijaka in TGP , INP8.2 Tradicionalna raba travinja, INP8.6 Ozelenitev ornih površin preko zime (manj potrebnega gnojenja tal), INP8.7 Konzervirajoča obdelava tal in INP8.10Uporaba le organskih gnojil za zagotavljanje dušika v trajnih nasadih.

Na ozemlju Slovenije so območja pomembnega vpliva poplav opredeljena na povodjih Donave in Jadranskega morja. Povodje Donave tvorijo porečja Save, Drave in Mure, povodje Jadranskega morja pa povodje Soče in povodje jadranskih rek. Poplavni dogodki vplivajo na kmetijska zemljišča v obliki začasnega zmanjšanja proizvodnega potenciala. Posledice poplav se kažejo v uničenju pridelka, začasni neuporabnosti kmetijskih zemljišč zaradi odloženih plavin (mulj, prod) ter odnašanja rodovitne zemlje in erozije. Kmetijska zemljišča, ki se nahajajo v ravninskih (nižinskih) predelih, so z vidika pridelovalnega potenciala (evtrične prsti na aluvialnih nanosih) najbolj kvalitetna v Sloveniji, hkrati pa predstavljajo tudi razlivne površine vodotokov v primeru nastopa visokih voda (npr. Savinjska dolina).

Republika Slovenija ima sprejet Načrt zmanjševanja poplavne ogroženosti 2017-2021 (NZPO SI), katerega cilj je zmanjševanje škodljivih posledic poplav za zdravje ljudi, okolje, kulturno dediščino in gospodarske dejavnosti na območjih pomembnega vpliva poplav in izven ter z njimi povezane erozije. Največ strnjenih kmetijskih površin se tako nahaja v porečjih Mure, Drave, Save in Soče, kjer se nahajajo tudi najbolj obsežna poplavna območja v Sloveniji. Izvedba protipoplavnih ureditev lahko predstavlja dodatne pritiske na kmetijska zemljišča oziroma njihovo omejeno uporabo. Zmanjševanje naravnega zadrževanja vode z rabo tal in podnebne spremembe prispevajo k povečanju verjetnosti pojava škodljivih posledic poplav. Obvladovanje poplavne ogroženosti je izredno pomemben segment upravljanja z vodami, ki ob upoštevanju dejstva, da se poplav ne da v celoti preprečiti oz. biti pred njimi popolnoma varen, vključuje aktivnosti, ki pripomorejo k zmanjševanju verjetnosti nastopa poplav in k zmanjševanju morebitnih posledic.

SN 2023 – 2027 neposredno ne naslavlja ukrepov varstva pred škodljivim delovanjem voda. Posredno imajo lahko na zmanjšanje poplavne ogroženosti vpliv tiste intervencije, ki omogočajo stalno ali

začasno zadrževanje viškov padavinske vode in zmanjševanje hipnega odtoka padavinskih voda. Intervencija IRP15 omogoča zmanjšanje hipnega odtoka padavinske vode, kar zmanjšuje hitrost ter jakost vodnega toka v strugah vodotokov, s čimer se zmanjšuje poplavna ogroženost površin. Podobno lahko intervenciji IRP13 in IRP40, v kolikor je vir vode v namakalnih sistemih zajet iz površinskih vodotokov, pripomoreta k zmanjševanju hitrosti odtoka površinske vode, njeno zadrževanje in s tem zmanjšanje škodljivega delovanja površinskih voda. Zadrževanje poplavnih voda zmanjša površino vplivnega območja poplavnih voda, kar lahko izboljša pridelovalne pogoje na kmetijskih zemljiščih dolvodno od območja zadrževanja.

K zmanjševanju nastanka poplavne nevarnosti ter s tem poplavne ogroženosti prispevajo tudi intervencije, ki naslavljajo prilaganje ter blažitev podnebnih sprememb. Sem sodijo intervencije od INP8.1 - INP8.12 ter intervenciji IRP18.1 in IRP18.2. Vse te intervencije so ciljno usmerjene v povečanje ponora ogljika ter zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, kar ima pozitiven učinek na zmanjšanje učinka podnebnih sprememb, s tem pa tudi poplavnih dogodkov.

Intervencije v okviru SC9

Pomemben pozitiven vpliv na varstvo voda ima IRP27, ki vključuje biotično varstvo rastlin z uporabo koristnih organizmov za zatiranje škodljivih organizmov rastlin. S tem se nakazuje možnost zmanjšanja uporabe FFS, kar ima pozitiven vpliv na kakovost voda. Podoben pozitiven vpliv se kaže pri intervenciji IRP28 Dobrobit živali, kjer je v smislu boljših pogojev pri reji živali manjša gostota naseljenosti, posledično to pomeni manj rabe vode. V sklopu takšne dejavnosti je po navadi naravnan celoten trajnostni razvoj kmetije, kar pozitivno vpliva na vode.

Vpliv intervencij za doseganje specifičnih ciljev SN 2023 – 2027, na okoljska cilja »Dobro stanje površinskih voda in preprečitev poslabšanja stanja« in »Dobro stanje podzemnih voda« ocenjujemo kot: vpliv je nebitven (B).

4.5 Kulturna dediščina

Kulturna dediščina s svojo raznovrstnostjo in kakovostjo pomeni pomembno socialno, gospodarsko, vzgojno in identifikacijsko priložnost, ki se lahko izkoristi za doseg prostorsko uravnoteženega razvoja. Celostno ohranjanje kulturne dediščine določa ZVKD-1 kot sklop ukrepov, s katerimi se zagotavljajo nadaljnji obstoj in obogatitev kulturne dediščine, njeno vzdrževanje, obnova, prenova, uporaba in oživljanje. Ti ukrepi se uresničujejo v razvojnem načrtovanju in ukrepih države, pokrajin in lokalnih skupnosti tako, da se kulturna dediščina ob spoštovanju njene posebne narave in družbenega pomena vključuje v trajnostni razvoj. Celostno ohranjanje ima v primerjavi z varstvom širši pomen, saj vključuje celoten spekter ukrepov, tudi tistih v zvezi z upravljanjem. Tudi cilji celostnega ohranjanja so nekoliko širši – ne samo obstoj in obogatitev dediščine (torej skrb za fizično ohranitev), temveč tudi njena dolgoročna uporaba in oživljanje.

Cilj intervencij INP3, INP4 in INP5 je ohranitev kmetij, ki se ukvarjajo z rejo drobnice in z rejo govedi, ohranjanju obsega krav molznic v gorskih območjih in večji konkurenčnosti sektorja. Intervencije kmetijam omogočajo ohranjanje tradicionalne reje in avtohtonih pasem, izkoriščanje prednost travinja in preprečevanje zaraščanje, kar neposredno pozitivno vpliva na ohranjanje kulturne krajine in oziroma kulturne dediščine. Tradicionalni način kmetovanja posredno vpliva tudi na ohranjanje običajev oziroma na ohranjanje nesnovne kulturne dediščine.

Intervencija SI2 Podpora čebelarjem in čebelarским društvom, med drugim vključuje podintervencije sofinanciranja sadik in semen medovitih rastlin, podpora čebelarским društvom za izvajanje pašnih redov, sofinanciranje obnove tipičnih čebeljakov, kar pozitivno vpliva na ohranjanje enot kulturne dediščine, kulturne krajine.

Intervencija SI4 Raziskovalno delo na področju čebelarstva, vključuje karakterizacijo čebeljih pridelkov, ugotavljanje učinkov masaže z medom, iskanje alternativnih paš in karakteristike medu v povezavi s povzročitelji medenja ter razvoj in testiranje tehnologij za povečanje ekonomičnosti in trajnosti v upravljanju s čebeljimi družinami preko inovacijskih projektov. Z vsemi podintervencijami se bo prispevalo k razvoju čebelarstva, kar bo pripomoglo k boljši ekonomičnosti in konkurenčnosti čebelarjev, s tem pa k ohranjanju podeželja s pozitivnimi učinki na celostno ohranjanje kulturne dediščine.

Cilj intervencije SI7 je dvig konkurenčnosti, zmanjšanje stroškov pridelave vina in povečanje kakovosti pridelka, ki se zaradi razdrobljenosti v pridelavi (90 % vinogradnikov obdeluje manj kot 1 ha vinogradov) in nekonkurenčni pridelavi na strmih legah (skoraj 40 % vinogradov na nagibu nad 25 %) posledično kažejo v nizkih cenah grozdja in vina v primerjavi s stroški pridelave. Predmet intervencije so tudi izboljšava tehnologije obdelovanja vinogradov: naprava teras, izravnavna zemljišča, ki lahko negativno vplivajo na enote kulturne dediščine, predvsem v njenem vplivnem območju, zato je treba parcelacijo (krajinski vzorec) na teh območjih ohranjati.

Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev (intervencija IRP2), Kolektivne naložbe v kmetijstvu za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano (intervencija IRP3), Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij (intervencija IRP4) in Neproduktivne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023-2027 (intervencija IRP22), so priložnosti za spodbujanje ohranjanja kulturne dediščine, ki lahko s tem pozitivno vplivajo na celostno ohranjanje kulturne dediščine. Ohranjanje kulturne dediščine naj se prednostno obravnava preko meril za izbor vlog.

Produktivnost v kmetijstvu je povezana z majhnostjo GERK-ov, veliko razdrobljenostjo kmetijskih zemljišč in omejenim dostopom do kmetijskih zemljišč, zato je predvidena intervencija IRP5, to je izvedba agromelioracij na komasacijskih območjih in izvedba komasacij kmetijskih zemljišč. Komasačije zaradi združevanja zemljišč in oblikovanja velikih (monokulturnih) parcel negativno vplivajo na obstoječo kulturno krajino, zato naj se v bližini kulturnih spomenikov ali v njihovem vplivnem območju ne izvajajo oziroma naj se izvajajo omilitveni ukrepi v smislu ohranjanja značilnega krajinskega vzorca. Pri izvedbi agromelioracij na komasacijskih območjih in pri izvedbi komasacij kmetijskih zemljišč v bližini kulturnih spomenikov ali v njihovem vplivnem območju ter na območjih varovane kulturne krajine je treba upoštevati lastnosti parcel kot so velikost, oblika, usmerjenost, površinski pokrov, ker je to varovana vrednota tovrstnih območij.

Predmet intervencije IRP6 so naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest, gradnjo, rekonstrukcijo in pripravo gozdnih vlak. Gozdne prometnice predstavljajo na določenih območjih Slovenije edino povezavo do kmetij, tudi do enot kulturne dediščine. Intervencija bo imela predvsem pozitivne učinke, gozdna infrastruktura z omogočanjem dostopa omogoča ustrezno gospodarjenje z gozdom, kar posredno pozitivno vpliva na celostno ohranjanje kulturne dediščine. Morebitna neustrezna umestitev v prostor lahko negativno vpliva na podobo enot kulturne dediščine. Vsa dela na gozdnih prometnicah se bodo izvedla v soglasju vseh soglasodajalcev, tako s področja varovanja narave, okolja in kulturne dediščine.

Intervenciji IRP13 Izgradnja namakalnih sistemov in IRP40 Individualni namakalni sistemi in nakupu namakalne opreme, sta namenjeni več uporabnikom naložbe v gradnjo individualnih namakalnih sistemov. V obeh primerih je poseg sestavljen iz odvzemnega objekta ter primarnega in sekundarnega namakalnega razvoda (dovodno omrežje). Intervencija v neposredni bližini enot kulturne dediščine lahko negativno vplivajo na kulturno dediščino, zato naj se ne izvaja v neposredni bližini enot kulturne dediščine oziroma naj bodo posegi prilagojeni kulturni dediščini.

Intervenciji IRP14 in IRP41 vključujeta tehnološko posodobitev namakalnih sistemov za zmanjšanje porabe vode za potrebe namakanja za najmanj 15 %, posledično pa manjši poseg v prostor in pozitiven vpliv na celostno ohranjanje kulturne dediščine. Upravičeni stroški intervencije so med drugim tudi splošni stroški, ki so neposredno povezani s pripravo in izvedbo naložbe, kot so plačila za storitve, arhitektov, inženirjev in svetovalcev, stroški arheoloških izkopavanj in arheološkega nadzora.

Intervencija IRP15 Naložbe v sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah, bodo dela za odpravo škode in obnovo poškodovanega gozda ter vzpostavitev večje odpornosti in stabilnosti gozdov. Ta dela imajo podlago v načrtih sanacij gozdov, ki jih pripravlja Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) na podlagi Zakona o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93 z vsemi spremembami) in podzakonskih predpisih.

Na površini poškodovanih gozdov po naravnih nesrečah, se bo izvedla naravna obnova gozda. Na območjih, kjer naravna obnova ne bo uspešna zaradi različnih vzrokov jo bo nadomestila umetna obnova s sajenjem rastiščem primernih sadik po vrstni sestavi in provenienčnem izvoru. Vrstna sestava vegetacije in s tem biotska raznovrstnost se bo celo izboljšala, vzpostavljena bo naravna zgradba in delovanje gozdnih ekosistemov, tudi v gozdovih, kjer je bila drevesna sestava gozda spremenjena. Z vnosom rastiščem ustreznih drevesnih vrst in pripravo tal za obnovo gozda, bo pospešena tudi naravna vrast drugih avtohtonih drevesnih vrst (npr. plodonosnih vrst), grmovnic in drugih pritalnih rastlin. V intervencijo so vključene zgolj gozdne vlake, ki so izključno namenjene sanaciji gozdov. Intervencija se bo izvajala v okviru treh podintervencij in sicer: Nakup sadik gozdnega materiala in materiala za zaščito sadik Dela za odpravo škode in obnovo gozda ter vzpostavitev večje odpornosti in stabilnosti gozdov Ureditev vlak potrebnih za izvedbo sanacije gozdov. Intervencija bo imela predvsem pozitivne učinke, sanacija gozda z ustrezno sestavo vegetacije pozitivno vpliva na celostno ohranjanje kulturne dediščine. Morebitna neustrezna umestitev gozdnih vlak v prostor lahko negativno vpliva na podobo enot kulturne dediščine, zato se naj ta dela v bližini kulturnih spomenikov ali v njihovem vplivnem območju ter na območjih varovane kulturne krajine izvajajo v soglasju pristojne službe s področja varovanja kulturne dediščine.

Intervencija IRP16 naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih prispeva k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje in vključuje tudi naložbe v nakup in postavitev mrež proti toči. Postavitev mrež proti toči na betonski konstrukciji v neposredni bližini enot kulturne dediščine negativno vplivajo na kulturno dediščino, zato naj se v neposredno bližino enot kulturne dediščine ne umeščajo. Podana je usmeritev za zmanjšanje vpliva.

Operacije v sklopu intervencije IRP18.2 in IRP18.3 Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila podpirajo kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji in je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajin. Intervencija IRP19 Ekološko kmetovanje vključuje ukrepe za spodbujanje kmetijskih gospodarstev za izvajanje naravi

prijaznega načina kmetovanja, ki prispeva k ohranjanju in izboljševanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju virov pitne vode, rodovitnosti tal, kulturne kmetijske krajine in k varovanju okolja nasploh. Intervencije INP8 .1 do INP8.12 - Shema za podnebje in okolje (SOPO), so proizvodno nevezana podpora v okviru neposrednih plačil. Slovenija bo izvajala 12 shem SOPO, ki se delijo na operacije, kot npr.: Ekstenzivno travinje, Tradicionalna raba travinja, Ohranjanje biotske raznovrstnosti v trajnih nasadih... Uspešnost SOPO se bo spremljala s kazalniki rezultata ki je med drugim delež kmetijskih zemljišč v uporabi, za katere veljajo obveznosti, ki prejemajo podporo za ohranjanje ali obnavljanje biotske raznovrstnosti, delež skupne površine v omrežju Natura 2000 ter ohranjanje krajinskih značilnosti, to je delež kmetijskih zemljišč v uporabi, za katere veljajo obveznosti, ki prejemajo podporo za upravljanje krajinskih značilnosti, vključno z živimi mejami in drevesi. Intervencija IRP20 Plačila Natura 2000 je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine.

Intervenciji IRP21 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FSS ter intervencija IRP37 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije za upravljanje traviščnih habitatov, podpirata okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbujata sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine.

Posegi v sklopu intervencij IRP18.2, IRP18.3, IRP 19, INP8.1-INP8.12, IRP20, IRP21 in IRP37, predstavljajo varovanje in obnovo prostora, zato imajo pozitivne učinke na celostno ohranjanje kulturne dediščine, predvsem na ohranjanje, obnovo kulturne krajine.

Intervencija IRP22 Neproizvodne naložbe povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023 – 2027, podpira okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbuja sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine ter ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter zmanjšanje negativnih vplivov kmetovanja na okolje. Intervencija vključuje naložbe v ohranjanje ekstenzivnih pašnikov ter neproizvodne naložbe v ureditev mejic, suhozidov in drugih krajinskih značilnosti. Posegi predstavljajo varovanje in obnovo prostora, zato imajo pozitivne učinke na celostno ohranjanje kulturne dediščine.

Intervencija IRP33 Izvajanje izbranih ukrepov na zavarovanih območjih, je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine (ohranjanje gnezdišča določenih vrst povezanih s kmetijsko kulturno krajino). Intervencija bo imela predvsem pozitivne učinke na enote kulturne dediščine zaradi ohranjanja in obnove krajinskega vzorca.

Intervencija IRP34 Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu je namenjena dejavnostim, ki podpirajo ohranjanje rastlinskih genskih virov in situ in ex situ. Intervencija bo imela med drugim zaradi:

- hranjenja ogroženih rastlinskih genskih virov,
- vzpostavitev genske banke za trajne travnike,
- vzdrževalce lokalnih sort,

predvsem pozitivne učinke na enote kulturne dediščine zaradi ohranjanja krajinskega vzorca.

Predmet intervencije IRP26 LEADER predstavlja orodje pri spodbujanju skupnega lokalnega razvoja po pristopu »od spodaj navzgor«. Pristop »od spodaj navzgor« omogoča lokalnemu prebivalstvu, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (LAS), aktivno

odloča o prioritetah in razvojnih ciljih lokalnega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Doseganje cilja je predvideno z izvajanjem operacij in operacij sodelovanja med različnimi LAS, ki naslavljajo potrebe in izzive na podeželju, kot so npr. socialna vključenost vseh prebivalcev na podeželju, spodbujanje zaposlovanja ter podjetništva na podeželju, razvoj osnovnih storitev, dvig kakovosti življenja, zagotavljanje infrastrukturnega razvoja na podeželju, razvoj pametnih vasi, okoljske in podnebne rešitve na podeželju, spodbude ekološkemu kmetovanju idr. Intervencija lahko bistveno pozitivno vpliva na celostno ohranjanje kulturne dediščine predvsem s primernim prenosom znanja ter ustreznimi posegi na področju izgradnje ali nadgradnje infrastrukture manjšega obsega ali obnove objektov ali površin. Na območjih, ki vključujejo kulturne spomenike ter na območjih varovane kulturne krajine ter na področju ohranjanja nesnovne dediščine naj se varovanja in obnova kulturne dediščine obravnava kot eden od razvojnih ciljev in/ali kot eno od orodij za doseganje cilja.

Namen intervencije IRP25 (in IRP36) je zagotoviti podporo naložbam v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti na podeželju, ki so pomembne za preživetje in vitalnost podeželja. V sklopu te intervencije se bodo podpirale tudi naložbe, ki temeljijo na uvajanju trajnostnih načel v okviru biogospodarstva in krožnega gospodarstva, in naložbe v ohranjanje kulturne dediščine. Intervencija vključuje stroške gradnje ali obnove nepremičnin, stroške nakupa opreme, stroške za naložbo v proizvodnjo električne in toplotne energije iz obnovljivih virov, splošne stroške, ki so neposredno povezani s pripravo in izvedbo naložbe, kot so plačila za storitve arhitektov, inženirjev in svetovalcev, stroški pridobitve gradbene, projektne ali tehnične dokumentacije, plačila v zvezi s pridobitvijo presoje vplivov na okolje ter stroški nadzora nad izvedbo gradbeno obrtniških del. Predvsem zaradi usmerjenega vlaganja v ohranjanje kulturne dediščine ter trajnostnih načel v okviru biogospodarstva in krožnega gospodarstva lahko sodimo, da ima intervencija pozitiven vpliv na celostno ohranjanje kulturne dediščine. Posegi v prostor za proizvodnjo električne in toplotne energije iz obnovljivih virov pa lahko imajo negativen vpliv na enote kulturne dediščine, zato naj se ne umeščajo v prostor v bližini enot kulturne dediščine in na vplivnem območju, dosledno naj se upošteva tudi obveznosti iz 6. člena Direktive 92/43/ES glede izdelave presoj vplivov na okolje.

Intervencija IRP32 Izmenjava znanja in prenos informacij ter usposabljanje svetovalcev, je namenjena dvigu usposobljenosti kmetijskih in gozdarskih svetovalcev, saj se zagotavlja kakovost svetovalnih storitev in spodbuja posodobitev sektorja z izmenjavo znanja in razširjanjem najboljših okolju prijaznih proizvodnih praks, pa tudi z inovacijami in digitalnim preходом v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželju. Med pomembnejše ukrepe za zagotavljanje celostnega varstva kulturne dediščine sodi predvsem izobraževanje in ozaveščanje o pomenu varstva ter o možnostih in načinih ohranjanja oz. obnove, zato ima intervencija zelo velik, predvsem pozitiven vpliv. Ob morebitni neprimerni uporabi je lahko vpliv tudi negativen.

Intervencija IRP37 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje travniških habitatov podpirata okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbujata sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine. Ob primerni implementaciji bo vpliv na ohranjanje kulturne krajine in površin z visoko raznovrstnimi značilnostmi pozitiven.

Vpliv intervencij za doseganje specifičnih ciljev SN 2023 – 2027, na okoljski cilj »Celostno ohranjanje kulturne dediščine« ocenjujemo kot: vpliv je nebitven, ob upoštevanju usmeritev.

4.6 Krajina

Poseben status imajo tudi enote kulturne krajine, ki se varujejo po predpisih o varstvu kulturne dediščine. Gre za območja z naravnimi in grajenimi ali oblikovanimi sestavinami, katerega strukturo, razvoj in rabo pretežno določajo človekovi posegi in dejavnosti, ki soustvarjajo posebne kulturne in družbene vrednote in identiteto regij ter države. Kulturna krajina je rezultat součinkovanja človeških in naravnih dejavnikov ter je odraz in primer gospodarskega, kulturnega, socialnega, političnega in tehnološkega razvoja družbe. Glede na strukturne značilnosti in krajinske sestavine ločimo kmetijske krajine, poseljene krajine in zgodovinske krajine. (glej tudi poglavje Kulturna dediščina).

Cilj intervencij INP3, INP4 in INP5 je ohranitev kmetij, ki se ukvarjajo z rejo drobnice in z rejo govedi, ohranjanju obsega krav molznic v gorskih območjih in večji konkurenčnosti sektorja. Intervencije kmetijam omogočajo ohranjanje tradicionalne reje in avtohtonih pasem, izkoriščanje prednost travinja preprečevanje zaraščanje, kar neposredno pozitivno vpliva na ohranjanje krajine, kulturne krajine in izjemnih krajin.

Intervencija SI2 Podpora čebelarjem in čebelarским društvom med drugim vključuje podintervencije sofinanciranja sadik in semen medovitih rastlin, podpora čebelarским društvom za izvajanje pašnih redov, sofinanciranje obnove tipičnih čebeljakov, kar pozitivno vpliva na ohranjanje kulturne krajine.

Intervencija SI4 Raziskovalno delo na področju čebelarstva vključuje karakterizacijo čebeljih pridelkov, ugotavljanje učinkov masaže z medom, iskanje alternativnih paš in karakteristike medu v povezavi s povzročitelji medenja ter razvoj in testiranje tehnologij za povečanje ekonomičnosti in trajnosti v upravljanju s čebeljimi družinami preko inovacijskih projektov. Z vsemi podintervencijami se bo prispevalo k razvoju čebelarstva, kar bo pripomoglo k boljši ekonomičnosti in konkurenčnosti čebelarjev, s tem pa k ohranjanju podeželja s pozitivnimi učinki na ohranjanje kulturne krajine.

Predmet intervencije SI7 je izboljšava tehnologije obdelovanja vinogradov, to je urejanje teras, izravnava zemljišča, kar lahko negativno vpliva na prepoznavne značilnosti izjemnih krajin in krajinskih območij. Spreminjanje krajinskega vzorca na območju izjemnih krajin ni dopustno, na ostalih območjih pa je intervencijo treba prilagajati tipičnemu krajinskemu vzorcu.

Produktivnost v kmetijstvu je povezana z majhnostjo GERK-ov, veliko razdrobljenostjo kmetijskih zemljišč in omejenim dostopom do kmetijskih zemljišč, zato je predvidena intervencija IRP5, to je izvedba agromelioracij na komasacijskih območjih in izvedba komasacij kmetijskih zemljišč. Agromelioracije na večjih, sklenjenih (komasiranih) kmetijskih zemljiščih lahko stanje (podobo) teh zemljišč poslabšajo, s primerno ureditvijo (npr. renaturacijo vodotokov ipd.) pa izboljšajo. Zato imajo lahko negativen ali pozitiven vpliv na krajino. Nove komasacije praviloma negativno vplivajo na obstoječo podobo krajine, zato naj se ne izvajajo na območju izjemnih krajin in območjih s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni ter na območjih, kjer bi se spremenila kakovostna krajinska slika. Kot usmeritev za zmanjšanje možnega vpliva na krajino, naj se upošteva lastnosti parcel kot so velikost, oblika, usmerjenost, površinski pokrov in raba.

Intervencija IRP6 predvideva naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest, gradnjo, rekonstrukcijo in pripravo gozdnih vlak. Gozdne prometnice predstavljajo na določenih območjih Slovenije edino povezavo do kmetij ter tako posredno vplivajo na ohranjanje kulturne krajine. Intervencija bo imela predvsem pozitivne učinke, gozdna infrastruktura z omogočanjem dostopa omogoča ustrezno gospodarjenje z gozdom, kar posredno pozitivno vpliva na celostno ohranjanje

krajine. Morebitna neustrezna umestitev v prostor lahko negativno vpliva na podobo krajine.

Osnovni cilj intervencij IRP14 Tehnološke posodobitve namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom in IRP41 Tehnološke posodobitve individualnih namakalnih sistemov, je zmanjšanje porabe vode za potrebe namakanja za najmanj 15 % potencialnega prihranka. Prihranek pomeni potencialno manjši poseg v prostor ali njegov boljši izkoristek, saj je manjša potreba po ureditvi npr. novih zadrževalnikov za namakanje. Posledično se krajina ne spreminja ali celo rekultivira, zato je vpliv pozitiven. Upravičeni stroški intervencije so med drugim tudi splošni stroški, ki so neposredno povezani s pripravo in izvedbo naložbe, kot so plačila za storitve, arhitektov, inženirjev in svetovalcev, stroški arheoloških izkopavanj in arheološkega nadzora, stroški za pripravo občinskih podrobnih prostorskih načrtov, plačila za storitev svetovanja v zvezi z okoljsko in ekonomsko trajnostjo, vključno s stroški za študije izvedljivosti.

Zaradi obsežnih naravnih ujm, kot posledica pojava ekstremnih vremenskih razmer (močan veter, žled, neurja s točo, velike količine padavin in snega) ter za preprečitev škode, ki jo povzročajo prenamnožene populacije žuželk (podlubnikov) je predvidena intervencija IRP15, ki na površini poškodovanih gozdov po naravnih nesrečah predvideva izvedbo naravne obnove gozda. Na območjih, kjer naravna obnova ne bo uspešna zaradi različnih vzrokov, jo bo nadomestila umetna obnova s sajenjem rastiščem primernih sadik po vrstni sestavi in provenienčnem izvoru. S tem se ohranja in rekultivira podoba krajine, zato je vpliv pozitiven.

Intervencija IRP16 Naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih, prispeva k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje in vključuje tudi nakup in postavitve mrež proti toči. Nakup in postavitve mreže proti toči, ki je postavljena na betonski konstrukciji podobno kot SI10.1 (podintervencija Prilagoditev tehnologije pridelave sadja in zelenjave na podnebne spremembe), v neposredni bližini enot kulturne dediščine negativno vplivajo na kulturno dediščino, zato naj se omeji njeno uporabo na območjih izjemnih krajin. Mreža proti toči, postavljena na leseni konstrukciji, pa ohranja tradicionalni izgled krajine, zato naj se na teh območjih po potrebi tudi izvaja. Z naložbami v ureditev travniških sadovnjakov, postavitvijo suhozidov in mejic, ki v okviru ureditve intenzivnih trajnih nasadov nadomeščajo betonske zidove in žičnate varovalne ograje, se na drugi strani povečuje biodiverzitetu in ohranja izgled kulturne krajine, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023 – 2027 podpira okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbuja sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine ter ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter zmanjšanje negativnih vplivov kmetovanja na okolje. Intervencija IRP22 vključuje naložbe v ohranjanje ekstenzivnih pašnikov ter neproizvodne naložbe v ureditev mejic, suhozidov in drugih krajinskih značilnosti. Posegi predstavljajo neposredno varovanje kulturne krajine, zato imajo pozitivne učinke na ohranjanje izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni.

Intervencija IRP18.3 KOPOP z operacijami, kot so BK.3 Steljniki, BK.7 Visokodebelni travniški sadovnjaki, BK.8 Strmi travniki, BK.9 Grbinasti travniki, BK.10 Ohranjanje mejic, bistveno pozitivno pripomorejo k ohranjanju podeželja in prepoznavne krajinske slike. Intervencija podpira ohranjanje prepoznavnih krajinskih vzorcev in ima tako pozitiven vpliv na krajino.

Pozitiven vpliv krajino imajo tudi intervencije IRP19 Ekološko kmetovanje, Intervencije INP8.1- INP.12 - Shema za podnebje in okolje (SOPO) in IRP21 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme ter IRP37 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje travišnih habitatov. Posegi predstavljajo varovanje in obnovo prostora, zato imajo pozitivne učinke ohranjanje in obnovo kulturne krajine.

Intervencija IRP34 Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu je namenjena dejavnostim, ki podpirajo ohranjanje rastlinskih genskih virov in situ in ex situ. Intervencija bo imela med drugim zaradi:

- hranjenja ogroženih rastlinskih genskih virov,
- vzpostavitev genske banke za trajne travnike,
- vzdrževalce lokalnih sort,

imela predvsem pozitivne učinke krajino zaradi ohranjanja krajinskega vzorca in površinskega pokrova.

Predmet intervencije IRP26 LEADER predstavlja orodje pri spodbujanju skupnega lokalnega razvoja po pristopu »od spodaj navzgor«. Pristop »od spodaj navzgor« omogoča lokalnemu prebivalstvu, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (LAS), aktivno odloča o prioritetah in razvojnih ciljih lokalnega območja, vključno z viri financiranja za doseganje ciljev lokalnega območja. Doseganje cilja je z izvajanjem operacij in operacij sodelovanja med različnimi LAS, ki naslavljajo potrebe in izzive na podeželju, kot so npr. socialna vključenost vseh prebivalcev na podeželju, spodbujanje zaposlovanja ter podjetništva na podeželju, razvoj osnovnih storitev, dvig kakovosti življenja, zagotavljanje infrastrukturnega razvoja na podeželju, razvoj pametnih vasi, okoljske in podnebne rešitve na podeželju, spodbude ekološkemu kmetovanju idr. Intervencija lahko bistveno pozitivno vpliva na krajino predvsem s primernim prenosom znanja ter ustreznimi posegi na področju izgradnje ali nadgradnje infrastrukture manjšega obsega ali obnove objektov ali površin.

Namen intervencije IRP25 je zagotoviti podporo naložbam v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti na podeželju, ki so pomembne za preživetje in vitalnost podeželja. Predvsem zaradi trajnostnih načel v okviru biogospodarstva in krožnega gospodarstva lahko sodimo, da ima intervencija pozitiven vpliv na krajino. Posegi v prostor za proizvodnjo električne in toplotne energije iz obnovljivih virov (intervenciji IRP25 in IRP36) pa lahko imajo negativen vpliv na krajino, zato naj se ne umeščajo v prostor na območjih izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi, dosledno naj se upošteva tudi obveznosti iz 6. člena Direktive 92/43/ES glede izdelave presoje vplivov na okolje.

Intervencija IRP32 Prenos znanja in informiranja ter usposabljanje svetovalcev je namenjena dvigu usposobljenosti kmetijskih in gozdarskih svetovalcev, se zagotavlja kakovost svetovalnih storitev in spodbuja posodobitev sektorja z izmenjavo znanja in razširjanjem najboljših okolju prijaznih proizvodnih praks, pa tudi z inovacijami in digitalnim preходом v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželju. Med pomembnejšimi ukrepi za ohranjanje in razvoj krajine sodi predvsem izobraževanje in ozaveščanje o pomenu krajine. Zato ima intervencija zelo velik, predvsem pozitiven vpliv. Ob morebitni neprimerni uporabi (neustrezno izobraženi predavatelji, svetovalci...) je lahko vpliv tudi negativen.

Intervencija IRP37 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje travišnih habitatov podpirata okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbujata sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine. Ob primerni implementaciji bo vpliv na ohranjanje kulturne krajine in površin z visoko raznovrstnimi značilnostmi pozitiven.

Vpliv intervencij za doseganje specifičnih ciljev SN 2023 – 2027, na okoljski cilj »Ohranjanje izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni ter kakovostne krajinske slike« ocenjujemo kot: vpliv je nebitven (B), ob upoštevanju usmeritev v OP.

4.7 Podnebne spremembe

Podnebne spremembe so kompleksen pojav, ki zadeva cel planet. Kmetijstvo v Sloveniji neizogibno prispeva k emisijam TGP, po drugi strani pa ima lahko tudi vlogo večanja in vzdrževanja ponorov ogljika, kar prispeva k blaženju podnebnih sprememb. Poleg blaženja podnebnih sprememb je pomembno tudi, da bo kmetijstvo v prihodnosti bolj prilagojeno in odporno na podnebne spremembe. Nekateri ukrepi in kmetijske prakse, ki jih uveljavlja SN, na eni strani večajo emisije TGP vendar lahko vodijo v vzpostavitev ali ohranitev ekosistemov, ki vežejo več ogljika in so bolj odporni na podnebne spremembe. Tak primer je ekološko kmetijstvo, ki ima na enoto proizvoda sicer višje emisije TGP od bolj intenzivnega kmetijstva, vendar po drugi strani prispeva k ohranjanju ponorov CO₂. Na ekološko obdelovanih njivah se letno v z organsko snovjo bogata tla veže na 1 ha 415 kg ekv. CO₂, na konvencionalno obdelanih pa se z mineralizacijo razkroji 150 kg kg ekv. CO₂. Emisije toplogrednih plinov so v ekološkem kmetijstvu manjše kot v konvencionalnem (785 oz. 2.162 kg ekv. CO₂ na ha v letu) in poraba energije manjša (5,6 oz. 12.6 GJ na leto) (Küstermann B., Hülsbergen K.-J., 2008). Točna in jasna ocena posledic ukrepov na podnebne spremembe je zahtevna, saj je odvisna od končne bilance izpusta ali ponora TGP.

Za podajo ocene vplivov SN 2023 – 2027 smo preučili strateški načrt in njegovo ambicioznost na področju podnebnih ciljev ter prispevek strateškega načrta k vzpostavljenim nacionalnim ciljem na področju podnebnih sprememb. Pregledali smo tudi različna poročila, in raziskave s področja vpliva kmetijstva na podnebne spremembe in obratno ter pregledali kako SN 2023 – 2027 vključuje različna priporočila. Ocenjujemo, da bodo nekatere intervencije pripomogle k blaženju podnebnih sprememb, nekatere pa k prilagoditvi kmetijstva in gozdarstva na podnebne spremembe. Za eno intervencijo smo prepoznali mešane vplive na okoljski cilj.

4.7.1 Blaženje podnebnih sprememb

Intervencije, ki bodo imele pozitiven vpliv na blaženje podnebnih sprememb so vse intervencije, ki vodijo v znižanje emisij TGP. K blaženju podnebnih sprememb torej pripomorejo intervencije, ki **zmanjšujejo emisije TGP** preko:

Intervencije	Učinki, vplivi
zmanjšanja gnojenja, ki vodi v znižanje emisij N₂O	
INP7, INP8, IRP2, IRP17, IRP 18.2, IRP 18.3, IRP19	- nižje emisije N₂O zaradi natančnejšega gnojenja in nižje emisije CH₄ - največ N₂O nastane med skladiščenjem živinskih gnojil in zaradi gnojenja z živinskimi in mineralnimi gnojili - zelo veliko N₂O prispevajo tudi posredni izpusti, ki so posledica izpiranja dušikovih spojin v podtalnico in vodotoke - pomembno tudi zaradi dejstva, da so v sušnih letih bruto bilančni presežki dušika v tleh v povprečju višji (presejajo 60 kg N/ha, medtem ko so v povprečnih letih 40 kg N/ha; ARSO, [KM22]). Glede na napovedi bodo suše vedno pogostejše, kar kliče po uvajanju preciznega gnojenja. - problematiko presežka živinskih gnojil se naslavlja s spodbujanjem gradnje mikrobioplinarn
uveljavljanja preciznega kmetovanja	
INP8, IRP17	- precizno gnojenje prispeva k zmanjševanju TGP preko učinkovitejšega kroženja dušika – manjše emisije N₂O - precizno gnojenje je najučinkovitejši ukrep za zmanjšanje bruto presežka dušika v tleh, hkrati pa pripomore tudi k zmanjšanju emisij amonijaka v zrak
zmanjševanja obdelave tal in s tem ohranjanja organskega ogljika v tleh	

INP7, INP8, IRP18.2, IRP18.3, IRP19	- za oceani so tla drugo največje skladišče ogljika. Njihova obdelava povzroča emisije CO₂, obdelana tla tako postanejo vir TGP - prilagojena obdelava tal, oz. opustitev njihove obdelave, vodi v ohranjanje strukture tal in nivojev organskega ogljika v tleh ter v povečano rodovitnost
prilagojeno prehrano živine – izboljšanje krmnih obrokov	
INP7, IRP18	- uvajanje izboljšanja kakovosti krme in natančno krmljenje govedi, prašičev pitancev ter ovac in koz, prispevajo k zniževanju emisij TGP iz živinoreje (Verbič J. s sod., 2020) - zniževanje emisij dušika, ki so povečane v primeru krmljenja s krmo z visoko vsebnostjo beljakovin in posledično nižje emisije N₂O in NH₃
prilagojeno rejo živine	
INP5, INP6, IRP2, IRP18.1, IRP19, IRP28, IRP29	- prosta paša zaradi aerobnih pogojev vodi v nižje emisije CH₄ (Verbič J. s sod., 2019) - pašna reja je z vidika emisij TGP in kakovosti zraka bolj ustrezna, saj pri takem sistemu pride do ločevanja blata in urina že na pašniku ter s tem manjših emisij amonijaka (Verbič J. s sod., 2019) - neustrezna paša pa emisije TGP tudi poveča (več metana zaradi porabe energije za gibanje, več metana na enoto proizvoda zaradi zmanjšanja prirastov in mlečnosti, več didušikovega oksida zaradi zbitosti tal) (Verbič J. s sod., 2019) zato so pomembne omejitve GVŽ na hektar, ki jih opredeljuje SN 2023-2027
manjše nastajanje odpadkov in proizvodnja obnovljivih virov energije	
SI7, SI10.06, SI10.07, IRP2, IRP3, IRP8, IRP25	- naložbe v biogospodarstvo in krožno gospodarstvo vodijo v ponovno uporabno stranskih proizvodov iz kmetijstva in živilstva, reciklažo, ponovno uporabo odpadne vode - vse kar vodi v zmanjšanje odpadkov, vodi posledično tudi v zmanjšanje emisij TGP - ključno je vodilo (kar SN SKP tudi navaja), da so viri biomase prvenstveno uporabljeni za hrano ljudi in nato za krmo, odpadki in viški pa se lahko uporabijo za druge dejavnosti (bioplin, biomateriali ipd.)
nižanja izpustov TGP zaradi prestrukturiranja dostave in shranjevanja izdelkov ter manjših količin zavržene hrane	
SI10.02, IRP3, IRP10, IRP12, IRP25	- skrajšana dobavna veriga in omogočanje ohranjanja kakovosti izdelkov, povzroča manj odpadne hrane in s tem manj TGP - v Sloveniji je bil namreč zaznan tehnološki zaostanek na področju predelave in shranjevanja pridelkov, kar kaže na to, da naravne danosti niso izkoriščeni v zadostni meri. - zaradi povpraševanja potrošnikov, kot tudi vedno pogostejših vremenskih ekstremov, bo potrebno shranjevanje in predelavo hrane urediti na način, da bo omogočala izkoristek podaljšanja sezone - večja dostopnost domačih poljščin in izdelkov veča konkurenčnost našega kmetijstva in hkrati vodi v znižanje emisij TGP na račun uvoza izdelkov

K blaženju podnebnih sprememb pripomorejo tudi intervencije, ki **povečujejo ponore CO₂** preko:

Intervencije	Učinki, vplivi
sonaravnega kmetovanja	
INP8, IRP18.2, IRP18.3, IRP19, IRP20, IRP37, IRP22,	- bolj sonaravne kmetijske prakse imajo manjše emisije TGP (predvsem na račun zmanjšanih emisij N₂O) - povečujejo ponore ogljika z ohranjanjem ekstenzivne rabe na trajnem travinju
ohranjanja površin in vitalnosti gozda ter njegovega pomlajevanja	

IRP6, IRP7, IRP9, IRP15	- gozd prispeva k ponorom CO₂ na več načinov – s skladiščenjem CO₂ v organski snovi (nadzemna in podzemna), z rabo lesa kot materiala, kjer se CO₂ skladišči za čas trajanja izdelka, z uporabo lesa kot vira energije - neugodna razmerja med razvojnimi fazami gozdov kažejo na to, da so naši gozdovi zastarani, kar vpliva na vlogo gozda kot ponora ogljika, saj predstavljajo mladovja večji ponor CO₂ (Česen M. s sod., 2021) - z pomlajevanjem gozda in njegovim odpiranjem (v okviru trajnostne rabe, kar je tradicionalno gospodarjenje z gozdom v Sloveniji) lahko pričakujemo večje ponore CO₂ na račun gozdov.
ohranjanja (vzpostavljanje) neobdelanih površin	
INP8, IRP16, IRP18.2, IRP18.3, IRP20, IRP37, IRP22, IRP33	- vključno z vzpostavljanjem in širjenjem naravnih krajinskih značilnosti in habitatov, kot so trajno travinje, mejice in mokrišča - ohranjanje krajinskih prvin vodi v bolj vitalne in zdrave ekosisteme, ki so na podnebne spremembe bolj odporni - mejice na primer pripomorejo k zmanjševanju negativnih vplivov vremenskih pojavov kot so veter, neurja, toče in suše. - travniški sadovnjaki in mejice na primer pripomorejo k zmanjševanju negativnih vplivov vremenskih pojavov kot so veter, neurja, toče in suše. - IRP16 in IRP22 obravnavata nov ureditve travniških sadovnjakov, mejic, suhozidov in ostalih krajinskih značilnosti, ki večajo pestrost v krajini in biotsko raznovrstnost ter krepijo odpornost območja

Tudi intervencije, ki so primarno namenjene varstvu biotske raznovrstnosti, posredno pozitivno vplivajo na blaženje in prilagajanje na podnebne spremembe. Tak primer so intervencije, namenjene varstvu ogroženih vrst metuljev. Z ohranjanjem metuljev se ohranjajo opraševalci, kar povečuje odpornost ekosistemov in kmetijstva na podnebne spremembe. 84 % kmetijskih rastlin je namreč odvisnih od žuželčnih opraševalcev. Ocenjeno je, da vrednost opraševanja v EU znaša 22 milijard evrov letno, v Sloveniji pa 120 milijonov evrov letno (Bevk D., 2016). Ob vedno pogostejših vremenskih ujmah bo dodatno zmanjševanje pestrosti in prisotnosti opraševalcev večalo občutljivost kmetijstva na podnebne spremembe. V letih, ko vremenske razmere odstopajo od povprečnih (daljše suše, več deževja v pomladnih mesecih, zmrzali ipd.), so donosi kmetijstva manjši, hkrati pa so prizadete tudi populacije žuželk opraševalcev. Pri zmanjševanju populacij žuželk zaradi neustreznih kmetijskih praks in hkratnega večanja pogostosti vremenskih ekstremov gre za negativen sinergijski vpliv na ranljivost kmetijstva zaradi podnebnih sprememb. Divji opraševalci potrebujejo hrano, prebivališča in prilagojeno rabo FFS. K ohranjanju in večanju populacij žuželk bo prispevala tudi intervencija INP8 (shema Življenjski prostor za koristne organizme v intervenciji SOPO), ki predvideva vzpostavitev življenjskega prostora (npr. skalnjaki, hoteli za žuželke) za koristne organizme.

4.7.2 Prilagajanje na podnebne spremembe

Podnebne spremembe so dejstvo in slovensko kmetijstvo se mora nanje prilagoditi. V prihodnosti bo za preživetje in odpornost slovenskega kmetijstva ključna prilagoditev na podnebne spremembe.

Ključne so intervencije za **prilagoditev pridelave, napovedovanje vremenskih ujm ter učinkovit prenos znanja na upravljalce KMG:**

Intervencije	Učinki, vplivi
prilagoditve sajenja rastlin	
SI7, SI10.03, IRP16, IRP18.3	- gre za sorte, ki so na naše podnebje prilagojene in hkrati odporne, kar veča donos in hkrati zmanjšuje potrebe po vodi, gnojilih in FFS - pomembno je, da ima kmet dostop tudi do drugih sadik in semen, ki so na podnebne spremembe ustrezno prilagojene

gojenje lokalnih pasem prilagojenih domačemu okolju	
IRP42	- avtohtone, lokalne in tradicionalne pasme prispevajo k prilagajanju kmetijstva na podnebne spremembe, saj omogočajo kmetovanje z manjšimi vnosi (low-input kmetovanje) - prilagojenost so na domače okolje in pogosto bolj vzdržljive ob naravnih nesrečah kot je suša
podpora raziskavam s področja prilagajanja na podnebne spremembe kot tudi opazovanja in napovedovanja pojava vremenskih ujm	
IRP31, IRP34	- raziskave s področja prilagajanja na podnebne spremembe bodo omogočile uvajanje novih tehnologij v kmetijstvo - boljše napovedi vremenskih ujm omogočijo kmetom zaščito pridelka ali prilagoditev rabe in s tem manjšo škodo
zavarovanje pridelkov in kritje izgube zaslužka	
SI10.08	- zavarovanje letine prispeva k varovanju dohodkov proizvajalcev, kadar imajo izgube zaradi naravnih nesreč, slabih vremenskih razmer, bolezni ali napadov škodljivcev
učinkovit prenos znanja o novih tehnologijah in rešitvah s področja blaženja in prilagajanja kmetijstva na podnebne spremembe	
SI10.03, IRP31, IRP32	- s prenosom znanja na kmete in njihove seznanitvijo s tehnološkimi rešitvami za prilagoditev na podnebne spremembe bo prišlo do premikov na področju kmetovanja

Pomembne so tudi intervencije, ki zmanjšujejo škodo zaradi vremenskih ekstremov s **fizičnim preprečevanjem škode, ter hitra sanacija škode:**

Intervencije	Učinki, vplivi
vzpostavitev in posodobitev namakanja zaradi vedno pogostejših in intenzivnejših suš	
SI10.02, IRP14	- z vidika prilagajanja na podnebne spremembe je namakanje pomembno, saj pomeni prilagoditev na vedno pogostejše suše kot posledica podnebnih sprememb - z ureditvijo namakanja se lahko škodo, ki nastane zaradi suše, pomembno zmanjša - namakanje pa ne more preprečiti vročinskega stresa na zgornjih delih rastlin, do katerega pride v vročini in suši - po drugi strani pa lahko pretirani odvzemi vode še povečajo okoljske težave, ki bodo posledica podnebnih sprememb. Veljavna okoljska zakonodaja predpisuje, da se lahko izvedejo le projekti namakanja, ki na okolje nimajo pomembnih vplivov
zaščita pred vremenskimi ujmami - protitočne mreže in postavitve rastlinjakov.	
SI10.02, IRP2, IRP16	- ker pridelava zelenjave v Sloveniji še vedno poteka pretežno na odkritih površinah, je pridelek v celoti odvisen od vremena - s protitočno mrežo je pokritih le 30 % intenzivnih sadovnjakov, namakanih je le 19 %, s sistemom oroševanja za zaščito pred zmrzaljo pa je opremljenih le 5 % (SN 2023 – 2027) - Z postavitvijo protitočnih mrež, vzpostavitev oroševanja ipd. se pomembno zmanjša možnost za nastanek škode
sanacije škode, ki je posledica vremenskih ujm	
IRP15, IRP16	- sanacija in obnova gozdov (IRP14) je primarno namenjena zmanjšanju škode v gozdovih zaradi vedno pogostejših vremenskih ujm - hitrejša sanacija pospeši sekvestracijo ogljika in s tem pripomore k zmanjšanju TGP in blaženju podnebnih sprememb - obnova potenciala kmetijske proizvodnje v trajnih nasadih po vremenskih ekstremih ali naravnih nesrečah, prispeva k prilagojenosti kmetijstva na podnebne spremembe in krepi njegovo konkurenčnost
Nadzor nad škodljivci	
IRP31	- Kot posledico podnebnih sprememb in globalizacije (potovanja, mednarodni uvoz, ...) lahko pričakujemo pogostejše vnose in širjenje karantenskih organizmov, za katere je pomembno takojšnje zatiranje, za kar skrbi Javna služba za zdravstveno varstvo rastlin

	- poleg zatiranja je ključna tudi preventiva, kot je inšpekcijski nadzor ob uvozu in diagnostika škodljivih organizmov rastlin - omejevanje karantenskih organizmov pripomore k blaženju podnebnih sprememb, saj je z uničenjem preprečena možnost njihovega širjenja. - to hkrati pripomore k bolj odpornemu in na posledice podnebnih sprememb prilagojenemu kmetijstvu, saj lahko karantenski škodljivi organizmi v kmetijstvu in gozdarstvu povzročajo veliko gospodarsko škodo.
Preprečevanja bolezní živine	
IRP29	- Z naložbami v ureditve hlevov za namen prilagoditve kmetijskih gospodarstev na nadstandardne zahteve na področju dobrobiti živali se bo z določenimi naložbami povečala biovarnost (dvojna ograja okoli izpustov), s čimer se lahko omeji širjenje bolezní živine kot je na primer afriška prašičja kuga.

Za intervencijo IRP5 (Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč) je bil prepoznan mešan vpliv na okoljski cilj *Prispevati k prilagajanju na podnebne spremembe in blaženju učinkov podnebnih sprememb*. Po eni strani večje in bolj zgoščene kmetijske površine potrebujejo manjšo porabo energije za obdelavo (Volk T. s sod., 2010), po drugi strani pa so večji njivski kompleksi, posejani z isto poljščino, bolj občutljivi na vremenske razmere (Altieri M. A. s sod., 2015). Agromelioracije z odvodnjavanji lahko, če so izvedene optimalno z ekosistemskega vidika, pripomorejo k manjšim emisijam N₂O iz obstoječih njivskih površin, saj so poplavljenе njive, zaradi anaerobnih pogojev, vir N₂O. Po drugi strani pa so mokrotni travniki (ki niso nujno tudi mokrišča) pomemben rezervoar ogljika. Z izsuševanjem travnikov vedno nastaja CO₂ (Climate adaptation EEA, 2019). V Sloveniji od leta 1991 velja moratorij na izgradnjo osuševalnih sistemov, vendar zakonodaja (ZKZ) med agromelioracije vključuje tudi odvodnjavanje. Glede na veljavne predpise je za določen obseg komasacij in agromelioracij potrebna izvedba postopka presoje vplivov na okolje. Skladno z DKOP 2 je »določena prepoved glede preoravanja, požiganja, nasipanja travniških površin ali kakršnegakoli drugega posega v zgornjo plast zemljišča/travno rušo na teh območjih, določa se tudi omejitve glede obdelave njivskih površin, prepovedi glede izsuševanja in spreminjanja vodnih režimov, prepovedi glede rabe organskih in mineralnih gnojil, paše itn.«, kar krepi varovanje teh pomembnih ekosistemov. DKOP 2 je del okrepljene pogojenosti.

Govedoreja je prepoznana kot ena od ključnih kmetijskih dejavnosti in tudi na sploh, ki prispevajo k globalnemu segrevanju zaradi emisij metana. Nekaj dohodkovno vezanih intervencij je namenjenih govedoreji. Dve intervenciji (INP5 - dojlje in INP6 – mleko v gorskih območjih) sta vezani zlasti na ekstenzivno rejo v OMD območjih (INP 5 predvideva višjo vrednost podpore na kravo, ki se nahaja na kmetiji na OMD območju; medtem ko se INP 6 izvaja le na gorskem območju), kar ne omogoča intenzivacije in sta bili zato prepoznani kot nepomembni z vidika vplivov na podnebne spremembe. Enako je bila kot nepomembna prepoznana tudi intervencija INP4, saj gre za sektor, ki je prepoznan kot sektor v izrazitih ekonomskih težavah in je podpora namenjena ohranjanju števila govedi in ne intenziviranju. Nadalje je z ločevanjem podpore na enoto inetrevencija dolgoročno ciljno usmerjena v konkurenčnost in kakovost, saj bodo kmetje, ki imajo certifikat za shemo Izbrana kakovost ali ekološko prirejo deležni višje podpore.

Ocenjujemo, da bodo specifični cilji in intervencije SN 2023 – 2027 večinoma prispevali k prilagajanju kmetijstva na podnebne spremembe in k blaženju učinkov podnebnih sprememb na kmetijstvo.

Vpliv intervencij za doseganje specifičnih ciljev SN 2023 - 2027, na okoljski cilj »Prispevati k prilagajanju na podnebne spremembe in blaženju učinkov podnebnih sprememb« ocenjujemo kot: ni vpliva/vpliv je pozitiven (A).

4.8 Kakovost zraka

Izpusti amonijaka (NH_3) so v daleč največji meri posledica kmetijstva (92 % leta 2019). Znotraj kmetijstva največ izpustov nastane v govedoreji, veliko pa tudi v prašičereji ter zaradi rabe umetnih gnojil (ARSO [ZR14]). Poleg amonijaka pa na račun kmetijstva nastajajo tudi druga onesnaževala zraka – metan (CH_4) nemetanski hlapni ogljikovodiki (NMVOC), dušikovi oksidi (NO_x) ter $\text{PM}_{2,5}$ in PM_{10} delci.

Za znižanje emisij NMVOC, NO_x ter delcev $\text{PM}_{2,5}$ in PM_{10} so ugodne iste intervencije kot za znižanje NH_3 , saj naštetá onesnaževala zraka nastajajo predvsem ob ravnanju z živinskim gnojem - gnojenju. Intervencija INP4, kjer gre za proizvodno vezano plačilo za rejo govedi, bi lahko imela na izbran okoljski cilj negativen vpliv. Povečanje govedoreje bi vodilo v povečanje količina gnoja in s tem v povečanje emisij amonijaka, NMVOC, NO_x , ter $\text{PM}_{2,5}$ in PM_{10} delcev. Na račun govedoreje pa nastaja tudi metan. S prilagojenimi kmetijskimi praksami in ravnanjem z gnojem je možno te vplive pomembno zmanjšati. Intervencija INP4 je proizvodno vezana dohodkovna podpora v obliki letnega plačila na žival in je namenjena za rejo volov in bikov ali telic. Sektor reje bikov in volov je v težavah, saj se v zadnjih letih iz različnih razlogov sooča s slabšimi ekonomskimi razmerami. Ker je intervencija namenjena predvsem ohranjanju, ne pa tudi povečanju reje pitanega goveda, ocenjujemo, da izvajanje intervencije skupnih emisij amonijaka in preostalih onesnaževal zraka (NMVOC, NO_x , $\text{PM}_{2,5}$, PM_{10}) ne bo pomembno povečalo. Prav tako je do uveljavitve intervencije upravičeno le govedo rojeno v Sloveniji. Ker večino telet za rejo uvozimo ocenjujemo, da intervencija INP4 ne bo pomembno povečala obsega govedoreje v državi. Poleg tega so se emisije amonijaka od leta 1990 do 2019 zmanjšale za skoraj 22 %, tudi na račun govedoreje (Verbič J., 2021).

Vpliv intervencije INP3 (proizvodno vezano plačilo za rejo drobnice) smo ocenili kot nepomemben, ker izpusti zaradi reje drobnice (in konjev) že zdaj predstavljajo manj kot 3 % vseh izpustov amonijaka iz kmetijstva (Verbič J., 2019). Vpliv intervencij INP5 (plačilo za krave dojlje) in INP6 (plačilo za mleko v gorskih območjih) pa smo ocenili kot nepomemben, ker so namenjene ohranjanju teh dejavnosti na OMD, poleg tega gre za ekstenzivne režime, ki imajo z vidika emisij amonijaka manjše vplive. Pašna reja je z vidika kakovosti zraka in podnebnih sprememb bolj ustrezna, saj pri takem sistemu pride do ločevanja blata in urina že na pašniku ter s tem manjših emisij amonijaka.

SN pa opredeljuje tudi nekaj intervencij, ki bodo aktivno pripomogle k nižanju emisij amonijaka in preostalih onesnaževal zraka (NMVOC, NO_x , $\text{PM}_{2,5}$, PM_{10}). Ključne so tudi intervencije, ki:

- **spodbujajo uravnavanje obrokov za prežvekovalce, prašiče in perutnino:** uravnani obroki zmanjšajo število živali, ki v obrokih prejmejo beljakovinsko prebogate obroke, kar vodi v zmanjšanje izločanja dušika in posledično izpustov amonijaka in ostalih onesnaževal zraka. kar opredeljuje intervencija IRP18 s shemami za izboljšanje krme (KOPOP plačila);
- **zmanjšujejo emisije amonijaka in preostalih onesnaževal zraka iz hlevov** kar opredeljujeta intervenciji IRP28 (dobrobit živali) in IRP29 (nadstandardne zahteve s področja dobrobiti rejnih živali), intervenciji omejujeta število živali, določata izpuste in nadgradnje hlevov in skladiščnih kapacitet, kar vodi v znižanje emisij amonijaka in drugih onesnaževal zraka;

- zmanjšujejo emisije amonijaka in preostalih onesnaževal zraka preko **spodbujanja naložb v obnovljive vire energije in ureditev mikrobioplinskih naprav** v okviru intervencije IRP2 in IRP25 in IRP36;
- zmanjšujejo emisije amonijaka in preostalih onesnaževal zraka preko **učinkovitejšega gnojenja z živalskimi gnojili**, kar med drugim opredeljuje intervencija IRP17 (učinkovita raba dušikovih gnojil), ki med zahtevami za izvajanje navaja, da je potrebna uporaba mehanizacije za **precizno gnojenje in škropljenje**. Pri globinskem vbrizgavanju gnojevke v tla se na primer izpusti amonijaka zmanjšajo za 90 % (Verbič J., 2021). Tudi intervencije IRP18.1, 18.2 in 18.3 (KOPOP plačila) ter IRP19 (ekološko kmetovanje) obravnavata zmanjšanje gnojenja in s tem nižje emisije amonijaka in posledično preostalih onesnaževal zraka iz kmetijstva.
- zmanjšujejo emisije amonijaka in preostalih onesnaževal preko gnojenja z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak, ki jih naslavlja intervencija INP8.3 (uporaba naprav, kot so vlečne cevi ali vleče sani, naprave za direktni vnos ali za nanos neposredno na površino tal). Zaradi izvajanja intervencije se bo izboljšala tudi učinkovitost kroženja dušika, kar bo imelo vpliv tudi na zmanjšanje emisij didušikovega oksida.
- zmanjševanje emisij amonijaka in TGP zaradi uporabe krmnih dodatkov za zmanjšanje emisij metana pri reji živali ter uporabe mineralnih gnojil z oznako CE, ki vsebujejo inhibitorje nitrifikacije, denitrifikacije in inhibitorje ureaze za zmanjšanje emisij amonijaka (INP8.4 Dodatki za zmanjšanje emisij amonijaka)

Delci PM₁₀ nastajajo tudi kot direktno onesnaževalo v kmetijstvu. Nastajajo predvsem pri obdelavi tal, zaradi vetrne erozije na neporaslih njivah ter ob ravnanju z nasteljem v živinoreji. Ravnanje z nasteljem se obravnava na projektnem nivoju. Dejavnosti in naprave, ki lahko povzročijo onesnaževanje okolja večjega obsega (IED zavezanci) morajo ob pridobivanju okoljevarstveno dovoljenje (OVD) izkazati skladnost z referenčnimi dokumenti (BAT – zaključki o najboljših razpoložljivih tehnikah), kjer so določene tehnike, ki zmanjšujejo emisije prahu in delcev PM₁₀. Tudi gospodarstva, ki niso IED zavezanci morajo ob pridobivanju OVD izvajati ukrepe za znižanje emisij prahu in delcev PM₁₀. Poleg tega SN 2023 – 2027 ne določa intervencij, ki bi povečale živinorejo, le dve od intervencij (INP3 in INP4) sta namenjeni vzdrževanju teh sektorjev (saj so to sektorji v težavah), ne pa tudi pomembnemu povečanju obsega reje. Ocenjujemo da na račun SN 2023 – 2027 ne bo prišlo do povečanja emisij praha in primarnih PM₁₀.

Primarni delci PM₁₀ nastajajo tudi zaradi obdelave tal (oranje) in vetrne erozije. SN 2023 – 2027 določa intervencije ki omejujejo obdelavo tal in intervencije, ki določajo pokritost tal v zimskem času, kar znižuje vetrno erozijo tal in s tem emisije prahu in primarnih delcev PM₁₀, kar ocenjujemo kot pozitiven vpliv na emisije primarnih delcev PM₁₀. To so intervencije INP7, INP8, IRP18 in IRP19.

Vetrno erozijo zmanjšujejo mejice, obvodna vegetacija, suhozidi ipd. Mejice npr. lahko zmanjšajo vetrno erozijo za 20 % (Chang X. s sod, 2021). Intervenciji IRP16 in IRP22 obravnavata nove ureditve travniških sadovnjakov, mejic, suhozidov in ostalih krajinskih značilnosti, kar ocenjujemo kot pozitiven doprinos k znižanju emisij primarnih delcev PM₁₀ iz kmetijstva.

Intervencije, ki vodijo v znižanje emisij CH₄ so podrobneje predstavljene v zgornjem poglavju, s presojo vplivov na podnebne spremembe, saj je metan pomemben toplogreden plin. V znižanje emisij metana vodijo intervencije za uravnavanje obrokov prežvekovalcev saj zmanjšanje deleža živali, ki dobijo v obrokih premalo beljakovin preko izboljšanja delovanja vampa vodi v zmanjšanje izpustov

metana. Emisije metana se znižajo tudi ob prilagoditvi reje živali – paša (v kolikor se izvaja z ustreznimi omejitvami GVŽ na ha) v primerjavi z rejo v hlevih povzroča manjše emisije metana na žival. Kot ugodne so prepoznane naslednje intervencije: INP5, INP6, INP7, IRP2, IRP18.1, IRP18.2, IRP18.3, IRP19, IRP28, IRP29.

Ocenjujemo, da bodo specifični cilji SN in določene intervencije pozitivno vplivale na zmanjšanje emisij amonijaka in preostalih onesnaževal zraka (NMVOC, NO_x, PM_{2,5}, PM₁₀), ter metana iz kmetijskih virov, podana pa je ena usmeritev.

Vpliv intervencij za doseganja specifičnih ciljev SN 2023 - 2027, na okoljski cilj »Zmanjšanje emisij amonijaka iz kmetijskih virov« ocenjujemo kot: ni vpliva/vpliv je pozitiven (A).

4.9 Vonjave

Vonjave kmetijstvu nastajajo predvsem pri ravnanju z gojem (čiščenje hlevov, shranjevanje gnoja, gnojenje), intenzivni reji živali in ravnanju s silažo. Besedilo Okoljskega poročila je nastajalo še predno je Vlada RS izdala Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o emisiji snovi v zrak iz nepremičnih virov onesnaževanja (Ur. l. RS, št. 48/22), s katero smo v Sloveniji uredili področje emisij vonja iz naprav. V prilogi 4 Uredbe so navedene vse dejavnosti, za katere velja predmetna uredba, v prilogi 10 pa so navedeni ukrepi in postopki za preprečevanje ali zmanjševanje onesnaženosti zraka z vonjem. Kmetijski objekti, ki so lahko vir emisij vonjav v ozračje, so opredeljeni pod zaporedno številko naprav 7 - Proizvodnja hrane, piva, tobaka in krme ter kmetijskih proizvodov. Upravljalci teh naprav, morajo le-te prilagoditi spremenjenim določbam uredbe, ki se nanašajo na koncentracijo vonja ali na kakovost zunanjega zraka, v 24 mesecih od uveljavitve te uredbe oziroma v 36 mesecih, če potrebujejo gradbeno dovoljenje v skladu s predpisi, ki urejajo graditev.

Vonjave iz kmetijstva so predvsem posledica emisij amonijaka in nemetanskih hlapnih ogljikovodikov iz kmetijstva. Povečanje emisij vonjav bi teoretično lahko povečala intenzifikacija živinoreje. Intervencije, ki so namenjene spodbudi živinoreje so INP3 (podpora za rejo drobnice), INP4 (podpora za rejo govedi) in INP5 (podpora za kave dojilje). Vpliv intervencije INP3 (proizvodno vezano plačilo za rejo drobnice) smo ocenili kot nepomemben, ker izpusti zaradi reje drobnice (in konjev) že zdaj predstavljajo manj kot 3 % vseh izpustov amonijaka (in amonijaka kot vira vonjav) iz kmetijstva (Verbič J., 2019). Vpliv intervencij INP5 (plačilo za krave dojilje) in INP6 (plačilo za mleko v gorskih območjih) pa smo ocenili kot nepomemben, ker so namenjene ohranjanju teh dejavnosti na OMD, poleg tega gre za ekstenzivne režime, ki imajo z vidika emisij amonijaka (in amonijaka kot vira vonjav) manjše vplive. Pašna reja je z vidika vonjav bolj ustrezna, saj pri takem sistemu pride do ločevanja blata in urina že na pašniku ter s tem manjših emisij amonijaka.

SN 2023- 2027 pa opredeljuje tudi nekaj intervencij, ki bodo aktivno pripomogle k nižanju emisij amonijaka, preostalih onesnaževal zraka (NMVOC, NO_x) ter s tem tudi emisij vonjav. Ključne so naslednje intervencije:

- **Intervencija IRP18.1** s shemami za izboljšanje krme (KOPOP plačila), spodbuja uravnavanje obrokov za prežvekovalce, prašiče in perutnino. Uravnani obroki vodijo v zmanjšanje izločanja dušika in posledično izpustov amonijaka, kar vpliva tudi na emisije vonjav;

- **Intervenciji IRP28** (dobrobit živali) in **IRP29** (nadstandardne zahteve s področja dobrobiti rejnih živali) zmanjšujeta emisije amonijaka in preostalih onesnaževal zraka iz hlevov. Intervenciji omejujeta število živali, določata izpuste in nadgradnje hlevov in skladiščnih kapacitet, kar vodi v znižanje emisij vonjav;
- **Intervenciji IRP2** (naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj) in **IRP25** in **IRP36** (podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti, vključno z biogospodarstvom) zmanjšujejo emisije amonijaka (in vonjav) preko spodbujanja naložb v obnovljive vire energije in ureditev mikrobioplinskih naprav;
- **Z vidika zmanjšanja emisij vonjav je najpomembnejša intervencija IRP17** (učinkovita raba dušikovih gnojil) saj zmanjšuje emisije amonijaka in preostalih onesnaževal zraka (ter s tem tudi vonjav) preko učinkovitejšega gnojenja z živinskimi gnojili, ki med zahtevami za izvajanje navaja, da je potrebna uporaba mehanizacije za precizno gnojenje in škropljenje. Pri globinskem vbrizgavanju gnojevke v tla se na primer izpusti amonijaka zmanjšajo za 90 % (Verbič J., 2021). Tudi intervenciji **IRP18.2** in **IRP18.3** (KOPOP plačila) ter **IRP19** (ekološko kmetovanje) obravnavajo zmanjšanje gnojenja in s tem nižje emisije vonjav iz kmetijstva.
- Intervencija INP8.3 Gnojenje z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak zmanjšuje emisije amonijaka in preostalih onesnaževal z uporabo naprav, kot so vlečne cevi ali vleče sani, naprave za direktni vnos ali za nanos neposredno na površino tal.
- Intervencija INP8.4 Dodatki za zmanjšanje emisij amonijaka zaradi uporabe mineralnih gnojil z oznako CE, ki vsebujejo inhibitorje nitrifikacije, denitrifikacije in inhibitorje ureaze za zmanjšanje emisij amonijaka (INP8.4 Dodatki za zmanjšanje emisij amonijaka)

Za zmanjšanje emisij vonjav je ključno tudi upoštevanje referenčnih dokumentov BAT za rejo živali, ki opredeljuje vrsto ukrepov, ki pripomorejo k zmanjšanju emisij vonjav. Te ukrepe se obravnava na projektnem nivoju. Dejavnosti in naprave, ki lahko povzročijo onesnaževanje okolja večjega obsega (IED zavezanci) morajo ob pridobivanju okoljevarstveno dovoljenje (OVD) namreč izkazati skladnost z referenčnimi dokumenti (BAT – zaključki o najboljših razpoložljivih tehnikah), kjer so določene tehnike, ki zmanjšujejo emisije vonjav. Tudi gospodarstva, ki niso IED zavezanci morajo ob pridobivanju OVD izvajati ukrepe za znižanje emisij vonjav.

Vpliv intervencij za doseganja specifičnih ciljev SN 2023 - 2027, na okoljski cilj »Zmanjšanje emisij vonjav iz kmetijskih virov« ocenjujemo kot: ni vpliva/vpliv je pozitiven (A).

4.10 Varna hrana

Na dveh območjih v Sloveniji so tla dokazano prekomerno onesnažena, to sta Mežiška dolina in Celjska kotlina. V sklopu prve obsežne raziskave v Celjski kotlini so meritve pokazale, da izstopajo vsebnosti elementov kadmij (Cd), svinec (Pb) in cink (Zn), na posameznih lokacijah so bile povečane tudi vsebnosti niklja (Ni) in arzena (As). V Zgornji Mežiški dolini ostaja problematika obremenjenosti tal s svincem, cinkom in kadmijem.

Na obeh območjih poteka tudi kmetijska pridelava. V Zg. Mežiški dolini 70% vse površine prekriva gozd, 1700 ha je kmetijskih zemljišč, na katerih kmetuje 181 kmetij. Pridelovalne površine se nahajajo na nadmorski višini od 490 do 1200 m. V posestni strukturi prevladujejo trajni travniki, ki predstavljajo okrog 93%, njive in vrtovi pa le 3,7% kmetijskih zemljišč, ostalo so ekstenzivni sadovnjaki in kmetijske površine porasle z gozdnim drevjem. (Navodila za kmetovanje v

degradiranem okolju – Zgornja Mežiška dolina, 2013) V Celjski kotlini so razmerja med dejansko rabo drugačna, saj na ravninskih predelih prevladujejo njive, gozda pa je malo.

Povečane koncentracije kovin se odražajo tudi v rastlinah ter s tem tudi v krmi za živali. Posledica nakopičenih težkih kovin v tleh je njihovo prehajanje v rastline vegetacijskega pokrova in njihovo prehajanje po prehranjevalni verigi v ljudi in živali. Akumulacija kovin v rastlinskih tkivih je različna, zato je s prilagojeno pridelavo možno omiliti negativne vplive uživanja pridelkov in krme, pridelane na onesnaženih tleh, na ljudi in živali.

Med rastlinami, ki imajo dokazan visok sprejem težkih kovin najdemo rastline, kjer uživamo njihove liste. To so solatnice, špinacnice, korenovke in gomoljnice (korenje, peteršilj, redkvice), trajne vrtnine (rabarbara, hren, ...), zelišča in vrstna kreša. Rastline z zmernim sprejemom težkih kovin so kapusnice, korenovke in gomoljnice (rdeča pesa, repa, krompir), čebulnice, žita in jagodičevje. Rastline z nizkim sprejemom težkih kovin pa so stročnice, plodovke, pečkato sadje, lupinarji in vinska trta. Pridelava mora biti zato prilagojena na stopnjo onesnaženja tal s težkimi kovinami. (Navodila za kmetovanje v degradiranem okolju – Zgornja Mežiška dolina, 2013)

Prevzem težkih kovin v rastline pa je odvisna tudi od sestave tal:

- Na težjih tleh (kjer je vsebnost glin vsaj 25 %) rastline sprejemajo manj težkih kovin kot na lahkih peščenih tleh.
- V tleh s kisló reakcijo rastline prevzemajo več težjih kovin kot v tleh z rahlo kisló, nevtralno ali alkalno reakcijo (pH nad 5,6)
- V tleh z visokim deležem humusa (nad 4 %) rastline sprejemajo manj težkih kovin kot v tleh z manj humusa
- Z dodajanjem apna je možno popraviti pH kislóh tal do alkalne reakcije (pH nad 7). V alkalnih tleh ostajata kadmij in svinec na talnih delcih. Poleg tega kalcij zavira sprejem cinka v rastline.
- Z dodajanjem organske snovi v tla (kot je gnojenje z organskimi gnojili, setev podorin in zaoravanje rastlinskih ostankov) se lahko doseže večjo vsebnost humusa v tleh in s tem manjši sprejem svinca in kadmija v rastline
- Prevzem težkih kovin v rastline se lahko zmanjša tudi z dodajanjem absorbentov (npr. glin) in gnojenjem s fosfatnimi gnojili – dodajanje fosfatnih soli (Navodila za kmetovanje v degradiranem okolju – Zgornja Mežiška dolina, 2013)

Poleg izbire tal je možno zmanjšati prevzem težkih kovin v rastline z prilagojeno obdelavo tal. Ugodnejša je minimalna oz. ohranitvena obdelava tal s plitvim podrahljavanjem in direktno setvijo. Priporoča se večkratno zračenje tal in prekrivanje tal z organskimi zastirkami, kar preprečuje zbijanje tal ter stalna ozelenitev kmetijskih površin. (Navodila za kmetovanje v degradiranem okolju – Zgornja Mežiška dolina, 2013)

Gozdarska in kmetijska dejavnost na kmetijah sta odvisni od okolja in sta zaradi onesnaženosti okolja obe panogi prizadeti. Kljub zmanjšanju obremenjenosti okolja z žveplovim dioksidom (SO₂) in prahom (posledično tudi Pb v sedimentih) še vedno ostaja problematika obremenjenosti tal s težkimi kovinami (Pb, Zn, Cd).

Težke kovine v tleh privzemajo rastline, ki prehajajo po prehranjevalni verigi v živali in človeka. To predstavlja onesnaženost tal in rastlinskega materiala, kar je pomemben omejitveni faktor pri rabi prostora v kmetijske namene ter hkrati omejitveni razvojni dejavnik. Poškodovani gozdovi na

nekaterih območjih bodo za primerno obnovo potrebovali še veliko let, zato je na nekaterih kmetijah okrnjen njihov prihodek iz gozdarske dejavnosti. Da lahko kmetije pridelujejo zdrave in varne pridelke ter proizvode za oskrbo lokalnega prebivalstva, kot tudi širše, morajo upoštevati tehnološka navodila za kmetovanje kot je to primer v Zgornji Mežiški dolini.

Na območju Zgornje Mežiške doline je v ukrep ekološko kmetovanje vključenih 22 % ekoloških kmetij kar je nad državnim povprečjem. Ravno pri ukrepu ekološko kmetovanje je potrebno preprečevanju onesnaženja nameniti dodatno pozornost, saj se pri pridobitvi ekološkega certifikata vrednotijo tudi tla oziroma se spremljajo vsebnosti težkih kovin v tleh. Če kmetija prideluje hrano ali krmo v skladu s pravili lahko pridobi ekološki certifikat za pridelavo po ekoloških načelih vendar ne more pridobiti certifikata za ekološke proizvode v primeru preseženih mejnih vrednostih težkih kovin, kar pomeni, da se ekološko pridelana hrana lahko prodaja kot konvencionalni proizvod.

Kot že večkrat zapisano so glavni omejitveni faktorji za pridelavo krme za živali visoke vsebnosti Pb, Cd in Zn v tleh. Viri zapraševanja obogateni s težkimi kovinami so izvor prašnih delcev. Živali tako zaužijejo površinsko onesnaženo krmo, ki je rezultat onesnaževanja preko zraka, poleg tega pa živali na paši dnevno lahko med zaužito krmo zaužijejo tudi od 2 % do 14 % zemlje. Pomembno je, da je silaža čim manj onesnažena z zemljo, saj je možnost kontaminacije živali s Pb preko silaže velika. Potrebno je redno izvajanje nadzora vsebnosti kovin v krmi, preprečevanje onesnaževanja travne in koruzne silaže z delci zemlje s prilagojeno višino odkosa. (Matić H., 2016)

Težke kovine se bistveno manj kopičijo v mesu kot pa v notranjih organih. Pri odraslih živalih (govedo, drobnica, prašiči) so prisotne visoke vsebnosti težkih kovin v ledvicah in jetrih. Onesnaženost mleka s težkimi kovinami ni problematična. Bistveno bolj pa je lahko mleko obremenjeno s svincem pozimi kot pa poleti. Da bi zmanjšali in preprečili vnos težkih kovin v prehransko verigo je potrebno izločiti iz prehrane ljudi notranje organe govedu, prašičev in drobnice. Ta ukrep je posebej nujen za starejše (nad 1 leto) živali. Raba mleka za osebno rabo ljudi in za prehrano je ustrezna le ob rednem nadzoru vsebnosti težkih kovin v mleku in mlečnih izdelkih. V okolici Žerjava je bila ugotovljena prekomerna onesnaženost jeter in rumenjakov kokoši s Pb in Cd. (Matić H., 2016)

Onesnaženost kokošjih jeter s Cd se pojavlja tudi širše v Zgornji mežiški dolini. Onesnaženost je tako visoka, da jetra niso primerna za prehrano ljudi in jih je potrebno izločiti iz prehrane ljudi. Kmetije, ki so od topilnice oddaljene manj kot 4,5 km (prostorska oddaljenost) morajo iz prehrane izločiti jajca kot tudi meso prostoživečih kokoši (velja za kokoši, ki se prosto pasejo). Vzreja kokoši na kmetijah, ki so oddaljene manj kot 4,5 km, mora potekati izključno v zaprtih prostorih z utrjeno podlago. (Matić H., 2016)

SN 2023 – 2027 ne naslavlja problematike kmetijske dejavnosti na prekomerno onesnaženih tleh. S prilagojenim kmetovanjem pa je dokazano moč zmanjšati prehajanje težkih kovin v rastline in višje po prehranski verigi, v človeka. Intervencija IRP32 (Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev) je lahko ključna za prenos novih znanj in dognanj s področja kmetovanja na degradiranih območjih na kmete. **Predlagana je usmeritev.**

Vpliv intervencij za doseganja specifičnih ciljev SN 2023 - 2027, na okoljski cilj »Zmanjšati vplive prekomerno onesnaženih tal na zdravje ljudi« ob upoštevanju usmeritve ocenjujemo kot: vpliv je nebitven (B).

4.11 Kumulativni vplivi

4.11.1 Ocena kumulativnega vpliva SN 2023 – 2027 – posameznih intervencij med seboj

4.11.1.1 Naravni vir – tla

SN opredeljuje več intervencij, ki na različnih nivojih SKP; pogojenost s shemo osnovnega plačila (INP1), dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnost (INP2), proizvodno vezana plačila (INP3, INP4, INP5, INP6 in INP6), območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo (IRP1), sektorski ukrepi (SI10.1, ohranjanje tal) shema podnebje in okolje (INP8), kmetijsko okoljska podnebna plačila (IRP18.2 in INP18.3), ekološko kmetovanje (IRP19), biotično varstvo rastlin (IRP27) in naložbeni ukrepi (IRP2, IRP3, IRP4, IRP21 in IRP22) kumulativno pozitivno vplivajo tako na kakovost tal kot povečanje organske snovi v tleh. S predlaganimi intervencijami se bo tako ohranjala in povečevala organska snov v tleh na kmetijskih zemljiščih, kjer je zaznano njeno pomanjkanje ter zmanjšala erozije tal, kjer je to pomembno in so s tem povezane izgube tal, hkrati se bo prispevalo k preprečevanju onesnaženja tal in prispevalo k prilagajanju in blaženju podnebnih sprememb ter varovanju naravnega vira tla. Grožnjo tlom na kmetijskih zemljiščih predstavlja tudi onesnaženje z organskimi onesnaževali iz kmetijstva kot so fitofarmacevtska sredstva in gnojila, tudi to se ustrezno naslavlja skozi intervencijsko logiko za varovanje naravnih virov: voda, tla, zrak. Struktura intervencij sledi konceptu zdravih tal.

4.11.1.2 Kmetijska zemljišča

Tudi na področju varovanja kmetijskih zemljišč SN opredeljuje več intervencij, ki s podporo trajnostnemu upravljanju s tlemi, vključuje tudi trajnostno upravljanje z zemljišči kot integralnega dela zagotavljanja trajnostnega razvoja kmetijstva. Na podlagi navedenega ocenjujemo, da bodo naslednje intervencije imele pomemben pozitiven kumulativen vpliv na kmetijska zemljišča : INP1, INP2, IRP1, INP3, INP4, INP5, INP6, INP7, SI7, SI10.1, IRP2, IRP3, IRP4, IRP5, IRP11, IRP18.2 in IRP18.3, IRP17, INP8, IRP20, IRP19, IRP22, IRP24, IRP27, IRP28, IRP29 in IRP33. Poleg naštetih intervencij so pomembne še IRP38.

4.11.1.3 Naravni vir – gozd

SN 2023 – 2027 vsebuje intervencije, ki stremijo k doseganju okoljskih ciljev za gozd. Naložbe v gozdno infrastrukturo omogočajo dostop do gozdnih površin in s tem možnost trajnostnega gospodarjenja z gozdom. Naložbe v nakup mehanizacije poenostavijo pridobivanje lesa, kar poveča privlačnost gospodarjenja lastnikov gozdov z gozdom, ob hkratnem upoštevanju vseh gozdnih funkcij. Naložbe v primarno predelavo lesa predstavljajo dodano vrednost gozdnim lesnim sortimentom in tako omogočajo KMG pomemben (dodaten) finančni vir. Interes za gospodarjene z gozdovi, v skladu z gozdnogospodarskimi načrti, pomeni doseganje okoljskega cilja ter nadaljnjo trajnostno rabo gozdov. Omenjene tri intervencije medsebojno pozitivno vplivajo druga na drugo, saj predstavljajo zaključen krog lesno proizvodne verige in imajo tako pozitiven kumulativen skupen vpliv na doseganje okoljskega cilja. Lastnik je ob tovrstni finančni podpori tako motiviran za delo v gozdu (nega in redčenje sestojev, pravočasna sečnja), kar lahko pozitivno vpliva na stabilnost sestojev ter povečanje sečnje glede na možni posek. Pomemben pozitiven vpliv ima tudi intervencija v gozdno drevesničarstvo, saj se v primeru nastopa naravnih ujm (vetrolomi, snegolomi, žledolomi) poveča potreba po sadikah ustreznih provenienc. Ravno pomanjkanje (količinsko in kakovostno) sadik otežuje ter upočasnuje hitrejšo obnovo gozda.

Vse ostale intervencije za ohranjanje rabe kmetijskih zemljišč imajo posreden pozitiven vpliv na gozd. Z ohranjanjem zemljišč v kmetijski rabi se preprečuje zaraščanje ter širjenje gozdnih površin, kar ob sedanjem obsegu gozda glede na celotno državo, predstavlja pozitiven ukrep. Prav tako vsakršna intervencija, ki omogoča obstoj KMG, ki ima v lasti gozdne površine, pripomore k ohranjanju kmetij ter možnosti njihovega gospodarjenja z gozdom.

4.11.1.4 Narava

SN 2023 – 2027 vsebuje več intervencij, ki bodo posamezno, še posebej pa v kombinaciji med sabo pozitivno vplivale na izbrani okoljski cilj dolgoročnega ohranjanja biotske raznovrstnosti. Še največji vpliv na OC6 imajo vse intervencije, ki spodbujajo ohranjanje travniških površin. Nekatere od teh so bolj vezane na gorska območja in OMD površine (INP3, INP4, INP5, INP6) druge v spodbujanje kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti (IRP18, INP8, IRP20, IRP21, IRP22, IRP37). Ohranjanju biotske raznovrstnosti so naklonjene tudi intervencije za spodbujanje ekološkega kmetijstva (IRP19, IRP4, IRP10, IRP11).

Na biotsko raznovrstnost v gozdu bi lahko imele vpliv IRP6, IRP7, IRP9 in IRP15, saj lažje dostopne gozdne površine povečujejo možnost prekomernega poseganja v gozd. Gospodarjenje z gozdom se ureja z načrti gozdnogospodarskih območij, načrti gozdnogospodarskih enot in gozdno gojitvenimi načrti, ki so izdelani za javne in zasebne gozdove. Pri izdelavi načrtov so upoštevani podatki o posebnih naravovarstvenih statusih in lokacijah nahajanja naravovarstveno pomembnih vrst in habitatnih tipov ter zahteve, ki izhajajo iz PUN (npr. zahtevane površine, kjer se ohranja stara biomasa, lokacija in obseg ekocelic, ipd.). Za GGN bodo poleg tega izdelane tudi celostne presoje vplivov na okolje.

Odvzem vode za namakanje bi pomenil negativen vpliv le v primeru nedovoljenih odvzemov. Iz vodnih dovoljenj je razvidno kakšni so ekološki sprejemljivi pretoki, pri katerih je odvoz vode še dovoljen, da se zagotovi kvalitetno življenjsko okolje v vodotoku.

4.11.1.5 Površinske in podzemne vode

Medsebojni vpliv intervencij, ki naslavlja varstvo voda oziroma doseganje okoljskega cilja dobro stanje voda, je pozitiven. Intervencija, ki bi lahko najbolj vplivala na kakovostno stanje voda, predvsem površinskih, je gradnja namakalnih sistemov. V OP smo ugotovili, da je pri vzpostavitvi namakalnih sistemov vzpostavljenih mnogo varovalk, ki preprečujejo poslabšanje stanja voda. V splošnem velja, da raba vode za namakanje z vidika ohranjanja dobrega stanja voda ni problematična. Količina možne vode za namakanje, bodisi za zajem iz površinskih vodotokov ali podzemnih voda, je zadostna z izjemo tistih vodotokov, ki imajo nizkovodne razmere (Vipava, Krka, Dragonja in Rižana), saj poleti ne omogočajo odvzema večjih količin vode za namakanje. Podobno velja tudi za vodna telesa podzemnih voda z razpoklinsko zgradbo. Tako tudi vpliv tistih intervencij, ki izhajajo iz neposrednih plačil (živinoreja) in za uspešnost ter konkurenčnost kmetijstva potrebujejo namakanje, nimajo negativnega vpliva na okoljske cilje varstva voda.

Vpliv intervencij, ki izhajajo iz zasledovanja specifičnega cilja trajnostnega razvoja ter učinkovitega gospodarjenja z naravnimi viri, medsebojno pozitivno vplivajo na ohranjanje kakovosti voda, saj vsebujejo ukrepe za zmanjšanje obremenitev na vode, kot so raba FFS, učinkovita raba dušikovih gnojil, ohranjanje mejic krajine ter vzpostavljanje travniških površin v priobalnem pasu vodotokov (SOPO) ter posredno ukrepi, ki se nanašajo na ohranjanje biodiverzitete.

4.11.1.6 Kulturna dediščina

SN 2023 – 2027 vsebuje intervencije, ki z različnimi naložbami dvigujejo konkurenčnost in zmanjšujejo stroške kmetijske pridelave. Več intervencij sočasno zasledujejo uresničevanje okoljskega cilja celostno ohranjanje kulturne dediščine, predvsem spodbujanje sonaravne kmetijske prakse ter prenos znanja in informiranja ter usposabljanje svetovalcev.

Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo, kolektivne naložbe v kmetijstvu Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij in Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij (IRP2, IRP3, IRP4, IRP 21 in IRP37) so vsaka posebej, predvsem pa v povezavi ena z drugo velika priložnost za spodbujanje ohranjanja kulturne dediščine. Za večje pozitivne učinke je smiselno ohranjanje kulturne dediščine prednostno obravnavati preko meril za izbor vlog za uveljavljanje podpore.

Omenjene intervencije (kot sta intervenciji IRP25 in IRP26 medsebojno pozitivno vplivajo druga na drugo, saj se predvsem na edukativnem področju prepletajo in dopolnjujejo. Pomemben pozitiven vpliv imajo tudi intervencije IRP 13, IRP 14, IRP 50 in IRP41 z naložbami v nove namakalne naprave z učinkovitim vodnim izkoristkom ter tehnološko posodobitev namakalnih sistemov za zmanjšanje porabe vode ter so medsebojno povezane. Učinkovitejša raba in učinkovitejši izkoristek vodnih virov predstavlja manjše posege v prostor in s tem višjo stopnjo varovanja.

Ostale intervencije imajo brez upoštevanja usmeritev negativen vpliv na celostno ohranjanje kulturne dediščine, posredno pa zaradi ohranjanja kmetij in s tem kulturne krajine, pozitiven vpliv.

4.11.1.7 Krajina

SN 2023 – 2027 vsebuje intervencije, ki z različnimi naložbami zasledujejo tudi uresničevanje okoljskega cilja *ohranjanje izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni ter kakovostne krajinske slike*. Spodbujanje sonaravne kmetijske prakse, intervencija LEADER ter prenos znanja in informiranja ter usposabljanje svetovalcev medsebojno pozitivno vplivajo druga na drugo. Izobraževanje in ozaveščanje nosilcev kmetijske dejavnosti lahko bistveno pripomore k podobi krajine. Pomemben pozitiven vpliv imajo tudi intervencije IRP 13, IRP 14, IRP 50 in IRP41 z naložbami v nove namakalne naprave z učinkovitim vodnim izkoristkom ter tehnološko posodobitev namakalnih sistemov za zmanjšanje porabe vode ter so medsebojno povezane. Učinkovitejša raba in učinkovitejši izkoristek vodnih virov predstavlja manjše posege v prostor in s tem višjo stopnjo varovanja. Ostale intervencije imajo brez upoštevanja usmeritev negativen vpliv na krajino. Predvsem izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč ter urejanje teras, izravnava zemljišč v vinogradništvu, lahko negativno vplivajo na prepoznavne značilnosti izjemnih krajin in krajinskih območij.

4.11.1.8 Podnebne spremembe

SN opredeljuje več intervencij, ki bodo vodile v znižanje emisij TGP. To so vse intervencije, ki uvajajo precizno kmetovanje in prilagojeno pašo ter zmanjšujejo gnojenje, obdelavo tal in porabo energije. Kumulativno bodo te intervencije vodile v znižane emisije CO₂, CH₄ in N₂O, kar lahko pomembno prispeva znižanju emisij TGP iz kmetijskega sektorja. Za blaženje podnebnih sprememb je ključno tudi ohranjanje ali večanje ponorov CO₂, kar SNKSP dosega preko intervencij za ohranjanje površin vitalnih gozdov in neobdelanih površin ter spodbujanja sonaravnih kmetijskih praks, ki ohranjajo mejice, trajno travinje, mokrišča in podobne krajinske elemente. Na podlagi

navedenega ocenjujemo, da bodo naslednje intervencije imele pomemben pozitiven kumulativen vpliv na blaženje podnebnih sprememb: INP5, INP6, INP7, INP8, IRP2, IRP3, IRP6, IRP7, IRP8, IRP10, IRP11, IRP14, IRP16, IRP17, IRP18.1, IRP18.2, IRP18.3, IRP19, IRP20, IRP21, IRP22, IRP24, IRP27, IRP28, SI7 in SI10.02, SI10.06, SI10.07.

Poleg intervencij za blaženje podnebnih sprememb SN opredeljuje tudi vrsto intervencij za prilagajanje kmetijstva na podnebne spremembe. K prilagajanju na podnebne spremembe in večanju odpornosti nanje prispevajo intervencije, ki podpirajo vzpostavitev in posodobitev namakanja, zaščito pred slabimi vremenskimi razmerami, postavitev rastlinjakov in sanacijo škode po slabih vremenskih razmerah in naravnih nesrečah. Vse našete intervencije prispevajo k fizičnemu preprečevanju škode zaradi vremenskih ujm, ki bodo posledica podnebnih sprememb. K prilagajanju na podnebne spremembe bodo prispevale tudi vse intervencije za prilagojeno pridelavo in napovedovanje vremenskih ekstremov. To so intervencije za sajenje sort prilagojenih na podnebne spremembe in krepitev sistema napovedovanja prognostičnih obvestil. Ocenjujemo, da bodo imele naslednje intervencije pomemben kumulativen pozitiven vpliv na prilagajanje kmetijstva na podnebne spremembe: IRP2, IRP12, IRP13, IRP15, IRP17, IRP18.3, IRP25, IRP30, IRP31, IRP33, SI7 in SI10.02, SI10.03, SI10.08.

4.11.1.9 Kakovost zraka

Emisije amonijaka se znižujejo preko prilagajanja obrokov prežvekovalcev, prašičev in drobnice, zmanjšanja števila živali v hlevih, povečanja paše na račun reje v hlevih, ustrežnejšega shranjevanja gnoja in ustrežnejšega gnojenja z živinskimi gnojili ter proizvodnjo bioplina na kmetijskih gospodarstvih in ŽPI. Za znižanje emisij NMVOC, NO_x ter delcev PM_{2,5} in PM₁₀ so ugodne iste intervencije kot za znižanje NH₃, saj našeta onesnaževala zraka nastajajo predvsem ob ravnanju z živinskim gnojem - gnojenju. Delci PM₁₀ nastajajo tudi kot direktno onesnaževalo v kmetijstvu. Nastajajo predvsem pri obdelavi tal, zaradi vetrne erozije na neporaslih njivah ter ob ravnanju z nasteljem v živinoreji. Intervencije ki omejujejo obdelavo tal in intervencije in ki določajo pokritost tal v zimskem času (kar znižuje vetrno erozijo tal in s tem emisije prahu in primarnih delcev PM₁₀) imajo pozitiven vpliv na znižanje emisij delcev PM₁₀. Z vidika onesnaženja zraka so pomembne tudi intervencije, ki vodijo v znižanje emisij CH₄. Vse navedeno opredeljuje več intervencij SN, to so: INP5, INP6, INP7, INP8, IRP2, IRP7, IRP16, IRP17, IRP18.1, IRP18.2, IRP18.3, IRP19, IRP28 in IRP29. Ocenjujemo, da bo SN 2023 – 2027 z intervencijami, ki vodijo v znižanje emisij amonijaka imel pomemben pozitiven kumulativen vpliv na zmanjšanje emisij amonijaka in drugih onesnaževal zraka iz kmetijskih virov.

4.11.1.10 Vonjave

Emisije vonjav iz kmetijstva se znižujejo z zmanjševanjem emisij NH₃, NMVOC in NO_x. K zmanjševanju emisij vonjav bodo pripomogle naslednje intervencije: IRP2, IRP17, IRP18.1, IRP19, IRP25, IRP28 in IRP29. Prav tako je bila spremenjena Uredba o emisiji snovi v zrak iz nepremičnih virov onesnaževanja (Ur. l. RS, št. 31/07, 70/08, 61/09, 50/13, 48/22), kjer so navedene vse dejavnosti (pod zaporedno številko 7 Priloge 4 Uredbe) ter ukrepi in postopki za preprečevanje ali zmanjševanje onesnaženosti zraka z vonjem, kar bo še dodatno zmanjšalo emisije vonjav iz kmetijstva. Ocenjujemo, da bo SN 2023 – 2027 z intervencijami, ki vodijo v znižanje emisij amonijaka in NMVOC imel pozitiven kumulativen vpliv na zmanjšanje emisij vonjav iz kmetijskih virov.

4.11.1.11 Varna hrana

SN 2023 – 2027 ne naslavlja problematike kmetijske pridelave na prekomerno onesnaženih tleh Kumulativnih vplivov na zmanjšanje vplivov prekomerno onesnaženih tal na zdravje ljudi ne pričakujemo.

4.11.2 Ocena kumulativnega vpliva SN 2023 – 2027 z drugimi politikami in plani.

V spodnji tabeli podajamo pregled kumulativnih vplivov SN 2023 – 2027 z drugimi politikami in plani na izbrane okoljske cilje.

Tabela 8: Pregled kumulativnih vplivov SN 2023 – 2027 z drugimi politikami in plani

Plan, program ali politika	Ključni cilji politike, programa ali plana	Verjetni kumulativni vplivi s SN 2023 – 2027
Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2014 do 2020	- Za vsa Natura območja morajo biti varstveni cilji območja določeni tako, da prispevajo k ohranjanju ali doseganju ugodnega stanja ohranjenosti vrste ali habitatnega tipa (kar se določa na ravni biogeografske regije v držav). - Cilji so zaradi ravni podrobnosti in spreminjanja tega stanja določeni v aktu, ki velja določeno obdobje – programu upravljanja. - Varstveni cilji za posamezno vrsto in habitatni tip posameznih Natura območij so zbrani v Prilogi 6.1 PUN 2014-2020.	Varstveni cilji posamezne vrste ali habitatnega tipa so določeni tako, da je za vsak posamezen cilj določen odgovorni nosilec. V številnih primerih je to ministrstvo za kmetijstvo, ki je odgovorno za doseganje določenega cilja preko izvajanja kmetijske politike. Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 s cilji PUN 2014-2020 pozitiven kumulativen vpliv na ohranjanje in doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov in OC6.
Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030	- Pravno zavarovati vsaj 30 % kopenskih območij EU in 30 % morskih območij EU ter povezati ekološke koridorje, kot del resnično vseevropskega omrežja narave. - Strogo zavarovati vsaj tretjino zavarovanih območij v EU, vključno z vsemi preostalimi pragozdovi in staroraslami gozdovi v EU. - Učinkovito upravljanje vseh zavarovanih območij, opredelitev jasnih ohranitvenih ciljev in ukrepov ter njihovo ustrezno spremljanje	SN 2023 – 2027 nima moči zavarovati območij, ima pa moč izvajati ukrepe (intervencije) na delih zavarovanih območij. Načrt vsebuje številne intervencije, ki bodo prispevale k ohranjanju zavarovanih (in varovanih) površin, preko spodbujanja ekstenzivnih kmetijskih praks, učinkovite rabe dušikovih gnojil, trajnostno rabo FSS. Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 s cilji Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 pozitiven kumulativen vpliv na ohranjanje in doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov in OC6.
Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (ReNPVO20-30)	ReNPVO je krovni strateški dokument varstva okolja, ohranjanja narave in urejanja voda v Sloveniji. - V kmetijske strategije in programe za razvoj podeželja vključiti količinsko opredeljene cilje za ohranjanje BR, ki bodo prilagojeni regionalnim in lokalnim potrebam ter usklajeni s stroko - <u>Podrobni državni cilj 1:</u> Stanje habitatnih tipov (HT) in vrst, skupaj z gensko pestrostjo, se bo do leta 2030 izboljšalo oziroma ohranjalo - <u>Podrobni državni cilj 2:</u> Do leta 2030 bodo kmetijstvo, gozdarstvo, vodarstvo in akvakulture povečale vključevanje varstva slovensko in evropsko pomembnih vrst in habitatnih tipov v svoje programe in načrte	/ SN 2023 – 2027 sledi ciljem ReNPVO tako, da velik del intervencij namenja vzdrževanju in izboljševanju stanja slovensko in evropsko pomembnih vrst in habitatnih tipov preko spodbujanja ekstenzivnih kmetijskih praks, učinkovite rabe dušikovih gnojil in trajnostno rabo FSS. Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 s cilji ReNPVO pozitiven kumulativen vpliv na ohranjanje in doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov in OC5.

	ReNPVO vsebuje več ciljev varstva voda, ki jih lahko strnemo v cilj dobro stanje voda. Cilji vsebuje tudi trajnostno rabo vode in vodnih virov ter postopno zmanjševanje onesnaževanja voda.	SN 2023 – 2027 zasleduje cilje ReNPVO glede okoljskih ciljev za vode. Z ukrepi kmetijske politike se skupa zmanjšati obremenitve voda z onesnaževanjem iz kmetijskih virov in s tem prispevati k izboljšanju stanja voda. Hkrati SN vključuje tudi rabo voda (namakanje), pri čemer je zagotovljeno ohranjanje dobrega kakovostnega in količinskega stanja voda. Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 s cilji ReNPVO pozitiven kumulativen vpliv na ohranjanje ter izboljšanje dobrega stanja voda in OC4, OC5 IN OC6.
	ReNPVO vsebuje cilje ohranjanja in izboljševanja kakovosti zraka: 1. kakovost zraka bo skladna z mejnimi vrednostmi onesnaževal in se bo postopoma približala priporočilom Svetovne zdravstvene organizacije glede ravni onesnaževal; 2. do leta 2030 bodo glede na leto 2005 zmanjšane emisije naslednjih onesnaževal: - dušikovi oksidi NO_x: za 65 %, - nemetanske hlapne organske spojine NMVOC: za 53 %, - žveplov dioksid SO₂: za 92 %, - amonijak NH₃: za 15 %, - drobni delci PM_{2,5}: za 60 %.	SN 2023 – 2027 bo z nekaterimi intervencijami prispeval k znižanju emisij iz kmetijskih virov: - amonijaka, - ostalih onesnaževal zunanjskega zraka, (NMVOC, NO_x in drobnih delcev PM_{2,5}), - metana, ki je toplogredni plin in hkrati tudi predhodnik prizemnega ozona (O₃), ki je onesnaževalo zunanjskega zraka. Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 s cilji ReNPVO pozitiven kumulativen vpliv na cilje ohranjanja in izboljševanja kakovosti zraka in OC7.
	Predvideva trajnostno upravljanje s tlemi, ki vključuje trajnostno upravljanje z zemljišči med drugimi kmetijskimi zemljišči, saj tla na kmetijskih zemljiščih upravljajo vrsto ekosistemskih storitev, ki so življenjskega pomena za ljudi in okolje (prepuščanje in prečiščenje padavin in napajanje podzemne vode, zadrževanje, filtriranje in nevtraliziranje, uravnavanje škodljivcev in prenašanje bolezni, vezava atmosferskega ogljika v tla, so ponor TPG, sodelujejo v procesih kroženja hranil...), in sicer: 1. krepitev prizadevanj za zmanjšanje prekrivanja tal z neprepustnimi materiali, 2. ohranjanje in povečevanje organske snovi tleh na kmetijskih zemljiščih, kjer je zaznana pomanjkanje, 3. zmanjšanje erozije tal, kjer je to pomembno s tem povezane izgube ali premeščanje predvsem rodovitnih delov tal, 4. varovanje, ohranjanje in izboljševanje biotske raznovrstnosti v tleh in na njih, 5. preprečevanje onesnaževanja tal, 6. sanacijo in revitalizacijo tal na onesnaženih območjih,	SN 2023 – 2027 predvideva vrsto intervencij, ki posredno in neposredno vplivajo na ohranjanje organske snovi v tleh, ohranjanje kmetijskih zemljišč in vrsto ekosistemskih storitev, ki jih upravljajo. SN 2023 – 2027 s predvidenimi intervencijami podpira koncept trajnostnega upravljanja s tlemi in kmetijskimi zemljišči, pri čemer ustrezno naslavlja biotsko raznovrstnost v tleh in na površju, ponore dušika in ogljika, sposobnost tal za čiščenje vode, preprečevanje erozije ter ohranjanja kmetijskih in gozdnih zemljišč v uporabi. Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 s cilji ReNPVO 2020-2030 pozitiven kumulativen vpliv na cilje trajnostnega upravljanja s tlemi in zemljišči in OC4, OC5 IN OC6.
	Cilji glede zmanjševanja emisij TGP:	SN 2023 – 2027 predvideva več intervencij, ki bodo pripomogle k znižanju emisij TGP –

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

	Za preprečitev škodljivih posledic podnebnih sprememb in v skladu z mednarodno vizijo glede zadržanja naraščanja svetovne temperature pod 2 °C: - bodo sektorski cilji zmanjšanja emisij TGP določeni z nacionalnim energetske in podnebnim načrtom - ... Z ukrepi prilagajanja na podnebne spremembe bodo v Sloveniji dosežene manjša izpostavljenost vplivom podnebnih sprememb, občutljivost in ranljivost ter povečana odpornost in prilagoditvene sposobnosti družbe.	predvsem preko prilagojene živinoreje, ki znižuje emisije metana ter prilagojenega ravnanja z gnojili, kar vodi v nižje emisije dušikovega oksida. Poleg tega SN 2023 – 2027 določa več intervencij za prilagoditev kmetijstva na podnebne spremembe (namakanje, rastlinjaki, protitočne mreže itd.). Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 s cilji ReNPVO pozitiven kumulativen vpliv na OC7.
Načrt upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje 2016–2021	Ključni cilj upravljanja voda je doseganje dobrega stanja vseh voda na območju EU do leta 2015, s pogojnimi izjemami pa do leta 2021, oziroma najkasneje do leta 2027. Cilji upravljanja voda po NUV II za obe vodni območji so razdeljeni na cilje s področja varstva, urejanja, rabe vode ter na področju upravljanja vodnih in priobalnih zemljišč. NUV II vsebuje tudi izjeme za doseganje okoljskih ciljev, ki zajemajo podaljšanje rokov za doseganje ciljev, določitev manj strogih ali občasno manj strogih okoljskih ciljev ter dopuščanje odstopanja od zastavljenih ciljev.	SN 2023 – 2027 bo z ukrepi za zmanjšanje vnosa snovi, ki obremenjujejo površinske in podzemne vode (FFS, učinkovita raba dušikovih gnojil) prispeval k doseganju ciljev NUV II. SN sicer predvideva rabo vode za namakanje, kar lahko predstavlja vpliv na dobro ekološko stanje površinskih voda ter količinsko stanje podzemnih voda, a je ukrep strogo vezan na izpolnjevanje vseh zakonodajnih pogojev za izvedbo namakanja (OVD, OVS, Odločba o namakanju). Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 z veljavnim NUV II pozitiven kumulativen vpliv na ohranjanje ter izboljšanje dobrega stanja voda in cilj OC1, OC2, OC4, OC5 in OC6.
Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu v RS do leta 2023 in program ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu v RS do leta 2023	Cilji Načrta razvoja namakanja so v tesni povezavi s cilji Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« (ReNPURSK). Ti zajemajo zagotavljanje prehranske varnosti, povečanje konkurenčnosti kmetijstva in živilstva ter trajnostna raba proizvodnih potencialov kmetijstva. Pri tem mora Načrt upoštevati tudi cilje Vodne direktive ter NUV II.	SN 2023 – 2027 ima s predlaganimi intervencijami neposreden pozitiven vpliv na cilje Načrta ter z njim povezanih strateških dokumentov (Resolucija, Vodna direktiva, NUV II). Namakanje kmetijskih površin ima v okviru SN dve intervenciji, ki bosta pospešili razvoj novih in obstoječih namakalnih sistemov, s čimer bo SN pozitivno vplival tudi na Resolucijo o strateških usmeritvah kmetijstva. Razvoj NS je pogojen z upoštevanjem določil Vodne direktive ter NUV II o upoštevanju dobrega stanja voda. Ocenjujemo, da bo imel SN 2023 – 2027 z veljavnim NUV II pozitiven kumulativen vpliv na ohranjanje ter izboljšanje dobrega stanja voda in OC1, OC2, OC4 in OC5
Operativni program nadzora nad onesnaževanjem zraka (OPNOZ)	Do leta 2020 bodo glede na leto 2005 zmanjšane emisije naslednjih onesnaževal: - dušikovi oksidi NO_x: za 39 %, - nemetanske hlapne organske spojine NMVOC: za 23 %, - žveplov dioksid SO₂: za 63 %, - amonijak NH₃: za 1 %, - drobni delci PM_{2,5}: za 25 %. Do leta 2030 bodo glede na leto 2005 zmanjšane emisije naslednjih onesnaževal: - dušikovi oksidi NO_x: za 65 %,	SN 2023 – 2027 opredeljuje več intervencij za zmanjševanje emisij amonijaka iz kmetijskih virov. Ocenjujemo, da bo imel SN z Operativnim programom nadzora nad onesnaževanjem zraka kumulativno pozitiven vpliv na zmanjšanje emisij amonijaka.

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

	- nemetanske hlapne organske spojine NMVOC: za 53 %, - žveplov dioksid SO₂: za 92 %, - amonijak NH₃: za 15 %, - drobni delci PM_{2,5}: za 60 %. Cilji za leto 2025 se določijo glede na linearno krivuljo zmanjševanja med obveznostjo za leto 2020 in leto 2030. Cilj za leto 2025 za amonijak znaša: zmanjšanje emisij za 8% glede na leto 2005.	
Oblikovanje Evrope, odporne proti podnebnim spremembam – nova strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam COM (2021)	- Evropa potrebuje večje vložke v investicije za sonaravne rešitve, tudi v SN - Nujne so rešitve za kmetijstvo, ki bodo pomagale pri spopadanju s podnebnimi spremembami - Nujno je zmanjšanje porabe vode	SN 2023 – 2027 bo z ukrepi za povečanje odpornosti in prilagojenosti kmetijstva na podnebne spremembe pripomogla k oblikovanju kmetijstva odpornega na podnebne spremembe. Ocenjujemo, da bo imel SN z novo strategijo EU za prilagajanje podnebnim spremembam pozitiven kumulativen vpliv na prilagajanje na podnebne spremembe in OC7.
Nacionalni energetski in podnebni načrt (NEPN)	Ključni cilji do leta 2030, ki so opredeljeni v NEPN, so: - zmanjšanje skupnih emisij toplogrednih plinov za 36 %, od tega za 20 % v sektorju ne-ETS; - vsaj 35 % izboljšanje energetske učinkovitosti; - vsaj 27 % obnovljivih virov energije; - 3 % vlaganja v raziskave in razvoj, od tega 1 % javnih sredstev. Kmetijstvo bo zmanjšalo emisije TGP za 1 % do leta 2030 glede na leto 2005.	SN 2023 – 2027 bo z nekaterimi intervencijami prispeval k znižanju emisij TGP. To so vse intervencije, ki posredno ali neposredno vodijo v znižanje emisij CO₂, CH₄ in N₂O. Ocenjujemo, da bo imel SN pozitiven kumulativni vpliv na skupno znižanje emisij TGP v Sloveniji in s tem na okoljski cilj OC7.
Dolgoročna podnebna strategija Slovenije do leta 2050 - osnutek	Cilj Slovenije, ki je skladen s Pariškim sporazumom, je do leta 2050 doseči neto ničelne emisije (ponori bodo presegali preostale emisije TGP) oz. doseganje podnebne nevtralnosti. Slovenija bo do leta 2050 zmanjšala emisije TGP in izboljšala ponore. Zmanjšala bo izpuste TGP za 80-90 % glede na leto 2005/19, hkrati pa pospešila izvajanja politik prilagajanja na podnebne spremembe in zagotavljanje podnebne varnosti prebivalcev	SN z več intervencijami, ki posredno in neposredno vodijo v znižanje emisij TGP ter intervencijami, ki ohranjajo in večajo ponore CO₂ prispeva k uresničevanju Dolgoročne podnebne strategije Slovenije do leta 2050 in Pariškega sporazuma. Ocenjujemo, da bo imel SN pozitiven kumulativni vpliv na skupno znižanje emisij TGP ter ohranjanjem ponorov CO₂ v Sloveniji in s tem na okoljski cilj OC7.
Nacionalni akcijski program za doseganje trajnostne rabe fitofarmaceutskih sredstev	Glavni cilj NAP je zmanjšanje vplivov in učinkov uporabe FFS na zdravje in okolje.	SN 2023 – 2027 vsebuje ukrep, ki se nanaša na optimalno rabo hranil ter trajnostno rabo FFS. Posredno z drugimi intervencijami, ki so usmerjene v zmanjšanje obremenitev voda ter tal, pozitivno vplivajo na glavni cilj NAP. Ocenjujemo, da bo imel SN pozitiven kumulativni vpliv na skupno znižanje emisij TGP v Sloveniji in s tem na okoljski cilj OC1, OC2, OC4 in OC5.

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje	Zagotoviti, da se dediščino upošteva v razvojnih, prostorskih, okoljskih in energetskih politikah	SN 2023 – 2027 vsebuje ukrepe, ki se nanaša na ohranjanje enot kulturne dediščine ter njihovih vplivnih območij, na ohranjanje kulturne krajine in vključujejo tudi naložbe v kulturno dediščino. Posredno z drugimi intervencijami ima pozitivne vpliv na prepoznavnost snovne in nesnovne dediščine v prostoru.
Dolgoročna vizija za podeželska območja EU: za močnejša, povezana, odporna in uspešna podeželska območja v EU, COM(2021) 345 final, 30.6.2021		Ocenjujemo, da bo imel SN pozitiven kumulativni vpliv na varstvo enot kulturne dediščine in nesnovno dediščino ter njihovo prepoznavnost in s tem na okoljski cilj OC8.
Strategija kulturne dediščine 2020 – 2023	Celostno ohranjanje kulturne dediščine in njena trajnostna uporaba	
Resolucija o nacionalnem programu za kulturo (ReNPK 14-17) (Ur. l. RS, št. 99/13)		
Evropska konvencija o krajini	Namen konvencije je spodbujanje varstva, upravljanja in načrtovanja evropskih krajin ter organiziranje sodelovanja med evropskimi državami na vprašanjih, ki zadevajo krajino	SN 2023 – 2027 vsebuje ukrepe, ki pozitivno vplivajo na krajino in ohranjajo značilnosti izjemnih krajin. Posredno z drugimi intervencijami ima pozitivne vpliv na prepoznavnost krajine v prostoru.
		Ocenjujemo, da bo imel SN pozitiven kumulativni vpliv na varstvo krajine ter njihovo prepoznavnost in s tem na okoljski cilj OC9.
Strategija »od vil do vilic«	Cilji na EU ravni so: (1) 50 % zmanjšanje uporabe in tveganja kemičnih pesticidov do leta 2030, (2) 50 % zmanjšanje uporabe nevarnejših pesticidov do leta 2030, (3) zmanjšanje izgube hranil za najmanj 50 % brez poslabšanja rodovitnosti tal, (4) zmanjšanje porabe gnojil za najmanj 20 % do leta 2030 in (5) zmanjšanje prodaje antimikrobikov za rejne živali in v akvakulturi za 50 % do leta 2030 ter (6) okrepitev- razvoja ekološkega kmetijstva v EU, da bi ekološko kmetijstvo do leta 2030 zajelo 25 % vseh kmetijskih zemljišč.	Strategija »Od vil do vilic« je ena od ključnih strategij Evropskega zelenega dogovora in kot taka v celoti upoštevana pri pripravi SN 2023 – 2027. Skladnost s cilji strategije »Od vil do vilic« je predstavljena tudi v samem SV 2023 – 2027. Ocenjujemo, da SN 2023 – 2027 podpira cilje strategije »Od vil do vilic« in bo pomembno prispeval k njihovem doseganju.
Evropska strategija za gozdove (New EU Forest Strategy for 2030)	Prilagoditi evropske gozdove novim razmeram, vremenskim ekstremom in veliki negotovosti, ki jo povzročajo podnebne spremembe	SN 2023 – 2027 je v pozitivni korelaciji z ReNGP kot tudi z novo evropsko strategijo za gozdove, saj z ukrepi omogoča trajnostno rabo gozda z ustreznim gospodarjenjem (odpiranje prometnic, nova mehanizacija, lesno proizvodna veriga), kar povečuje stabilnost gozdov ter pospeševanje vseh funkcij gozda. S tem se večja prilagojenost ter odpornost gozdov na podnebne spremembe. Hkrati z ukrepi omogoča razvoj podeželja, saj so ukrepi naslovljeni na KMG, ki imajo v lasti tudi gozdne površine.
Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (Ur. l. RS, št. 111/07)	ReNGP je temeljni strateški dokument, namenjen določitvi nacionalne politike trajnostnega razvoja gospodarjenja z gozdovi. ReNGP ima več temeljnih ciljev, ki vključujejo trajnostno rabo gozda, razvoj podeželja in družbe, trajnostno upravljanje z divjadjo in podobno.	Ocenjujemo, da bo imel SN pozitiven kumulativni vpliv na trajnostni razvoj gozda kot ekosistema v smislu njegove biotske raznovrstnosti ter vseh njegovih ekoloških,

		gospodarskih in socialnih funkcij in s tem na okoljski cilj OC3 in OC6.
Strategija za tla za leto 2030	Strategija za tla za leto 2030 je temeljni strateški dokument EU na področju trajnostnega upravljanja s tlemi. Pri čemer strategija temelji na Strategiji za ohranjanje biotske raznovrstnosti do 2030 in Strategiji za prilagajanje podnebnim spremembam ter dodatno podpira cilje zelenega dogovora in trajnostnih ciljih določenih pred njimi.	SN 23-27 je v pozitivni koleraciji z novo evropsko strategijo o tleh, saj podpira trajnostno upravljanje s tlemi in cilje zelenega dogovora po zmanjšani izgubi hranil za vsaj 50 %, splošno zmanjšanje uporabe kemičnih pesticidov in njihovega tveganja za 50 % do leta 2030. Hkrati se v SN 23-27 naslavlja tudi problemi degradacije tal kar bo prispevalo k doseganju trajnostnega cilja za svet brez degradacije tal. Ocenjujemo, da bo imel SN pozitiven kumulativen vpliv na trajnostno upravljanje s tlemi in kmetijskimi zemljišči in bo tako podpiral okoljske cilje na področju zagotavljanja ekosistemskih storitev tal.
Akcijski načrt EU naproti ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal	Akcijski načrt EU: nasproti ničelnemu onesnaženju zraka, vode in tal v ospredje postavlja koncepte večjega preprečevanja na viru, poudarja načelo odgovornosti povzročitelja, se zavzema za boljše izvajanje in spremljanje skupnega izvrševanja ničelnega onesnaženja.	SN 23-27 v veliki meri podpira preprečevanje na viru s podporo krožnemu gospodarstvu, uvajanjem najboljših razpoložljivih tehnologij in znanj. Dodatno se krepi načelo onesnaževalec nosi stroške ukrepov kar bo prispevalo k zmanjšanju razpršenega onesnaževanja tal in vode tudi s kmetijstva.

4.12 Usmeritve, priporočila in omilitveni ukrepi za izboljšanje SN 2023 - 2027

TLA

INP7, pri izvajanju ukrepa proizvodno vezano plačilo za beljakovinske rastline, ki imajo sicer ugoden vpliv na tla, je potrebno ukrep izvajati na način, da se ne izvaja na območjih, ki so kot šotna tla določena za izvajanje DKOP2.

IRP12 in IRP13: Zaslanjanje sicer na slovenskih tleh ni akuten proces, vendar je pri namakanju potrebno pozornost nameniti temu, da ne pride do onesnaženja tal s težkimi kovinami in zaslanjanja.

INP8.12 Ukrepu naj se doda pogoj: "V primeru uporabe polipropilenske vrvice se kompost ob koncu kompostiranja preseje in se presejani del s plastiko odda pooblaščenemu zbirlacu odpadkov oziroma izvajalcu obdelave."

IRP7; Upravičenost do finančnih sredstev intervencije naj se primarno veže na gozdno mehanizacijo, s katero se pomembno zmanjša in omeji nastajanje poškodb in zbitost gozdnih tal, kot npr.: stroji, ki imajo široka kolesa, več koles, gosenične verige s širokimi rebri ali gosenice, polgosenice, mehanizacija na hidrostatski pogon, itd.

IRP28: zbitost tal se ne pojavlja le zaradi prehodov težke mehanizacije na kmetijskih zemljiščih z več kot 25 % gline, kjer je potrebno posebno pozornost nameniti vremenskim razmeram in času obdelave, ampak je lahko tudi posledica prepašenosti, zato mora biti paša skladna z dobro kmetijsko prakso.

IRP5; Agromelioracije naj se izvajajo na način, ki ne povzroča erozije tal.

GOZD

IRP15; V primeru sanacije gozdov po naravnih ujmah je z namenom nadaljevanja uspešnega razvoja gozdov na območjih sanacije potrebno, z namenom povečanja stabilnosti in odpornosti ter izboljšanje (povečanje) biodiverzitete, uvesti tudi sadnjo minoritetnih drevesnih vrst, nego mladih sestojev v območju sanacije, vzdrževanje zaščitnih sredstev in ograj proti divjadi, ipd.

NARAVA

Omilitveni ukrepi:

- Podrobnejša pravila za definicijo aktivnega kmeta je treba oblikovati tako, da ne bodo izključevala kmetov / kmetijskih gospodarstev, ki izkazujejo pomemben prispevek k varovanju okolja in narave.
- Za posege, ki ne dosegajo pragov določenih v predpisu, ki ureja posege v okolje, za katere je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje kot določajo predpisi, pa bi zaradi izvajanja intervencij SKP lahko imeli bistven vpliv na varovana območja, je treba pridobiti mnenje organa, pristojnega za varstvo narave.
- **DKOP 2:**
Termin 'obdelava' naj se natančneje definira oziroma se opis dopolni z: "Obdelava območja mokrišč in šotišč pomeni košnjo. Kakršnokoli spreminjanje travinja v druge rabe ni dopustno. Košnja travinja na območju mokrišč in šotišč se izvaja vsaj enkrat na tri leta."
- **DKOP 4:**
V sklop izobraževanja kmetijskih svetovalcev naj se vključi predstavitev instituta okoljske škode in vplivov kmetovanja na okolje, ki jo prenesejo tudi na kmete, ki kmetujejo ob vodotokih.
- **IRP16, SI7:**
Za ureditev vertikalnih nasadov v varovanih območjih (izjema so hmeljišča) je treba pridobiti mnenje organizacije, pristojne za varstvo narave.
- **DKOP 9:**
Določitev travnikov v okviru DKOP 9 mora temeljiti na dejanskih potrebah, ne ozirajoč se na ocenjeno vrednost 30.000 ha.
- **INP3 – INP6:**
Po tri letnem izvajanju ukrepov naj se naredi natančna analiza izvajanja teh ukrepov ter vrednoti njihov učinek na obseg proizvodnje ter vplive na naravo. Pri analizi naj se upošteva tudi vpliv velikih zverí. V kolikor se ugotovijo negativni vplivi je treba nadaljnje izvajanje ukrepov prilagoditi na način, da bodo škodljivi vplivi zmanjšani ali pa se intervencije prenehajo izvajati.
- **SI2:**
Seznam medovitih rastlin ne sme vsebovati ITR.
- **IRP6, IRP15:**
Pri načrtovanju in izvedbi odpiranja gozdov, ki so z vidika gozdarstva pomanjkljivo odprti z gozdnimi cestami in so prikazani na karti Zasnove gozdne infrastrukture v prostorskem delu gozdnogospodarskih načrtov je obvezno treba spoštovati omejitve, ki izhajajo z vidika drugih funkcij gozdov.
Na območjih z naravovarstvenim statusom naj se tudi pred vzpostavitvijo negrajenih gozdnih vlak, pridobi strokovno mnenje ZRSVN.
- **IRP9:**
Vzgoja drevesnih vrst v drevesnicah naj bo omejena na seznam drevesnih vrst in umetnih križancev, ki ga določa Odredba o seznamu drevesnih vrst in umetnih križancev (Ur. l. RS, št. 4/10).
 - **IRP 13** (iz OP za Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2023 in Programom ukrepov za razvoj načrta namakanja, Boson, 2017):
 - Izberejo naj se najbolj učinkoviti namakalni sistemi, ki porabijo najmanj vode in imajo najmanjši oziroma celo pozitiven vpliv na kakovost vode.
 - Vodna akumulacija ne sme predstavljati ekološke pasti za živali; urejena mora biti tako, da je živalim omogočen izhod.
- **IRP15:**
Pri sanaciji gozda naj se uporabijo sadike s seznama drevesnih vrst in umetnih križancev, ki ga določa Odredba o seznamu drevesnih vrst in umetnih križancev (Ur. l. RS, št. 4/10).

- **IRP16:**
Pri izbiri vrst, ki so odporne na podnebne spremembe, je potrebno zagotoviti, da gojene vrste niso invazivne.
- **IRP18:**
Izvajanje ciljnih naravovarstvenih operacij KOPOP je treba redno spremljati. Po treh letih naj se opravi podrobnejša analiza vključenih površin in stanje kvalifikacijskih vrst/HT. V kolikor se ukrepi ne bodo izvajali na zadostnih površinah, stanje vrst/HT pa bo slabo, je potrebno uvesti bolj obvezujoče ukrepe.
- **IRP19:**
Višine plačil naj se oblikujejo tako, da kmete spodbujajo k izvajanju naravovarstveno prilagojenih kmetijskih praks in dosegajo sinergijske učinke z drugimi ukrepi.
- **IRP20:**
Intervencija Natura 2000 plačila se mora začeti izvajati v letu 2023, zato je treba do takrat urediti vse administrativno-pravne podlage, ki bodo zagotovile njeno izvajanje.
Določitev površin na katerih je potrebno izvajati intervencijo Natura 2000 plačila mora temeljiti na dejanskih potrebah, ne ozirajoč se na ocenjeno vrednost 1.200 ha.
- **IRP37:**
Ohranja naj nabor naravovarstvenih intervencij na katere se IRP37 navezuje: HAB, MET, STE, TSA, GRB, VTR, suha travišča.
- **IRP22:**
Pri izvajanju intervencije je treba zagotoviti, da se bo pri vzpostavitvi mejic uporabil sadilni material avtohtonega (slovenskega) izvora, ki ne bo povzročil škode v naravi.
- **IRP28:**
Intervencija Dobrobit živali se na območjih, kjer je možno izvajati tudi ciljne naravovarstvene ukrepe (HAB, HABM, VTR, MET, STE, Barja in močvirja, Kraški travniki in pašniki) lahko izvaja samo pod pogojem, da se izvajanje DŽ v celoti prilagodi izvajanju ciljnih naravovarstvenih KOPOP intervencij. Pogoj velja za vse površine, ki ležijo na conah potencialnega vpisa, ne glede na to, ali se na površini kateri od zgoraj naštetih KOPOPov izvaja.
- **IRP31:**
Pri intervenciji EIP mora biti med tematikami, ki se jih naslavlja, tudi področje narave in biotske pestrosti, vključno z biotsko pestrostjo v tleh, ki vključuje tudi prednostno določene teme, ki se podprejo.
- **IRP32:**
Pri izvajanju ukrepa Svetovanje in prenos znanja je potrebno zagotoviti usposabljanja svetovalcev s strani naravovarstvene stroke, prenos strokovnega znanja s sodelovanjem strokovnjakov s področja naravovarstvene stroke na končne upravičence (kmete), ter zagotoviti ustrezno/zadostno promocijo in izobraževanje o ukrepih SN, ki prispevajo k naravovarstvenim ciljem.

Priporočila:

- V okviru standarda DKOP 8 se kmete v čim večji možni meri vzpodbuja k ohranjanju teh površin.
- Priporoča se redno spremljanje stanja pojavljanja invazivnih tujerodnih vrst.
- Priporoča se izvajanje monitoringa spremljanja divjih opraševalcev.
- **IRP15:**
Praksa, da se v primeru sanacije gozdov po naravnih ujmah sanacijske načrte uskladiti z organizacijo, pristojno za ohranjanje narave, kot to določa četrti odstavek 38. člena Pravilnika o varstvu gozdov (Ur. l. RS, št. 114/09, 31/16, 52/22), naj se ohrani tudi v prihodnje.
Pri sanacijah gozda po naravnih nesrečah bi bilo smiselno presoditi, ali naj se posamezne prizadete dele gozdnih sestojev / površin pusti nesaniiran in se jih prepusti naravni sukcesiji.

VODE

- IRP13; načrt naj spodbuja tudi alternativne načine zadrževanja ter rabe vode za namakanje, predvsem zaradi istočasnosti pojava suš in potreb po namakanju KZ. Med alternativne vire lahko uvrstimo npr. način zbiranja vode s površinsko nabirko (voda, ki se zbere v depresijah ali umetnih akumulacijah po padavinah ali kot specifični odtok), prehodni zadrževalniki (začasno zbiranje vode za namakanje) in čistilne naprave.
- DKOP4: Na območjih, ki so v nacionalnih načrtih upravljanja z vodami opredeljena kot območja ukrepov za zmanjšanje onesnaževanja površinskih voda s FFS, se upošteva širina varovalnega pasu, kot ga določa 14. člen ZV-1.

PODNEBNE SPREMEMBE

- IRP28 in IRP29; predlagamo, da se preuči vključitev sistemov hlajenja hlevov oz. senčenja površin za živino, saj raziskave kažejo na nižje emisije metana ob nižjih temperaturah, kar ima lahko dodaten pozitiven vpliv na blaženje podnebnih sprememb (EEA, 2019)

ZRAK

- IRP29; v kolikor intervencija vključuje tudi ureditve za shranjevanje gnoja, ki omogočajo nadstandardno skladiščenje gnoja in s tem nižje emisije amonijaka, predlagamo, da se to jasno zapiše, saj to lahko pripomore k zmanjšanju emisij amonijaka zaradi shranjevanja gnoja. S tem intervencija IPR29 naslavlja tudi potrebo P13 Zmanjševanje emisij TPG in amonijaka v kmetijstvu.

KULTURNA DEDIŠČINA IN KRAJINA

- INP3, INP4 in INP5; Intervencije imajo potencialno zelo velik vpliv na ohranjanje kulturne krajine. Ohranjanje tradicionalne reje in avtohtonih pasem, izkoriščanje prednost travinja preprečevanje zaraščanje, kar neposredno pozitivno vpliva na ohranjanje kulturne krajine in oziroma kulturne dediščine. Tradicionalni način kmetovanja posredno vpliva tudi na ohranjanje običajev oziroma na ohranjanje nesnovne kulturne. Intervencija se izvaja po celotni Sloveniji, vključno z gorskimi območji in izjemnimi krajinami.
- IRP2, IRP3, IRP4; Naložbe so priložnosti za spodbujanje ohranjanja in obnovo kulturne dediščine in krajine, kar naj bo vključeno v merila za izbor operacij.
- IRP18, IRP19, INP8, IRP20 in IRP21 podpirajo kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji in nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine. Posegi predstavljajo varovanje in obnovo prostora. Imajo pozitivne učinke na celostno ohranjanje kulturne dediščine, predvsem na ohranjanje, obnovo kulturne krajine, bistveno pozitivno pripomorejo k ohranjanju podeželja in prepoznavne krajinske slike. Smiselno naj se uporabljajo na celotnem območju Republike Slovenije, predvsem pa na območjih, kjer stanje ohranjenosti vrst in habitatnih tipov ni ugodno.
- IRP16, SI10 (podintervencija 8); naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih vključuje nakup in postavitve mrež proti toči. Nakup in postavitve mrež proti toči, ki sloni na betonski konstrukciji, lahko negativno vpliva na kulturno dediščino in podobo krajine. Dopustna je postavitve mreže proti toči v temni barvi. Na območjih dediščinskih kulturnih krajin in izjemnih krajin, kjer so trajni nasadi varovan krajinski element, naj se uporabi lesena konstrukcija, saj tako bolje ohranja tradicionalni izgled kulturne krajine. Na krajinskih območjih s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni ter v neposredni bližini enot kulturne dediščine se uporaba lesene konstrukcije priporoča.
- IRP26; LEADER lahko bistveno pozitivno vpliva na celostno ohranjanje kulturne dediščine in na krajino predvsem s primernim prenosom znanja ter ustreznimi posegi na področju izgradnje ali nadgradnje infrastrukture manjšega obsega ali obnove objektov ali površin. Na območjih s

kulturno dediščino, na območjih varovane kulturne krajine, na območjih izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni naj se varovanja in obnova kulturne dediščine ter krajine obravnava kot eden od možnih razvojnih ciljev strategij lokalnega razvoja in/ali kot eno od možnih orodij za doseganje cilja.

- IRP25; ureditve naprav za proizvodnjo električne (npr. sončni paneli) in toplotne energije iz obnovljivih virov naj se ne umeščajo v območje varovane kulturne dediščine, brez mnenja pristojnega zavoda.

VARNA HRANA

- V sklopu intervencije IRP32 naj se na degradiranih območjih (Celjska kotlina, Zgornja Mežiška dolina) izvaja izobraževanje o kmetovanju prilagojenem na prekomerno onesnažena tla. Izobraževanje naj se po potrebi posodablja glede na nova znanstvena dognanja in potencialno nova območja, ki bodo prepoznana kot degradirana.

4.13 Spremljanje stanja

Spremljanje stanja okolja je opredeljeno na podlagi kazalnikov, ki so merljivi in za katere je v Sloveniji že vzpostavljeno spremljanje njihovega stanja. To so tisti kazalniki za katere se rezultati na nivoju države sistematično zbirajo, obdelujejo in se o njih poroča. Spremljanje stanja je opredeljeno za vse okoljske teme, saj je to pokazatelj uspešnosti SN 2023 – 2027 na področju okolja.

Tabela 9: Predlagani okoljski kazalniki glede na sestavino okolja

Sestavina okolja	Kazalnik	Razlaga kazalnika
Tla	Kakovost tal	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM17] Kakovost tal
	Ohranjanje organske snovi v tleh	Podatkovna zbirka pilotnega vzorčenja tal za oceno zalog ogljika na kmetijskih zemljiščih. Nosilec podatkovne zbirke je MKGP.
	Vsebnost glavnih rastlinskih hranil v tleh kmetijskih zemljišč	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM26] Vsebnost glavnih rastlinskih hranil v tleh kmetijskih zemljišč
	Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM08] Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem
	Erozija tal	Kvantitativnega kazalnika za spremljanje erozije v Sloveniji ni, obstajajo le modelske ocene po metodi RUSLE. Nosilec te baze je MKGP.
	Onesnaževala v tleh	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – Kazalcem [TPO4]
Kmetijska zemljišča	Ohranjanje obsega kmetijskih zemljišč v uporabi	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM10] Sprememba rabe zemljišč in kmetijstvo
Gozd	Ohranjenost gozdov	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [GZ02] Ohranjenost gozdov
	Lesna zaloga s prirastkom in posekom	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [GZ03] Lesna zaloga s prirastkom in posekom
	Površina gozda	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [GZ04] Površina gozda
Podzemne vode	Kakovost podzemne vode	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [VD11] Kakovost podzemne vode
	Poraba sredstev za varstvo rastlin in mineralnih gnojil	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [KM01] Poraba sredstev za varstvo rastlin in [KM02] Poraba mineralnih gnojil

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

	Bilančni presežek dušika in fosforja v kmetijstvu	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [KM22] Bilančni presežek dušika v kmetijstvu in [KM25] Bilančni presežek fosforja v kmetijstvu
	Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM08] Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem
	Kakovost pitne vode	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [VD08] Kakovost pitne vode
Površinske vode	Kemijsko in ekološko stanje površinskih voda	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [VD12] Kemijsko in ekološko stanje površinskih voda
	Namakanje kmetijskih zemljišč in hidrološka suša površinskih vod	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [KM21] Namakanje kmetijskih zemljišč in [PP12] Hidrološka suša površinskih vod
	Kakovost kopalnih voda	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [VD09] Kakovost celinskih kopalnih voda in [MR05] Kakovost kopalnih voda obalnega morja
Narava	Površine zemljišč s kmetijsko-okoljskimi ukrepi	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM03] Površine zemljišč s kmetijsko-okoljskimi ukrepi
	Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM08] Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem
	Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline in živali	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [KM15] Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline in [KM16] Biotska raznovrstnost – domače živali
	Pesticidi v podzemni vodi	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [VD06] Pesticidi v podzemni vodi
	Stanje populacij zavarovanih in ogroženih rastlinskih ter živalskih vrst in prednostnih habitatnih tipov	Kazalnik temelji na več kazalcev stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalci [NB11] Evropsko pomembne vrste, [NB12] Evropsko pomembni habitatni tipi in [NB02] Ogrožene vrste
	Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – [NB07] Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst
	Indeks ptic kmetijske krajine	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [NB14] Indeks ptic kmetijske krajine
Podnebne spremembe	Ekonomska škoda zaradi podnebnih sprememb	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [PP01] Ekonomska škoda zaradi podnebnih sprememb
	Pojavi kmetijske suše	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [PP14] Kmetijske suše in [PP15] Suša v tleh
	Površine kmetijskih zemljišč opremljenih z namakalnim sistemom	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM21] Namakanje kmetijskih zemljišč
	Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem in kmetijsko-okoljsko-podnebnimi ukrepi	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM08] Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem in kazalnikom, ki ga uporablja MKGP - Območje (ha), za katera veljajo kmetijsko-okoljska-podnebna plačila
	Poraba energije v kmetijstvu	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM09] Poraba energije v kmetijstvu
	Izpusti metana in didušikovega oksida	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM14] Izpusti metana in didušikovega oksida
	Vsebnost organske snovi v tleh	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM17] Kakovost tal
	Ohranjenost gozdov in njihovih površin	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [GZ02] Ohranjenost gozdov in [GZ04] Površina gozda
	Izpusti TGP v sektorju LULUCF	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcema [PO31] Neto izpusti TGP in [PO32] Izpusti TGP zaradi spremembe rabe zemljišč

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

	Učinkovitost reje domačih živali	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [PO13] Povečanje učinkovitosti reje domačih živali
	Izpusti neETS po sektorjih	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2022) – kazalcem [PO01] Izpusti neETS po sektorjih v obdobju 2005-2019
	Učinkovitost kroženja dušika	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – je kombinacija kazalcev [PO14] Racionalno gnojenje kmetijskih rastlin z dušikom, [PO15] Učinkovitejše kroženje dušika v kmetijstvu – bruto bilančni presežek dušika, [PO16] Učinkovitejše kroženje dušika v kmetijstvu – površina zemljišč v ukrepu Ekološko kmetovanje, [PO17] Učinkovitejše kroženje dušika v kmetijstvu – površine njiv in vrtov v ukrepih, ki zahtevajo gnojenje na podlagi hitrih talnih ali rastlinskih testov
Kulturna dediščina	Obseg povečanja ukrepov/investicij v ohranjanje/oživljanje kulturne dediščine	Kazalnik temelji na stanju enot kulturne dediščine ter vključenosti celostnega ohranjanja kulturne dediščine v ciljih kmetijske politike, usmeritvah za doseganje ciljev in v ukrepih oz. investicijah, vključno z deležem kmetijskih zemljišč v uporabi, za katere veljajo obveznosti, ki prejemajo podporo za upravljanje krajinskih značilnosti. Stanje spremlja Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
	Celovitost registriranih enot kulturne dediščine - ali število enot kulturne dediščine, vključenih v ukrepe/investicije SN 2023 – 2027	Kazalnik temelji na skrbi za ohranjanje celovitosti enot kulturne dediščine vključno z njihovimi vplivnimi območji. Stanje spremlja Ministrstvo kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
Krajina	Prisotnost območij krajinskih vzorcev, območij izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi	Prisotnost območij krajinskih vzorcev, območij izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi spremlja in vodi Ministrstvo za kulturo.
	Dejanska raba na območjih izjemnih krajin in krajinskih območjih s prepoznavnimi značilnostmi	Kazalnik je povezan s kazalcema stanja okolja ARSO (2021) [KM10] Sprememba rabe zemljišč in kmetijstvo in [TP01] Pokrovnost in raba tal
Kakovost zraka	Izpusti amonijaka iz kmetijstva	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM13] Izpusti amonijaka v kmetijstvu
	Izpusti NMVOC, NOx ter PM _{2,5} in PM ₁₀ iz kmetijstva	Emisijske evidence NMVOC, NOx ,PM _{2,5} , PM ₁₀ iz kmetijstva vodi ARSO.
	Izpusti metana iz kmetijstva	Emisijske evidence metana iz kmetijstva vodi ARSO.
Vonjave	Izpusti amonijaka iz kmetijstva	Kazalnik je skladen s kazalci stanja okolja (ARSO, 2021) – kazalcem [KM13] Izpusti amonijaka v kmetijstvu
	Izpusti NMVOC in NOx iz kmetijstva	Emisijske evidence NMVOC, NOx iz kmetijstva vodi ARSO.
Varna hrana	Vnos kovin v človeško telo s hrano	Kazalnik je skladen s kazalcem stanja okolja (ARSO, 2022) [ZD15] Vnos kovin v človeško telo s hrano

5. ALTERNATIVNE IN NIČELNE VARIANTE

Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe programov na okolje (Ur. l. RS, št. 73/05) določa, da se v presoji opiše alternativne rešitve za programe, načrte ali plane ter vrednotenje posameznih alternativ. **Ugotavljamo, da SN 2023 – 2027 SKP ne predvideva alternativnih rešitev ter da v fazi priprave vsebine niso bile pripravljene v obliki različnih primerljivih variant** (npr. z različnimi razvojnimi koncepti).

SN 2023 – 2027 nastaja v tesnem sodelovanju s ključnimi partnerji in zainteresirano javnostjo. V letu 2018 je bilo ustanovljenih 5 delovnih skupin za pripravo strateškega načrta SKP, in sicer za naslednja področja: (1) Pametno, odporno in konkurenčno kmetijstvo (pokriva specifične cilje SC1, SC2, SC3), (2) Varovanje okolja in podnebne spremembe (pokriva specifične cilje SC4, SC5, SC6), (3) Razvoj podeželja (pokriva specifične cilje SC7, SC8, SC9), (4) Posebna delovna skupina Aktivni kmet in (5) Horizontalna delovna skupina za celoten strateški načrt SKP. Izvedenih je bilo 39 sestankov omenjenih delovnih skupin v katerih sodelujejo člani iz več kot 40 različnih institucij oziroma organizacij. V pripravo SN 2023 – 2027 so vključena tudi različna posvetovalna telesa, kot na primer Svet za kmetijstvo in razvoj podeželja, Svet za OMD, Svet za živinorejo ipd., ter tudi posamezni kmetijski sektorji, s katerimi je bilo izvedenih tudi preko 30 sestankov. Zelo pomembno je tudi sodelovanje s predstavniki okoljskih organizacij, ki so med drugim tudi člani delovnih skupin za pripravo strateškega načrta SKP. Prva širša javna razprava o vsebinah SN 2023 – 2027 je potekala v okviru 5. slovenskega podeželskega parlamenta jeseni 2019. Od 11. novembra do 2. decembra 2020 je bila izvedena širša javna razprava o analizi stanja, potrebah in naboru intervencij. (vir: SN 2023 – 2027)

Dejstvo, da v dokumentu niso obravnavane alternativne rešitve oziroma intervencije za doseganje specifičnih ciljev, ki se jih z izvedbo SN 2023 – 2027 načrtuje in ki med drugim vključujejo tudi cilje doseganja dobrega stanja posameznih sestavin okolja, je posledica načina priprave dokumenta – njegovega sprotnega usklajevanja. Nastajanje SN je tako potekalo hkrati z usklajevanjem vseh deležnikov, katerih se predlagane intervencije neposredno ali posredno tičejo in vplivajo na področje njihovega dela in njihove pristojnosti. SN 2023 - 2027 je bil tako tekom nastajanja dokumenta večkrat prenovljen v skladu z zaključki navedenih usklajevanj in posvetovanj, kjer je bilo preverjenih več delovnih različic in kombinacij ukrepov oziroma intervencij. Kot primer lahko navedemo, da so prvotni predlogi ukrepov ter intervencij v okviru načrta zajemali takšne ukrepe, ki bi zahtevali dvakrat več finančnih sredstev, kot jih je na voljo za Slovenijo. Iz tega razloga je prihajalo do krčenja intervencij ter ukrepov. Vsaka sprememba Strateškega načrta predstavlja drugo verzijo dokumenta, vendar teh dokumentov ni mogoče obravnavati kot variant/alternativ, ki bi omogočale/zahtevale izbiro. Alternativne ukrepe se je na podlagi usklajevanj obravnavalo z vseh ključnih vidikov, tako okoljskega kot tudi finančnega, systemskega in organizacijskega. Obravnava teh alternativnih ukrepov v SN 2023 – 2027 ni več smiselna, saj so se prvotno predlagane intervencije bodisi izločile, preoblikovale ali pa predlagale nove.

Glavni cilj pripravljavca SN 2023 – 2027 je dokument, ki bo uravnotežen in bo zadostil tako razvojnim kot varstvenim vidikom razvoja kmetijske politike. Za doseg uravnoteženega dokumenta je pripravljavec z vključevanjem različnih deležnikov in skozi optimizacijski postopek skušal oblikovati takšno strategijo kmetijske politike, ki bo v čim večji možni meri zadostila vsem sektorskim strategijam, razvojnim programom, politikam in načrtom.

Ničelna varianta, to je da se SN 2023 – 2027 v vsebini, kot je predlagana, ne bi izvajal, ni mogoča, saj star načrt skupne kmetijske politike (Programu razvoja podeželja 2014-2020(2022)) ter neposredna plačila) z letom 2022 preneha veljati. Obravnava ničelne variante bi bila torej povsem nesmiselna (sama sebi namen).

Iz zgoraj navedenih razlogov vrednotenje primernosti alternativ glede na uresničevanje okoljskih ciljev ni mogoče.

6. SKLEPNA OCENA

Na podlagi vrednotenja vplivov lahko zaključimo, da bo imela izvedba SN 2023 – 2027 na izbrane okoljske cilje naslednje vplive:

- ohranjanje organske snovi v tleh – je ocenjen vpliv kot ni vpliva/ vpliv je pozitiven (A)
- spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega gospodarjenja z naravnim virom tal – vpliv je ocenjen kot ni vpliva/vpliv je pozitiven (ocena A)
- ohranitev in trajnostni razvoj gozdov v smislu njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij – vpliv je ocenjen kot ni vpliva/vpliv je pozitiven (ocena A)
- dobro stanje površinskih voda in preprečitev poslabšanja stanja – vpliv je ocenjeno kot nebitven (B)
- dobro stanje podzemnih voda – vpliv je ocenjen kot nebitven (B)
- dolgoročno ohranjanje in kjer je mogoče povečanje biotske raznovrstnosti – vpliv je nebitven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (ocena C)
- kmetijstvo prilagojeno in odporno na podnebne spremembe (manj škod zaradi vremenskih ekstremov in prilagoditve pridelave) – vpliv je ocenjen kot ni vpliv/vpliv je pozitiven (A)
- kmetijstvo, ki bo prispevalo k blaženju podnebnih sprememb (zmanjšanje TGP, povečanje in ohranjanje ponorov CO₂) – vpliv je ocenjen kot ni vpliv/vpliv je pozitiven (A)
- celostno ohranjanje kulturne dediščine – vpliv je ocenjen kot nebitven (B)
- ohranjanje izjemnih krajin in krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi na nacionalni ravni ter kakovostne krajinske slike - vpliv je ocenjen kot nebitven (B)
- ohranjanje in izboljševanje kakovosti zraka (zmanjšanje emisij amonijaka, NMVOC, NO_x, PM_{2,5} in PM₁₀ delcev in metana iz kmetijskih virov - vpliv je ocenjen kot ni vpliv/vpliv je pozitiven (A))
- zmanjšanje emisij vonjav iz kmetijskih virov - vpliv je ocenjen kot ni vpliv/vpliv je pozitiven (A)
- zmanjšati vplive prekomerno onesnaženih tal na zdravje ljudi - vpliv je ocenjen kot nebitven (B)

Zaključimo lahko, da bo imela izvedba Strateškega načrta 2023 – 2027 skupne kmetijske politike s predlaganimi intervencijami po posameznih specifičnih ciljih na zastavljene okoljske cilje v splošnem pozitiven vpliv. Okoljsko poročilo prepoznava Strateški načrt kot pomemben dokument, ki zasleduje doseganje vseh ciljev in posameznih podciljev vseh strateških dokumentov, s katerimi se vsebinsko povezuje. Za poglavje narave so podani omilitveni ukrepi, za nekatera druga področja pa posamezne usmeritve za izboljšanje Strateškega načrta. Namen omilitvenih ukrepov in usmeritev je izboljšanje posameznih intervencij v sklopu specifičnih ciljev, ki bodo pripomogle k še večji trajni rabi naravnih virov. Ocenjujemo, da bo imel Strateški načrt 2023 – 2027 skupne kmetijske politike kot celota nebitveni vpliv na doseganje okoljskih ciljev za posamezne sestavine okolja, razen narave, kjer bo vpliv nebitven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.

Ker gre za strateški dokument, ki ima neposredne učinke predvsem na območju Slovenije in so intervencije po posameznih ciljih vezane na kmetijska zemljišča ter gozd v Sloveniji, vplivi nimajo značilnih čezmejnih vplivov. Ocenjujemo, da bo imela izvedba SN 2023 – 2027 pozitiven čezmejen vpliv oz. vpliva ne bo (ocena A).

7. VIRI IN LITERATURA

STRATEŠKI DOKUMENTI NA RAVNI EU

- Akcijski načrt EU: Naproti ničelnemu onesnaževanju zraka, vode in tal, COM(2021) 400 final
- Akcijski načrt Evropske unije za razvoj ekološke pridelave (Action plan for organic production in the EU)
- Dolgoročna vizija za podeželska območja EU: za močnejša, povezana, odporna in uspešna podeželska območja v EU, COM(2021) 345 final, 30.6.2021
- Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje (sprejel Odbor ministrov Sveta Evrope, 22. februar 2017)
- Načrt za Evropo- gospodarno z viri
- Nova evropska strategija za gozdove do 2030 (sprejeta 16.7.2021), EUR-Lex - 52021DC0572 - EN - EUR-Lex (europa.eu)
- Oblikovanje Evrope, odporne proti podnebnim spremembam – nova strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam COM (2021)
- Priporočilo Odbora ministrov državam članicam (Sveta Evrope) o celostnem varstvu kulturne krajine kot delu politike urejanja krajine (Recommendation No. R (95) 9)
- Protokol o izvajanju Alpska konvencije iz leta 1991 na področju varstva tal
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 10. februarja 2021 o novem akcijskem načrtu za krožno gospodarstvo (2020/2077(INI))
- Strategija »Od vil do vilic« za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem, COM(2020) 381 final, 20.5.2020
- Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030
- Strategija EU za prilagajanje podnebnim spremembam (sprejeta 10.6.2021)
- Strategija EU za tla za leto 2030 – izkoriščanje prednosti zdravih tal za ljudi, hrano naravo in podnebje, COM(2021) 699 final Evropska konvencija o krajini (MEKK, Svet Evrope, veljavnost 1.3. 2004)
- Strategija Evropske unije za zmanjšanje emisij metana (EU strategy to reduce methane emissions, COM(2020) 663 final, 14.10.2020)

ZAKONODAJNI DOKUMENTI NA RAVNI EU

- Direktiva (EU) 2016/2284 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. decembra 2016 o zmanjšanju nacionalnih emisij za nekatera onesnaževala zraka, spremembi Direktive 2003/35/ES in razveljavitvi Direktive 2001/81/ES
- Direktiva 2000/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike (Vodna direktiva),
- Direktiva 2006/118/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o varstvu podzemne vode pred onesnaževanjem in poslabšanjem (Direktiva za podzemno vodo).
- Direktiva 2008/105/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o okoljskih standardih kakovosti na področju vodne politike, spremembi in poznejši razveljavitvi direktiv 82/176/EGS, 83/513/EGS, 84/156/EGS, 84/491/EGS, 86/280/EGS ter spremembi Direktive 2000/60/ES.
- Direktiva 2008/50/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. maja 2008 o kakovosti zunanjega zraka in čistejšem zraku za Evropo
- Direktiva 2009/128/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti za doseganje trajnostne rabe pesticidov
- Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L št. 20 z dne 26. 1. 2010)
- Direktiva 92/43/EGS Sveta z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (Direktiva o habitatih)
- Direktiva Sveta 91/676/EGS z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov
- Direktiva Sveta 98/83/ES z dne 3. novembra 1998 o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi.
- Uredba (EU) 2018/841 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2018 o vključitvi emisij toplogrednih plinov in odvzemov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva v okvir podnebne in energetske politike do leta 2030 ter spremembi Uredbe (EU) št. 525/2013 in Sklepa št. 529/2013/EU

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o zavezujočem letnem zmanjšanju emisij toplogrednih plinov v državah članicah v obdobju 2021–2030 za trdno energetske unijo in izpolnitev zavez iz Pariškega sporazuma ter o spremembi Uredbe št. 525/2013 Evropskega parlamenta in Sveta o mehanizmu za spremljanje emisij toplogrednih plinov in poročanje o njih ter za sporočanje drugih informacij v zvezi s podnebnimi spremembami

NACIONALNI STRATEŠKI IN DRUGI DOKUMENTI

- Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt Republike Slovenije, sprejela Vlada RS 28.2.2020
- Državna strategija »Eno zdravje« za obvladovanje odpornosti mikrobov (2019–2024), sprejela Vlada RS, 2019
- Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu v RS do leta 2023 in program ukrepov za izvedbo načrta razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu v RS do leta 2023, avgust 2017, sklep Vlade RS z dne 25.8.2017
- Načrt upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje 2016–2021 (Vlada RS, oktober 2016)
- Načrt upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje 2016–2021 (Vlada RS, oktober 2016)
- Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Ur. l. RS, št. 76/04, 33/07 – ZPNačrt, 61/17 – ZUreP-2)
- Strategija kulturne dediščine 2020 – 2023
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo (ReNPK 14-17) (Ur. l. RS, št. 99/13)
- Operativni program za izvajanje Nacionalnega gozdnega programa 2017-2021 (MKGP, avgust 2017)
- Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015 – 2020, podaljšan do sprejema novega PUN v leto 2020-2022, sklep Vlade RS 7.1.2021
- Program upravljanja rib v celinskih vodah republike Slovenije za obdobje 2010 – 2021
- Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 (ReDPS50) (Ur. l. RS, št. 119/21)
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (Ur. l. RS, št. 111/07)
- Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« (ReNPURSK) (Ur. l. RS, št. 8/20)
- Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020-2030 (Ur. l. RS, št. 31/20)
- Resolucijo o Nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti za zdravje 2015–2025 (ReNPPTDZ) (Ur. l. RS, št. 58/15)
- Spremembe in dopolnitve nacionalnega akcijskega programa za doseganje trajnostne rabe fitofarmaceutskih sredstev za obdobje 2012–2022, in sicer za obdobje 2018-2022, sklep vlade 343-1/2018/6, dne 24.5.2018

DRUGI DOKUMENTI

- Prioritizacija potreb strateškega načrta skupne kmetijske politike za obdobje 2021-2027, Deloitte svetovanje d.o.o., januar 2021

ZAKONODAJA

- Konvencija o mokriščih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic (Ramsar, 1971)
- Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov (Bern, 1979)
- Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS) (Ur. l. RS, št. 76/04, 33/07 - ZPNačrt)
- Pravilnik o določitvi in razvrstitvi vodnih teles površinskih voda (Ur. l. RS, št. 63/05, 26/06, 32/11, 8/18)
- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Ur. l. RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 23/15, 7/19)
- Pravilnik o gozdnih prometnicah (Ur. l. RS, št. 4/09)
- Pravilnik o integriranem varstvu rastlin pred škodljivimi organizmi (Ur. l. RS, št. 43/14)
- Pravilnik o pitni vodi (Ur. l. RS, št. 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09, 74/15)
- Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Ur. l. RS, št. 130/04, 53/06, 38/10, 3/11),.
- Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Ur. l. RS, št. 82/02, 42/10),
- Uredba (EU) št. 1143/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst.
- Uredba o ekološko pomembnih območjih (Ur. l. RS, št. 48/04, 33/13, 99/13, 47/18).
- Uredba o emisiji snovi v zrak iz nepremičnih virov onesnaževanja (Ur. l. RS, št. 31/07, 70/08, 61/09, 50/13, 44/22 – ZVO-2, 48/22)
- Uredba o habitatnih tipih (Ur. l. RS, št. 112/03, 36/09, 33/13).

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

- Uredba o načrtih upravljanja voda na vodnih območjih Donave in Jadranskega morja (Ur. l. RS, št. 67/16)
- Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Ur. l. RS, št. 73/05)
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Ur. l. RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16, 47/18).
- Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Ur. l. RS, št. 51/14, 57/15, 26/17, 105/20).
- Uredba o stanju podzemnih voda (Ur. l. RS, št. 25/09, 68/12, 66/16)
- Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom (Ur. l. RS, št. 88/05, 56/07, 29/09, 91/10, 1/13 39/15).
- Uredba o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov (Ur. l. RS, št. 113/09, 5/13, 22/15, 12/17)
- Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/04, 110/04, 115/07, 36/09, 15/14).
- Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14, 64/16, 62/19).
- Uredba o zvrsteh naravnih vrednot (Ur. l. RS, št. 52/02, 67/03).
- Zakon o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93, 67/02, 110/07, 106/10, 63/13, 17/14, 24/15, 9/16, 77/16).
- Zakon o kmetijskih zemljiščih /ZKZ (Ur. l. RS, št. 71/11 - UPB, 58/12, 27/16, 27/17 – ZKme-1D, 79/17)
- Zakon o kmetijstvu (Ur. l. RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 86/21 – odl. US, 123/21)
- Zakon o ohranjanju narave/ ZON (Ur. l. RS, št. 96/04 – UPB, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18, 82/20)
- Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini (Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe, št. 19/03)
- Zakon o sladkovodnem ribištvu (Ur. l. RS, št. 61/06)
- Zakon o urejanju prostora (Ur. l. RS, št. 61/17)
- Zakon o varstvu kulturne dediščine /ZVKD-1 (Ur. l. RS, št. 16/08, 123/08, 90/12, 111/13, 32/16, 21/18 – ZNOrg).
- Zakon o varstvu okolja/ ZVO-1 (Ur. l. RS, št. 39/06 – UPB, 70/08, 108/09, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15, 102/15, 30/16, 61/17 – GZ, 21/18 – ZNOrg, 84/18 – ZIURKOE, 158/20)
- Zakon o vodah /ZV-1 (Ur. l. RS, št. 67/02, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15, 65/20).

VIRI IN LITERATURA

TLA IN KMETIJSKA ZEMLJIŠČA

- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM17] Kakovost tal. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kakovost-tal-0?tid=1> dostop 17.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM10] Sprememba rabe zemljišč in kmetijstvo. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/sprememba-rabe-zemljisc-kmetijstvo-2> dostop 17.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM11] Proizvodne metode na kmetijskih gospodarstvih. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/proizvodne-metode-na-kmetijskih-gospodarstvih?tid=1> dostop 17.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM12] Specializacija in diverzifikacija kmetijstva. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/specializacija-diverzifikacija-kmetijstva-0?tid=1> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM22] Bilančni presežek dušika v kmetijstvu. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/bilancni-presezek-dusika-v-kmetijstvu-1?tid=1> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM26] Vsebnost glavnih rastlinskih hranil v tleh kmetijskih zemljišč. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/vsebnost-glavnih-rastlinskih-hranil-v-tleh-kmetijskih-zemljisc-0?tid=1> dostop 19.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM 27] Kmetijska zemljišča – površina njiv na prebivalca. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kmetijska-zemljisca-povrsina-njiv-na-prebivalca-0?tid=1> dostop 18.8.2021
- Jakša J., 2007: Naravne ujme v gozdovih Slovenije. Gozdarski vestnik, 65, 3, str: 161-176
- Krč J., 2017: Strojna sečnja kot dejavnik vpliva na gozdna tla in uspešnost obnove gozdnih sestojev. Gozdarski vestnik, 75, št. 4
- Pangos, P., Borrelli P., Meusburger, Alewll C., Lugato E., Montanarella, L., 2015: Modelling the effect of support practices (P-factor) on the reduction of soil erosion by water at European Scale Environ. Sci. Policy, 51 (2015): 23-34

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

- Pezdevšek Malovrh Š, Mihelič M, Krč J., 2018: Varstvo gozdnih tal z vidika zakonodaje – ali obstajajo omejitve pri rabi sodobnih tehnologij. Acta Silvae et Ligni 115, str.: 43-56
- Vrščaj B., Bergant J., Kastelic P., Šinkovec M., 2020: Erozija v Sloveniji. Ljubljana, Kmetijski inštitut v Sloveniji: str. 32. https://www.kis.si/f/docs/Druge_publicacije/EROZIJA_KIS-2020.pdf dostop 20.8.2021

GOZD

- ARSO okolje, Kazalci okolja: [GZ 02] Ohranjenost gozdov. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/ohranjenost-gozdov-3> dostop 10.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [GZ 03] Lesna zaloga s prirastkom in posekom. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/lesna-zaloga-s-prirastkom-posekom-4?tid=5> dostop 12.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [GZ 04] Površina gozda. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/povrsina-gozda-7?tid=5> dostop 18.8.2021
- Gozdarstvo. <https://www.gov.si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrana/gozdarstvo/> dostop 17.8.2021
- Gozdarstvo na kmetijskih gospodarstvih, Slovenija, 2016. <https://www.stat.si/statweb/news/index/6882> dostop 17.8.2021
- Revizijsko poročilo, Učinkovitost spremljanja in preprečevanja škode zaradi podlubnikov. 2018. Ljubljana, Računsko sodišče RS: 66 str.

VODE

- Ocena trendov za vsebnost nitrata, atrazina in desetil-atrazina v podzemni vodi, Obdobje 1998 – 2020. 2021. Ljubljana, ARSO
- Delovni program za pripravo Načrta upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje od 2022 – 2027 in Načrta upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje od 2022 – 2027. 2020. Ljubljana, MOP
- Pomembne zadeve upravljanja voda na vodnih območjih Donave in Jadranskega morja. 2020. Ljubljana, MOP
- Poročilo o izvajanju Programa ukrepov upravljanja voda v obdobju od oktobra 2016 do septembra 2018, sklep Vlade RS z dne 4.6.2020
- Černe M., 2017: Možnosti in težave pri uvedbi namakalnih sistemov, Zbornik 28. Mišičev vodarski dan 2017, str. 75-82
- Izvedba zasebnih namakalnih sistemov, KGZ Ptuj, <https://www.kgz-ptuj.si/nasveti/namakanje/ArtMID/811/ArticleID/1094> dostop 17.8.2021
- Černe M. s sod., 2020: Tehnološka navodila za namakanje. Ptuj, KGZS Ptuj
- Tehnološka navodila za integrirano pridelavo 2020, objavljeno 2.4.2020, <https://www.kgzs.si/novica/tehnoloska-navodila-za-integrirano-pridelavo-2020-2020-04-02> dostop 1.9.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [VD 12] Kemijsko in ekološko stanje površinskih voda, <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kemijsko-ekolosko-stanje-povrsinskih-voda-1> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM 21] Namakanje kmetijskih zemljišč. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/namakanje-kmetijskih-zemljisc> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [PP 12] Hidrološka suša površinskih vod. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/hidroloska-susa-povrsinskih-vod> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [VD 03] Letna rečna bilanca. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/letna-recna-bilanca-7> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [VD 11] Kakovost podzemne vode, <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kakovost-podzemne-vode-1> dostop 17.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM 01] Poraba sredstev za varstvo rastlin. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/poraba-sredstev-za-varstvo-rastlin-5> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM 02] Poraba mineralnih gnojil. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/poraba-mineralnih-gnojil-4> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM 22] Bilančni presežek dušika v kmetijstvu. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/bilancni-presezek-dusika-v-kmetijstvu-1>
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM 25] Bilančni presežek fosforja v kmetijstvu. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/bilancni-presezek-fosforja-v-kmetijstvu> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: KM08 Površine z ekološkim kmetovanjem. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/povrsine-z-ekoloskim-kmetovanjem-4> dostop 19.8.2021

NARAVA

- Analiza ciljev in ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 2015-2020 za obdobje 2015-2019, Sektor kmetijstvo. 2020. Ljubljana, MKGP.
http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2_000_2015-20_Sektor_kmetijstvo.pdf dostop: 17. 8. 2021
- Analiza izvajanja ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 2015-2020 za obdobje 2015-2019. Sektor kmetijstvo. 2020. Ljubljana, MKGP
http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.3_Analiza_PUN2_000_2015-20_Sektor_kmetijstvo.pdf dostop 4.1.2022
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM03] Površine zemljišč s kmetijsko-okoljskimi ukrepi.
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/povrsine-zemljisc-s-kmetijsko-okoljskimi-ukrepi-2> dostop: 22.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM05] Kmetijska območja visoke naravne vrednosti.
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kmetijska-obmocja-visoke-naravne-vrednosti> dostop 22.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM08] Površine z ekološkim kmetovanjem.
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/povrsine-zemljisc-z-ekoloskim-kmetovanjem-4> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM15] Biotska raznovrstnost – kmetijske rastline
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/biotska-raznovrstnost-kmetijske-rastline-2> dostop 19.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM16] Biotska raznovrstnost – domače živali,
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/biotska-raznovrstnost-domace-zivali-2> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [NB07] Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst,
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/odskodnine-za-skodo-ki-jo-povzrocijo-zivali-zavarovanih-vrst-6> dostop 20.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [NB12] Evropsko pomembni habitatni tipi,
<http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/evropsko-pomembni-habitatni-tipi-1> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [NB14] Indeks ptic kmetijske krajine, <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/index-ptic-kmetijske-krajine-7> dostop 19.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [VD06] Pesticidi v podzemni vodi, <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/pesticidi-v-podzemni-vodi-4> dostop 18.8.2021
- ARSO. Narava. <https://www.arso.gov.si/narava/> dostop 2.8.2021
- ARSO. Podnebne spremembe. <https://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/> 2.8.2021
- Denac K., Božič L., Jančar T., Kmecl P., Mihelič T., Denac D., Bordjan D., Koce U., 2019: Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic na območjih Natura 2000 v letu 2019. Poročilo. Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Ljubljana, DOPPS
- NV Atlas. <https://www.naravovarstveni-atlas.si/web/DefaultNvaPublic.aspx> dostop 17.8.2021
- Podrobnejši načrt upravljanja za projektno območje presihajoče Cerknško jezero. Akcije A1 projekta LIFE-Narava: LIFE06 NAT/SLO/000069 »Presihajoče Cerknško jezero« https://life1.notranjski-park.si/cmsfiles/cf_630.pdf dostop: 17.8.2021
- Poročanje po 12. členu Direktive o pticah. <https://zrsvn-varstvonarave.si/informacije-za-uporabnike/katalog-informacij-javnega-znacaja/porocanje-po-12-clenu-direktive-o-pticah/> dostop 17.8.2021
- Poročanje po 17. členu Direktive o habitatih. <https://zrsvn-varstvonarave.si/informacije-za-uporabnike/katalog-informacij-javnega-znacaja/porocanje-po-17-clenu-direktive-o-habitatih/> dostop 18.8.2021
- Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014 – 2020, sprejela Evropska komisija, datum zadnje spremembe 24/08/2021 <https://skp.si/> dostop 17.8.2021
- Program upravljanja rib v celinskih vodah.
https://www.zzrs.si/uploads/ZZRS2020/Program_upravljanja_rib_v_celinskih_vodah_v_RS_za_obdobje_doleta_2021.pdf dostop 17.8.2021
- Redlichova R., Chmelíková, G., Blažková, I., Svobodová, E., Vanderpuje, I.N., 2021: Organic Food Needs More Land and Direct Energy to Be Produced Compared to Food from Conventional Farming: Empirical Evidence from the Czech Republic. Agriculture 2021, 11, 813. <https://doi.org/10.3390/agriculture11090813> dostop 3.1.2022
- Treu H., Nordborg M., Cederberg C., Heuer T., Claupein E., Hoffmann H., Berndes G., 2017: Carbon footprints and land use of conventional and organic diets in Germany, Journal of Cleaner Production, Volume 161, Pages 127-142, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.05.041> dostop 3.1.2021

Okoljsko poročilo za Strateški načrt skupne kmetijske politike za obdobje 2023 – 2027 za Slovenijo

- Zakšek, B., R. Verovnik, V. Zakšek, N. Kogovšek & M. Govedič, 2019: Monitoring izbranih ciljnih vrst metuljev v letu 2019. Miklavž na Dravskem polju, Center za kartografijo favne in flore: 94. str., https://skp.si/wp-content/uploads/2016/11/Monitoring_metulji_2019.pdf dostop 25.8.2021
- Zavod za gozdove <https://prostor.zgs.gov.si/pregledovalnik/> dostop 18.8.2021
- ZRSVN <https://zrsvn-varstvonarave.si/> dostop:17.8.2021

PODNEBNE SPREMEMBE

- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM08] Površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem, <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/povrsine-zemljisc-z-ekoloskim-kmetovanjem-4?tid=1> dostop 19.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM21] Namakanje kmetijskih zemljišč, <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/namakanje-kmetijskih-zemljisc?tid=1> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [PO31] Neto izpusti TGP <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/neto-izpusti-tgp-0> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [PO32] Izpusti TGP zaradi spremembe rabe zemljišč <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-tgp-zaradi-spremembe-rabe-zemljisc-0> dostop 17.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [PP01] Ekonomska škoda zaradi podnebnih sprememb, <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/ekonomska-skoda-zaradi-podnebnih-sprememb?tid=101> dostop 16.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [PP14] Kmetijske suše. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/kmetijske-suse?tid=101> dostop 18.8.2021
- Bevk D., 2016: Pestrost divjih čebel in njihov pomen za kmetijstvo in naravo. Poklukurjevi dnevi 2016 https://www.kis.si/f/docs/Poklukurjevi_dnevi_2016/Bevk.pdf dostop 9.10.2021
- Climate Change 2021: The Physical Science Basis. 2021. IPCC <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-i/> dostop 16.8.2021
- Climate change adaptation in the agriculture sector in Europe. 2019. EEA. <https://www.eea.europa.eu/publications/cc-adaptation-agriculture> dostop 17.8.2021
- Česen M. s sod., 2021: Podnebno ogledalo. Ostali sektorji. Končno poročilo. Ljubljana, Institut »Jožef Stefan«, Center za energetske učinkovitost (IJS-CEU), s podizvajalci. https://podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2021/10/PO2021_Zvezek5_Ostali_sektorji_Koncen_2021-10-14.pdf dostop 15.9.2021
- Küstermann B., Hülsbergen K.-J., 2008: Emission of Climate-Relevant Gases in Organic and Conventional Cropping Systems, 16th IFOAM Organic World Congress, Modena, Italy, 2008: 16-20
- Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja: Povzetek. 2019. Ljubljana, ARSO. https://meteo.arso.gov.si/uploads/probase/www/climate/text/sl/publications/OPS21_Porocilo.pdf dostop 16.8.2021
- Tla, zemljišča in podnebne spremembe, EEA. <https://www.eea.europa.eu/publications/cc-adaptation-agriculture> dostop 18.8.2021
- Verbič Jože dr. s sod., 2020: Podnebno ogledalo 2020, Zvezek 4: Kmetijstvo, končno poročilo. Ljubljana, Institut »Jožef Stefan«, Center za energetske učinkovitost (IJS-CEU), s podizvajalci. https://podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2021/10/PO2021_Zvezek4_Kmetijstvo_Koncen_2021-10-14.pdf dostop 18.8.2021
- Verbič Jože dr. s sod., 2021: Podnebno ogledalo 2021, Zvezek 4: Kmetijstvo, delovno poročilo. Ljubljana, Institut »Jožef Stefan«, Center za energetske učinkovitost (IJS-CEU), s podizvajalci. https://podnebnapot2050.si/wp-content/uploads/2021/09/PO2021_Zvezek4_Kmetijstvo_Osnutek_2021-09-06.pdf dostop 18.8.2021

KULTURNA DEDIŠČINA IN KRAJINA

- Dušan Ogrin, 1989: Slovenske krajine. Ljubljana, DZS: 239 str.
- Izhodišča za Krajinsko politiko Slovenije <http://www.krajinskapolitika.si> dostop 10.8.2021
- Kulturna dediščina, strat www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019 dostop 10.8.2021
- Kulturna dediščina. www.gov.si/podrocja/kultura/kulturna-dediscina/ dostop 10.8.2021
- Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji. 1998. Ljubljana, MOP, BF, Oddelek za krajinsko arhitekturo

ZDRAVJE LJUDI

- Are Environmental Odors Toxic? https://www.atsdr.cdc.gov/odors/docs/Are_Environmental_Odors_Toxic_508.pdf dostop 21.3.2022
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [ZR09] Izpusti snovi, ki povzročajo zakisovanje in evtrofikacijo <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-snovi-ki-povzrocajo-zakisovanje-evtrofikacijo-0> dostop 18.8.2021
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [ZR10] Izpusti predhodnikov ozona <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti->

- [predhodnikov-ozona-11](#) dostop 7.1.2022
- ARSO okolje, Kazalci okolja: [ZR15] Izpusti delcev v zrak. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-delcev-v-zrak-8> dostop 7.1.2022
 - ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM13] Izpusti amonijaka v kmetijstvu. <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-amonijaka-v-kmetijstvu> dostop 21.8.2021
 - ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM13] Izpusti amonijaka v kmetijstvu <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-amonijaka-v-kmetijstvu> dostop 12.1.2022
 - ARSO okolje, Kazalci okolja: [KM14] Izpusti metana in didušikovega oksida <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-metana-didusikovega-oksida-4> dostop 11.1.2022
 - ARSO okolje, Kazalci okolja: [ZR09] Izpusti snovi, ki povzročajo zakisovanje in evtrofikacijo <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-snovi-ki-povzrocajo-zakisovanje-evtrofikacijo-0> dostop 11.1.2022
 - Chang X. s sod., 2021: Windbreak efficiency in controlling wind erosion and particulate matter concentrations from farmlands. Agriculture, Ecosystems & Environment. Volume 308
 - EMEP/EEA air pollutant emission inventory guidebook 2019, 3. Agriculture. <https://www.eea.europa.eu/publications/emep-eea-guidebook-2019/part-b-sectoral-guidance-chapters/4-agriculture> dostop 22.8.2021
 - Environmental Odors. <https://www.atsdr.cdc.gov/odors/faqs.html> dostop 21.3.2022
 - Guidance documents and other methodological materials for the implementation of the 1999 Protocol to Abate Acidification, Eutrophication and Ground-level Ozone (Gothenburg Protocol) <https://unece.org/gothenburg-protocol> dostop 22.8.2021
 - Hristov A. N., 2011: Technical note: Contribution of ammonia emitted from livestock to atmospheric fine particulate matter (PM2.5) in the United States. Journal of Dairy Science Vol. 94 No. 6, 2011
 - Matić H., 2016: Pregled sanacije tal v Zornji Mežiški dolini. Diplomsko delo. Visoka šola za varstvo okolja, Velenje, 2016.
 - Navodila za kmetovanje v degradiranem okolju – Zgornja Mežiška dolina, KGZS, 2013
 - Odours and Human Health. 2017. Environmental Public Health Science Unit, Health Protection Branch, Public Health and Compliance Division, Alberta Health. Edmonton, Alberta
 - Ribarič C., s sod., 2016: Onesnaženost okolja in naravni viri kot omejitveni dejavnik trajnostnega razvoja – modelni pristop na primeru celjske kotline – Končno poročilo. Inštitut za okolje in proctor.
 - Verbič J., 2019: Ukrepi za zmanjšanje emisij amonijaka v zrak in obveznosti nove direktive NEC. Predstavitev Programa strokovnih nalog s področja okolja za Ministrstvo za okolje in proctor. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Voda/Nitratna-direktiva/izvedene_naloge_KIS_2021_5.pdf dostop 30.1.2021
 - Verbič J., 2020: Svetovalni kodeks dobrih kmetijskih praks za zmanjševanje izpustov amonijaka. KIS. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/Zrak/Dobra-kmetijska-praksa-AMONIAK-2020.pdf> dostop 18.8.2021
 - Verbič J., s sod., 2021: Zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov in amonijaka na kmetijskih gospodarstvih. Zaključno poročilo o izvedbi raziskovalnega projekta ciljnega raziskovalnega programa »zagotovimo.si hrano za jutri«. Ljubljana, KIS.